

Міністерство освіти та науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

Тезбір Роксолана Володимирівна

УДК 327

ДИСЕРТАЦІЯ

**ЕВОЛЮЦІЯ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ
РЕСПУБЛІКИ СІНГАПУР
В УМОВАХ МУЛЬТИПОЛЯРНОГО СВІТУ**

Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні
студії»

Галузь знань 29 «Міжнародні відносини»

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

(_____) Тезбір Р.В.

Науковий керівник: Дорошко Микола Савович, доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародного регіонознавства

Київ – 2025

АНОТАЦІЯ

Тезбір Р.В. Еволюція зовнішньополітичної стратегії Республіки Сінгапур в умовах мультиполярного світу. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» (29 – Міжнародні відносини). – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2025.

У дисертаційній роботі проведено комплексний аналіз еволюції зовнішньополітичної стратегії Республіки Сінгапур відповідно до трансформацій глобального світопорядку. Тематика дослідження є новою для вітчизняної наукової школи та особливо актуальною в контексті трансформування пріоритетів і векторів розвитку української дипломатії.

У дисертації визначено основні фактори, що сприяли налагодженню партнерських відносин Республіки Сінгапур із глобальними акторами міжнародної політики та посиленню впливу країни в регіональному вимірі. Доведено, що трансформація зовнішньої політики Сінгапуру є прикладом ефективного реагування на зміни міжнародної системи та просування національних інтересів незалежно від географічних диспропорцій.

Уперше систематизовано процеси побудови й переформатування векторів зовнішньополітичної діяльності протягом усієї історії державного розвитку Республіки Сінгапур. Особливу увагу приділено трансформаціям зовнішньополітичної стратегії в умовах становлення нового світопорядку. Виокремлення теоретико-концептуальних засад зовнішньої політики створило основу для подальшого дослідження практичної реалізації національних інтересів Сінгапуру в глобальному та регіональному вимірі. Аналіз Стратегії національної безпеки (2004) та Стратегій кібербезпеки (2016, 2021) дозволив з'ясувати вплив міжнародно-політичних аспектів на формування політики протидії безпековим загрозам.

У дисертаційній роботі окреслено траєкторію економічного розвитку Південно-Східної Азії та геополітичні передумови поглиблення інтеграційних процесів у рамках АСЕАН. Розкрито позитивний вплив на Республіку Сінгапур розбудови регіональної архітектури безпеки й активізації співробітництва між країнами, зокрема в контексті посилення безпекової стабільності та додаткових економічних переваг.

Виокремлено роль Сінгапуру в еволюції АСЕАН, насамперед під час року головування країни в організації (2018). Було вдосконалено алгоритм оцінки інтеграційних процесів за рахунок аналізу конкретних реформ, ініційованих урядом Сінгапуру для поглиблення співпраці між країнами-учасницями. Серед ключових факторів посилення політичного впливу держави в регіоні виділено її передові позиції в галузі цифрової торгівлі та ефективну реалізацію фінансово-економічних проєктів у країнах Південно-Східної Азії.

Окрему увагу присвячено розгляду еволюції двосторонніх відносин із Малайзією та Індонезією як територіально найближчими державами та стратегічними партнерами Сінгапуру, які в минулому загрожували стабільному розвитку країни. Доведено, що активізація торгово-економічних відносин сприяла поступовій інтенсифікації політичних контактів, а нинішній рівень взаємодії свідчить про високий ступінь економічної взаємозалежності та тісну координацію в зовнішньополітичній сфері, зокрема в рамках АСЕАН.

У дисертаційному дослідженні розкрито стратегію балансування Республіки Сінгапур між глобальними акторами – США та КНР, що дозволяє зберегти автономність та уникнути односторонньої залежності, однак несе потенційні ризики у випадку загострення відносин між великими державами. Було вдосконалено й доповнено способи аналізу двосторонньої взаємодії Сінгапуру зі США і КНР крізь призму стратегії хеджінгу та з урахуванням фактора співробітництва з Тайванем.

Особливу увагу приділено аналізу реалізації економічних і безпекових інтересів Республіки Сінгапур у регіонах, із якими початковий рівень взаємодії був низьким. Так, досліджено трансформацію підходів до налагодження відносин із країнами Африки, Перської затоки та Латинської Америки. Аналіз експортно-

імпортової та інвестиційної динаміки дозволив оцінити ефективність зовнішньополітичних інструментів Сінгапуру з посилення впливу в різних регіонах світу. Виокремлено альтернативні інструменти взаємодії з країнами Перської затоки на додаток до традиційного імпорту вуглеводнів. Надано подальшого розвитку дослідженню арктичного вектора зовнішньополітичної стратегії Сінгапуру. Окремо висвітлено роль урядового агентства *Enterprise Singapore* в реалізації економічних інтересів країни за кордоном, а також її діяльність у міжрегіональних форматах і багатосторонніх організаціях.

Розкрито трансформацію двосторонніх відносин Сінгапуру з окремими політичними акторами (на прикладі Великої Британії, Ізраїлю, РФ та України). Уперше визначено вплив міжнародних конфліктів, зокрема російської агресії проти України та загострення арабо-ізраїльського протистояння, на еволюцію зовнішньополітичних підходів Сінгапуру.

У дисертаційній роботі сформульовано практичні рекомендації щодо можливого запозичення досвіду Сінгапуру в контексті еволюції зовнішньополітичної стратегії України в умовах становлення нового світопорядку.

Ключові слова: зовнішня політика, стратегія, мультиполярний світ, Сінгапур, АСЕАН, інтеграційні процеси, національні інтереси, національна безпека, США, КНР, баланс сил, економічна дипломатія, стратегічне партнерство, міжнародна система, російсько-українська війна.

ABSTRACT

Tezbir R.V. The Evolution of the Foreign Policy Strategy of the Republic of Singapore in a Multipolar World.

The dissertation has been submitted for obtaining a scientific degree of a Doctor of Philosophy (Ph.D.) in the specialty 291 “International Relations, Public Communications and Regional Studies” (29 – International Relations). – Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, 2025.

The thesis provides a comprehensive analysis of the evolution of the foreign policy strategy of the Republic of Singapore in line with the transformations of the global order. The research topic is new to the national academic discourse and is especially relevant in light of the shifting priorities and vectors of the development of Ukrainian diplomacy.

The dissertation identifies the main factors that contributed to the establishment of partnerships between the Republic of Singapore and global actors in international politics, as well as to the strengthening of the country's influence in the regional dimension. It has been proven that the transformation of Singapore's foreign policy serves as a model for an effective response to changes in the international system and the promotion of national interests regardless of geographical disparities.

For the first time, the processes of constructing and reconfiguring the vectors of foreign policy activity throughout the entire history of the Republic of Singapore's state development have been systematized. Special attention is devoted to the transformation of foreign policy strategy amid the formation of a new global order. The identification of the theoretical and conceptual foundations of foreign policy has established the foundation for further research on the practical implementation of Singapore's national interests in the global and regional dimensions. An analysis of the National Security Strategy (2004) and the Cybersecurity Strategies (2016, 2021) has helped to identify the impact of international political aspects on the formation of policies to counter security threats.

The thesis outlines the trajectory of economic development in Southeast Asia and the geopolitical preconditions for deepening integration processes within ASEAN. It reveals the positive impact on the Republic of Singapore of the development of the regional security architecture and intensification of cooperation between countries, particularly in terms of strengthening regional stability and generating additional economic advantages.

The research highlights Singapore's role in the evolution of ASEAN, with particular emphasis on its 2018 chairmanship of the organisation. The algorithm for assessing integration processes has been enhanced through the analysis of specific reforms initiated by the Singapore government to deepen cooperation between the member states. Key factors contributing to the strengthening of the state's political influence in the region include its leading position in digital trade and the effective implementation of financial and economic projects across Southeast Asia.

Particular attention is given to the evolution of Singapore's bilateral relations with Malaysia and Indonesia as its geographically closest neighbours and strategic partners, which in the past threatened the country's stable development. It is proved that the deepening of trade and economic relations has contributed to the gradual intensification of political contacts, while the current level of interaction reflects a high degree of economic interdependence and close coordination in foreign policy, particularly within ASEAN.

The dissertation reveals the strategy of balancing pursued by the Republic of Singapore between major global actors – the United States and China – which enables the country to maintain autonomy and avoid one-sided dependence, while also posing potential risks in the event of heightened tensions between great powers. The approaches to analysing Singapore's bilateral engagement with the United States and China have been refined and expanded through the lens of a hedging strategy, taking into account the factor of cooperation with Taiwan.

Particular attention is paid to the analysis of how Singapore advances its economic and security interests in regions where the initial level of engagement was limited. Thus, the transformation of approaches to building relations with countries in Africa, the Persian Gulf, and Latin America has been examined. The analysis of export-import and investment

dynamics enabled an assessment of the effectiveness of Singapore's foreign policy instruments in strengthening its influence in different regions of the world. Alternative instruments of engagement with the Gulf countries have been identified, in addition to the traditional import of hydrocarbons. The study further develops the analysis of the Arctic dimension of Singapore's foreign policy strategy. Special attention is devoted to the role of the government agency *Enterprise Singapore* in promoting national economic interests abroad, as well as to its engagement in interregional formats and multilateral institutions.

The study examines the transformation of Singapore's bilateral relations with selected political actors, as exemplified by its relations with the United Kingdom, Israel, the Russian Federation, and Ukraine. For the first time, the author identifies the impact of international conflicts, in particular Russian aggression against Ukraine and the escalation of the Arab-Israeli confrontation, on the evolution of Singapore's foreign policy approaches.

The thesis offers practical recommendations regarding the potential adaptation of Singapore's experience to the evolution of Ukraine's foreign policy strategy amid the transformation of the global order.

Keywords: foreign policy, strategy, multipolar world, Singapore, ASEAN, integration processes, national interests, national security, USA, China, balance of power, economic diplomacy, strategic partnership, international system, Russian-Ukrainian war.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Тезбір Р. Еволюція двосторонніх відносин Республіки Сінгапур і Королівства Велика Британія. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*. 2024. Том 58 (1). С.54-60. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2292.2024/1-58/54-60>
2. Тезбір Р. Еволюція відносин Республіки Сінгапур із країнами-членами Ради співробітництва арабських держав Перської затоки. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*. 2022. Вип. 55. С.20-25. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2292.2022/1-55/20-25>
3. Тезбір Р. Зовнішньополітична стратегія Республіки Сінгапур на африканському напрямі. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*. 2021. Вип. 54 (2). С.30-34. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2292.2021/2-54/30-34>
4. Тезбір Р., Черкас Б. Еволюція стратегії національної безпеки Республіки Сінгапур. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*. 2020. Вип. 52 (2). С.29-34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_mv_2020_2_7
5. Тезбір Р. Основні чинники впливу Сінгапуру на поглиблення інтеграційних процесів у рамках АСЕАН. *Міжнародні відносини. Серія: Політичні науки*. 2020. №22. С.16-28. URL: http://clouds.iir.edu.ua/index.php/pol_n/article/view/4026
6. Тезбір Р. Еволюція двосторонніх відносин Республіки Сінгапур із регіональними сусідами. *Міжнародні відносини. Серія: Політичні науки*. 2019. №21. С.14-22.
7. Тезбір Р. Еволюція підходів державного управління в контексті протидії популізму й посиленню опозиційних рухів у Сінгапурі. *Матеріали науково-практичної конференції «Сучасні виміри національної безпеки»*. 21 листопада 2024 року, м. Київ.

8. Тезбір Р. Позиція Республіки Сінгапур у конфлікті Палестини й Ізраїлю. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Шевченківська весна 2024»*. 12 листопада 2024 року, м. Київ. С.33-37.
9. Тезбір Р. Кінець політичної ери в Сінгапурі: перспективи політичного розвитку після відставки Лі Сянь Луна. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Актуальні проблеми міжнародних відносин 2023»*. 1 грудня 2023 року, м. Київ. С.47-51.
- 10.Тезбір Р. Російська агресія проти України як екзистенційний виклик для зовнішньої політики Республіки Сінгапур. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Шевченківська весна 2023»*. 21 квітня 2023 року, м. Київ. С.45-49.
- 11.Тезбір Р. Політика Республіки Сінгапур у питанні боротьби зі змінами клімату. *Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Актуальні проблеми міжнародних відносин і регіональних досліджень»*. 6 грудня 2021 року, м. Луцьк. С.344-348.
- 12.Тезбір Р. Відносини Республіки Сінгапур із країнами Тихоокеанського альянсу в контексті активізації зовнішньополітичної діяльності держави. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Актуальні проблеми міжнародних відносин 2021»*. 28 жовтня 2021 року, м. Київ. С.54-59.
- 13.Тезбір Р. Ефективність стратегії Республіки Сінгапур у боротьбі з пандемією COVID-19. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Шевченківська весна 2021»*. 29 березня 2021 року, м. Київ. С.100–104.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	12
ВСТУП.....	14
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ І ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДИСЕРТАЦІЇ	23
1.1. Теоретико-методологічна база й основні підходи до дефініції ключових понять	23
1.2. Документально-джерельна база дослідження.....	38
1.3. Історико-політичні передумови формування зовнішньополітичної стратегії Сінгапуру.....	47
Висновки до розділу 1	68
РОЗДІЛ 2. РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ РЕСПУБЛІКИ СІНГАПУР	70
2.1. Траєкторія економічного розвитку Південно-Східної Азії та еволюція інтеграційних процесів у рамках АСЕАН	70
2.2. Роль Республіки Сінгапур у поглибленні інтеграційних процесів в АСЕАН та головні фактори посилення впливу країни в регіоні	84
2.3. Еволюція двосторонніх відносин Сінгапуру з Малайзією та Індонезією	98
Висновки до Розділу 2	114
РОЗДІЛ 3. АКТИВІЗАЦІЯ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕСПУБЛІКИ СІНГАПУР У ГЛОБАЛЬНОМУ ВИМІРІ	116
3.1. Стратегія балансування між глобальними акторами – США та КНР	116
3.2. Реалізація безпекових та економічних інтересів Сінгапуру в інших регіонах світу.....	142
3.3.Розвиток двосторонніх відносин Республіки Сінгапур з окремими політичними акторами: Великою Британією, Ізраїлем, Росією та Україною	162

Висновки до Розділу 3	183
ВИСНОВКИ	185
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	197
ДОДАТКИ	228

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АСЕАН	Асоціація держав Південно-Східної Азії
АТЕС	Азійсько-Тихоокеанське співробітництво
АТР	Азійсько-Тихоокеанський регіон
ВМС	Військово-морські сили
ГА ООН	Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй
ЄС	Європейський Союз
КНР	Китайська Народна Республіка
КСА	Королівство Саудівська Аравія
МАГАТЕ	Міжнародне агентство з атомної енергії
МВФ	Міжнародний валютний фонд
МЗС	Міністерство закордонних справ
НАТО	Організація Північноатлантичного договору
ОАЕ	Об'єднані Арабські Емірати
ПАР	Південно-Африканська Республіка
РБ ООН	Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй
РСАДПЗ	Рада співробітництва арабських держав Перської затоки
СОТ	Світова організація торгівлі
ТНК	Транснаціональна корпорація
ADMM-Plus	ASEAN Defence Ministers' Meeting Plus (<i>Зустріч міністрів оборони у форматі АСЕАН+</i>)
AfCFTA	African Continental Free Trade Agreement (<i>Угода про африканську зону вільної торгівлі</i>)
AMED	Asia-Middle East Dialogue (<i>Діалог Азії та Близького Сходу</i>)
B2B	Business-to-business (<i>"бізнес для бізнесу"</i>)
CPTPP	Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership (<i>Всеосяжна та прогресивна угода про Транстихоокеанське партнерство</i>)

CSFTA	The China–Singapore Free Trade Agreement (<i>Угода про вільну торгівлю між КНР і Сінгапуром</i>)
CSI	Container Security Initiative (<i>Ініціатива з безпеки контейнерів</i>)
CTAP	U.S.–Singapore Cybersecurity Technical Assistance Program (<i>Програма технічної допомоги в галузі кібербезпеки</i>)
ESG	Enterprise Singapore
FEALAC	Forum of East Asia–Latin America Cooperation (<i>Форум співпраці Східної Азії та Латинської Америки</i>)
GSFTA	The Gulf Cooperation Council – Singapore Free Trade Agreement (<i>Угода про вільну торгівлю між Сінгапуром і РСАДПЗ</i>)
G20	The Group of Twenty (<i>Група двадцяти</i>)
HSBC	Hongkong & Shanghai Banking Corporation (<i>Банківська корпорація Гонконгу та Шанхаю</i>)
ISPS	International Ship and Port Facility Security Code (<i>Міжнародний кодекс безпеки суден і портових засобів</i>)
MCSFTA	Mercosur–Singapore Free Trade Agreement (<i>Угода про вільну торгівлю між Сінгапуром і МЕРКОСУР</i>)
PASFTA	Pacific Alliance–Singapore Free Trade Agreement (<i>Угода про вільну торгівлю між Сінгапуром і Тихоокеанським альянсом</i>)
P2P	People-to-people (<i>міжлюдські зв'язки</i>)
RCEP	Regional Comprehensive Economic Partnership (<i>Регіональне всеосяжне економічне партнерство</i>)
SCP	Singapore Cooperation Programme (<i>Сінгапурська програма співпраці</i>)
SIJORI	Singapore, Johor (Malaysia), Riau (Indonesia) Growth Triangle (<i>Трикутник зростання між Сінгапуром, Джохором та Ріау</i>)
SIPRI	Стокгольмський інститут дослідження проблем миру
SOLAS	International Convention for the Safety of Life at Sea (<i>Міжнародна конвенція з охорони людського життя на морі</i>)
TCTP	U.S.–Singapore Third Country Training Program (<i>Програма тренувань для третіх країн</i>)
UNCLOS	United Nations Convention on the Law of the Sea (<i>Конвенція ООН з морського права</i>)

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Загострення міжнародно-політичної напруженості, відсутність дієвих механізмів стримування і тектонічні зсуви геоекономічних процесів призвели до трансформації взаємозв'язків і балансу сил на міжнародній арені. В умовах появи нових викликів і потреби посилення національної безпеки багато держав переглядають чинну зовнішньополітичну стратегію.

Актуальність теми дисертаційної роботи передусім пояснюється ефективністю стратегії зовнішньої політики, обраної урядом Сінгапуру, яка може слугувати прикладом розширення зовнішньополітичних векторів та просування національних інтересів у регіонах, із якими рівень взаємодії є недостатнім. Зокрема, це передусім актуально для нашої держави, перед якою в умовах збройної агресії РФ стоїть нагальна потреба заново сформулювати довгострокові стратегічні пріоритети, зважаючи на динамічний характер та багатокомпонентність мультиполярної міжнародної системи.

Формування засад зовнішньої політики Республіки Сінгапур відбувалося в умовах стратегічної невизначеності, пов'язаної з відсутністю природних ресурсів і дієвих збройних сил, етнорелігійною напруженістю, а також складними геополітичними обставинами. Насамперед мова йде про відносини із сусідньою Малайзією, що чинила економічний тиск через залежність Сінгапуру в поставках критичної сировини, у тому числі питної води, та сприяла розпалюванню міжетнічних конфліктів у зв'язку зі значним відсотком малайського населення в демографічній структурі Сінгапуру. До загроз національній безпеці належала також напруженість у відносинах з Індонезією через спонсорування нею актів агресії й тероризму на острові, а також із КНР, яка підтримувала комуністичний радикалізм та намагалася зберегти свій вплив на Сінгапур у зв'язку з етнічною спорідненістю й географічними диспропорціями.

Оточення вороже налаштованих держав, що значно перевищували Республіку Сінгапур за розмірами території, зумовило нагальну потребу побудови дієвої

зовнішньополітичної стратегії, що дозволила б заручитися підтримкою більш розвинених країн, інтегрувати економіку до світових процесів, нормалізувати відносини із сусідніми державами, а також заповнити безпековий вакуум, який утворився після відходу британських військ з острова.

Вдало обрана зовнішньополітична стратегія сформувала підґрунтя для економічного дива Сінгапуру, дозволила підтримувати системний баланс у відносинах із глобальними акторами, зокрема зі США й КНР, налагодити партнерські взаємини із сусідніми Малайзією та Індонезією й водночас претендувати на роль геополітичного лідера в регіоні Південно-Східна Азія, про що свідчить збільшення впливу Сінгапуру в рамках АСЕАН. Уряд держави ініціює масштабні геополітичні проєкти, міжрегіональні діалоги й економічні форуми, використовуючи взаємовигідні форми співпраці з різними країнами й регіонами, незалежно від географічного фактора. Це сприяє зміцненню національної безпеки держави й відіграє важливу роль у міжнародних зусиллях із протидії транснаціональному тероризму.

Тому комплексне дослідження еволюції зовнішньополітичної стратегії Сінгапуру актуальне в контексті трансформування пріоритетів і векторів розвитку української дипломатії. В умовах мультиполярного світу важливо враховувати значну розгалуженість і складну структуризацію міжнародних процесів, а також різносторонній характер взаємодії між провідними світовими акторами. Трансформації зовнішньої політики й ефективне реагування Сінгапуру на появу нових викликів і можливостей може стати прикладом для розбудови нової, більш диференційованої та багатовимірної системи відносин із ключовими міжнародними акторами (ЄС, НАТО, США, Китай, Індія) та сусідніми країнами. Сінгапур є вдалим прикладом розширення зовнішньополітичних векторів і просування національних інтересів у регіонах, із якими рівень взаємодії початково є низьким. Зокрема, Україна може запозичити досвід цієї країни в розвитку співпраці з державами Африки, Близького Сходу й Латинської Америки. В умовах російської агресії Україні необхідно віднайти нові інструменти та формати взаємодії для налагодження дружніх і взаємовигідних відносин із якомога більшою кількістю

країн, диверсифікувати експортні ринки, заручитися широкою підтримкою на світовій арені та просувати національні інтереси в рамках багатосторонніх форматів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах наукових тем Навчально-наукового інституту міжнародних відносин, зокрема №19БФ048-02 «Стратегія протистояння геополітичним викликам і загрозам національній безпеці України в умовах становлення нового світопорядку», яка є складовою комплексної наукової програми Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Тема дослідження відповідає визначеному напрямку наукової діяльності кафедри міжнародного регіонаознавства Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Мета і завдання дисертаційної роботи

З огляду на актуальність обраної тематики та недостатній рівень її наукової розробки у вітчизняних та закордонних дослідженнях, авторка поставила за **мету** провести комплексний аналіз еволюції зовнішньої політики Республіки Сінгапур та висвітлити ті фактори, що сприяли налагодженню партнерських відносин із глобальними акторами світової політики та посиленню ролі країни в регіональних інтеграційних процесах.

Для реалізації цієї мети було поставлено такі **завдання**:

- 1) простежити історико-політичні передумови та теоретико-концептуальні засади формування зовнішньополітичної стратегії Сінгапуру;
- 2) з'ясувати роль Сінгапуру в еволюції АСЕАН та ключові фактори посилення впливу країни в регіоні;
- 3) висвітлити розвиток двосторонніх відносин із Малайзією та Індонезією як територіально найближчими державами та стратегічними партнерами Сінгапуру;
- 4) дослідити стратегію балансування між глобальними акторами – США та КНР;
- 5) визначити безпекові та економічні інтереси Республіки Сінгапур в інших регіонах світу;

- б) розкрити трансформацію двосторонніх відносин Сінгапуру з окремими політичними акторами (на прикладі Великої Британії, Ізраїлю, РФ та України);
- 7) сформулювати практичні рекомендації щодо можливого запозичення досвіду Сінгапуру в контексті еволюції зовнішньополітичної стратегії України в умовах становлення нового світопорядку.

Відповідно до поставленої мети й науково-дослідних завдань, **об'єктом** дисертаційної роботи було обрано зовнішню політику Республіки Сінгапур.

Предметом дослідження стали основні вектори зовнішньополітичної стратегії Республіки Сінгапур від проголошення незалежності до сучасності та фактори поглиблення політичного впливу країни на міжнародній арені в умовах мультиполярного світу.

Методи наукового дослідження. Для реалізації поставленої мети й завдань дисертаційної роботи було використано методологічний інструментарій теорії міжнародних відносин і політичної компаративістики. Багаторівневий характер об'єкта дослідження потребував застосування системного підходу, що зумовив потребу окремого аналізу зовнішньополітичної стратегії Сінгапуру в регіональному вимірі та у глобальній площині. Авторка поєднала підходи й інструменти, притаманні різним політологічним школам, щоб досягнути комплексного аналізу предмета дослідження на основі засад об'єктивності та історизму. На початкових етапах для збору й первинної обробки фактів було використано такі загальнонаукові методи і прийоми, як аналіз, синтез, індукція, дедукція, узагальнення та абстрагування. Формально-логічний метод застосовано під час опрацювання джерельної бази з обраної тематики. За допомогою історичного методу проаналізовано ретроспективу формування зовнішньополітичної стратегії Сінгапуру у визначених хронологічних рамках. Завдяки методу екстраполяції визначено вплив історичного розвитку на сучасні аспекти зовнішньої політики з урахуванням особливостей мультиполярного світу. Кількісно-якісний івент-аналіз дозволив оцінити стан двосторонніх відносин між Сінгапуром і сусідніми

державами. За допомогою інтент-аналізу виокремлено головні принципи становлення зовнішньополітичної стратегії країни на основі опрацювання мемуарів Лі Куана Ю. Метод економічного аналізу дозволив простежити темпи економічного розвитку Південно-Східної Азії. Завдяки методу декомпозиції проаналізовано діяльність Сінгапуру в позарегіональних форматах. При підготовці дисертаційної роботи використано також описовий, аналітичний, порівняльний, структурно-функціональний та хронологічний підходи до дослідження порушених питань. Комплексне застосування згаданих методів допомогло розкрити процес еволюції та сутність нинішніх реалій зовнішньої політики Республіки Сінгапур.

Гіпотеза наукового дослідження базується на тому, що стратегія зовнішньополітичної діяльності Сінгапуру еволюціонує відповідно до особливостей і викликів мультиполярної міжнародної системи. У процесі дослідження трансформацій підходів і пріоритетів у світовій політиці подібне припущення дозволяє проаналізувати, наскільки держава з невеликими розмірами території й кількістю населення за допомогою масштабних економічних проєктів і просування м'якої сили може посилити свій політичний вплив у рамках регіональних інтеграційних об'єднань, а також у глобальному вимірі.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в комплексному висвітленні формування й реалізації зовнішньополітичної стратегії Республіки Сінгапур від проголошення незалежності країни до періоду сьогодення. Вітчизняні науковці до цього часу не займалися дослідженням зовнішньої політики Сінгапуру. Об'єктом вивчення в основному були економічні трансформації та антикорупційні реформи. Іноземні дослідники переважно приділяли увагу історичним процесам і внутрішньополітичним особливостям цієї країни, що зумовило відповідний вакуум у вивченні зовнішньополітичної й безпекової сфери, яка має пріоритетне значення для гарантування сталого соціального й економічного розвитку. Враховуючи відсутність комплексних досліджень цієї теми, авторка *вперше*:

- здійснила спробу систематизувати історичні процеси побудови й переформатування векторів зовнішньополітичної діяльності протягом усієї історії державного розвитку Республіки Сінгапур;
- надала оцінку геополітичним трансформаціям країни з огляду на ефективність обраної стратегії та її відповідність сучасним викликам;
- проаналізувала реалізацію економічних і безпекових інтересів Сінгапуру в регіонах Африки й Латинської Америки та їх відповідність стратегічним цілям держави;
- виокремила та обґрунтувала альтернативні інструменти взаємодії з країнами Перської затоки (на додаток до традиційного імпорту вуглеводнів);
- окреслила міждержавну взаємодію з Великою Британією;
- з'ясувала вплив міжнародно-політичних аспектів на вироблення стратегії кібербезпеки Сінгапуру;
- визначила вплив міжнародних конфліктів, зокрема російської агресії проти України та загострення ситуації в Секторі Гази, на еволюцію зовнішньополітичних підходів країни.

Авторка вдосконалила й доповнила:

- способи аналізу двосторонньої взаємодії Сінгапуру з КНР і США крізь призму стратегії хеджингу;
- алгоритм оцінки інтеграційних процесів у рамках АСЕАН за рахунок аналізу конкретних реформ для поглиблення співробітництва країн-членів організації;
- підходи до оцінювання ефективності зовнішньополітичних інструментів Сінгапуру з посилення впливу в інших регіонах світу завдяки аналізу експортно-імпортової та інвестиційної динаміки.

Подальшого розвитку надано:

- дослідженню арктичного вектора зовнішньополітичної стратегії Сінгапуру;

- окресленню ролі урядового агентства *Enterprise Singapore* в реалізації економічних інтересів Сінгапуру в країнах Африки, Перської затоки й Латинської Америки;
- аналізу діяльності країни в міжрегіональних форматах і багатосторонніх організаціях;
- оцінюванню ефективності зусиль уряду із протидії транснаціональному тероризму.

Значення отриманих результатів зумовлене актуальністю обраної теми та науковою новизною проведеного дослідження. Дисертаційна робота може стати основою для подальшого вивчення регіону Південно-Східної Азії, а також для аналізу національної безпеки, соціально-економічних реформ і військово-оборонних проєктів Сінгапуру. Теоретичні результати дослідження можуть бути використані викладачами та студентами під час вивчення дисциплін «Політична історія країн світу», «Країнознавче районування світу», «Геополітичні та геоекономічні інтереси у світовій політиці», «Міжнародна економіка», «Політичний розвиток Азії», «Політичні процеси та конфлікти у країнах Південно-Східної Азії та Далекого Сходу» тощо, а також при підготовці підручників, робочих навчальних програм і методичних рекомендацій. Практичне значення дослідження полягає в можливості використання ідей і результатів дисертаційної роботи державними установами, до компетенції яких належить формування й реалізація зовнішньополітичної стратегії України, зокрема Міністерством закордонних справ України, Міністерством економіки та Директоратом із питань зовнішньої політики Офісу Президента України. Основні наукові результати дають можливість окреслити перспективи залучення зовнішньополітичного досвіду Республіки Сінгапур для України в умовах трансформації міжнародної системи. Аналіз стратегії національної безпеки Сінгапуру і розвитку безпеково-оборонного вектора міжнародної політики може становити інтерес для Міністерства оборони України. Ключові ідеї, результати й висновки можуть бути використаними в науковій діяльності студентів, аспірантів і молодих учених, а також бути призначеними для ознайомлення з боку студентів і викладачів фахових закладів вищої освіти та

широкого кола читачів, до сфери інтересів яких належать передумови успішного політичного й економічного розвитку Республіки Сінгапур та перспективи інтеграційних процесів у рамках АСЕАН.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є оригінальним науковим доробком авторки. У випадку цитування інших науковців та використання їхніх напрацювань із метою додаткового обґрунтування окремих положень роботи було належним чином оформлено відповідні посилання. Дотримано вимог Етичного кодексу Київського національного університету імені Тараса Шевченка і принципів академічної доброчесності. Сформульовані ідеї, висновки й результати дисертаційної роботи належать особисто авторці.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення дисертаційної роботи оприлюднені у виступах і публікаціях. Зокрема, під час Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Актуальні проблеми міжнародних відносин» (м. Київ, 28 жовтня 2021), Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Актуальні проблеми міжнародних відносин і регіональних досліджень», (м. Луцьк, 6 грудня 2021), Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Шевченківська весна – 2023» (м. Київ, 2023), 46-ої Міжнародної науково-практичної конференції для німецькомовних дипломатів при Федеральному міністерстві закордонних справ (м. Берлін, лютий 2023), науково-практичного семінару «Navigating Change: Reshaping Security Policy in the “Zeitenwende” Era» (м. Берлін, 10.09.2023), Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Актуальні проблеми міжнародних відносин – 2023» (м. Київ, 2023), Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Шевченківська весна – 2024» (м. Київ, 2024), науково-практичної конференції «Сучасні виміри національної безпеки» (м. Київ, 2024).

Публікації. За результатами дослідження видано шість наукових статей, опублікованих у фахових виданнях України.

Структура дисертації обумовлена специфікою обраних мети й завдань наукового дослідження. Робота складається з переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів і дев'яти підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить **229** сторінок, з них – основного тексту **183** сторінки. Список використаних джерел налічує **245** найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ І ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДИСЕРТАЦІЇ

1.1. Теоретико-методологічна база й основні підходи до дефініції ключових понять

Формування концептуальних засад дослідження зовнішньої політики Республіки Сінгапур є важливим етапом аналізу еволюції стратегії країни в умовах становлення нового світопорядку. Теоретичний інструментарій дає можливість окреслити взаємозв'язок між найбільш помітними змінами зовнішньополітичних векторів держави та впливом міжнародної системи в регіональному та глобальному вимірі.

У науковій літературі зовнішня політика Сінгапуру здебільшого інтерпретується крізь призму політичного реалізму, що проявляється в першочерговості національних інтересів, безпекової сфери та прагматизмі у взаємодії з іншими міжнародними акторами [1, с.15]. Принципи і пріоритети зовнішньої політики від початку становлення держави передбачали акцент на безпеці й обороні, стратегічне балансування, мінімізацію ризиків, врахування особливостей невеликої держави в анархічній міжнародній системі тощо. Реалістична концепція простежується також у поглядах першого очільника Республіки Сінгапур Лі Куана Ю, який заклав основи для формування стратегії країни у світовій геополітиці [2, с.270].

Однак, на думку авторки, така інтерпретація є застарілою та не враховує комплексу інструментів, за допомогою яких Сінгапур реалізовує безпекові й економічні інтереси на міжнародній арені. Зокрема, мультикомпонентна суб'єктність країни передбачає активну участь у багатосторонніх форматах співробітництва, розвиток економічної дипломатії та використання елементів м'якої сили для формування міжнародного виміру національної ідентичності. Тому авторка дотримується думки, що аналіз зовнішньополітичної стратегії Республіки

Сінгапур потребує комплексного врахування синтетичного підходу, що комбінує положення політичного реалізму, ліберальної парадигми та конструктивізму.

Обмежені географічні параметри та нестабільне геополітичне середовище після проголошення незалежності країни зумовили формування адаптивної стратегії виживання, яка, у свою чергу, передбачала розвиток оборонних можливостей та активну економічну дипломатію [1, с.139]. Водночас у процесі еволюції зовнішньополітична стратегія Сінгапуру, на відміну від попередніх, здебільшого реактивних моделей, викристалізувалася у свідомо сконструйований концепт, що включає як реалізацію безпекових інтересів, так і ліберальні підходи до економічних свобод у торгівлі з партнерами, а також формування унікальної ідентичності у світовій геополітиці [3, с.18]. Тому для вивчення процесів трансформації важливим є залучення основних парадигм теорії міжнародних відносин.

Дослідження діяльності Сінгапуру на міжнародній арені у площині **політичного реалізму** дозволяє простежити стратегію балансування між глобальними політичними акторами. Підхід до розвитку двосторонніх відносин із КНР та США відповідає концепції Ганса Моргентау. Так, у книзі «Політика між націями: Боротьба за владу та мир» автор наголошує, що в центрі зовнішньополітичної діяльності кожного окремого суб'єкта є прагнення забезпечити виживання та реалізувати визначені національні інтереси [4, с.5-8]. Положення політичного реалізму притаманні також концепції «тотальної оборони», прийнятої урядом Сінгапуру в 1984 році [5, с.639], посиленій увазі до розвитку безпекових форматів співпраці та стратегії «виживання» в умовах анархічного середовища [1, с.98].

У рамках реалістичної парадигми доцільно виокремити положення **неореалізму**, особливо в контексті специфіки невеликої держави і зовнішнього впливу, що відбувається через анархічну структуру геополітичного середовища та взаємну недовіру країн. Відповідно до концепції Кеннета Уолтца, саме структурні особливості міжнародної системи визначають зовнішньополітичну стратегію окремої держави [6, с.88-93]. Однак, на думку авторки, такий підхід не пояснює

належним чином зростання геополітичних амбіцій Сінгапуру, а також його спроможності впливати на структуру і інтеграційних процесів у рамках АСЕАН.

У цьому контексті варто звернути увагу на роботи Джона Міршаймера, який виокремив концепцію *наступального реалізму*, зробивши акцент на офшорному балансуванні як зовнішньополітичній стратегії для невеликих країн. У праці «Трагедія великодержавної політики» автор деталізує можливості стримування одностороннього домінування потенційного гегемона за рахунок підтримки сталої рівноваги в регіоні [7, с.37-38]. Так, зовнішньополітична стратегія Сінгапуру в Південно-Східній Азії певною мірою ґрунтується на балансуванні між ініціюванням нових форматів економічного співробітництва з Китаєм та його стримуванням за рахунок безпекової взаємодії зі США.

Разом із тим, аналіз концептуальних засад зовнішньої політики обраного об'єкта дослідження потребує врахування наукового доробку сінгапурських теоретиків. Політолог Алан Чонг пропонує окрему концепцію *«скороченого реалізму» (abridged realism)*, що дозволяє проаналізувати підходи керівництва Сінгапуру до реагування на появу сучасних викликів, пов'язаних зі становленням нового світопорядку, за допомогою поєднання елементів реалістичної парадигми з ліберальними ідеями [2, с. 276].

Економічна дипломатія як одна з ключових форм зовнішньополітичної діяльності Республіки Сінгапур потребує концептуального аналізу крізь призму **ліберально-ідеалістичної парадигми**. Авторка дотримується підходу Амітава Ачарії, який наголошував на прагненні країни ініціативно формувати регіональний порядок та використовувати можливості економічної інтеграції, що, у свою чергу, свідчить про характерні ознаки лібералізму [3, с.17].

Посилена увага уряду Сінгапуру до розвитку інституцій регіонального та міжрегіонального характеру дозволяє використовувати положення **неоліберального інституціоналізму**. Такий підхід притаманний багатьом азійським дослідникам, зокрема Лінді Лім, яка аналізувала економічну дипломатію

Сінгапуру на основі напрацювань учених ліберального спектру [8, с.124-125]. У цьому контексті доцільно згадати Роберта Кеогейна, який у своїй роботі «Після гегемонії» обґрунтував інструменти взаємодії країн через визначені правила, механізми та інституції, що не передбачають домінування жодного з учасників [9, с.243-255].

Публічна комунікація нинішнього політичного керівництва Сінгапуру переважно ґрунтується на засадах лібералізму та неолібералізму, зокрема уряд відстоює невід’ємне дотримання правил і норм міжнародного порядку. На основі цього доходимо висновку, що в основі зовнішньополітичної стратегії наразі лежить ліберальна модель, що відповідає інтересам держави з огляду на рівність усіх членів міжнародної системи. Через обмежені розміри території та кількість населення Сінгапур зацікавлений у правилах і нормах, що регламентують взаємодію країн на міжнародній арені. Тому для аналізу такого підходу важливо опиратися на роботи Джона Айкенберрі, зокрема на «Ліберальний Левіафан», де автор обґрунтовує превалювання правил і передбачуваної взаємодії в основі міжнародного порядку, на відміну від фактору сили, який є домінантним у підходах учених-реалістів [10, с.51]. Концепція Дж. Айкенберрі важлива для дослідження зовнішньої політики Сінгапуру з позицій неолібералізму, адже так зване економічне диво країни стало можливим завдяки стабільному й передбачуваному міжнародному порядку, що функціонує за рахунок торговельних правил, відкритого ринку і надійних міжнародних інституцій.

Водночас зовнішньополітична стратегія Республіки Сінгапур включає в себе конструювання національної ідентичності, що полягає у формуванні образу надійного, передбачуваного і стабільного партнера, який дотримується міжнародно-правових норм і принципів відповідального інвестування. Тому для аналізу цієї складової важливо враховувати концептуальні засади **конструктивізму**.

Реалізація геополітичних амбіцій Республіки Сінгапур доводить актуальність тези Александра Вендта, який відзначав вплив ідей, норм та ідентичностей на зовнішньополітичну діяльність окремих суб’єктів [11, с.135-136]. Для аналізу

Сінгапуру з конструктивістської парадигми важливими є напрацювання української дослідниці Юлії Цирфи, яка розглядає зовнішньополітичну ідентичність як комплексний політико-соціальний феномен, що не є сталим конструктом, а зазнає відповідних трансформацій у процесі налагодження взаємних інтеракцій між акторами окремої міжнародної системи [12, с.191].

У роботах Річарда Хааса національна ідентичність розглядається як динамічний соціальний конструкт, що формується не лише під впливом внутрішніх факторів, але й через взаємодію з іншими політичними акторами та відповідно до структурних особливостей міжнародної системи [13, с.51-58; 14, с.326-329]. Подібна концепція дозволяє простежити формування урядом Сінгапуру власної ідентичності завдяки активній участі в міжнародних форматах взаємодії та соціально спрямованих ініціативах, наприклад проєктах із цифровізації країн, що розвиваються, дослідження танення льодовиків, захисту корінних народів тощо.

Конструктивістська парадигма визначає нормативну взаємодію одним із основних чинників формування зовнішньополітичного курсу держави [15, с.5-15]. Сучасні дослідники Марта Фіннемор та Амітав Ачарія аналізують концепт нормативної сили в контексті приналежності держав до інституційних спільнот. Зокрема, через активну участь у розвитку регіональних інструментів взаємодії в рамках АСЕАН зовнішньополітична стратегія Сінгапуру не лише адаптується до впливу геополітичного середовища, але й конструює образ країни як нормативного лідера, що просуває стандарти та кодекси поведінки для країн-учасниць інтеграційного об'єднання [3, с.34-58].

Разом із тим, крізь призму конструктивізму доречно аналізувати імідж держави як інструмент формування її міжнародної суб'єктності. Через нестачу фізичних ресурсів уряд Сінгапуру традиційно приділяв особливу увагу конструюванню образу «розумного міста», «глобального хабу», «мосту між Сходом і Заходом», що, у свою чергу, сприяло посиленню його політичного впливу. Іміджеві аспекти та їхній взаємозв'язок із зовнішньополітичною стратегією країни також аналізуються в науково-публіцистичному доробку Кішора Махбубані. На думку

дослідника, вивчення брендингу країн передусім потребує врахування особливостей міжнародного контексту [16, с.197]. На основі асоціативної компіративістики К. Махбубані наводить такі конструкти національного брендингу, як «місто-сад», «місто води» та «на межі Сходу і Заходу», наголошуючи на потребі виділення позитивних характеристик країни для формування впізнаваного міжнародного бренду [16, с.202-205].

Присутність елементів кожної з вище наведених парадигм у процесі політичного розвитку Республіки Сінгапур доводить необхідність синтетичного підходу у виборі наукових концепцій. Їх комплекс дозволить виявити поведінкові моделі держави в міжнародному середовищі, визначити причинно-наслідкові зв'язки між зовнішнім впливом та політичним курсом країни, а також дослідити головні трансформації пріоритетних напрямів розвитку в регіональному та глобальному вимірі.

Науковий аналіз зовнішньополітичної стратегії Республіки Сінгапур передбачає використання широкого кола термінів, понять і категорій, які притаманні дослідженням у галузі політології, теорії міжнародних відносин, соціології, історії та географії. Оскільки тема дисертаційної роботи включає поняття, щодо дефініції яких у сучасній науці досі немає консенсусу, варто окремо проаналізувати основні підходи до їх визначення. Категорії «зовнішня політика», «стратегія» та «мультиполярний світ» є часто вживаними у вітчизняній літературі, однак у їх тлумаченні простежуються деякі відмінності, що залежать від наукових шкіл і течій у дослідженні міжнародних відносин.

Зовнішня політика є багатоконпонентною категорією, що використовується при аналізі діяльності країн на міжнародній арені. Попри часте використання терміна в літературі та засобах масової інформації, існують дефінітивні розбіжності з огляду на кореляційний зв'язок зі сферою чи країною використання. Тлумачний словник Кембриджського університету визначає «зовнішню політику» як дії уряду у відносинах з іншими країнами, наприклад, у питаннях, пов'язаних із торгівлею та обороною [17]. Один із провідних англомовних онлайн-словників "*Dictionary.com*"

при наданні дефініції терміна акцентує на чиннику «національних інтересів», з метою реалізації яких держави ведуть відповідну діяльність на міжнародній арені [18].

Якщо попередні тлумачення пріоритизували конкретні дії уряду країни, то британська енциклопедія *Britannica* пише про «сукупність принципів і цілей», які визначають політику одної держави відносно інших, тобто розглядає категорію передусім у площині ідей, підходів і цінностей [19]. Автори додають, що на формування зовнішньополітичної стратегії окремої країни впливає ціла низка факторів, що поєднують як внутрішні обставини, так і зовнішній вплив політики інших держав відносно неї, а також конкретні геополітичні проєкти, спрямовані на реалізацію відповідних цілей у міжнародній системі. Німецький історик Леопольд фон Ранке визначав примат географічного фактора і впливу зовнішніх загроз ключовим чинником формування зовнішньої політики. Одним з інструментів її практичного втілення він вважав дипломатію, тоді як до можливих проявів у вигляді міжнародної взаємодії вчений відносив об'єднання країн у союзи й коаліції, розвиток торговельних контактів і ведення військових дій [19].

Оскільки міжнародні відносини є комплексним і багатокомпонентним предметом дослідження, що зазнає структурних змін у процесі історичного розвитку, аналіз зовнішньополітичних стратегій окремих країн потребує постійного оновлення. Водночас теоретична складова досліджень продовжує бути актуальною незалежно від трансформацій міжнародної системи. Наукова література з цієї тематики містить ряд фундаментальних праць, яким притаманна автономність підходів до вивчення порівняно з теорією міжнародних відносин, хоча в методологічному плані аналіз зовнішньої політики використовує її напрацювання. Роботи вітчизняних науковців здебільшого спрямовані на дослідження зовнішньополітичних стратегій окремих держав. Відповідно теоретична складова аналізується завдяки конкретизації об'єкта дослідження на основі вже наявної наукової бази.

Аналіз дефініції зовнішньої політики притаманний передусім представникам французької політологічної школи, які сприймали “politique extérieure” як багатокомпонентну складову, що потребує вивчення кожного з її аспектів. В одному з провідних наукових видань Франції “Revue française de science politique” Жан Мейріат дає власне обширне трактування терміна, акцентуючи на потребі розгляду окремих компонентів для визначення їхнього місця у структуризації політики й виокремлення індикаторів основних проблем у теоретико-концептуальних дослідженнях на цю тему. У своїй роботі «Вивчення зовнішньої політики» французький дослідник зосереджується на аналізі теоретичної складової зовнішньої політики і пропонує власний принцип класифікації наукових праць. До першої категорії Ж. Мейріат відносить описові, монографічні та історіографічні дослідження. Друга група праць є менш численною, їй притаманний філософський та етичний характер досліджень, що також передбачає визначення ключових орієнтирів, принципів і засад зовнішньої політики [20, с.143]. Окрему увагу вчений присвятив аналізу наукового парадоксу, що простежується в дослідженні діяльності певної країни на міжнародній арені. З одного боку, дії кожної держави визначаються відповідною зовнішньополітичною стратегією, що сформована через комплексну мережу політичних акторів, рішення яких впливають на її реалізацію. Зокрема, міжнародна діяльність країни залежить від позиції різних політичних сил, преференцій певних партій, соціального тиску всередині окремих суспільних груп, психологічних особливостей характеру глави держави чи уряду тощо. Однак, з іншого боку, дослідженню діяльності країни в міжнародних відносинах часто притаманна певна уніфікація її стратегії й розгляд зовнішньої політики як монолітної реальності, що виражає дії й погляди всього населення країни. Це пояснює широке вживання таких зворотів, як «Франція підтримала...», «Сінгапур вирішив...», «Україна доклала зусиль...» тощо [20, с.144].

Для загального розуміння семантики зовнішньої політики важлива праця американських дослідників Гарольда й Маргарет Спроут «Гіпотези індивідуального рівня взаємин у контексті міжнародної політики», де зроблено акцент на розкритті окремих елементів і рівнів цього поняття. Учені пріоритизували роль особистісного

фактора у формуванні зовнішньополітичної стратегії, зокрема вплив психологічного середовища, у якому особи чи групи осіб приймають відповідні рішення [21, с.74]. Подібний підхід простежується у праці Г. Брука, Б. Сепіна й Р. Снайдера «Прийняття рішень як підхід до вивчення міжнародної політики», де також проаналізовано вплив психологічних особливостей державних діячів на ухвалені ними зовнішньополітичні рішення [22, с.44].

Комплексний підхід до вивчення концепту притаманний науковому доробку американського вченого Джеймса Розенау, що вперше визначив п'ять рівнів детермінації зовнішньої політики. У праці «Предтеорії і теорії зовнішньої політики» він окремо виділяє вплив особистості державного лідера, його роль у прийнятті рішень, особливості політичного устрою, специфіку суспільного ладу та системні характеристики міжнародних відносин. На думку Дж. Розенау, ці п'ять складових є невід'ємними при аналізі зовнішньої політики, на формування якої впливають як індивідуальні особливості характеру особи, що приймає рішення, так і міжнародна система, у якій функціонує держава [22, с.44]. Багаторівневе дослідження дозволяє інтегрувати аналіз окремих компонентів у комплексну теорію зовнішньої політики [21, с.74].

Подібний науковий підхід притаманний роботам Валері М. Хадсон, що представляє сучасну генерацію американської політологічної школи. Її праця «Аналіз зовнішньої політики: класичні та сучасні теорії» також пропонує метод класифікації досліджень відповідно до п'яти рівнів. Перша група робіт використовує методологію та інструменти політичної психології, за допомогою яких здійснює особистісний аналіз державних діячів, що приймають ключові рішення, і визначає роль очільника країни у формуванні й реалізації зовнішньої політики. Друга категорія ґрунтується на вивченні процесу взаємодії обмеженого кола суб'єктів, спроможних впливати на процес прийняття і практичного втілення рішень щодо захисту національних інтересів держави. Третій рівень досліджень включає аналіз відображення етнокультурних, соціальних і національних особливостей на процесі прийняття зовнішньополітичних рішень. Четверту групу

формують наукові спроби дослідити взаємовплив внутрішньої і зовнішньої політики, передусім те, як позиціонування і діяльність країни на міжнародній арені залежить від її внутрішньополітичної специфіки. П'ятий рівень включає аналіз ролі зовнішніх факторів, зокрема географічних, економічних і системних, що, попри нездатність країни на них впливати, відображається на формуванні її зовнішньополітичної стратегії [23].

Ключову роль у сучасних політологічних дослідженнях відіграє використання системного підходу, що, з одного боку, більш притаманно для теорії міжнародних відносин, але водночас активно застосовується науковцями при аналізі зовнішньої політики держав. Оцінка стратегії міжнародної діяльності країн передусім вимагає дослідження особливостей міжнародних систем на регіональному і глобальному рівні, а також структурних зв'язків, характеру взаємодії і місця країни у відповідній системі.

Попри наявність великої кількості течій і політологічних шкіл, що мають власні підходи до тлумачення зовнішньої політики, більшість дефініцій включають багаторівневий характер об'єкта дослідження, що концептуально охоплює різні аспекти і сфери системної взаємодії. Це пояснює потребу комплексного вивчення зовнішньополітичної стратегії відповідно до окремих рівнів її формування й реалізації. Ключову роль у цьому контексті відіграють національні інтереси, цілі та пріоритети діяльності на міжнародній арені. Тому дослідження зовнішньої політики невід'ємно пов'язане з аналізом внутрішньополітичних особливостей та впливу зовнішніх факторів.

У процесі вивчення зовнішньої політики Республіки Сінгапур авторка врахувала основні дефініції цього поняття, а також критерії й підходи до дослідження, притаманні різним політологічним школам. Зокрема, особливу увагу було приділено використанню системного методу, що відобразився на окремому аналізі зовнішньополітичної стратегії Сінгапуру в регіональному вимірі та в глобальній площині. Застосування комплексного підходу дозволило дослідити різні сфери й вектори зовнішньополітичної активності країни. Окремо виділено

особистісний фактор, зокрема вплив першого прем'єр-міністра Сінгапуру Лі Куана Ю, а також очільників міністерств оборони й закордонних справ Го Кен Сві й Сіннатамбі Раджаратнама на визначення пріоритетів зовнішньополітичної діяльності країни.

Стратегія як центральна складова цієї наукової праці потребує комплексного трактування, адже поєднує окремі фактори й елементи, що в контексті політологічних досліджень визначають діяльність політичних акторів. У широкому розумінні стратегія являє собою загальний план дій, спрямованих на реалізацію поставленої мети протягом визначеного часового проміжку. Її головне завдання полягає у виборі найбільш ефективних методів відповідно до наявних обмежених ресурсів, що в результаті сприятиме досягненню різнопланових цілей. Конкретизація дефініції можлива передусім у контексті обраної сфери аналізу. Проте загальне тлумачення включає в себе механізм дій, що повинен привести до бажаного результату.

Одним із перших задокументованих досліджень стратегії є праця Сунь Цзи «Мистецтво війни», що до сьогодні вважається провідним підручником для військового планування. Водночас принципи й ідеї, описані в трактаті, є актуальними також для інших суспільних сфер, передусім для зовнішньополітичних досліджень і теорії міжнародних відносин у цілому. Зокрема, критерій гнучкості визначено одним із ключових при формуванні будь-якої стратегії. Попри потребу чіткого планування, необхідно враховувати можливий вплив зовнішніх чинників. Можлива поява непередбачуваних обставин потребує модифікації наявної стратегії відповідно до нових викликів, що дозволить ефективно відреагувати й мінімізувати негативний вплив нестабільного середовища [24, с.55-58].

Вагомий вплив на дослідження теоретичної складової стратегій мала німецька політологічна школа. Праця “Vom Kriege” («Про війну») пруського генерала й військового реформатора Карла фон Клаузевіца присвячена теорії підготовки й ведення війни, проте водночас є важливим дослідженням стратегії, тактики й філософії прийняття рішень, що актуально для всіх сфер суспільного життя. У книзі

визначено принципи побудови стратегії на основі розробленого плану, аналізу кожної складової, оцінки ризиків, визначення мети й засобів її реалізації, контролю й координації дій ключових акторів заради досягнення потрібного результату [25, с.95-101].

Сучасник фон Клаузевіца генерал Карл Хельмут Бернхард фон Мольтке, якого вважають одним із засновників Німецької імперії і водночас провідним військовим теоретиком XIX ст., у праці “Über Strategie” («Про стратегію») наголошував на тому, що правильна стратегія «повинна бути спрямованою на досягнення найвищої цілі, можливої за наявних засобів» [26, с.291]. Однак, на відміну від Клаузевіца, Мольтке не вважав роль стратегії ключовою у веденні бойових дій. Вона розглядається як допоміжний елемент, що доповнює розроблену тактику й оперативне планування і є «застосуванням тверезого розуму під час ведення військових операцій» [26, с.292].

Серед модерних досліджень у цьому напрямку варто виокремити книгу Річарда Румельта «Хороша стратегія. Погана стратегія. У чому відмінність і чому це важливо». Американський дослідник розглядає основні принципи та найбільш поширені помилки при формуванні й реалізації стратегії на прикладі конкретних сфер застосування. Він критикує підхід до аналізу стратегії як теоретичної складової, не пов'язаної із практичними кроками для її втілення. На думку Р. Румельта, її ефективність можлива виключно за умови розробки комплексу реальних, продуманих заздалегідь та узгоджених між собою заходів. Під стратегією необхідно розуміти не синонім до постановки цілі, а визначення шляху розвитку певної країни чи організації та реалізацію її ключових інтересів [27, с.77-88].

Для розуміння можливостей використання терміна й методики його дослідження в контексті окремої держави важливо також опиратися на науковий доробок вітчизняних політологів, зокрема навчальний посібник «Зовнішньополітичні доктрини і стратегії», підготовлений викладацьким складом Навчально-наукового інституту міжнародних відносин КНУ ім. Тараса Шевченка. Автори подають теоретико-методологічні засади зовнішньополітичних доктрин й окремо аналізують поняття стратегії як множини правил і принципів, на основі яких

держава прагне максимізувати вигоди за рахунок різних проявів міжнародної взаємодії. Попри очевидний взаємозв'язок, реалізація зовнішньої політики не завжди формується відповідно до визначеної стратегії на основі врахування наявних ресурсів, національних інтересів і зовнішніх чинників. Це пов'язано певною мірою зі значним впливом особистісного чинника, що проявляється також у прийнятті нерациональних рішень, а також із загальним рівнем невизначеності міжнародного середовища, що ускладнює можливості політичного прогнозування й формування відповідної стратегії дій [28, с.7-9].

У процесі дослідження зовнішньополітичної стратегії Республіки Сінгапур авторка використала загальне трактування цього поняття і зробила акцент на аналізі конкретних кроків, реалізованих урядом держави задля просування національних інтересів країни як у двосторонніх відносинах, так і в рамках багатосторонніх форматів на регіональному і глобальному рівнях.

Мультиполярний світ є суперечливою й багатоаспектною категорією, що, попри наявність окремих критеріїв і відповідних елементів, продовжує викликати дискусії в науково-експертній спільноті щодо практичної реалізації цього концепту у світовій геополітиці. Згідно з тлумаченням *Collins English Dictionary*, мультиполярність полягає в розподілі сил між трьома та більше країнами чи об'єднаннями [29]. В умовах мультиполярного світу передбачено взаємодію кількох полюсів сили, жоден із яких не є абсолютним лідером за показниками геополітичного впливу та економічного потенціалу. Для періоду Холодної війни була притаманна біполярна міжнародна система, з огляду на співвідношення двох наддержав, що значно переважали інших за основними критеріями політичної могутності і перебували в стані перманентної конкуренції. Після розпаду Радянського Союзу деякий час у наукових колах модель світопорядку вважали однополярною, зважаючи на абсолютні переваги США й відсутність інших вагомих полюсів сили [30, с.2]. В останні десятиліття спостерігається активний розвиток інших політичних акторів, що ускладнює можливість консенсусного визначення типу сучасної системи міжнародних відносин. Зважаючи на посилення ролі Китаю,

інтеграційні процеси в ЄС та АСЕАН, прискорення темпів розвитку країн Близького Сходу й появу потенційних лідерів на Глобальному Півдні, більшість дослідників сходяться на тому, що нинішня модель міжнародної системи є мультиполярною, або багаточентричною.

Можливість появи мультиполярної моделі розглядали ще із середини ХХ ст. Зокрема, американський політолог Мортон Каплан у дослідженні «Системний підхід у міжнародній політиці» розглядає кореляцію між полярністю і стабільністю міжнародних систем. Автор доходить висновку, що саме мультиполярна модель гіпотетично може замінити чинний на той час політичний устрій у його глобальному вимірі. На думку М. Каплана, реалізація такого сценарію потребує наявності щонайменше п'яти великих держав. Попри відносну стабільність подібної моделі, пов'язану з досягненням балансу і рівновагою політичного впливу полюсів сили, автор також виділяє ключові ризики такого світопорядку, зокрема поширення ядерної зброї, загострення конфліктів між дрібними акторами, посилення розбіжностей світобачення тощо [31, с.208-212].

Сучасні аналітики продовжують дискутувати на тему, чи можна вважати нинішню модель світоустрою мультиполярною. У зв'язку з відсутністю уніфікованих критеріїв для класифікації систем міжнародних відносин, деякі експерти звертають увагу на те, що єдиними державами, які за комплексом наявних економічних і військових ресурсів та за потенціалом для геополітичного впливу здатні виступати в ролі полюсів сили, є Сполучені Штати й Китай [32].

Водночас більшість дослідників вважають, що, з огляду на трансформації міжнародної системи і зростання окремих показників впливу в різних політичних акторів, рівень взаємозв'язків у міжнародних відносинах є занадто розгалуженим і багатокомпонентним, щоб відносити його до біполярного типу. Зокрема, експерти нідерландського науково-дослідницького інституту *FreedomLab* у процесі прогнозування можливих сценаріїв міжнародного порядку аргументують наявність мультиполярної системи зростанням геополітичного впливу окремих країн Глобального Півдня, передусім Індії та Китаю. Також вони звертають увагу на те,

що під час подібних трансформацій на міжнародній арені розвиток окремих країн і регіонів відбувається нерівномірно. Це, у свою чергу, призводить до загострення безпекової ситуації у світі й може спровокувати протилежні процеси, зокрема відхід від мультиполярності і повторення сценаріїв появи одної чи двох наддержав [33].

Розгляд практичного втілення концепту присутній у працях британської дослідниці глобалізаційних процесів Меган Ді, зокрема в першому розділі книги «Європейський Союз у мультиполярному світі: світова торгівля, глобальне управління та специфіка СОТ». Авторка аналізує історичні процеси еволюції мультиполярного світу і вплив таких трансформацій на міжнародну торгівлю. За її словами, «кінець Холодної війни спричинив розмивання існуючих кордонів та появу нових полюсів сили» [34, с.5]. Характерні особливості нового міжнародного порядку принципово відрізняються від попередніх моделей світоустрою, зокрема тих, що існували 20-30 років тому. Водночас у процесі змін еволюціонували також правила й норми взаємодії країн на міжнародній арені. Мультиполярність, на думку Меган Ді, призвела до дифузії сили, що відображається у втраті країнами Заходу можливостей односторонньо визначати хід міжнародних процесів й нав'язувати власні правила й орієнтири. «Мультиполярний світ є значно складнішим, ніж попередні світоустрої» [34, с.2].

У 2025 році аналітичний звіт Мюнхенської безпекової конференції, який щороку визначає головні теми і проблематику міжнародних відносин, на перший план виводить *мультиполяризацію* як процес геополітичного транзиту до етапу, де ширше коло акторів змагаються за вплив на міжнародній арені. Водночас під цим поняттям розуміють деструктуризацію та посилення розломів у сучасному світопорядку, що ускладнює процеси спільного вирішення глобальних проблем [35, с.13].

У процесі аналізу еволюції зовнішньополітичної стратегії Республіки Сінгапур простежується її послідовне узгодження з перебігом глобальних трансформацій, на основі яких здійснювалися корективи пріоритетів діяльності країни на міжнародній арені. Таким чином, еволюція світових процесів, зокрема

поява мультиполярної системи міжнародних відносин, відобразилася на розширенні векторів зовнішньополітичної діяльності Сінгапуру й посиленні уваги до регіональних інтеграційних процесів. Під час дослідження еволюційних змін було враховано ключові підходи до дефініції і тлумачення концепту мультиполярності та здійснено аналіз його впливу на формування зовнішньополітичного курсу країни.

1.2. Документально-джерельна база дослідження

Комплексний аналіз еволюції зовнішньополітичної стратегії Республіки Сінгапур потребує попереднього опрацювання наявної документально-джерельної бази. Специфіка об'єкта і предмета дослідження передбачає незначну кількість наукових праць на обрану тематику. Тому дисертаційна робота базується здебільшого на первинних джерелах, серед яких можна виділити декілька умовних категорій.

До першої групи належать мемуари першого прем'єр-міністра Сінгапуру Лі Куана Ю, які висвітлюють багатовимірні процеси становлення політичного курсу держави в історичній ретроспективі. У книзі «Із третього світу в перший. Історія Сінгапуру» наведено фактологічні дані про розбудову відносин із головними партнерами, а також оціночні судження першого очільника країни, які дають змогу зрозуміти процеси ухвалення зовнішньополітичних рішень [36]. Погляди Лі Куана Ю на міжнародну політику дотепер визначають засади діяльності країни на міжнародній арені. Тому важливим джерелом для аналізу регіонального і глобального виміру зовнішньої політики Сінгапуру була також книга «Лі Куан Ю. Роздуми великого лідера про майбутнє Китаю, США та світу», яка є збірником виступів і коментарів першого прем'єр-міністра, зокрема з питань геостратегії, перспектив активізації інтеграційних процесів у рамках АСЕАН, загострення відносин між США та КНР, а також майбутнього світового порядку і глобальних тенденцій розвитку [37].

Другу категорію первинних джерел складають промови, публічні виступи та коментарі політичного керівництва Республіки Сінгапур. Вони репрезентують

офіційну позицію держави та містять ключові політичні наративи, що, у свою чергу, дозволяє простежити змістові акценти, риторику та еволюцію політичної комунікації. Зокрема, до цієї групи належать програмна промова чинного міністра закордонних справ В. Балакришнана про основоположні принципи зовнішньої політики Сінгапуру, виступи експрем'єр-міністра Лі Сянь Луна на відкритті саміту АСЕАН та інших багатосторонніх форматів, промова чинного прем'єр-міністра Лоуренса Вонга про роль міжнародного права для невеликих держав, його виступи на спільних пресконференціях з іноземними лідерами тощо. Крім того, до цієї категорії можна віднести програмне інтерв'ю Лоуренса Вонга для *The Economist* перед вступом на посаду в травні 2024 року, де окреслюються головні вектори і пріоритети зовнішньополітичної діяльності країни у прийдешні роки [38], а також інтерв'ю міністра В. Балакришнана для *Bloomberg*, у якому роз'яснюється позиція Сінгапуру щодо повномасштабної агресії Росії проти України [39].

Третя категорія первинних джерел охоплює офіційні документи, зокрема стратегії, концепції, міжнародні угоди, меморандуми та інші нормативно-правові акти. Їхній аналіз дозволяє простежити еволюцію зовнішньополітичних процесів, стратегічні пріоритети та характер міжнародної взаємодії у визначених хронологічних рамках. До цієї групи передусім належать Стратегія національної безпеки Сінгапуру (2004), обидві стратегії кібербезпеки (2016, 2021), рамковий документ *Blueprint-2025*, комюніке за результатами самітів АСЕАН (2018, 2024), двосторонні угоди про вільну торгівлю та укладання стратегічного партнерства, установчі документи міжнародних організацій тощо.

До наступної категорії джерел входять офіційні сайти урядових відомств Сінгапуру, міжнародних організацій та інших країн. Вони публікують статистичні дані, документи, пресрелізи, коментарі, що відображають офіційну позицію окремого суб'єкта міжнародних відносин. Важливим джерелом для розуміння векторів і пріоритетів зовнішньої політики є офіційні вебресурси Міністерства закордонних справ Сінгапуру. Публікації та заяви зовнішньополітичного відомства дозволяють проаналізувати позиції країни з тих чи інших питань міжнародної політики. Зокрема, на сайті МЗС Сінгапуру опубліковано огляд основних принципів

дипломатичної діяльності; п'ять головних цілей країни під час головування в АСЕАН; інформацію про участь Сінгапуру в миротворчих зусиллях та багатосторонніх форматах співпраці; коментарі речника МЗС щодо виборів у Тайвані, ситуації в Ізраїлі та інших проблемних питань; комюніке про позицію країни щодо збройної агресії РФ проти України. Офіційна сторінка оборонного відомства надає важливі дані про щорічні конференції «Шангри-Ла», роз'яснення концепції «тотальної оборони», огляд безпекових відносин із головними партнерами тощо.

У контексті роз'яснення позиції Сінгапуру зі стратегічних питань політичного та соціального характеру вагому роль відіграють матеріали, опубліковані в рамках освітньо-комунікаційної ініціативи уряду *SG101*. Зокрема, після початку повномасштабного вторгнення РФ було опубліковано аналітичний документ з аргументованим висвітленням позиції Сінгапуру відносно російської агресії проти України. Було роз'яснено необхідність принципової підтримки України та доєднання до санкційного режиму проти Росії. Наведені аргументи дозволяють зрозуміти, чому країна зайняла принципову позицію, попри загальну політику неутручання в міжнародні конфлікти [40, с.2-3]. Для розуміння націєтворчих процесів у Сінгапурі важливим є матеріал *SG101* на тему практичного впровадження концепції мультикультурного суспільства, у якому проілюстровано перехід від уніфікованої моделі формування ідентичності до більш інклюзивних і децентралізованих підходів на основі врахування особливостей кожної етнічної групи [41].

Офіційна сторінка міністерства торгівлі і промисловості надає дані про підписання двосторонніх угод економічного характеру, зокрема пресрелізи з коротким оглядом основних положень. На сайтах АСЕАН і Секретаріату АСЕАН можна знайти відповідну договірно-правову базу та публікації спільних заяв зі стратегічних питань регіонального порядку, зокрема комюніке за результатами проведення самітів, стейтмент про прийняття Східного Тимору, *Blue Book* щодо партнерства з ЄС тощо. Цінним джерелом для аналізу конкретних аспектів

двосторонніх відносин Сінгапуру з державами-партнерами є також офіційні сторінки зовнішньополітичних відомств та дипломатичних установ інших країн.

Важливою складовою первинної джерельної бази є також статистичні дані, оскільки вони забезпечують об'єктивну, кількісно вимірювану основу для аналізу динаміки процесів і виявлення тенденцій у контексті досліджуваного предмета. Задля достовірності даних було обрано інформаційні звіти, розроблені Департаментом статистики Сінгапуру, який діє в рамках Міністерства торгівлі та промисловості, а також авторитетні міжнародні джерела, зокрема дані МВФ, ЦРУ, відділу статистики ООН, *Worldometer*, *Global Firepower*, *Trading Economics* тощо.

Наступні умовні категорії включатимуть вторинні джерела, які дозволяють окреслити науковий контекст, порівняти підходи різних авторів та виявити домінантні наративи в потрібному дискурсі. Окрему групу джерельної бази дослідження становлять публікації засобів масової інформації в мережі Інтернет. Це пояснюється передусім потребою оперативного висвітлення актуальних подій та динаміки політичних процесів, які ще не встигли знайти відображення в науковій літературі. ЗМІ також фіксують висловлювання офіційних осіб, що дозволяє аналізувати їхні політичні позиції, проте потребує додаткової фактологічної перевірки. Посилання на публікації сінгапурських і південно-східноазійських ЗМІ дає можливість аналізувати не лише окремі події, а й відповідну риторику та наративи, надаючи необхідне емоційне тло та глибший контекст, що є необхідним для проведення комплексного аналізу. Зокрема, до переліку ЗМІ, які були використані в роботі, належать *The Straits Times* (найбільша щоденна газета Сінгапуру), *Channel NewsAsia (CNA)* (провідний новинний телеканал та онлайн-платформа), *The Business Times* (головне видання в галузі економіки й фінансів), *The Diplomat* (австралійське фахове ЗМІ, що спеціалізується на висвітленні політичних процесів в АТР) тощо. Водночас джерельну складову дослідження складають також авторитетні міжнародні ЗМІ (*The Associated Press*, *Financial Times*), німецькомовні медіа (*Deutsche Welle*, *Tagesschau*) та китайська інформаційна агенція *Xinhuanet*.

Окремо варто виділити публікації, звіти й дослідження авторитетних аналітичних центрів, зокрема Американського інституту миру, Стокгольмського

міжнародного інституту досліджень проблем миру, Фонду Конрада Аденауера, а також аналітику корпорацій *Google*, *Temasek*, *HSBC* тощо. Особливо важливими є публікації сінгапурських науково-дослідних установ, серед яких варто виділити Інститут Юсофа Ішака (*ISEAS*), Центр міжнародного права Національного університету Сінгапуру, Школу міжнародних досліджень ім. С. Раджаратнама (*RSIS*), аналітичний центр *MAJU*. Крім того, для вивчення регіональної проблематики важливими є наукові праці Індонезійського центру стратегічних міжнародних досліджень, Інституту міжнародної торгівлі й інвестицій (Японія), Інституту досліджень Азії в Ноттінгемі (Велика Британія) тощо.

У контексті сучасного наукового дискурсу спостерігається деякий дисбаланс у дослідженні специфіки політичного розвитку Республіки Сінгапур. В основному науковці досліджують економічні процеси та особливості державного управління як такі, що можуть слугувати прикладом для наслідування іншими країнами. Натомість зовнішньополітична сфера наразі досліджена недостатньо. Аналіз наявної джерельної бази дозволяє виокремити праці польської дослідниці Анни Грживач і французького політолога Філіпа Реньє, які зробили вагомий внесок у дослідження регіонального виміру зовнішньополітичної стратегії Сінгапуру в контексті розвитку інтеграційних процесів в АСЕАН та побудови партнерських відносин із сусідніми країнами. У праці «Підходи Сінгапуру до інтеграції в АСЕАН» А. Грживач наголошує на прагматичному підході країни до використання інтеграційних процесів із метою підвищення власної автономії в умовах глобальних викликів. На думку авторки, пріоритетним напрямом регіональної інтеграції для Республіки Сінгапур традиційно є економічний вимір, водночас країна демонструє помірний інтерес до політико-безпекової сфери та пасивний – щодо питань соціокультурної інтеграції [42, с.77].

Професор університетів Оттави та Женеви Філіп Реньє зосереджує увагу на історичній ретроспективі формування регіонального виміру зовнішньої політики. У книзі «Сінгапур і його регіональне середовище» проаналізовано формування зовнішньополітичної стратегії країни під впливом особливостей геополітичного розташування в Південно-Східній Азії. Автор досліджує історичні процеси

інтеграції Сінгапуру до структур АСЕАН та розвиток двосторонніх відносин із сусідніми державами, передусім Малайзією та Індонезією, наголошуючи на еволюції формату взаємодії між ними [43, с.120-128]. Натомість у книзі «Сінгапур, місто-держава в Південно-Східній Азії» Ф. Реньє окремо аналізує взаємозалежність діяльності країни в регіональних організаціях і її трансформацію в один із найрозвиненіших фінансових центрів світу [44, с.124-125].

Цінним джерелом для дослідження еволюції геостратегії Республіки Сінгапур є книга сінгапурського дипломата й науковця Кішора Махбубані, який, за версією *Foreign Policy*, належить до ста провідних мислителів світу. У дослідженні «Чи виживе Сінгапур: Як місто-держава готується до нових викликів» автор аналізує потенційні сценарії політичного розвитку країни на основі її здатності адаптуватися до глобальних змін, а також наводить власне трактування причин стабільності і прогресу економіки Сінгапуру. На думку К. Махбубані, одним із вирішальних факторів є незмінність у підтримці регіональної інтеграції [16, с.40-42].

Сінгапурська дослідниця, почесна професорка Мічиганського університету Лінда Лім займалася аналізом зовнішньоекономічної стратегії країни в ретроспективі та на сучасному етапі. На перший план авторка виводить принцип прагматизму й акцентує на превалюванні економічних інтересів у прийнятті зовнішньополітичних рішень. На думку Л. Лім, підтримка регіональної інтеграції та балансування у відносинах із глобальними акторами має на меті забезпечити сприятливі умови для економічного розвитку Сінгапуру [8, с.124-125].

Вагомий внесок у дослідження теоретико-концептуальних засад зовнішньої політики Республіки Сінгапур здійснив індійський науковець, професор міжнародних відносин Американського університету у Вашингтоні Амітав Ачарія. Дослідник вивчав еволюцію зовнішньополітичних принципів, дипломатичні ініціативи, методи боротьби з тероризмом та практичну реалізацію концепту «невеликої держави». На думку А. Ачарії, виключно реалістичний підхід до розуміння зовнішньої політики Сінгапуру є недостатнім, адже не враховує багатовимірності й комплексності обраної стратегії. Так, країна ініціативно формує

регіональний порядок і просуває економічну інтеграцію, що свідчить про притаманну інституціональну й ліберальну парадигму. Також для аналізу зовнішньополітичної стратегії Сінгапуру важливо враховувати конструктивістський елемент, зокрема активне просування урядом спільних кодексів норм і правил у рамках АСЕАН, що свідчить про різноманітні підходи до забезпечення стабільності й регіонального порядку [3, с.17].

Аналіз практичної реалізації безпекових та економічних інтересів Сінгапуру міститься в працях Томмі Коха – одного з найвідоміших сінгапурських дипломатів та юристів-практиків, професора Національного сінгапурського університету. Зокрема, у статті «Чому АСЕАН – це добре для Сінгапуру» автор описує економічні й політичні переваги поглиблення інтеграційних процесів в регіоні, наголошуючи на ролі організації в посиленні впливу країн-членів на міжнародній арені [45, с.2-4]. Томмі Коха вважають одним із архітекторів дипломатичної і правової практики Сінгапуру, тому для вивчення еволюції зовнішньої політики крізь призму участі в ООН, АСЕАН та інших багатосторонніх механізмах важлива книга «Томмі Кох: Служіння Сінгапуру і світу», укладена за редакцією І.Кох, Л.Х.Со, П.Кек та Л.Л.Чанг. Огляд рольових моделей невеликої держави у глобальній політиці дозволяє проаналізувати дипломатичну діяльність Сінгапуру поза класичною теорією політичного реалізму. Т. Кох відстоював комбінацію дипломатії, права та культури як складових «м'якої сили» Сінгапуру, що, незважаючи на обмежені ресурси, претендує на геополітичне лідерство [46, с.65-74].

Стратегію балансування між глобальними акторами в зовнішній політиці країни досліджував професор політології, викладач Національного університету Сінгапуру Джа Іан Чонг. Його аналіз зусиль уряду щодо навігації стратегічного суперництва між США і КНР увійшов до колективної монографії "China-US Competition: Impact on Small and Middle Powers' Strategic Choices" (під редакцією С.А. Грано та Д.В. Хуанга), присвяченої аналізу адаптивності малих і середніх держав Європи та Азії до ескалації двосторонніх відносин між США та КНР. Джа Іан Чонг досліджує ефективність обраної стратегії, наголошуючи на можливих

ризиках у випадку загострення суперництва між двома глобальними акторами, від яких залежить економіка Сінгапуру [47, с.307-309].

У цьому контексті важливий науковий доробок авторів, що займалися вивченням стратегії хеджингу в міжнародних відносинах, що притаманна передусім малим і середнім державам, які балансують між глобальними акторами, зокрема між США і Китаєм. Так, малайзійський науковець Ченг Чві Куік виділив декілька різновидів хеджингу і запропонував власну класифікацію, присвятивши особливу увагу економічному прагматизму, який передбачає активне залучення в торговельні відносини й водночас нейтралітет у політичних і військових питаннях. Автор вважає, що дотримання подібної стратегії свідчить не про слабкість, а про раціональний інструмент збереження автономії невеликими державами [48, с.180]. Одна з найвідоміших дослідниць АТР професорка Австралійського національного університету Евелін Го, аналізуючи ієрархію регіонального правопорядку в Південно-Східній Азії, одною з перших системно описала стратегію хеджингу як проміжний етап між "балансуванням" і "приспосовуванням". На прикладі Сінгапуру авторка доводить гнучкість подібного підходу, що поєднує економічну взаємодію з одним глобальним актором і безпекові гарантії з іншим, незважаючи на суперництво між ними [49, с.114-117].

Цінним джерелом для дослідження обраної тематики слугують інформаційно-аналітичні матеріали Ради з міжнародних відносин США, зокрема публікації провідного експерта з міжнародної безпеки та ядерної політики Анкіта Панди. Науковець присвятив низку праць вивченню безпекової ситуації в АТР. Зокрема, у статті «Сінгапур: невеликий важковаговик в Азії» аналізується становлення країни як ключового політичного актора в регіональному та глобальному вимірі, незважаючи на невеликі розміри території та населення. Автор наголошує на ефективності обраної зовнішньополітичної стратегії та акцентує на взаємовигідних безпекових домовленостях зі США [50].

Американський науковець, викладач Школи міжнародних досліджень імені С. Раджаратнама в Сінгапурі Річард Бітцінгер спеціалізується на аналізі безпекової складової в міжнародній діяльності країни. Водночас учений зробив вагомий внесок

у вивчення мало дослідженої теми арктичного вектора в зовнішній політиці Сінгапуру, описавши комплексний підхід до реалізації інтересів в Арктиці, що ґрунтується на активній участі країни в роботі багатосторонніх форматів для спільної протидії викликам і мінімізації потенційно негативного впливу кліматичних змін. Головною причиною такої політики автор вважає острівне положення країни, що зумовлює залежність від температурних показників у світі [51, с.160].

Українські науковці до цього часу не займалися комплексним дослідженням зовнішньої політики Республіки Сінгапур. Об'єктом вивчення здебільшого були антикорупційні реформи, правові аспекти, державне управління та економічні трансформації Сінгапуру. Проблематику регіональної безпеки Південно-Східної Азії досліджували Шергін С.О., Шинкаренко В.І., Крупеня І.М., Авер'янов С.І. Так, специфіці східноазійського регіоналізму присвячені наукові публікації Сергія Шергіна [52]. Дисертаційне дослідження Сергія Авер'янова ґрунтується на аналізі безпекової діяльності АСЕАН та висвітлює еволюцію інтеграційних процесів і роль асоціації у формуванні регіональної архітектури безпеки [53]. Дослідниця Південно-Східної Азії Ірина Крупеня наводить порівняльну характеристику політики країн-членів АСЕАН щодо України в контексті повномасштабного вторгнення РФ [54].

Вагомий внесок у дослідження регіону здійснили експерти аналітичного центру ADAstra. Зокрема, проаналізовано проблематику безпекової політики АСЕАН на тлі загострення двосторонніх відносин КНР і США, а також проведено детальний огляд перспектив активізації співробітництва України з державами-членами АСЕАН [55; 56]. Автори наголошують на потребі посилення південно-східноазійського вектора зовнішньополітичної діяльності України, зокрема за рахунок розробки дорожньої карти з визначеними кроками щодо налагодження відносин із державами регіону на дво- і багатосторонньому рівні [56].

У контексті аналізу двосторонніх відносин Сінгапуру й України важливим є дослідження Сергія Герасимчука з аналітичного центру «Українська призма. Рада зовнішньої політики». У статті «Україна–Сінгапур: Вікно до Південно-Східної Азії»

автор аналізує історію двосторонніх контактів між державами та здійснює огляд договірно-правової бази. На думку дослідника, потенціал для взаємовигідної співпраці країн наразі недостатньо розкритий. С. Герасимчук наголошує також на потенційних можливостях використання контактів із Сінгапуром для налагодження ефективної взаємодії України з державами АСЕАН на дво- і багатосторонньому рівні [57].

Окрему категорію джерел становлять видані раніше публікації авторки дисертаційної роботи на тематику зовнішньої політики й національної безпеки Сінгапуру.

Інтеграція первинних і вторинних джерел дає можливість сформувати основу для проведення комплексного самостійного аналізу еволюції зовнішньополітичної стратегії Республіки Сінгапур та висвітлити головні чинники, що сприяли посиленню ролі країни в регіональних інтеграційних процесах і становленню партнерських взаємин із глобальними політичними акторами.

1.3. Історико-політичні передумови формування зовнішньополітичної стратегії Сінгапуру

Теоретико-концептуальні засади зовнішньополітичної діяльності Республіки Сінгапур формувалися в умовах стратегічної невизначеності, пов'язаної зі складними геополітичними обставинами проголошення незалежності в 1965 році. Попри послідовне коригування пріоритетів і векторів розвитку відповідно до нових викликів і перспектив, головною метою діяльності країни на міжнародній арені незмінно залишається забезпечення міцного фундаменту для політичної стабільності всередині країни й безперервного економічного зростання для майбутніх поколінь.

Внутрішньополітичні зміни в Сінгапурі не мають принципового відображення на трансформаціях зовнішньополітичної стратегії. Це пов'язано з незмінним перебуванням при владі Партії народної єдності й дотриманням визначених принципів і засад, що довели свою ефективність на міжнародній арені. Ключові

підходи передбачають активне відстоювання національних інтересів, акцент на розбудові оборонних потужностей та невід'ємне дотримання норм, що лежать в основі міжнародного порядку, заснованого на правилах. Ці фактори були визначальними для виживання й успішної трансформації Сінгапуру із країни третього світу в державу з високим рівнем розвитку й позитивним іміджем на міжнародній арені [58].

Вирішальний вплив на формування принципів зовнішньої політики мав перший міністр закордонних справ Республіки Сінгапур Сіннатамбі Раджаратнам. У мемуарах Лі Куана Ю «Історія Сінгапуру: Із третього світу в перший» відзначено його високопрофесійні й людські якості, зокрема ерудованість, ввічливість, щирість, уміння знаходити баланс між відстоюванням принципів і готовністю до пошуків дипломатичних компромісів. На думку першого очільника країни, саме Раджаратнам найкраще підходив для формування зовнішньополітичного курсу новоствореної держави, у тому числі завдяки його антиколоніальним націоналістичним поглядам, що водночас не вирізнялися радикальністю. «Його любили та поважали всі, з ким він працював удома та за кордоном» [36, с.19].

Одним із першочергових завдань зовнішньополітичного відомства на чолі із С. Раджаратнамом було налагодження відносин із сусідніми країнами, що в перші роки після проголошення незалежності Сінгапуру загрожували його суверенному розвитку. З цією метою активно розвивалися особисті контакти на найвищому, високому, а також на робочих рівнях. Наявність постійних безпекових загроз впливала на формування зовнішньополітичного курсу країни. Дипломатичні зусилля було спрямовано насамперед на забезпечення країні виживання, миру і стабільного розвитку в регіоні, для якого на той час були притаманними внутрішня напруженість, низький рівень економічної інтеграції та відсутність єдиного вектора руху на міжнародній арені.

Обережність у зовнішньополітичній діяльності мала на меті знизити рівень конфліктності в регіоні та сприяти налагодженню відносин з усіма країнами Південно-Східної Азії. Тому уряд мінімізував будь-яку міжнародну чи

внутрішньополітичну активність, що могла негативно вплинути на розвиток відносин із сусідніми Малайзією та Індонезією, а також з іншими державами регіону.

Одним із ключових векторів зовнішньополітичної діяльності Республіки Сінгапур був розвиток безпеково-оборонних партнерств, зокрема з метою залучення іноземної допомоги у формуванні збройних сил країни, насамперед для підготовки військових і для матеріально-технічного забезпечення армії. Тому значні дипломатичні зусилля було спрямовано на встановлення прямих контактів із безпековими відомствами Індії, Єгипту, Австралії тощо. Завдяки активній дипломатії міністра оборони Го Кен Сві вдалося залучити підтримку Ізраїлю, що зіграло принципову роль у посиленні боєздатності Збройних сил Сінгапуру, а також налагодити безпекову співпрацю з Новою Зеландією [36, с.26]. Обмежені розміри території спонукали до пошуку можливостей проводити навчання сінгапурських військових за кордоном. Це, у свою чергу, стало одною з головних причин встановлення тісних контактів із Тайванем. З 1975 року навчання проводилися також на американській базі у Філіппінах [36, с.42].

Необхідність розвитку партнерств в оборонній сфері пояснювалася потребою заповнення безпекового вакууму, що утворився після відходу британських сил із Південно-Східної Азії. Для Республіки Сінгапур, як і для більшості країн регіону, що в минулому були британськими колоніями, відносини зі Сполученим Королівством зберігали стратегічне значення. З метою збереження контактів у 1971 році було укладено Оборонну домовленість п'яти держав, що об'єднала Сінгапур, Велику Британію, а також Малайзію, Австралію і Нову Зеландію. Угода мала консультативний характер і передбачала, що у випадку збройного нападу на Сінгапур чи Малайзію або загрози такого нападу країни-підписанти зобов'язуються провести негайні консультації для пошуку шляхів урегулювання. Водночас такі домовленості надають можливість узгодження систем протиповітряної оборони та проведення регулярних зустрічей, що є важливою платформою для координації позицій країн [36, с.61].

Щодо оборонної співпраці, ключовим партнером для Республіки Сінгапур традиційно залишаються Сполучені Штати, що допомагає врівноважити економічну взаємозалежність із КНР. Подібне балансування лягло в основу формування суверенної зовнішньої політики, що мало на меті запобігти посиленню односторонньої залежності Сінгапуру від тої чи іншої великої держави [42, с.77]. Серед головних факторів, що вплинули на вибір такої стратегії, були передусім невеликі розміри території, кількісне превалювання етнічних китайців у демографічній структурі, релігійні розбіжності з іншими країнами регіону, обмежені сировинні й енергетичні ресурси, критично високий рівень залежності місцевої економіки від світової торгівлі, загроза безпекової ескалації в АТР, ризики активізації місцевих терористичних організацій і розповсюдження епідемій вірусних інфекційних захворювань тощо [8, с.124].

Принцип балансування проявляється також у позиціонуванні Сінгапуру відносно актуальних проблем міжнародної політики, що відображається на стриманій комунікації і виваженому прийнятті рішень. Уряд країни намагається зберігати нейтралітет і не підтримувати жодної зі сторін конфлікту, виступаючи за якнайшвидше мирне врегулювання відповідно до норм міжнародного права.

Зважаючи на невеликі розміри території й обмежені ресурси, Сінгапур відстоює принцип рівності всіх держав світу й абсолютного дотримання міжнародно-правових норм, що, з огляду на наявність зовнішніх безпекових загроз, має принципове значення для країни. Це один із ключових пріоритетів зовнішньополітичної стратегії Сінгапуру, що був притаманний країні як у перші роки незалежності, так і на сучасному етапі розвитку. За словами чинного прем'єр-міністра Республіки Сінгапур Лоуренса Вонга, розвиток країни напряму залежить від сильної й ефективної мультиполярної системи, що базується на міжнародному праві: «Без заснованого на правилах порядку, за яким усі держави є рівними, ризики для малих країн зростають у геометричній прогресії» [59].

Такий підхід до міжнародної системи, у свою чергу, відображається на позиціонуванні Сінгапуру в ООН, де країна послідовно відстоює необхідність

поваги до суверенітету й територіальної цілісності кожної визнаної міжнародною спільнотою держави, зокрема стає на захист прав невеликих країн. Це проявляється насамперед під час голосування Сінгапуру за резолюції ГА ООН, де визначальним фактором є не рівень взаємовідносин із тою чи іншою державою, а виключно принципи й засади міжнародного права [36, с.39].

Республіка Сінгапур стала повноправним членом ООН через місяць після проголошення незалежності в 1965 році. Відтоді бере активну участь у роботі органів і спеціалізованих установ організації. У 2001-2002 рр. країна була тимчасовим членом Ради Безпеки ООН. На регулярній основі контингент збройних сил Сінгапуру, а також поліцейські підрозділи, брали участь у 17 миротворчих і спостережних місіях ООН, зокрема в Афганістані, Анголі, Камбоджі, Еритреї, Гватемалі, Іраку, Іраку, Намібії, Непалі, ПАР та Східному Тиморі [60].

Оскільки міжнародна стабільність має принципове значення для сталого розвитку Сінгапуру, уряд приділяє значну увагу підтримці глобальних зусиль зі зміцнення військово-політичної безпеки шляхом залучення потенціалу договірних механізмів роззброєння та нерозповсюдження зброї масового знищення, зокрема активно співпрацює з іншими країнами в рамках ООН та інших міжнародних організацій для розвитку наявних і пошуку нових механізмів нагляду за дотриманням визначених обмежень. З метою спільного контролю над виробництвом і поширенням ядерної, радіологічної, хімічної та біологічної зброї Сінгапур долучається до реалізації Ініціативи з безпеки в галузі нерозповсюдження зброї масового знищення (*Proliferation Security Initiative*), а також є учасником і підписантом інших важливих багатосторонніх механізмів, зокрема Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, Договору про всеосяжну заборону ядерних випробувань, Бангкокського договору про без'ядерну зону в Південно-Східній Азії тощо [61].

Аналіз теоретико-концептуальних підходів до формування зовнішньополітичного курсу свідчить про те, що Республіка Сінгапур із часів проголошення незалежності залишається незмінним прихильником концепції

південно-східноазійського регіоналізму та відіграє активну роль в Асоціації країн Південно-Східної Азії (АСЕАН). Як одна з держав-засновниць асоціації, Сінгапур є ініціатором посилення інтеграційних процесів у регіоні та виступає за поглиблення як економічного, так і безпекового співробітництва в рамках АСЕАН [36, с.366].

Попри певні трансформації зовнішньополітичних векторів упродовж історії країни, регіональний напрям традиційно належить до пріоритетних. На думку першого прем'єр-міністра Сінгапуру Лі Куана Ю, чий погляд й донині знаходять відображення в зовнішньополітичній стратегії чинного уряду, посилення регіональної інтеграції має позитивний вплив на безпекову ситуацію в Південно-Східній Азії і на соціально-економічний розвиток усіх країн-членів АСЕАН [37, с.126]. Його наступник Го Чок Тонг, що займав посаду прем'єр-міністра Сінгапуру в 1990-2004 роках, був переконаним, що саме інтеграція економік допомогла країнам регіону подолати азійську фінансову кризу кінця 90-х. Він виступав за активізацію торговельних потоків і лібералізацію торгівлі послугами, зокрема в галузі телекомунікацій і фінансових технологій, вважаючи, що саме «сфера послуг є ключем до майбутнього зростання регіону» [62]. Наступний очільник Сінгапуру Лі Сянь Лун (2004-2024) також активно лобіював посилення інтеграційних процесів, зважаючи на виклики глобалізації, загострення конкуренції і прискорення темпів розвитку [42, с.89]. Чинний прем'єр-міністр Лоуренс Вонг, що обійняв посаду в травні 2024 року, очікувано приділятиме значну увагу регіональним процесам, особливо під час головування Сінгапуру в АСЕАН у 2027 році [58].

Важливим елементом зовнішньополітичної стратегії країни є також діяльність у рамках АТЕС. Організація є важливою платформою для сприяння лібералізації торговельної та інвестиційної діяльності в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, що, у свою чергу, сприяє поглибленню регіональної інтеграції та активізації економічного зростання країн-членів. Це зумовлює посилений інтерес Республіки Сінгапур до диверсифікації діяльності АТЕС. Як одна із дванадцяти країн-засновниць, Сінгапур активно долучається до розвитку домовленостей щодо фінансово-економічних заходів боротьби з міжнародним тероризмом, гарантування безпеки торговельних

та інвестиційних потоків, посилення мобільності та структурованості інтеграційних процесів тощо. Про посилену роль країни в організації свідчить розташування на її території Секретаріату АТЕС [63].

Зовнішньополітична стратегія Сінгапуру, попри загальну обережність і стриманість, водночас передбачає реалізацію лідерських амбіцій у питаннях безпеки, насамперед регіонального характеру. Про це свідчить передусім ініціювання щорічного проведення конференції міністрів оборони країн АТР «Діалог Шангри-Ла», що відіграє значну роль у зміцненні довіри та взаєморозуміння в регіоні. На сьогодні це найбільш масштабний оборонний форум в Азії. У конференції 2024 року взяли участь 49 урядових делегацій [64]. До головних тем виступів і панельних дискусій належали передусім напружена ситуація в Південно-Китайському морі, війна Росії проти України (особливо з огляду на особисту участь Президента України В. Зеленського), конфлікт на Близькому Сході, тероризм, нетрадиційні виклики для міжнародної безпеки, регіональна стабільність тощо [65].

Наступним важливим аспектом у розгляді зовнішньополітичної діяльності Сінгапуру є економічна дипломатія. Саме передові позиції країни як логістичного хабу і здобутки в розвитку фінансових технологій та цифрової економіки дозволяють претендувати на роль одного з геополітичних лідерів у регіоні. У перші роки після проголошення незалежності одним із ключових завдань зовнішньополітичного відомства С. Раджаратнам визначав інтеграцію країни у світову економіку, що мала на меті позитивно вплинути на зростання добробуту населення, забезпечити нові робочі місця та вирішити проблему недостатніх запасів природних ресурсів [36, с.71].

Одним із вимірів економічної дипломатії 70-80-х років було залучення іноземних інвестицій, насамперед запрошення американських ТНК відкривати представництва в Сінгапурі. Це відбувалося паралельно із впровадженням вдалих внутрішніх реформ і допомогло посилити конкурентоспроможність порівняно з іншими країнами в регіоні. Уряд Сінгапуру приділяв значну увагу розвитку інфраструктури, формуванню привабливого податкового клімату й підтримці

вигідних умов для фінансової участі іноземців у промислових підприємствах. Вибір правильної макроекономічної стратегії був визначальним чинником для підвищення рівня життя населення і трансформації соціальної сфери на національному рівні [36, с.76].

Водночас завдяки цьому в наступні десятиліття Сінгапур став одною з фінансових столиць світу. Скасування обмежень на валютні операції із країнами, що не входили до стерлінгової зони, реформування Валютного комітету й Управління монетарної політики Сінгапуру та суворий контроль над емісією нових грошей допомогли сформувати довіру до країни на міжнародній арені, що, у свою чергу, залучило нових іноземних партнерів, зацікавлених в офшорному азійському доларовому ринку та в стабільності місцевої валюти [36, с.85]. Реноме надійного фінансового центру досі залишається одною зі складових зовнішньополітичного позиціонування Республіки Сінгапур. Завдяки сприятливим регуляторним характеристикам і безбар'єрності фінансових операцій країна є вигідним партнером для багатьох держав Африки і Близького Сходу, де прискореними темпами розвиваються онлайн-банкінг, фінтех і цифрова торгівля.

До факторів, що мали вагомий вплив на формування зовнішньополітичної стратегії, слід додати також комплекс унікальних географічних особливостей Сінгапуру як невеликої країни з обмеженими природними ресурсами, розташованої поруч зі значно більшими за розміром території і кількістю населення державами. Концепт «невеликої країни» відображається на діяльності Сінгапуру на міжнародній арені [3, с.19]. Зокрема, прем'єр-міністр Лоуренс Вонг наголошує, що сильна й ефективна мультиполярна міжнародна система, що регулюється міжнародно-правовими нормами, є не лише структурно вигідним форматом співіснування для невеликих країн, а й питанням їхньої екзистенції. Відповідно одним із головних безпекових викликів чинний уряд Сінгапуру визначає загострення протиріч між великими державами у процесі їхньої боротьби за вплив і домінування, що призводить до тенденцій протекціонізму, нестабільності і перешкод для вільної торгівлі. Тому очільники Сінгапуру переконані, що в епоху

конфліктності і посиленої конкурентності для невеликих держав критично важливо діяти узгоджено й інтенсифікувати зусилля для посилення мультиполярної системи, а також захищати принципи міжнародного права [59].

Станом на сьогодні у Республіки Сінгапур немає задокументованої стратегії зовнішньополітичної діяльності. На рівні міністерства закордонних справ регулярно визначаються окремі цілі й пріоритети. Цим займається відділ стратегічного планування, який готує відповідну аналітику із прогностичними оцінками на наступні п'ять років. Однак такі документи не оприлюднюються і призначаються виключно для службового користування.

На офіційних вебресурсах зовнішньополітичного відомства Сінгапуру опубліковано фундаментальні принципи дипломатичної діяльності країни. Їхній аналіз дозволяє чітко простежити ознаки політичного реалізму у сприйнятті міжнародного порядку. Передусім мова йде про відсутність ілюзій щодо місця країни на політичній мапі світу і пріоритетність безпеково-оборонної складової як запоруки сталої реалізації зовнішньополітичних цілей. Водночас ліберально-ідеалістична парадигма світосприйняття проявляється у прагненні Сінгапуру підтримувати добрі відносини з усіма сусідніми країнами, у готовності за потреби надавати допомогу державам-партнерам, а також у поставлених цілях щодо підтримки мирного й безпечного політичного простору в регіоні Південно-Східної Азії, розбудови багатосторонньої торговельної системи та активної участі в діяльності міжнародних організацій [66].

Аналіз публічної комунікації міністра закордонних справ Сінгапуру В. Балакришнана дозволяє виокремити такі принципи зовнішньополітичного курсу країни, як багатовекторність, послідовність, прагматичність, розширення сфер взаємодії, рішучість у відстоюванні національних інтересів, динамічний моніторинг ситуації, довгострокове планування. Досі актуальною вважається його програмна промова на тему дипломатії Сінгапуру як невеликої держави, виголошена в 2017 році. Міністр акцентував на тому, що сформовані «батьками-засновниками нації» (Лі Куаном Ю, Сіннатамбі Раджаратнамом і Го Кен Сві) постулати

зовнішньополітичної діяльності допомогли країні зберегти незалежність і забезпечити основу для подальшого економічного і соціального розвитку [67]. За його словами, можна виокремити п'ять базових ідей, що зберігають свою актуальність.

На першому місці традиційно успішна й динамічна економіка в поєднанні зі стабільним політичним середовищем. Саме показники успіху Сінгапуру допомогли країні зайняти чільне місце на зовнішній арені. Імідж високорозвиненої стабільної держави дозволяє відстоювати власні інтереси й бути вигідним партнером для інших країн [67].

Другим базовим принципом є комбінація дипломатичних зусиль і формування високоефективної армії для посилення обороноздатності країни. Сінгапур не повинен стати васальною державою, що передбачало б односторонню залежність від окремого геополітичного актора. Тому потрібен комплекс дієвих заходів, для того щоб мати змогу в разі потреби захистити безпеку країни, незалежно від бажання партнерів надавати допомогу [67].

По-третє, зовнішня політика Сінгапуру керується принципом «бути всім другом і нікому ворогом», що передбачає, зокрема, відмову від обрання тієї чи іншої сторони конфлікту. Особливо такий підхід актуальний для розвитку відносин із країнами Південно-Східної Азії з огляду на потребу підтримувати інклюзивне і стабільне регіональне середовище в рамках інтеграційного об'єднання АСЕАН. Розвиток дружельюбних відносин з іншими країнами сприймається Сінгапуром як можливість захищати і просувати власні національні інтереси. Водночас, за словами В. Балакрішнана, зовнішньополітична стратегія Сінгапуру не передбачає компромісів у випадку порушень міжнародного порядку чи загрози національним інтересам країни з боку іншої держави чи держав, незалежно від рівня відносин між ними [67].

Звідси впливає четвертий принцип, а саме – захист глобального світопорядку, що базується на верховенстві права та міжнародних норм. Попри розбіжності в розмірах території, кількості населення чи забезпеченні ресурсами,

кожна держава має дотримуватися визначених міжнародно-правових норм та поважати суверенітет і територіальну цілісність інших країн [67].

Водночас у комунікації міністра закордонних справ Сінгапуру чітко простежуються реалістичні погляди на геополітичні процеси, зокрема його тези про те, що великі держави мають більше можливостей впливу на міжнародній арені. Це закономірно пояснює той факт, що одним із напрямів зовнішньополітичної стратегії Республіки Сінгапур є консолідація зусиль із невеликими країнами в рамках багатосторонніх форматів. У 1992 році уряд ініціював заснування Форуму малих держав у рамках ООН, що допомагає їм узгоджувати спільні позиції та мати більше можливостей для їхнього просування під час засідань Генасамблеї. Подібні цілі також притаманні неформальній Групі глобального управління (3G), ініційованій Сінгапуром у 2009 році з метою більш ефективного представлення інтересів малих і середніх країн у рамках формату G20.

П'ятий базовий принцип зовнішньої політики Республіки Сінгапур полягає в позиціонуванні країни як надійного і послідовного партнера. Стратегічна передбачуваність держави на міжнародній арені сформувала необхідну довіру до неї. Цьому сприяла також конструктивна роль Сінгапуру в рамках інтеграційних об'єднань та активна долученість до регламентування міжнародно-правових норм, зокрема Конвенції ООН із морського права, Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, численних дво- і багатосторонніх домовленостей про вільну торгівлю [67].

Огляд джерельної бази з наукових досліджень зовнішньої політики Сінгапуру дозволяє також виокремити такі геополітичні напрями її практичного втілення:

- поглиблення регіональних інтеграційних процесів у рамках АСЕАН і підтримка добросусідських відносин із країнами Південно-Східної Азії, насамперед Малайзією та Індонезією;
- збереження пропорційного балансу в розвитку двосторонніх відносин із ключовими політичними акторами, насамперед США й Китаєм, а також Японією, Індією та Австралією;

- просування національних інтересів у рамках регіональних і міжрегіональних форматів (АСЕАН, АТЕС, Британської Співдружності, форумів співпраці “Азія – Європа”, “Східна Азія – Латинська Америка”, “Азія – Близький Схід” тощо);
- розвиток співпраці в рамках ООН, СОТ та Міжнародної морської організації;
- розширення комплексу дво- та багатосторонніх домовленостей про вільну торгівлю;
- забезпечення умов для географічного розширення торгово-економічної присутності сінгапурських компаній у всіх регіонах світу та збільшення присутності міжнародних ТНК у Сінгапурі шляхом відкриття регіональних офісів на території країни;
- успішна протидія новим викликам і загрозам національній, регіональній та глобальній безпеці, а також підвищення ефективності заходів із контртерористичної діяльності;
- активна участь у багатосторонніх механізмах з урегулювання проблем роззброєння та запобігання розповсюдженню зброї масового знищення, у роботі миротворчих місій, а також у міжнародних зусиллях із захисту навколишнього середовища та боротьби з кліматичними змінами.

Попри відчутну трансформацію геополітичної позиції Республіки Сінгапур, що вплинуло також на зміну головних викликів, безпекова компонента залишається основою для гарантування сталого розвитку країни і потребує окремого аналізу в контексті дослідження еволюції зовнішньополітичних процесів.

Завдяки скоординованим зусиллям політичного керівництва було нівельовано основні загрози національній безпеці, що гостро проявилися в перші роки незалежної історії. Окрім зовнішніх викликів, слід виокремити також внутрішні проблеми, зокрема етнорелігійну неоднорідність населення й соціально-демографічні розбіжності як гальмівний фактор у націєтворчому процесі, що водночас загрожував сталому розвитку суспільства через постійний ризик міжетнічних сутичок і заворушень.

У демографічній структурі превалювали вихідці з Китаю, що належали до різних хвиль міграції (75,4% від загальної кількості осіб). Малайці становили 13,6% населення та в основному мали тісні зв'язки з жителями материкової Малайзії. Частка індійців перевищувала 8,6% і характеризувалася низьким ступенем інтеграції з іншими етнічними групами, до яких належали також араби, вірмени, євреї, яванці тощо [36, с.8]. Тому одним із першочергових завдань уряду було формування нації сінгапурців на основі консолідації й рівного забезпечення прав і можливостей для всіх жителів країни.

Незважаючи на те що етнолінгвістичні та релігійно-культурні розбіжності могли призвести до загострення соціальних розломів, уряд країни відмовився від стратегії уніфікації населення. Натомість було вжито відповідних заходів для формування мультикультурного суспільства із забезпеченням прав і свобод кожного громадянина. Це знайшло відображення у внесенні змін до першочергової версії національного гімну, зокрема замість рядків «забути про відмінності в расі, мові, релігії» фінальна версія включала слова «незалежно від раси, мови чи релігії» [41]. Інтегрована модель житлобудівництва сприяла спільному поселенню представників різних етнічних груп і допомогла уникнути появи осередків національних меншин. Акцент на розвитку унікальної сінгапурської культури, що формувалася на основі кращих здобутків кожної етнічної групи, також сприяв побудові спільної національної ідентичності [41]. Це, у свою чергу, помітно зменшило внутрішньобезпекові ризики, а також відобразилося на зовнішньополітичній стратегії Сінгапуру, зокрема нівелювало вплив етнічних розбіжностей усередині країни на взаємодію з іншими політичними акторами на міжнародній арені.

Побудова сильної нації в Сінгапурі відбувалася згідно з визначеним принципом: «Тут є місце для кожного». Поєднання індивідуальних і колективних зусиль кожного громадянина допомогло сформувати основу для розвитку мультирасової і мультирелігійної держави. Відданість принципам гармонійного співіснування багатьох етнічних груп допомогла сінгапурцям уникнути внутрішніх

протиріч і сформуванню міцну основу для незалежної зовнішньополітичної діяльності [5, с.648-649].

Паралельно уряд країни приділяв значну увагу формуванню дієздатної армії. Станом на сьогодні щорічні витрати країни на оборону становлять 3,5% ВВП, що значно перевищує середні показники у світі [68]. Разом із тим оборонний бюджет Республіки Сінгапур є найбільшим серед країн-членів АСЕАН [69]. За даними Стокгольмського інституту дослідження проблем миру (*SIPRI*), збройні сили Сінгапуру вважаються найкращими в Південно-Східній Азії [70]. Це, у свою чергу, надає країні більше політичної ваги в рамках АСЕАН і дозволяє претендувати на регіональне лідерство.

До головних викликів національній безпеці слід також віднести відсутність власних природних ресурсів, що зумовило потребу в експорті життєво необхідних продуктів і матеріалів, зокрема води й піску. Саме залежність від поставок із сусідньої Малайзії була одною з причин напруженості й посиленої конфліктогенності у двосторонніх відносинах. На сьогодні уряд вдало використовує переваги геополітичного розташування на перехресті торговельних шляхів і дотримується правил диверсифікації джерел постачання з метою недопущення односторонньої залежності від того чи іншого політичного актора. Це сприяє формуванню резильєнтності і стабільності економічних процесів. Проте водночас висока інтеграція у світову торгівлю робить країну вразливою до структурних потрясінь, у тому числі до фінансових криз, пандемій, збройних конфліктів тощо.

Ще одною значною проблемою для Сінгапуру є піратство. Спільно з Малайзією, Індонезією й Таїландом країна долучається до регулярних патрулювань із метою посилення контролю над безпековою ситуацією в Малаккській протоці та безперешкодного судноплавства в прибережних водах [68].

Комбінація різного роду безпекових викликів зумовила потребу комплексного підходу до управління ризиками. У 1984 році було впроваджено концепцію «тотальної оборони», що охоплює всі рівні і складові суспільства. Вона передбачає залучення кожного громадянина до колективної безпеки країни [71]. Крім посиленої

уваги до формування збройних сил на основі постійної бойової готовності та можливостей оперативної мобілізації населення в разі військової загрози, стратегія «тотальної оборони» включає також освітні реформи, організацію цивільної оборони й адаптацію державних установ до функціонування за умов потенційного збройного конфлікту [72].

На початковому етапі концепція складалася з п'яти визначених стовпів, серед яких військовий, цивільний, економічний, соціальний і психологічний. У 2019 році додали також цифровий вимір як реакцію на зростання загрози кіберзлочинності й потребу посилення резильєнтності суспільства [71].

Комплексний підхід до захисту країни передбачає симбіоз уряду, бізнесу й населення. Щороку в середині лютого в Сінгапурі на державному рівні відзначають День тотальної оборони, що свідчить про актуальність концепції, незважаючи на зміни головних безпекових загроз. Проводяться національні заходи із вшанування пам'яті сінгапурців, що загинули внаслідок японської окупації острова під час Другої світової війни. Це, у свою чергу, має на меті нагадати всім жителям країни про їхню колективну відповідальність за її захист [5, с.641].

Зважаючи на трансформації глобальної архітектури міжнародної безпеки та на появу нових ризиків і загроз як внутрішнього, так і зовнішнього характеру, перед керівництвом Республіки Сінгапур постала потреба актуалізувати пріоритети й вектори діяльності для гарантування безпечного й сталого розвитку нової генерації населення країни. З цією метою в 2004 році було прийнято Стратегію національної безпеки, що окреслила головні загрози й визначила шляхи скоординованої протидії ризикам. Станом на 2025 рік документ залишається чинним.

Аналіз Стратегії національної безпеки дозволяє визначити транснаціональний тероризм ключовою загрозою для Сінгапуру. Особливу увагу приділено превентивним інструментам із недопущення здійснення терористичних актів на території країни. Імплементация положень документа передбачає комплекс заходів, що поєднують проактивні дипломатичні зусилля на міжнародній арені, потужну

розвідувальну діяльність та посилений контроль над прикордонними зонами [73, с.31-32].

У першому розділі Стратегії національної безпеки наведено слова Лі Сянь Луна, що на момент прийняття документа обіймав посаду віцепрем'єр-міністра: «Це буде тривала війна для Сінгапуру та регіону, і кінця їй поки не видно» [74, с.14]. З метою аргументації особливої вразливості країни до терористичних атак у документі наведено ряд факторів, серед яких:

- безкомпромісна позиція уряду в боротьбі з тероризмом, зокрема арешти за будь-яку підтримку терористичних організацій; активна участь у регіональних зусиллях для боротьби з місцевими угрупованнями; підтримка дій Сполучених Штатів в Афганістані й Іраку тощо [74, с.14];
- проведення в Сінгапурі масштабних міжнародних заходів політичного, економічного, культурного чи спортивного характеру, як-от: Конференція з безпеки в Азії «Діалог Шангри-Ла», щорічне аерокосмічне азійське авіашоу, автоперегони «Формула-1» тощо [74, с.47];
- географічне розташування Сінгапуру в регіоні, значна частина якого належить до історико-міфологічної концепції “Daulah Islamiyah Nusantara”, в основі якої лежить прагнення побудувати панісламську супердержаву;
- відкритість суспільства і кордонів, зокрема розташування на території країни регіональних і локальних філій багатьох транснаціональних корпорацій, а також стабільно високі показники туристичних потоків;
- залежність економіки від міжнародної торгівлі і відповідно критична важливість розгалуженої мережі наземних, повітряних і морських шляхів, які є потенційно вразливими до терористичних атак;
- космополітичне суспільство з відносно легкою інфільтрацією [74, с. 59].

Сукупність цих факторів призвела до того, що саме боротьбу з міжнародним тероризмом винесено в підзаголовок Стратегії національної безпеки Сінгапуру, яка для всіх залучених стейкхолдерів по сьогодні є основною інструкцією з недопущення, завчасного виявлення і мінімізації подібних загроз. Разом із тим

актуальною залишається концепція «тотальної оборони», яка також лягла в основу прийнятої Стратегії. Насамперед мова йде про те, що посилення заходів безпеки повинно відбуватися паралельно з розвитком усіх сфер суспільного життя [74, с.60]. Це допоможе підвищити резильєнтність населення й мінімізувати потенційну шкоду від тероризму. Тому до першочергових завдань, визначених у Стратегії національної безпеки Сінгапуру, належать запобігання можливим ризикам, ефективний захист громадян країни та іноземців, що перебувають на її території, у випадку непередбачуваних обставин, а також швидка нормалізація життєдіяльності після можливих терактів [73, с.33].

На практиці це також корелюється із трьома головними принципами контртерористичної діяльності Сінгапуру: попередження будь-яких можливих проявів тероризму, швидке реагування на них та оперативна ліквідація наслідків. Одним із найвідоміших прикладів ефективної реакції уряду було швидке затримання й покарання винних у теракті в МакДональдсі в 1965 році. Незважаючи на різко негативне сприйняття вироку в Індонезії, громадянами якої були терористи, і відповідно перспективи погіршення відносин із нею, уряд відмовився передати винуватців трагедії і погодив смертну кару для них [74, с.19].

Вдалим механізмом оперативного реагування на надзвичайну ситуацію було застосовано під час спроби терористів атакувати нафтопереробний комплекс *Shell* у 1974 році, що призвела до викрадення ними морського судна й утримування членів екіпажу в заручниках. Тоді було прийнято рішення про невідкладне залучення катерів морської поліції, що оточили корабель. Завдяки успішній переговорній стратегії та кооперації з Кувейтом ситуацію вдалося врегулювати.

Натомість інцидент із захопленням авіалайнера в 1991 році, що летів із Малайзії до Сінгапуру, призвів до активації найвищого рівня кризового реагування, що передбачало залучення окремих загонів сил спеціального призначення, які ліквідували терористів, звільнивши неушкодженими більше сотні заручників. Це, у свою чергу, підтвердило готовність Сінгапуру до різкої протидії тероризму, навіть

за умови особливо критичної ситуації. Рішуча реакція уряду водночас мала на меті не допустити повторення подібних випадків у майбутньому [74, с.20].

Завдяки роботі розвідувальних органів і тісній кооперації з партнерами уряду вдалося помітно послабити місцеві осередки терористів, що належали до розгалуженої мережі екстремістських організацій. Зокрема, було попереджено десятки терактів, спланованих представниками Аль-Каїди, малайзійського руху “Кумпулан Муджахідін”, Ісламського визвольного фронту моро тощо [74, с.22].

Окрему роль у гарантуванні безпеки Південно-Східної Азії зіграли контртерористичні зусилля Республіки Сінгапур у протидії руху “Джемаа Ісламія”, ціллю якого було формування Ісламської держави в регіоні. На початку 2000-х було успішно попереджено ряд терористичних атак, зокрема плани з виготовлення автомобільних бомб на основі викрадених тонн аміачної селітри, а також спробу захопити авіалайнер і підірвати його над аеропортом Чангі. За оцінками експертів Сінгапурського інституту безпеки та стратегічних досліджень, реалізація подібних намірів не лише призвела б до великих жертв серед цивільного населення, але й мала б руйнівний вплив на економіку країни й довіру міжнародних інвесторів [74, с.23-24]. Попри арешт найбільш радикальних очільників “Джемаа Ісламії” (Маса Селамата Кастарі та Хамбалі) завдяки зусиллям розвідувальних органів Сінгапуру, загроза відновлення терористичної діяльності тривалий час залишалася актуальною. Улітку 2024 року організація оголосила про саморозпуск і перехід до легальних форм відстоювання інтересів, включно зі співпрацею з урядовими й освітніми структурами [75].

Разом із тим, Сінгапур продовжує відігравати значну роль у координації зусиль міжнародної спільноти і формування консолідованого фронту боротьби з тероризмом. У Стратегії національної безпеки це аргументовано тим, що в XXI ст. спостерігається трансформація тероризму як явища глобального виміру. Високий рівень операційних і технологічних можливостей, розгалужена мережа екстремістських рухів і відкритість сучасних суспільств призвели до загострення ризиків масштабних терактів, спрямованих на руйнацію суспільств західного зразка

і поширення девіантних ідеологій. Це також пов'язано з тим, що планування терористичних атак може відбуватися за межами країни їхньої потенційної реалізації, а також за участю іноземних агентів, спрямованих для координації місцевих осередків терористичних угруповань. Так, сінгапурську мережу певний час координували громадяни Канади (агент Аль-Каїди “Семмі” Мохамад Мансур Джабара) та Філіппін (Фатур Рахман із Фронту визволення Моро). У взаємодії з іноземними партнерами їх було затримано [74, с.28].

Станом на сьогодні головною загрозою національній безпеці Сінгапуру визначено не окремі, епізодичні терористичні акти, а потенційно масштабні скоординовані дії терористів, що можуть мати критичні наслідки для економіки країни. При формуванні стратегії протидії було враховано трансформацію явища в так званій транснаціональній тероризм, що відрізняється від одиничних терактів, які мали місце в історії Сінгапуру.

Основними характеристиками транснаціонального тероризму є глобальне охоплення, комплексна методика й потенційно катастрофічні наслідки [74, с.12]. Розгалужена мережа сучасних терористичних організацій контрастує з попередніми угрупованнями, що здебільшого були обмеженими в цілях і зонах проведення операцій (“Тигри визволення Таміл-Іламу”, Ірландська республіканська армія, баскське угруповання ЕТА тощо) [74, с.27]. Тому при формуванні стратегії національної безпеки Сінгапуру було враховано нові особливості безпекового середовища, зокрема вихід за рамки традиційних ризиків і загострення транснаціональних терористичних загроз за участі недержавних елементів. З огляду на те, що подібні виклики є актуальними для більшості країн світу, важливою складовою сучасної стратегії національної безпеки Сінгапуру є міжнародне співробітництво в боротьбі з транснаціональним тероризмом [74, с.16].

Досягнення визначених у документі цілей потребує насамперед тісної координації із сусідніми країнами, а також у рамках регіонального формату взаємодії. Паралельно Сінгапур долучається до глобальних зусиль протидії тероризму. Таким чином уряд прагне мінімізувати можливості терористичних актів

усередині Сінгапуру, адже це прямо залежить від скоординованих дій міжнародної спільноти в боротьбі з терористичними організаціями глобального й регіонального характеру.

З цією метою Сінгапур спільно з іншими державами бере участь у контртерористичних заходах незалежно від наявності безпосередньої загрози безпеці країни. Уряд погоджує залучення власних збройних сил із метою протидії транснаціональному тероризму, зокрема сучасним проявам піратства, що загрожує безпеці світових торговельних потоків. ВМС Сінгапуру беруть активну участь у патрулюванні океанічних вод. Зокрема, країна неодноразово очолювала Об'єднану оперативно-тактичну групу 151, що координує захист Аденської затоки і східного узбережжя Сомалійського півострова.

Республіка Сінгапур бере активну участь у розробці й ухваленні міжнародних документів, що регламентують контртерористичну діяльність, у тому числі резолюції РБ ООН №1373 (2001), що стала правовою основою для регулювання засобів протидії транснаціональному тероризму, а також Конвенції про заборону фінансування тероризму (2003). Крім того, уряд підтримує американську Ініціативу з недопущення розповсюдження зброї масового знищення [74, с.42]. Республіка Сінгапур стала першою країною в Азії, що імплементувала Ініціативу з безпеки контейнерів (CSI), яка дозволяє ідентифікувати ризики, пов'язані з незаконними морськими вантажами, а також регламентує обмін розвідувальними даними та попередній огляд усіх вантажів, які відправляються до портів США [74, с.45].

З-поміж інших важливих міжнародних документів, підписаних урядом Сінгапуру, варто виділити Міжнародну конвенцію з охорони людського життя на морі (*SOLAS*), яка є одним із найважливіших та найдавніших договорів, присвячених безпеці в морі (прийнято ще в 1914 році). Також уряд Сінгапуру ухвалив чотири інші конвенції *SOLAS*, що регламентують стандарти безпеки при будівництві й експлуатації суден, та Кодекс *ISPS* (міжнародний документ із питань безпеки суден та портової інфраструктури), що визначає обов'язкові вимоги до урядів, портових адміністрацій та судноплавних корпорацій [74, с.45].

З огляду на вигідне транзитне положення Республіка Сінгапур приділяє значну увагу дотриманню стандартів безпеки на контрольно-пропускних пунктах. З цією метою було створено окреме Управління з питань імміграції та пунктів пропуску, що в кооперації із сусідніми країнами здійснює функції моніторингу й регулювання транскордонних потоків людей і товарів [74, с.46]. Водночас важливу роль відіграє залучення розвідувальних органів, які разом із партнерами в рамках АСЕАН здійснюють постійний обмін інформацією про судна, що проходять територіальними водами Сінгапуру або поблизу них.

Міжнародний вимір стратегії кібербезпеки. Інноваційність економіки Республіки Сінгапур вимагає особливої уваги до захисту кіберпростору. З огляду на транскордонний вимір загроз уряд традиційно приділяє значну увагу протидії міжнародній кіберзлочинності. У 2016 році на державному рівні було прийнято Стратегію кібербезпеки Сінгапуру, значна частина якої присвячена потребі посилення міжнародних партнерств. У ній наголошено на глобальному характері кіберзагроз, що не обмежуються національними кордонами й через високу взаємозалежність торговельних процесів і фінансових потоків можуть мати серйозні наслідки навіть для географічно віддалених країн.

На глобальному рівні Сінгапур активно виступає за посилення співпраці для вирішення питань транснаціональної кібербезпеки. До ключових елементів кооперації насамперед належить просування спільних законодавчих ініціатив та обмін інформацією. Агентство з кібербезпеки Сінгапуру бере активну участь у глобальних зусиллях з уніфікації норм кіберправа та посилення юридичної відповідальності за злочини в кібергалузі [76, с.46].

У контексті регіональної безпеки Сінгапур послідовно підтримує ініціативи з розбудови ефективної диджитал-економіки країн-членів АСЕАН з урахуванням потреб безпечного кіберпростору. Передові позиції Сінгапуру в цій галузі дозволяють просувати відповідні проєкти для зміцнення внутрішньорегіональної співпраці з координації механізмів виявлення й повідомлення про злочини в кіберсфері, а також задля формування уніфікованого механізму реагування. У

рамках АСЕАН Сінгапур також працює над активним залучення ресурсів Інтерполу для використання глобальних оперативних мереж і можливостей для боротьби з кіберзлочинністю [76, с.42].

Кібербезпека була одним із ключових питань порядку денного під час головування Сінгапуру в АСЕАН у 2018 році. Зусилля держави були спрямовані на вироблення скоординованої позиції щодо проблемних аспектів цифрової економіки, зокрема в галузі протидії потенційним кібератакам та негативним наслідкам від прискорених темпів цифровізації [73, с.33].

Враховуючи появу нових викликів, у тому числі через ускладнену операційну взаємодію і структурні видозміни, у 2021 році було прийнято рішення про перегляд чинного документа й ухвалення нової Стратегії про кібербезпеку. Окрему роль було приділено активному позиціонуванню Сінгапуру як передової країни в галузі цифрової економіки, що дозволяє ефективно просувати власні ініціативи, спрямовані на підтримку відкритого, безпечного й доступного кіберпростору [77, с.39].

Висновки до розділу 1

Дослідження еволюції зовнішньополітичної стратегії Республіки Сінгапур базується на основі симбіозу ключових підходів іноземних і вітчизняних науковців до дефініції термінів «зовнішня політика», «стратегія» і «мультиполярний світ». Передусім враховано багаторівневність і комплексність кожної з наукових категорій. Під «зовнішньою політикою» розуміємо як діяльність країни на міжнародній арені, так і сукупність інтересів і принципів, що формують системне позиціонування країни у світовій геополітиці. Аналіз «стратегії» включає в себе спробу виокремити план конкретних дій, що мають відповідну мету й певний часовий проміжок для її реалізації. «Мультиполярний світ» є важливим етапом еволюції багаторівневих взаємозв'язків у глобальній міжнародній системі, що передбачає дифузю сили й утворення більше двох центрів впливу.

Огляд документально-джерельної бази підтверджує припущення про наявність у міжнародній і вітчизняній політології своєрідного вакууму в дослідженні зовнішньополітичних особливостей Республіки Сінгапур. Опрацювання першоджерел, зокрема мемуарів Лі Куана Ю, публічних виступів чинних політичних лідерів, пресрелізів урядових відомств Сінгапуру, двосторонніх угод, установчих документів міжнародних організацій, статистичних даних, дозволяє сформувати фактологічну базу для подальшого аналізу. Комплексне дослідження потребує також інтеграції вторинних джерел, передусім публікацій авторитетних аналітичних центрів і наукових праць спеціалістів із регіоналістики та міжнародних відносин.

Аналіз теоретико-концептуальних засад зовнішньої політики Сінгапуру дозволяє дійти висновку про їх становлення в умовах стратегічної невизначеності через комплекс безпекових загроз як внутрішнього, так і зовнішнього характеру. Попри послідовне коригування пріоритетів і векторів розвитку, принципи зовнішньополітичної діяльності країни залишаються незмінними: невід'ємне дотримання норм міжнародного права, захист національних інтересів та розвиток власних оборонних потужностей. В основі позиціонування країни в рамках міжнародної системи лежить принцип геополітичного балансування, що дозволяє ефективно розвивати співробітництво з іншими міжнародними акторами на регіональному та глобальному рівні.

Головною метою зовнішньополітичної діяльності Сінгапуру залишається гарантування сталого розвитку держави, що насамперед потребує врегулювання безпекових викликів. З цією метою уряд розвиває взаємовигідні партнерства в оборонній сфері й долучається до міжнародних зусиль із протидії транснаціональному тероризму, який визначено головною загрозою функціонуванню країни, відповідно до Стратегії національної безпеки. Особлива увага приділяється скоординованій протидії кіберзлочинності й посиленню резильєнтності сінгапурського суспільства до нових викликів сучасності.

РОЗДІЛ 2. РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ РЕСПУБЛІКИ СІНГАПУР

2.1. Траєкторія економічного розвитку Південно-Східної Азії та еволюція інтеграційних процесів у рамках АСЕАН

До пріоритетних цілей зовнішньополітичної стратегії Республіки Сінгапур належить активізація регіональних інтеграційних процесів та розвиток взаємовигідного співробітництва із сусідніми країнами. За географічними та геополітичними критеріями в межах Південно-Східної Азії відділ статистики ООН виділяє 11 держав: Бруней, В'єтнам, Індонезію, Камбоджу, Малайзію, М'янму, Лаос, Східний Тимор, Сінгапур, Таїланд і Філіппіни [78].

Після проголошення незалежності Сінгапуру в 1965 році безпекова нестабільність у регіоні була одним із головних викликів для уряду Лі Куана Ю [16, с.17]. Південно-Східна Азія є однією з найбільш неоднорідних за етнорелігійним складом населення територій у світі. На обмеженому просторі співіснує широкий діапазон релігійних груп: мусульмани, християни, буддисти течій хінаяна і махаяна, індуїсти, даосисти, конфуціанці тощо. Цивілізаційні відмінності становили на той час особливу загрозу міжетнічної ескалації, загострення сепаратистських тенденцій та появи прикордонних конфліктів між сусідніми країнами. Негативний вплив на політичне зближення держав Південно-Східної Азії мав розпал холодної війни, що відобразився на ідеологічному розломі між країнами регіону, які належали до різних антагоністичних таборів. Водночас саме загроза поширення комунізму стала рушійною силою, що призвела до об'єднання п'яти країн регіону, які сформували Асоціацію країн Південно-Східної Азії [16, с.42]. У 1967 році в Бангкоку міністри закордонних справ Сінгапуру, Малайзії, Індонезії, Таїланду та Філіппін підписали декларацію про створення організації, що мала на меті прискорити економічне зростання, соціальний прогрес та культурний розвиток країн-учасниць; сприяти миру й стабільності в регіоні; інструменталізувати співпрацю в галузі сільського

господарства та створити сприятливе середовище для активізації торговельних зв'язків [36, с.353].

Перспективи розвитку інтеграційних процесів у рамках АСЕАН на ранніх етапах оцінювалися як малоімовірні. Причиною цього була невизначена безпекова ситуація в Індокитаї та відсутність політичної волі з боку керівництва країн до поглиблення партнерських зв'язків. Попередні спроби регіональної інтеграції не були реалізованими: Асоціація Південно-Східної Азії (АСА) та Мафіліндо припинили своє існування після двох років діяльності [16, с.18].

Регіональна нестабільність та невизначеність політичних процесів наприкінці 70-х водночас призвели до зворотного ефекту, посиливши готовність країн до діалогу для зміцнення власних позицій у зв'язку з безпековим вакуумом, що утворився після виходу британських військ із Південно-Східної Азії. Важливу роль у створенні АСЕАН відіграв президент Індонезії Сухарто, змінивши підходи до розвитку відносин із сусідніми країнами, що контрастувало з політикою попереднього лідера Сукарно, що призвела до безпекової ескалації в регіоні та завадила інтеграційним процесам того часу. Створення АСЕАН забезпечило координацію спільної протидії комуністичній загрозі з боку партизанських угруповань, які підтримувалися Північним В'єтнамом, Китаєм та Радянським Союзом. Це, у свою чергу, допомогло стабілізувати безпекову ситуацію та надати простір для соціального, економічного й культурного розвитку регіону [36, с.353]. На думку сінгапурського дипломата, президента РБ ООН (2001-2002) Кішора Махбубані, інтеграція країн у рамках АСЕАН була одним із найважливіших чинників їхньої успішної життєздатності, оскільки організація виступала в ролі «політичної парасолі», що мінімізувала ризики конфліктності всередині регіону [16, с.18].

Крім того, участь в інтеграційному об'єднанні допомогла посилити позиції на міжнародній арені країн-членів, які у випадку критичних питань попередньо могли узгодити свої інтереси та виступити єдиним фронтом. Так, у 1978 році синхронізована позиція держав, що входили до АСЕАН, дозволила не допустити

введення Австралією змін до правил цивільної авіації. Це, у свою чергу, зберегло необхідне навантаження на авіалінії країн регіону, що мало пріоритетне значення для їхньої економіки [36, с.356].

Протягом 80 – 90-х рр. відбулося декілька хвиль розширення асоціації: до її складу ввійшли Бруней, В'єтнам, Лаос, М'янма та Камбоджа [79]. Станом на сьогодні до АСЕАН входять усі держави Південно-Східної Азії, крім Східного Тимору, який є країною-спостерігачем (такий статус має також Папуа-Нова Гвінея). У 2022 році під час саміту в Камбоджі держави-члени асоціації досягнули згоди щодо включення Тимор-Лешті до складу організації [80]. Однак процес розширення АСЕАН наразі юридично не фіналізовано.

Траєкторія політичного й економічного розвитку Південно-Східної Азії в історичному вимірі нерозривно пов'язана з еволюцією інтеграційних процесів у рамках АСЕАН. Спостерігається збільшення ролі асоціації в управлінні глобальними геополітичними змінами. АСЕАН є єдиною організацією у світі, що уклала угоди про вільну торгівлю з усіма великими й середніми економіками Азійсько-Тихоокеанського регіону. Завдяки вигідному геополітичному середовищу та налагодженій взаємодії в межах регіону країни Південно-Східної Азії можуть координувати головні торговельні потоки стратегічного значення [36, с.98].

Станом на сьогодні за темпами економічного зростання регіон вважається одним із найбільш перспективних у світі. За статистикою, у Південно-Східній Азії проживає майже 700 мільйонів потенційних споживачів світових товарів та послуг [81]. Різко зростає купівельна спроможність населення, що перетворює регіон на важливий ринок для товарів і послуг з інших країн. Держави-члени АСЕАН імпортують значну частку світового виробництва електроприладів, автомобілів, косметичних засобів тощо. Помітне збільшення попиту на сервіси зі страхування, управління капіталом і міжнародні грошові перекази. Водночас показником підвищення платоспроможності населення вважається рівень зростання пасажиропотоків місцевих аеропортів. Зокрема, кількість осіб, які скористалися послугами аеропорту Маніли, в 2023 році перевищила 45,3 млн, що удвічі більше за

дані 2010 року; летовище в Джакарті прийняло 66 млн пасажирів, що робить його одним із найбільш завантажених у світі; до квітня 2025 року планують завершити спорудження третього терміналу аеропорту в Хашиміні, що повинно збільшити пасажиропотік на 20 млн осіб [82; 83]. Зростання попиту сприяє також активізації проєктів із побудови нових летовищ і розширення потужностей наявних, що, у свою чергу, є вигідною інвестицією, яка в кінцевому результаті має позитивний вплив на економічний розвиток регіону.

Міжнародні науково-дослідні інститути прогнозують стрімке економічне зростання країн АСЕАН у наступні декілька років. Аналітики одного з найбільших банків у світі *HSBC* пояснюють цю тенденцію передусім змінами в балансі глобальних ланцюгів поставок та розвитком транснаціональних корпорацій азійського походження. За даними МВФ, темпи зростання ВВП країн регіону вдвічі перевищують середні світові показники (4,6% станом на 2024 рік). У Бостонській консалтинговій групі передбачають, що найближчим часом країни Південно-Східної Азії зможуть щороку генерувати до 600 млрд доларів США додаткового обсягу промислового виробництва та збільшити загальний обсяг прямих іноземних інвестицій до 225 млрд доларів на рік. За прогнозами *McKinsey*, до 2030 року 70% населення АСЕАН досягне рівня доходів середнього класу; очікується зростання регіонального споживчого ринку до чотирьох трильйонів доларів США [84].

На перспективи економічного розвитку впливає також демографічний фактор: показники приросту населення значно перевищують рівень держав західного світу. Наразі більше половини жителів регіону мають менше 30 років, що забезпечує високий відсоток економічно активного населення і відповідно має позитивний вплив на розвиток регіону [45].

Економіка країн Південно-Східної Азії вирізняється швидкими темпами розвитку цифрової торгівлі та інформаційних технологій. Зростання споживчого ринку супроводжується підвищенням попиту на цифрові платформи для покупок і ведення бізнесу, сервіси бронювання в туристичній галузі, доставки товарів, а також онлайн-медіа [84]. Згідно з результатами спільного дослідження *Temasek* та *Google*

(2023), цифрова економіка в шести найбільш розвинених країнах АСЕАН (Індонезія, Таїланд, Сінгапур, В'єтнам, Малайзія, Філіппіни) у 2023 році досягла 218 млрд доларів США, що перевищує прогнозовані показники, які закладалися в аналогічному звіті, проведеному в 2018 році: передбачалася загальна сума у 200 млрд доларів на 2025 рік. Водночас публікація результатів останнього дослідження в 2023-му містить новий прогноз щодо збільшення суми цифрових торговельних операцій до 600 млрд доларів до 2030 року [85; 86].

Незважаючи на розбіжності в темпах економічного зростання країн Південно-Східної Азії, для регіону в цілому притаманні стабільний приріст фінансово-економічних показників, модернізація інфраструктури та прискорення темпів урбанізації й цифровізації. У галузевій структурі економіки держав АСЕАН помітно зростає частка фінансового сектора, простежується орієнтація на розвиток сфери послуг та залучення інформаційних технологій. Значна кількість місцевих компаній у процесі розвитку та інтеграції інноваційних проєктів розширює свою діяльність на інші платформи та ринки. Зокрема, індонезійська корпорація *Gojek*, заснована в Джакарті в 2009 році як кол-центр для бронювання мотоциклів і послуг кур'єрської доставки, сьогодні є мультисервісною платформою з розрахунковою вартістю понад 10 млрд доларів США. Компанія діє виключно на основі цифрових платіжних технологій і пропонує широкий спектр послуг, що охоплює логістику, мобільний банкінг, доставку різних груп товарів тощо. Сінгапурсько-малайзійська логістична компанія *Grab*, заснована в 2012 році як сервіс користування послугами таксі, згодом розширила функціональний перелік, інтегрувавши фінансові технології, службу доставки продуктів харчування та транспортну логістику (щорічний дохід – 2,4 млрд дол. США). Міжнародна компанія електронної комерції *Lazada*, що розпочала діяльність у 2012 році як локальний портал онлайн-покупок, на сьогодні є найбільшим регіональним оператором інтернет-торгівлі. Щорічний дохід маркетплейсу перевищує 1,8 млрд дол. США [87].

Стрімкий економічний розвиток регіону корелює з відносно стабільною безпековою ситуацією в Південно-Східній Азії та відсутністю конфліктів у

відносинах між країнами. Головним безпековим викликом стала повзуча експансія з боку Китаю, який водночас є основним торговельним партнером АСЕАН. Позиція КНР в останні роки набуває агресивних ознак, зокрема в контексті територіальних суперечностей між прибережними країнами Південно-Китайського моря. Окрім Китаю, на острови Спратлі та Парасельські претендують також В'єтнам, Малайзія, Бруней, Філіппіни. КНР відкрито претендує на морські території, що юридично закріплені до прибережних вод країн Південно-Східної Азії, які, за міжнародним правом, є виключною економічною зоною цих держав. Норми розподілу регулюються в рамках діяльності *UNCLOS* та відповідно до Конвенції ООН з морського права. Однак позиція Китаю залишається незмінною, незважаючи на рішення Постійної палати третейського суду в Гаазі від 2016 року про невідповідність дій КНР нормам міжнародного права [88]. На відміну від країн АСЕАН, які врегульовують розбіжності в рамках дипломатичного вирішення спорів, уряд Китаю провадить політику відкритого експансіонізму, захоплюючи незаселені острови та створюючи штучні з подальшим розміщенням на їхній території військових об'єктів. Негативний вплив як на відносини з КНР, так і на економічний розвиток вільних економічних зон прибережних районів країн Південно-Китайського моря мали інциденти із затриманням Китаєм чотирьохсот в'єтнамських рибалок біля Парасельських островів (2009), бойовим зіткненням збройних сил КНР і Філіппін за міліну Скарборо (2012), розміщенням у водах В'єтнаму китайської бурової платформи (2014) тощо [55].

У 2024 році ситуація загострилася у зв'язку з військовими провокаціями з боку КНР, берегова охорона якої направила лазерні установки та водомети на філіппінські судна, що перебували у виключній економічній зоні своєї країни і були змушені відійти на дальші позиції [88]. Конфронтація також супроводжується регулярними навчаннями військово-морських сил Китаю, що наближаються до територіальних вод Філіппін і В'єтнаму [55]. Така ескалація ризикує негативно відобразитися на економічному розвитку регіону, адже ставить під загрозу свободу судноплавних маршрутів і безпеку ланцюгів постачання, що, у свою чергу, впливає на глобальний економічний розвиток і передусім на торговельний потенціал

Південно-Східної Азії, яка забезпечує логістику для третини світової морської торгівлі [88].

Для подолання безпекових ризиків країни регіону зацікавлені в активізації інтеграційних процесів у рамках АСЕАН. Їхня участь в асоціації має вагоме значення не лише для налагодження співробітництва з метою підвищення темпів економічного зростання і досягнення прогресу в соціальній сфері, але й також для збереження безпекової стабільності в регіоні та спільної протидії зовнішнім викликам.

Принципи діяльності асоціації юридично закріплено в Бангкокській декларації 1967 року та Хартії АСЕАН 2007 року. Країни-підписанти отримали розширений інструментарій для розвитку співробітництва на основі консенсусу, кооперації, вирішення питань шляхом дипломатичного врегулювання та невторчання у внутрішні справи держав. Будь-який конфлікт та збройне протистояння в межах регіону є стратегічно невігідним для країн-членів АСЕАН у зв'язку з можливими порушеннями торгово-економічних зв'язків та загрозою для глобальних транспортних ланцюгів [56].

Важливою платформою для налагодження прямої комунікації між лідерами країн-членів АСЕАН є щорічні саміти, які водночас фіналізують діяльність організації під керівництвом держави, що головує. Такі зустрічі допомагають узгодити спільну позицію країн щодо стратегічних питань глобальної і регіональної політики та супроводжуються укладанням знакових міждержавних домовленостей на дво- і багатосторонній основі.

У рамках щорічних самітів асоціації проводять також зустрічі у форматі "АСЕАН+", покликані сприяти формуванню інклюзивної регіональної архітектури. Такі формати співробітництва передбачають поглиблене партнерство країн-членів асоціації з КНР, Японією і Республікою Кореєю (АСЕАН+3), а також у розширеному колі з Індією, Австралією і Новою Зеландією (АСЕАН+6).

У процесі інституційного розвитку внаслідок геополітичних трансформацій глобальної політики після завершення Холодної війни в рамках асоціації в 1994 році

було засновано Регіональний форум АСЕАН, що об'єднує широке коло акторів Азійсько-Тихоокеанського регіону. Попри закономірні еволюційні процеси, головним принципом безпекової політики АСЕАН незмінно залишається кооперативна безпека, що полягає в уникненні будь-яких форм потенційної конфронтації та прагненні не допустити загострення у відносинах між країнами-членами організації [55].

Важливим еволюційним етапом у розвитку організації було проголошення Спільноти АСЕАН наприкінці 2015 року. У рамках прийнятого плану дій під назвою “*AEC Blueprint 2025*” було виділено три головні інтеграційні напрями: політико-безпековий, соціально-культурний та фінансово-економічний. Окрім поглиблення партнерських зв'язків, таке рішення супроводжувалося переходом до вищого ступеня міждержавної інтеграції, що передбачає створення спільного ринку. Було проголошено нові принципи взаємодії країн-учасниць асоціації, що формували стратегію діяльності на наступні десять років та були спрямовані на зменшення загрози появи нових конфліктів та наявної політичної напруги між країнами-членами АСЕАН. У свою чергу, це повинно стабілізувати безпекову ситуацію в регіоні, що в результаті матиме позитивний вплив на інвестиційну привабливість Південно-Східної Азії [89].

Завдяки участі в інтеграційному об'єднанні країни АСЕАН можуть узгоджувати власні інтереси й формувати єдину позицію, що дає їм додаткові переваги на міжнародній арені. Це дозволяє відносно невеликим за розміром території країнам Південно-Східної Азії не потрапляти в односторонню залежність від великих держав, зокрема США та Китаю, що розглядають Азійсько-Тихоокеанський регіон як важливу арену боротьби за сфери впливу. Інтеграція в межах АСЕАН допомагає країнам-членам виступати єдиним політичним актором і таким чином займати вагоме місце на геополітичній карті світу [45].

Водночас є низка факторів, що уповільнюють темпи інтеграційних процесів. Передусім варто виділити значні розриви в рівні економічного й соціального розвитку країн, що входять до АСЕАН. Важливим чинником також є відсутність

узгодженої позиції з ряду стратегічних питань регіональної безпеки, зокрема бачення взаємодії з Китаєм [79]. Крім того, інституалізація асоціації не передбачила чітких механізмів дій у випадку збройних конфліктів проти одного із членів АСЕАН; країни керуються двосторонніми оборонними угодами, що не узгоджуються на рівні організації. Звідси впливає також нездатність асоціації дієво реагувати на безпекові проблеми всередині одної з країн, адже ключовим принципом АСЕАН залишається невтручання у внутрішні справи одне одного, що завадило, зокрема, виробити спільну позицію щодо військового перевороту та систематичного порушення прав людини у М'янмі [55].

На початку 2000-х Лі Куан Ю відзначав неготовність більшості країн-членів АСЕАН до поглиблення інтеграційних форм співпраці. Прем'єр-міністр був одним із найбільш активних послідовників руху об'єднання в межах регіону і наголошував на потенційних перевагах від партнерства в рамках асоціації. Водночас, на думку Лі Куана Ю, інтеграційні процеси розвиватимуться уповільненими темпами у зв'язку з браком взаємної довіри між країнами регіону. Це пов'язано з частими військовими переворотами та слабкою монархічною владою в Таїланді; загостреними відносинами В'єтнаму з КНР; складним процесом відновлення безпекової стабільності в Камбоджі й закритістю політичного режиму в М'янмі [37, с. 126].

Лідер Сінгапуру виступав за прискорення регіональних інтеграційних процесів, пояснюючи це передусім економічними вигодами, а також можливістю посилення власної конкурентоспроможності порівняно з Китаєм та Індією, що як індивідуальні політичні актори переважають за рівнем впливу на міжнародні процеси. Поглиблення співробітництва в рамках АСЕАН допоможе країнам-учасникам підвищити політичну вагу в азійському регіоні [37, с. 126].

Сучасний стан економічного розвитку країн Південно-Східної Азії та темпи інтеграційних процесів у рамках АСЕАН підтверджують актуальність прогностичної оцінки Лі Куана Ю. Країни-учасниці вживають необхідних кроків для поглиблення та розширення сфер для співпраці. На роботі АСЕАН позитивно відобразився стрімкий розвиток цифрової економіки у країнах-членах.

Інноваційність світових ринків пояснює посилений інтерес до розвитку диджитал-галузей, що особливо актуально для країн регіону і зумовлює перспективи щодо кооперації в рамках АСЕАН. Зокрема, в 2018 році за ініціативи Республіки Сінгапур на рівні асоціації було укладено угоду про співробітництво у сфері онлайн-торгівлі. Міністр торгівлі та промисловості Сінгапуру Чан Чун Сінг (2018-2021) наголосив на потребі спільного подолання викликів, пов'язаних зі сферою цифрової комерції, передусім це стосується питань нетарифних бар'єрів, а саме логістичних перепон і неузгодженості транскордонного регламентування в кіберпросторі [90].

У жовтні 2024 року у столиці Лаоської Народно-Демократичної Республіки під головуванням прем'єр-міністра країни Сонекся Сіпхандона відбулися 44-й і 45-й саміти АСЕАН. Крім основної зустрічі лідерів країн-учасниць, були передбачені окремі саміти з партнерами по діалогу, а також двосторонні міждержавні перемовини.

Темою року головування Лаосу було посилення взаємозв'язків і резильєнтності. На тлі глобальної нестабільності та комплексу регіональних розбіжностей було наголошено на потребі об'єднання колективних зусиль АСЕАН для спільного подолання економічних і політичних викликів сучасності. Інтенсифікація співробітництва в рамках організації повинна розвиватися за трьома основними напрямками: сприяння розвитку інфраструктурної інтеграції та взаємозв'язків, скорочення розривів у рівні розвитку країн та поглиблення економічної інтеграції і міжлюдських обмінів. Окрему роль уряд Лаосу виділив подальшому зміцненню відносин АСЕАН із зовнішніми партнерами, що водночас дозволить зберегти релевантність АСЕАН та її центральне місце в розбудові регіональної архітектури [91].

За словами прем'єр-міністра Лаосу С. Сіпхандона, процес трансформації регіону призвів до його більшої згуртованості та посилення стійкості задля сприяння розвитку країн-членів. Вагомим результатом самітів під головуванням Лаосу стало укладення понад 90 підсумкових документів, спрямованих на забезпечення безперервності процесу розбудови спільноти АСЕАН. У заключній промові

прем'єр-міністр Лаосу окреслив основні здобутки організації в період головування його країни, наголосивши на тому, що «результатом всебічних, конструктивних та плідних дискусій стало подальше посилення взаємовигідного співробітництва в усіх сферах». За його словами, реалізація стратегії бачення АСЕАН до 2025 року заклала міцну основу для узгодження планів щодо концепції розвитку спільноти до 2045 року [92].

Водночас експерти характеризують рік головування Лаосу як «обережно стриманий». Попри стабільний розвиток економічної взаємодії, у політичному плані країнам-членам АСЕАН не вистачає узгодженості в позиціях щодо спірних питань регіонального та глобального характеру [93]. Зокрема, цього року не вдалося досягти суттєвих зрушень у вирішенні суперечностей у Південно-Китайському морі та врегулюванні збройного конфлікту в М'янмі. Комуністичний уряд Лаосу намагався уникати будь-яких контроверсійних питань та зосереджуватися на регіональній єдності замість геополітичних суперечностей [94].

На 44-му саміті АСЕАН дебютували одразу декілька новообраних лідерів, у тому числі глави урядів Сінгапуру, Таїланду та Японії. Для Петонгтарн Чинават та Ісіби Сігеру це був перший закордонний візит після їх призначення на посаду, що свідчить про пріоритетне значення розвитку відносин із країнами-членами асоціації [92]. Водночас на саміті не були присутніми ні президент США Джозеф Байден, ні лідер КНР Сі Цзіньпін; американську делегацію очолив державний секретар Ентоні Блінкен, а китайську – прем'єр-міністр Лі Цян. Натомість серед учасників були лідери Республіки Кореї, Канади, Австралії, Індії тощо.

Лаоський саміт вирізнявся тим, що вперше з часу державного перевороту у М'янмі представнику цієї країни було дозволено взяти участь у зустрічах лідерів держав-членів. Мирне врегулювання ситуації досі залишається одним із головних безпекових викликів АСЕАН, а також причиною посиленої критики на адресу організації у зв'язку з відсутністю скоординованого механізму дій для вирішення гуманітарних проблем та досягнення миру у М'янмі. Присутність на саміті постійного секретаря Міністерства закордонних справ, бригадного генерала Аун

Чжо Мо викликала критику з боку міжнародної спільноти, зокрема й деяких країн-учасниць Саміту. Водночас участь представника військової хунти, на думку експертів Індонезійського центру стратегічних міжнародних досліджень, є проявом готовності до компромісів з боку АСЕАН, а також «свідченням втоми від боротьби з кризою» [94; 95].

Пошуки шляхів мирного врегулювання кризи в М'янмі були одною з ключових тем для дискусій. Генеральний секретар АСЕАН Као Кім Хурн наголосив на комплексності ситуації, що потребує «часу і терпіння» для її вирішення. Країни-члени організації не мають спільного бачення шляху врегулювання конфлікту. За тиждень до саміту в Індонезії відбулися політичні консультації з питань кризи в М'янмі, у яких узяли участь також представники ЄС та Уряду національної єдності (самопроголошений уряд, сформований продемократичними політиками паралельно до хунти). Наступний раунд переговорів запланований під головуванням Таїланду. У спільному комюніке за результатами саміту було зроблено акцент на потребі захисту цивільного населення та безперешкодному наданню гуманітарної допомоги. Попри критику з боку експертної спільноти, АСЕАН продовжує посилатися на Консенсус із п'яти пунктів, що передбачає негайне припинення вогню, проте на практиці документ ігнорується місцевою хунтою [96, с.34-35].

До проблемних питань діяльності асоціації належить також ескалація заворушень у Південно-Китайському морі. Країни-члени АСЕАН досі не мають скоординованої позиції щодо розвитку відносин із Китаєм, який для більшості з них є головним торговельним партнером. Президент Філіппін Фердинанд Маркос-молодший висунув різкі звинувачення на адресу офіційного Пекіна через заворушення в морі, наголошуючи на потребі розробки спільного кодексу поведінки у спірних водах [94]. У заключному комюніке неодноразово наголошується на потребі дотримання міжнародно-правових норм для забезпечення миру і стабільності в регіоні. Особливий акцент зроблено на принципах врегулювання міжнародних спорів відповідно до Конвенції ООН із морського права від 1982 року [96, с.32-33]. Водночас комюніке не містить згадки про агресивну поведінку Китаю

в морі, натомість закликає всі сторони утриматися від будь-яких протиправних дій, що ставлять під загрозу безпекову стабільність у регіоні. Подібні формулювання можуть свідчити про слабкість загальної позиції АСЕАН у цьому питанні та відсутність прогресу в координуванні стратегій окремих країн регіону.

У спільному комюніке приділено окрему увагу ситуації в Україні. Країни-члени АСЕАН підтвердили «повагу до суверенітету, політичної незалежності і територіальної цілісності» України [96, с.35]. Відсутність згадки про державу-агресора пояснюється тим, що члени асоціації наразі не виробили узгодженої позиції щодо російсько-української війни. Це пов'язано з відмінностями в політичній орієнтації країн, рівнем розвитку їхніх відносин із РФ та ступенем наближеності до Заходу.

Саміт у Лаосі став знаковим для поглиблення взаємовідносин із Європейським Союзом. Організація була представлена на рівні голови Європейської Ради Шарля Мішеля. Експерти називають 2024 рік особливо плідним у зближенні двох регіонів, що зумовлено насамперед інтересом до активізації інвестиційних потоків у Південно-Східну Азію та розширення сфер співробітництва із країнами АСЕАН [94]. У травні в Джакарті було представлено Блакитну книгу АСЕАН – ЄС на 2024 – 2025 роки, що є свого роду концепцією стратегічного партнерства між регіонами та охоплює нові програми кооперації, зокрема спільні ініціативи для формування сталих взаємозв'язків та переходу до зеленої економіки в Південно-Східній Азії. Для їхнього фінансування ЄС планував виділити близько 10 мільярдів євро [97]. У вересні 2024 було проведено секторальні переговори з різних питань дво- і багатостороннього діалогу в Джакарті й досягнуто домовленостей щодо нових інвестиційних пакетів. Станом на 2023 рік загальний обсяг капіталовкладень ЄС у Південно-Східну Азію перевищив 27 млрд євро, тоді як товарообіг у вартісному вимірі сягнув близько 295 млрд євро [94]. Попередню напруженість у відносинах з АСЕАН вдалося зменшити завдяки відтермінуванню закону ЄС про боротьбу з вирубкою лісів. Для країн Південно-Східної Азії це має важливе економічне значення, адже ініціатива спрямована передусім на обмеження імпорту таких

товарів, як какао, кава, пальмова олія, які складають вагому частку у структурі експорту країн регіону. Відтермінування на грудень 2025 року дає агропромисловим компаніям Південно-Східної Азії більше часу на адаптацію та зменшує напруженість у міжрегіональних відносинах [94].

Лаоський саміт ознаменував також десяту річницю від трансформування індійської зовнішньополітичної стратегії «Дивитися на схід» (*Look East*) у «Діяти на сході» (*Act East*), що передбачало активізацію інтеграційних зв'язків із країнами Південно-Східної Азії та посилення ролі Індії на протипагу експансії Китаю в регіоні. Під час саміту в Лаосі прем'єр-міністр країни Нарендра Моді у своїй промові наголосив на солідарності з державами-членами АСЕАН як із «сусідами та важливими партнерами на Глобальному Півдні» [98]. Він оголосив план із 10 пунктів щодо зміцнення всеосяжного стратегічного партнерства між Індією та АСЕАН, підкресливши вирішальне значення взаємозв'язків із країнами асоціації для визначення траєкторії подальшого розвитку Азії. Для держав-членів АСЕАН Індія є важливим партнером, що допомагає збалансувати економічну й політичну залежність від Китаю, яка стає серйозною безпековою загрозою в регіоні [98].

У січні 2025 року, відповідно до принципу ротаційності за алфавітним порядком, організацію офіційно очолила Малайзія, основним завданням якої визначено фіналізацію розробки стратегії «Бачення спільноти АСЕАН до 2045 року», що повинна стати дорожньою картою розвитку регіональних відносин протягом наступних двох десятиліть. За прогнозами експертів, головування Малайзії буде тісно пов'язаним зі зростаючими викликами глобальної і регіональної безпеки, передусім через збільшення впливу КНР у регіоні та ескалацію китайсько-американських відносин, потребу врегулювання кризи в М'янмі та протидії зростанню транснаціональної злочинності і продовольчій кризі. Необхідно буде розробити стратегію узгодженого балансування між співробітництвом із Китаєм та відстоюванням безпекових інтересів; забезпечити представлення Національного уряду М'янми в діяльності АСЕАН і водночас взаємодіяти з представниками хунти з метою посилення колективних зусиль для припинення війни, налагодження

переговорного процесу між сторонами та надання цивільному населенню гуманітарної допомоги [99]. На думку аналітиків Інституту досліджень Азії в Ноттінгемі, головування Малайзії матиме більш жорсткий стиль з ознаками категоричності, що контрастує з політичною лінією Лаосу, який «тримався осторонь спірних питань і працював над підтриманням дружби» в регіоні [94]. Передбачається можливе призупинення розвитку тісного партнерства із Заходом у зв'язку з різкою позицією прем'єр-міністра Малайзії Анвара Ібрагіма, який активно підтримує палестинський рух та гостро критикує реакцію країн Заходу на дії Ізраїлю в Газі [94]. Крім того, лідер країни прихильно ставиться до Росії: у вересні 2024-го, попри десяту річницю збиття малайзійського авіалайнера *Boeing 777 (Malaysia Airlines)*, він відвідав Москву з офіційним візитом та наголосив на повазі до президента Росії та на значному потенціалі поглиблення торговельних відносин між країнами [100].

Водночас варто наголосити, що одностороння позиція держави, яка головує в АСЕАН, не визначає орієнтації зовнішньополітичного курсу асоціації. Країни-члени продовжуватимуть розвивати партнерські зв'язки у сферах, що становлять спільний інтерес, а також працювати над досягненням узгодженої стратегії дій із ряду важливих питань міжнародної політики. Взаємовигідність поглиблення співробітництва в межах регіону зумовлює поступову еволюцію АСЕАН до вищих форм інтеграційних об'єднань. Пріоритет, з огляду на стрімкі темпи розвитку цифрових галузей, прогнозовано фокусуватиметься на економічній складовій кооперації.

2.2. Роль Республіки Сінгапур у поглибленні інтеграційних процесів в АСЕАН та головні фактори посилення впливу країни в регіоні

Головним вектором зовнішньополітичної стратегії Республіки Сінгапур традиційно залишається активізація регіонального співробітництва із країнами Південно-Східної Азії на дво- і багатосторонній основі. Уряд країни послідовно

приділяє значну увагу діяльності Сінгапуру в рамках АСЕАН та виступає за поглиблення інтеграційних процесів у регіоні. Попри трансформації світової геополітики та ерозію безпекових систем, пріоритет регіонального виміру зовнішньополітичної стратегії Сінгапуру дозволяє забезпечити стабільне місце країни на міжнародній арені та зберегти темпи економічного зростання завдяки розширенню сфер співпраці з країнами Південно-Східної Азії.

На думку багатьох аналітиків, зокрема К. Махбубані, саме незмінність у підтримці регіональної інтеграції була одним із головних чинників успішного політичного й економічного розвитку Сінгапуру. АСЕАН забезпечила наявність так званої «політичної парасолі» над Південно-Східною Азією, ініціювавши культуру обговорення і консенсусу між країнами-учасницями інтеграційного об'єднання (*Musyawara i Mufakat* – індонезійські поняття, що лягли в основу політичної філософії АСЕАН) [16, с.40]. Це, у свою чергу, нівелювало ризики загострення міждержавних відносин у регіоні та появи територіальних конфліктів, що на початку незалежності Республіки Сінгапур становило серйозну безпекову загрозу. Тому в наукових колах поширена теза, що невеликі країни регіону, передусім Сінгапур, Бруней, Камбоджа й Лаос, отримують найбільше переваг від посилення інтеграційних процесів в АСЕАН.

В економічній площині налагодження тісніших форм партнерства також позитивно відображається на позиціях Сінгапуру у світі. Аналіз загального обсягу торгівлі кожної країни у складі АСЕАН з іншими дев'ятьма державами-членами дозволяє виокремити Республіку Сінгапур як країну, що має найбільші показники внутрішньорегіонального торговельного обороту в Південно-Східній Азії. Це підтверджує статус ключового транзитного пункту в Азії, що, у свою чергу, є одним із головних елементів зовнішньоекономічної стратегії Сінгапуру [16, с.41].

З огляду на стратегічний інтерес до нормалізації міждержавних відносин у межах регіону та налагодження взаємовигідних форм економічної співпраці, Лі Куан Ю особисто доклав значних зусиль для розвитку інтеграційного об'єднання. Країни-засновниці АСЕАН керувалися передусім потребою протидії спільним безпековим загрозам, зокрема ризику поширення комунізму. Однак багато

дослідників сходяться на тому, що саме особисті зусилля Лі Куана Ю та президента Індонезії Сухарто допомогли налагодити взаємну довіру між лідерами країн-засновниць АСЕАН, що пояснює готовність держав до поглиблення взаємозв'язків і спільного врегулювання проблемних аспектів у відносинах між ними [16, с.42].

Укладання угод на рівні АСЕАН про вільну торгівлю з найбільшими економіками світу має принципове значення передусім для Республіки Сінгапур, що завдяки реалізації цих договорів концентрує довкола себе головні торговельні потоки [16, с.99].

Важливим елементом зовнішньоекономічної стратегії Сінгапуру є позиціонування країни як азійського хабу в міжнародній торгівлі. Для багатьох держав інших регіонів Сінгапур виступає в ролі так званих «воріт в АСЕАН». Міжнародні корпорації, що хочуть оперувати в Південно-Східній Азії, відкривають місцеві філії в Сінгапурі і звідти виходять на ринки інших країн регіону. Тому економічне зростання АСЕАН як єдиного блоку водночас дозволяє Сінгапуру отримати додаткові інструменти для посилення власного впливу як у межах регіону, так і загалом у світовій торгівлі.

В останнє десятиліття поглиблення інтеграційних процесів в АСЕАН стало одним із головних пріоритетів зовнішньої політики країни. Це певною мірою пов'язано з ескалацією відносин між США та КНР, які в історичній ретроспективі традиційно були стратегічно важливими партнерами для Сінгапуру. Торговельні конфлікти між двома наддержавами та політичні суперечності, пов'язані з різним баченням розвитку глобальної системи взаємозв'язків, ускладнюють позиції Республіки Сінгапур на міжнародній арені. Уряд країни змушений балансувати між обома центрами впливу та мінімізувати залежність від обох держав. Ускладнення торговельних відносин між Китаєм і Сполученими Штатами може також уповільнити темпи економічного зростання Республіки Сінгапур, з огляду на її високу залежність від міжнародної торгівлі. Сукупність цих факторів зумовила посилення регіонального вектору зовнішньополітичної стратегії, що передбачає поглиблення інтеграційних процесів в АСЕАН та налагодження тісного

економічного й політичного співробітництва в межах Південно-Східної Азії. На одній з інвестиційно-бізнесових конференцій, що проходила в Сінгапурі в 2018 році, Лі Сянь Лун відкрито оголосив про потребу об'єднання зусиль країн регіону для спільної протидії викликам, що виникають у результаті політичного тиску на розвиток концепту багатосторонності в умовах мультиполярного світу [101].

Незважаючи на найменші з-поміж країн-членів АСЕАН розміри території і кількість населення, Республіка Сінгапур є однозначним лідером за багатьма економічними показниками, передусім за рівнем ВВП на душу населення: 94 тис. дол. США, що у 6 разів перевищує середній показник у регіоні й у 18 разів вище за рівень сусідньої Індонезії (див. Додаток А) [102]. Розвиток інноваційних галузей дозволяє ініціювати проєкти з поглиблення інтеграційних процесів у сфері цифрової економіки. Завдяки сприятливому бізнес-середовищу та інвестиційному клімату, Сінгапур стає головним центром для здійснення торгово-економічних операцій для міжнародних компаній із країн Південно-Східної Азії. Це, у свою чергу, дозволяє країні претендувати на регіональне лідерство. Одним із основних важелів впливу є реалізація фінансово-економічних проєктів у державах-членах АСЕАН, що водночас слугує інструментом поширення політичного лідерства в рамках організації.

Прикладом такої діяльності є проєкти сінгапурської урядової корпорації *Temasek Holdings*, що є одною з найбільших інвестиційних компаній у регіоні [103]. Згідно зі щорічним звітом холдингу, станом на березень 2024 року вартість його інвестиційного портфелю перевищує 380 мільярдів сінгапурських доларів [104]. Діяльність компанії за кордоном водночас є вагомим важелем геополітичного впливу Сінгапуру. З цією метою в рамках компанії було засновано окрему неприбуткову організацію “Stewardship Asia Centre”, що займається реалізацією політичних проєктів в інших країнах регіону. Центр позиціонується як частина екосистеми *Temasek Trust*, що надає консультативні та освітні послуги у сфері управління [105]. Це, у свою чергу, формує додаткові механізми для посилення геополітичного впливу Сінгапуру в Азії. Із 2004 по 2021 рік *Temasek Holdings*

очолювала дружина Лі Сянь Луна Хо Чин, яка зараз займає посаду виконавчого директора *Temasek Trust* і продовжує відігравати провідну роль у визначенні стратегії розвитку корпорації [106]. Саме в роки її перебування на посаді CEO *Temasek Holdings* примножила внутрішній капітал більш ніж утричі та ввійшла до рейтингів найбільш надійних інвестиційних компаній у світі. Наразі корпорацію очолює Ділхан Піллай Сандрасегара [107].

Дослідження регіонального виміру зовнішньополітичної стратегії Республіки Сінгапур потребує окремого аналізу головування країни в АСЕАН у 2018 році. Саме в той період уряд держави ініціював низку стратегічних проєктів для прискорення інтеграційних процесів у регіоні. Водночас урядові ініціативи зі зближення економік країн Південно-Східної Азії сприяли реалізації геополітичних цілей Сінгапуру, зокрема посиленню власного впливу в рамках АСЕАН [108, с.21-22].

Темою діяльності АСЕАН у 2018 році, яка щороку обирається країною, що головує в організації, була побудова резильєнтної та інноваційної Спільноти АСЕАН. Це напряду пов'язано зі стратегією збереження цілісності регіону як об'єднання країн у рамках єдиного співтовариства та водночас посилення адаптивних можливостей Південно-Східної Азії в контексті появи нових глобальних викликів, що ускладнюють історично дієві взаємозв'язки в умовах мультиполярного світу. У практичному вимірі така стратегія передбачала передусім підвищення стійкості регіону та вироблення узгодженої позиції країн відносно транскордонних загроз, зокрема в контексті міжнародної злочинності, тероризму, насильницького екстремізму та кібератак. Потреба посилення резильєнтності в рамках регіону вимагала консолідації зусиль усіх країн-членів АСЕАН, що було передумовою забезпечення конкурентоздатності та сталого розвитку в умовах глобальної невизначеності та загострення міждержавних відносин США і КНР, для яких Південно-Східна Азія традиційно є важливою ареною боротьби за геополітичне домінування.

З огляду на стрімкий розвиток інноваційних галузей у Сінгапурі, країна планувала використати рік свого головування в організації як можливість поширити

власну візію трансформації економіки задля ефективного використання переваг цифрової революції в кожній із країн регіону. Тому головну увагу під час своєї каденції в АСЕАН уряд приділяв ініціативам у диджитал-сфері, зокрема щодо реалізації спільних проєктів в електронній комерції, мобільному банкінгу, робототехніці, нанотехнологіях, а також у використанні інструментів штучного інтелекту [45, с.5].

Одною з головних цілей головування Сінгапуру в організації було підвищення показників цифровізації в регіоні. Візія уряду передбачала план об'єднання всіх жителів країн Південно-Східної Азії за допомогою цифрового зв'язку, що забезпечить можливість здійснювати транскордонні транзакції [109, с.98]. Це матиме економічні переваги як для сталого розвитку регіону, так і для Сінгапуру зокрема, адже фінансові корпорації отримають можливість залучати більшу кількість користувачів у сусідніх країнах. Окрему увагу було приділено створенню мережі взаємопов'язаних хабів у різних державах-членах АСЕАН для розвитку локальних і регіональних стартапів. Це надасть додаткові можливості для приватних ініціатив та позитивно відобразиться на підвищенні інноваційних показників розвитку економік у регіоні [45, с.5].

Діяльність Республіки Сінгапур на чолі АСЕАН була спрямована також на пошук спільних рішень для врегулювання регіональних проблем. Важливим завданням уряду була координація зусиль країн-членів організації для ефективного подолання негативних наслідків від зміни клімату, шкідливих викидів в атмосферу, зростання транскордонної злочинності тощо. Багатокомпонентність міжнародної системи та особливості мультиполярної моделі у світовій геополітиці зумовили потребу поглиблення регіональних інтеграційних процесів, що дозволить сформувати скоординований комплекс дій у протистоянні сучасним викликам. Наявність узгодженої стратегії в рамках АСЕАН допоможе більш ефективно використовувати можливості цифрових технологій та переваги кожної з країн-учасниць.

За інформацією, оприлюдненою напередодні 2018 року на офіційних ресурсах зовнішньополітичного відомства Республіки Сінгапур, стратегія країни під час головування в АСЕАН включала в себе досягнення п'яти визначених цілей, кожна з яких мала окремі деталізовані завдання [110; 111]. Перший блок визначав головним пріоритетом «спорудження мостів зі світом», що передбачало передусім поглиблення співробітництва асоціації з десятьма країнами-партнерами у форматі «АСЕАН +», активізацію стратегічного діалогу під час ключових форумів та посилення зв'язків із глобальними й регіональними міжнародними організаціями. Окремо було наголошено на планах ініціювати новий раунд переговорного процесу щодо роботи над Всебічним регіональним економічним партнерством, а також надати запрошення для Аргентини й Ірану долучитися до Договору про дружбу та співробітництво в Південно-Східній Азії [110]. У серпні 2018 року обидві країни приєдналися до угоди. До речі, в листопаді 2022-го під час візиту нашого міністра закордонних справ Д. Кулеби до Камбоджі для участі в щорічному саміті АСЕАН Україна теж доєдналася до країн-підписантів [112; 113].

Пріоритетним був також другий блок завдань, спрямований на зближення економік країн-учасниць інтеграційного об'єднання. Для Сінгапуру було важливо фіналізувати перемовини щодо підписання угоди про електронну комерцію [110]. У серпні 2018 року договір було укладено міністрами економіки країн-членів АСЕАН, що дозволило підписання документа на рівні глав держав та урядів наступного року під час саміту в Ханой [109]. З-поміж конкретних кроків для реалізації поставлених цілей було визначено також запуск механізму «єдиного вікна» АСЕАН, що мало на меті підвищити конкурентоспроможність економік шляхом забезпечення електронного обміну торговельними документами між країнами-членами організації [111]. Крім того, до головних завдань у напрямку економічної інтеграції відносилося підписання десятого пакету домовленостей у контексті реалізації положень рамкової угоди у сфері послуг. Пріоритет у поглибленні інтеграційних процесів належав передусім розвитку цифрових методів та інструментів взаємодії, зокрема, було заплановано прискорення темпів імплементації рамкової угоди АСЕАН щодо мобільного роумінгу, запуск платформи з цифрових рішень для

покращення доступу до фінансових послуг, активізацію роботи над ухваленням рамкової програми цифрової інтеграції в межах регіону та над створенням спрощених механізмів фінансування інфраструктурних проєктів через залучення приватного капіталу [110].

Наступний важливий блок цілей фокусувався на формуванні мережі «розумних міст» (*smart-cities*). Першочерговим завданням був запуск пілотних проєктів у 26 містах Південно-Східної Азії, що повинні були утворити інфраструктурну смартмережу [110]. Для цього урядом було ініційовано прийняття рамкового документа, що визначив головні критерії й інструменти практичного втілення концепції «розумних міст», який було підписано під час саміту АСЕАН у листопаді 2018 року. Окрім містобудування, вагоме значення мав розвиток міжміських партнерств на рівні країн-учасниць діалогу у форматі “АСЕАН+”, що в довгостроковій перспективі також мало позитивно відобразитися на трансформації міського управління в державах регіону. Для наглядної демонстрації концепту було заплановано провести презентацію моделі смартсіті разом із конкретними пілотними проєктами під час проведення щорічного саміту АСЕАН [111].

Окрему увагу уряд Сінгапуру приділив темі інвестування в майбутні покоління як важливій складовій визначення умов для подальшого економічного й політичного розвитку регіону. Було оголошено про відновлення діяльності молодіжного фонду Сінгапур-АСЕАН із конкретними фінансовими внесками з бюджету країни. Для розвитку професійної освіти було передбачено утворення мережі навчальних закладів у галузі публічного адміністрування; запуск міжнародних програм для стажування молоді у країнах АСЕАН; проведення музичних фестивалів та спортивних змагань тощо. У рамках інвестування в майбутні покоління також було визначено низку кроків для збереження екосистеми регіону і планети в цілому; зокрема, було заплановано проведення зустрічі міністрів країн АСЕАН із питань кліматичних змін та створення дорожньої карти транскордонного співробітництва з метою контролю над рівнем забруднення повітря. Крім того, до цього блоку віднесли інформаційну складову, що полягала в

послідовному впровадженні інструментів цифрової грамотності та в розробці рамкової програми для підвищення обізнаності населення у сфері протидії поширенню фейків [111].

Останній блок цілей був присвячений безпеці в її широкому вимірі. Діяльність Сінгапуру на чолі асоціації мала сприяти трансформації регіону в безпечне середовище для розвитку. Зокрема, було передбачено розширення договірно-правової бази: прийняття кодексу поведінки при випадкових зіткненнях у морі; розробка інструкції із запобігання зіткненням у повітряному просторі; фіналізація роботи над кодексом поведінки в Південно-Китайському морі та над договором про екстрадицію. У зовнішньополітичному вимірі стратегія включала проведення військово-морських навчань на рівні АСЕАН – Китай, що мало на меті посилення координації дій та недопущення ескалації в регіоні. Окрему увагу було приділено розвитку безпечного кіберпростору, передусім у контексті налагодження обміну інформацією про кіберзагрози між країнами-членами АСЕАН та створення спеціалізованого центру підвищення кваліфікації в галузі кібербезпеки. Водночас п'ятий блок цілей охоплював освітній вимір (відкриття міжнародної юридичної академії), науково-експертний (проведення симпозіуму на тему боротьби з тероризмом та заснування аналітичного центру з питань протидії хімічним, біологічним і радіологічним загрозам), а також фінансовий (створення фонду страхування від наслідків природних катастроф) [111].

Активізація роботи над цими напрямками свідчить про явний пріоритет економічної інтеграції, що чітко простежувався під час головування Республіки Сінгапур в АСЕАН. Станом на 2018 рік формування єдиної економічної спільноти, попри наявні домовленості в рамках організації, ще не було остаточно фіналізовано [111].

Рік головування Сінгапуру в асоціації вважається одним із найбільш знакових у контексті результативності та досягнення регіональних трансформацій, передусім у сприянні безбар'єрній економічній діяльності та еволюції цифрових галузей [109].

Уряд країни приділяв значну увагу сприянню переговорного процесу щодо формування Регіонального всебічного економічного партнерства. У взаємодії з позарегіональними партнерами велася активна робота над узгодженням позицій кожної країни-учасниці формату “АСЕАН+6”, зокрема держав-членів АСЕАН, а також КНР, Індії, Японії, Республіки Кореї, Австралії та Нової Зеландії. Така форма економічної інтеграції полягала передусім в об’єднанні наявних угод про вільну торгівлю, укладених на двосторонньому рівні з кожною державою-партнером. Водночас новий формат партнерства передбачав актуалізацію документів та формування на їхній основі умов для єдиної рамкової угоди, що відповідала б появі нових викликів та можливостей, пов’язаних із трансформаціями мультиполярної системи міжнародних відносин та посиленням взаємопов’язаності глобальних економічних процесів [114]. Фінальну версію домовленостей було підписано на рівні глав держав та урядів на заключному саміті АСЕАН у 2020 році. За прогнозами, очікується позитивний вплив на економічне зростання Азійсько-Тихоокеанського регіону, перенесення глобальних центрів світової торгівлі із Заходу до країн Сходу, а також прискорення реабілітації країн від наслідків пандемії COVID-19, що на деякий час уповільнила інтеграційні процеси у світі [115].

Для розуміння стратегії Республіки Сінгапур під час головування в АСЕАН важливо окремо проаналізувати зустріч очільників зовнішньополітичних відомств, що відбулася на початку 2018 року. На порядку денному було передусім узгодження безпекових питань та врегулювання економічних аспектів у рамках регіональної інтеграції, зокрема в контексті функціонування відкритих ринків [116]. У промові під час відкриття заходу міністр закордонних справ Сінгапуру Вівіан Балакришнан окреслив головні пріоритети й напрямки розвитку АСЕАН на 2018 рік. Він наголосив на потребі досягнення консенсусу всіма країнами-членами асоціації задля узгодженого формування траєкторії розвитку АСЕАН. Одним із пріоритетних напрямів діяльності Сінгапуру на чолі організації було визначено активізацію співробітництва між країнами з метою зменшення цифрового розриву в Південно-Східній Азії. У зв’язку з цим країна зобов’язувалася сприяти розвитку інноваційних проєктів та просувати ініціативи з поглиблення інтеграційних процесів у сфері

електронної комерції, банкінгу, фінансових технологій і зв'язку. Міністр В. Балакришнан приділив значну увагу опису концепції «смартсіті» та анонсував запуск мережі «розумних міст» у регіоні Південно-Східної Азії. У майбутньому це матиме позитивне відображення на досягненні соціального прогресу й покращенні рівня життя населення [117].

У безпековому вимірі стратегія діяльності Республіки Сінгапур на чолі організації зосереджувалася на дотриманні балансу сил між ключовими акторами на міжнародній арені, що відповідало тенденції розвитку мультиполярного світу. Уряд країни визначив одним із головних завдань посилення геополітичної єдності в рамках асоціації та збереження рівноваги впливу позарегіональних держав, зокрема Сполучених Штатів, Китаю, Індії та країн ЄС. Така стратегія відповідала інтересам кожної з країн-учасниць та була спрямована на максимізацію вигод для всіх членів АСЕАН [117].

Результати головування Республіки Сінгапур на чолі організації та ключові досягнення в поглибленні інтеграційних процесів було представлено під час 33-го саміту АСЕАН. За оцінками експертної спільноти, успішне проведення заходу, а також зустрічей на високому рівні у форматі «АСЕАН+» передусім свідчить про ефективну реалізацію Сінгапуром поставлених цілей та досягнення країнами-учасницями консенсусу з ряду стратегічних питань [118].

Під час саміту було окреслено основні здобутки Сінгапуру в реалізації поставлених цілей, зокрема в розвитку мережі смартсіті. Крім концептуального представлення ідеї, було проведено презентації проєктів трансформації двадцяти шести міст, реалізованих протягом року в країнах Південно-Східної Азії. Здійснено критичний аналіз досягнутих результатів і проблемних аспектів. Окремо представлено комплекс можливих рішень для врегулювання викликів, пов'язаних із прискореними темпами урбанізації та нерівномірним розподілом населення в регіоні [117].

У фокусі уваги учасників була презентація керівництвом Сінгапуру стратегії безпекової трансформації регіону. Було вжито комплекс узгоджених заходів,

спрямованих на активізацію співробітництва держав-членів АСЕАН із питань боротьби з тероризмом, регламентування морської та повітряної безпеки, а також формування захищеного кіберпростору. Уряд Сінгапуру виступив ініціатором важливих зрушень у досягненні консенсусу в баченні конфліктних ситуацій у регіональному та глобальному міжнародному середовищі. Зокрема, вагоме значення мав прогрес у переговорному процесі щодо затвердження проєкту кодексу поведінки країн у Південно-Китайському морі. Ухвалення рамкового документа на основі узгодженого рішення всіх держав-членів АСЕАН допомогло посилити позицію окремих країн, насамперед дозволило презентувати спільну візію асоціації під час переговорів із КНР. Це, у свою чергу, мало сприяти досягненню стабільності в морі, зважаючи на вироблення регламентованих правил поведінки, які мали на меті деескалацію довкола спірних територій у Південно-Китайському морі. Крім того, Республіка Сінгапур ініціювала укладення країнами-учасницями організації окремого кодексу поведінки АСЕАН в разі випадкових зіткнень у морських водах, що дозволило конкретизувати сценарії можливого врегулювання й у перспективі сприяти недопущенню інцидентів між країнами [117].

Огляд досягнень Республіки Сінгапур на чолі АСЕАН доцільно робити на основі аналізу виступу прем'єр-міністра Лі Сянь Луна під час відкриття саміту. Крім перелічених конкретних здобутків, він також окреслив геополітичну ситуацію, у якій перебувають держави-члени, наголосивши на появі нових викликів для мультиполярної міжнародної системи, пов'язаних насамперед із невизначеністю й браком транспарентності світової торгівлі. На думку Лі Сянь Луна, наявність спільних проблемних аспектів посилює актуальність розвитку інтеграційних процесів у Південно-Східній Азії, з огляду на досвід ефективного забезпечення миру й відносної стабільності завдяки налагодженому співробітництву в рамках єдиної регіональної організації. Лідер Сінгапуру наголосив на потребі сталого економічного розвитку АСЕАН, що було ключовим пріоритетом головування країни в 2018 році й включало в себе реалізацію масштабних інтеграційних проєктів, націлених на економічне зростання кожної держави регіону [119].

Трансформація міжнародних систем та формування мультиполярного світу потребує посилення регіональної єдності та резильєнтності інтеграційного об'єднання. Водночас спостерігається певна тенденція до превалювання інтересу до укладення двосторонніх домовленостей та пошуку окремими країнами альтернативних партнерів за межами геополітичного середовища; загострення міжнародної конкуренції в торгівлі; втрата чинності нормативних правил та потреба їх актуалізації на міждержавному рівні тощо. Незважаючи на це, країни-члени АСЕАН налаштовані поглиблювати партнерські зв'язки в межах регіону. Лі Сянь Лун назвав організацію «чимось більшим, ніж сума її частин», з огляду на політичну волю лідерів країн і готовність до пошуку компромісних рішень заради налагодження співпраці на взаємовигідній основі [119].

Прем'єр-міністр Республіки Сінгапур наголосив на успішному розвитку механізмів кооперації в рамках багатосторонніх форматів "АСЕАН+". Протягом року під головуванням Сінгапуру було проведено ряд робочих та офіційних зустрічей із позарегіональними партнерами, що дозволило використати наявні платформи для розширення прямої комунікації та спільної реалізації інноваційних проєктів. Таким чином, участь країн Південно-Східної Азії в регіональному об'єднанні надає їм більше можливостей для співробітництва з провідними економіками світу, а також посилює політичні позиції держав АСЕАН у світі [119].

Завдяки кооперації в рамках асоціації було досягнуто прогресу в протидії спільним для більшості країн регіону глобальним проблемам людства, зокрема тероризму й транскордонній злочинності. У пріоритеті розвитку АСЕАН у 2018 році були також кліматичні зміни й потреба їх врегулювання, що є критично важливим для острівних держав регіону, передусім для Сінгапуру. В основному країнам Південно-Східної Азії притаманні довгі узбережжя та низовинний рельєф, що робить їх вразливими до підняття рівня води. Водночас підвищення середніх температурних показників негативно впливає на врожайність традиційних сільськогосподарських культур та створює ризик поширення небезпечних тропічних захворювань серед населення. Комплексність наявних викликів потребує

узгодженого підходу й об'єднання ресурсів країн АСЕАН для спільного вирішення посталих проблем, зокрема для застосування з цією метою інноваційних технологій, що вимагає їх скоординованого впровадження в межах регіону [119].

Міністр закордонних справ Вівіан Балакрішнан, підбиваючи підсумки діяльності Республіки Сінгапур на чолі організації, також наголосив на позитивних зрушеннях в еволюції інтеграційних процесів у регіоні та висловив вдячність своїм іноземним колегам за ефективну й злагоджену роботу. Головним посилом міністра був наголос на досягненні «більшого, ніж було передбачено за планом» [120]. Завдяки прямій комунікації між партнерами та взаємній довірі між ними вдалося реалізувати значну кількість проєктів та ініціатив. Попри ескалацію відносин між глобальними політичними акторами на міжнародній арені, країни АСЕАН послідовно залишалися відданими траєкторії сталого розвитку й упровадження інноваційних рішень. У свою чергу, уряд Республіки Сінгапур координував процес взаємодії передусім у цифровій сфері, з огляду на ефективне використання диджитал-технологій в економіці й суспільному житті країни. Посилення співпраці в цій сфері на регіональному рівні допомогло досягти прогресу у вирішенні спільних викликів. Водночас це сприяло створенню нових можливостей на ринку праці та дозволило залучити новітні інформаційні технології в економіки країн-членів АСЕАН [120].

Аналіз стратегії головування Республіки Сінгапур в асоціації дозволяє оцінити її як ефективну. Уряд країни висунув комплекс конкретних ініціатив для активізації інтеграційних процесів у Південно-Східній Азії та сприяв злагодженій кооперації і зміцненню взаємної довіри між державами-членами. Позитивним наслідком є підвищення темпів цифровізації в регіоні, впровадження інноваційних інструментів, розширення договірно-правової бази та покращення координації у протидії спільним викликам. Головування Сінгапуру допомогло посилити АСЕАН як платформу для кооперації, що дозволяє розвивати взаємовигідну співпрацю та сприяти розвитку кожної країни, яка входить до складу організації.

Незважаючи на те що після 2018 року в організації почергово головує інші країни-члени, уряд Сінгапуру продовжує висувати ініціативи спільного розвитку регіону та активно підтримувати проекти, що мають на меті поглиблення інтеграційних процесів і розширення сфер співробітництва. Це відповідає зовнішньополітичній стратегії Республіки Сінгапур, що передбачає зміцнення її впливу в Південно-Східній Азії та позиціонування як регіонального хабу для країн, що прагнуть налагодити торгово-економічні зв'язки з АСЕАН. Також із цією метою в Сінгапурі генеруються нові інноваційні й інфраструктурні проекти для їх спільної реалізації з іншими країнами-членами організації, зокрема у сфері цифрової економіки, онлайн-торгівлі, а також розвитку мережі смартміст, що була започаткована під час головування країни в 2018 році [103].

2.3. Еволюція двосторонніх відносин Сінгапуру з Малайзією та Індонезією

Сталий економічний розвиток країни напряму пов'язаний з її геополітичним середовищем і безпековим фактором у відносинах із сусідніми державами. Запорукою стабільності взаємозв'язків на міжнародній арені є передусім добросусідські відносини між країнами в регіональному вимірі, що забезпечує розвиток кроскордонних комунікацій і налагодженої кооперації у сферах, що становлять взаємний інтерес.

Зважаючи на обмежений обсяг дисертаційного дослідження, звернемо особливу увагу на огляд двосторонньої взаємодії з Малайзією та Індонезією як територіально найближчими державами до Сінгапуру, що водночас мали найбільший вплив на формування регіонального виміру зовнішньополітичної стратегії країни.

Геополітичному середовищу Республіки Сінгапур після проголошення незалежності в 1965 році були притаманні високий рівень напруженості й ризик загострення конфронтації між територіально найближчими сусідніми країнами, що ускладнювало процес розбудови економіки й ставило під сумнів можливість суверенного розвитку Сінгапуру. Тому одним із першочергових завдань уряду було

поступове налагодження відносин із Малайзією та Індонезією, які спершу не розглядали сусідню країну як окремого політичного актора. В «Історії Сінгапуру» Лі Куана Ю згадано тривалий процес трансформації взаємодії між ними, а також підходи керівництва до розбудови взаємовигідної співпраці, що відповідало сформованому зовнішньополітичному курсу країни. Передусім мова йде про відповідність принципів розвитку економіки й посилення національної безпеки потребам не лише власного суспільства, але й інтересам сусідніх держав. Такий підхід допоміг трансформувати сприйняття Сінгапуру іншими країнами регіону і знизити рівень напруженості у відносинах із Малайзією та Індонезією [36, с.8].

Станом на сьогодні двостороння взаємодія Сінгапуру з **Малайзією** вирізняється одним із найвищих у регіоні ступенем економічної активності. Історично сформовані багаторівневі взаємозв'язки в етнорелігійному, лінгвістичному й культурному вимірі у процесі розвитку доповнилися тісним партнерством у різних галузях економічного й суспільного життя країн, що в результаті перетворили розвиток кожної з них на взаємозалежний процес.

На відносини між Сінгапуром і Малайзією на ранніх етапах негативно вплинула невдала спроба їх перебування у складі одної держави. У процесі деколонізації було прийнято рішення об'єднати обидві країни у федерацію, що призвело до загострення безпекової ситуації і практично вимушеного проголошення незалежності Республіки Сінгапур через два роки після об'єднання [43, с.116]. Це пояснювалося передусім етнічними протиріччями та відмінностями політичних філософій сінгапурських еліт і малайського уряду [121].

Після відокремлення відносини між державами мали відносно низький рівень взаємодії, що стало результатом принципово різних економічних моделей і збереження взаємної недовіри між представниками політичного керівництва [122]. На той час головним завданням уряду Сінгапуру було врегулювання безпекової ситуації, що вимагало передусім вирішення етнічних протиріч усередині країни. У демографічній структурі Республіки Сінгапур малайці становили 14,8% від загальної кількості населення [123]. Для частини з них вихід зі складу єдиної федерації не означав автоматичної приналежності до національної спільноти

сінгапурців; а відповідно до політико-демографічної концепції Малайзії, яка базувалася на етнічному принципі, малайська громада у складі Республіки Сінгапур була на той час вагомим інструментом дестабілізації, що підтримувалася урядом Малайзії, який мав на меті посилення політичної й економічної залежності Сінгапуру. Тому врегулювання двосторонніх відносин між країнами було одним із головних напрямів дипломатичних зусиль зовнішньополітичного відомства Республіки Сінгапур на чолі із Сіннатамбі Раджаратнамом.

Водночас політика уряду щодо етнічних малайців викликала послідовну критику з боку західних партнерів. Одним із найбільш дискусійних аспектів було позбавлення права проходити військову службу. У 1977 році обмеження було послаблено: малайці отримали дозвіл вступати до поліції та цивільної оборони, однак це не вирішило питання дискримінації їхнього становища в суспільстві порівняно з іншими етнічними групами [124, с.15]. Лі Сянь Лун, який у середині 80-х обіймав посаду другого міністра оборони, пояснював таку позицію уряду небажанням змушувати військових малайського походження обирати між державними зобов'язаннями та етнічними чи релігійними принципами у випадку необхідності захищати країну при потенційному загостренні відносин із Малайзією [36, с.269]. Американський військовий експерт Ш. Уолш у виданні “Armed Forces & Society” назвав політику уряду «офіційно проголошеною дискримінацією малайського населення» [125]. Представники Сінгапуру здебільшого уникали коментарів на цю тему й наголошували на пропорційній присутності малайців у військових підрозділах.

На розвиток двосторонніх відносин позитивно вплинули економічні реформи в Малайзії в середині 80-х, зокрема розбудова промислової галузі і зниження торговельних бар'єрів. Між країнами активізувалися торгово-економічні контакти, а також послідовно збільшувалася кількість спільних взаємовигідних проєктів. Зокрема, за ініціативою Сінгапуру було запущено тристоронній механізм розвитку спільно зі штатом Джохор у Малайзії та провінцією Ріау в Індонезії. Реалізація так званого “Трикутника зростання SIJORI” не лише мала позитивний вплив на

економічне піднесення всіх залучених сторін, а й призвела до посилення логістично-торговельних взаємозв'язків між Сінгапуром і Малайзією, що, у свою чергу, сприяло подоланню взаємної історичної недовіри [122].

Попри поступове зближення країн в економічному плані, періодично спостерігалися певні прояви напруженості у відносинах. Зокрема, тривалий час не було врегульовано питання приналежності невеликих островів Педра Бранка, Середніх скель та Південного уступу [124, с.16]. Незважаючи на рішення Міжнародного Суду, за яким Педра Бранка належить до суверенної території Республіки Сінгапур, а Середні скелі – до Малайзії, періодично це питання повертається до порядку денного у двосторонніх відносинах країн. Це пов'язано з тим, що певна частина населення Малайзії вважає, що уряд не доклав достатніх зусиль для врегулювання суперечки на користь їхньої країни [126]. Так, у 2003 році між міністрами закордонних справ виникла словесна перепалка з категоричним відстоюванням обома сторонами суверенітету над усіма спірними територіями [127]. У 2017 році Малайзія подала позов до Міжнародного Суду із проханням про перегляд рішення, який згодом було відкликано. У результаті в країні було скликано королівську комісію з розслідування для визначення правомірності таких дій уряду. Представники Сінгапуру висловили сподівання, що це не вплине на добросусідські відносини між країнами, однак підтвердили свою відданість рішення Міжнародного Суду від 2008 року, за яким острів Педра-Бранка є суверенною територією Республіки Сінгапур [126].

Активізація двосторонніх контактів спостерігалася за каденції прем'єр-міністра Малайзії Наджиба Разака (2009-2018). Налагодження відносин між країнами стало можливим у тому числі завдяки взаємній приязні їхніх очільників. Лі Сянь Лун і Наджиб Разак позиціонували себе як політики нового покоління і в публічній комунікації наголошували на потребі розвитку добросусідських і взаємовигідних відносин, незважаючи на суперечливе історичне минуле [127]. Завдяки їхній особистій залученості було врегульовано проблемне питання щодо малайзійських залізниць на території Сінгапуру. Обоє лідерів приділяли значну

увагу реалізації спільних проєктів. Зокрема, було укладено двосторонню угоду про кооперацію між державними компаніями “Khazanah Nasional” і “Temasek Holdings” [127]. У 2016 році було досягнуто домовленостей щодо проєкту спільного будівництва високошвидкісної залізничної колії, що мала б об’єднати столицю Малайзії Куала-Лумпур із Сінгапуром та скоротити часову відстань між містами до дев’яноста хвилин (замість чотирьох годин при використанні автомобільного транспорту). За оцінками експертів, укладена угода мала позитивно відобразитися на економіці обох сторін, однак процес її практичної реалізації досі не розпочато [128].

Позитивний вплив на покращення відносин між країнами мало зменшення залежності від водопостачання з Малайзії. Тривалий час через брак природних ресурсів Сінгапур був змушений імпортувати воду із сусідніх країн, що ставило його у вразливе становище. У свою чергу, Малайзія могла в односторонньому порядку змінювати умови регулювання поставок води, що посилювало недовіру між країнами. Тому розвиток технологій переробки стічних матеріалів на питну воду, які забезпечують понад 40% потреб Сінгапуру, допоміг зменшити односторонню залежність країни й трансформувати відносини з Малайзією в рівнозначне партнерство [124, с.17].

Незважаючи на поглиблення співробітництва, між Сінгапуром і Малайзією періодично виникали дрібні інциденти, пов’язані з необережними висловлюваннями представників обох країн, що могли критично сприйматися в сусідній державі, або із взаємними звинуваченнями щодо втручання у внутрішні справи одна одної. Так, у 2013 році напередодні парламентських виборів у Малайзії в інформаційному просторі країни з’явилися повідомлення про участь сінгапурських дипломатів в опозиційному мітингу. Це викликало різку критику з боку чинного малайзійського уряду, однак міністр закордонних справ Сінгапуру Казівісванатан Шанмугам (2008-2015) відкинув подібні звинувачення й наголосив на повазі його країни до волевиявлення народу Малайзії [129].

Зважаючи на історичні розбіжності, частина малайзійської політичної еліти продовжує з недовірою сприймати ініціативи щодо розвитку спільних проєктів із Сінгапуром: «У їхньому словнику немає слова “благодійність”, забудьте про дух добросусідства» [127]. Тому кожна зміна в уряді Малайзії несе ризики відображення на зовнішньополітичній стратегії країни відносно Сінгапуру. Так, після повернення Мохамата Мохатхіра на посаду прем'єр-міністра у 2018 році спостерігалось зниження економічних і політичних контактів між країнами, а також загострення давніх територіальних суперечок. Зокрема, уряд Малайзії висунув запит на перегляд домовленостей щодо контролю над повітряним простором і територіальними водами вздовж кордону з Республікою Сінгапур [121].

Негативний вплив на відносини мало рішення керівництва Малайзії про замороження проєкту будівництва швидкісної залізниці. Під час переговорів із сінгапурською делегацією міністр транспорту Малайзії Ентоні Локе запевнив у готовності країни до виконання домовленостей у майбутньому, однак наголосив на потребі відкласти реалізацію проєкту на невизначений термін. Таке рішення було аргументовано потребою перегляду умов договору для визначення більш ефективного механізму спорудження визначеного об'єкта. Попри зобов'язання уряду Малайзії виплатити Сінгапуру відповідні компенсації, пов'язані з економічними втратами від замороження проєкту, це призвело до чергової хвилі напруженості у двосторонніх відносинах [128].

Крім того, М. Мохатхір ініціював підвищення цін на експорт води до Сінгапуру, що суперечило умовам попередніх домовленостей; введення нових форм регулювання для польотів *Singapore Airlines* у повітряному просторі Малайзії; перегляд рішення про спірні територіальні води, а також призупинив формування спільного фондового ринку, що був спрямованим на спрощення кроскордонної роздрібної торгівлі між країнами [121].

Зміни в зовнішньополітичному курсі Малайзії відносно Сінгапуру негативно відобразилися на їхніх відносинах. За результатами дослідження аналітиків японського Інституту міжнародної торгівлі й інвестицій, стратегія М. Мохатхіра

здебільшого полягала в запереченні політики його попередника [121]. Однак на розвиток взаємодії із Сінгапуром також впливав історичний фактор: прем'єр-міністр Малайзії належав до кола політиків старого покоління, був членом парламенту під час перебування обох країн у складі федерації й адвокатував надання малайцям більших прав в управлінні державою порівняно з іншими етнічними групами, тоді як Лі Куан Ю виступав за рівнозначне представлення всіх етнічних груп у керівних органах державного утворення, у тому числі китайців, індійців та арабів. Після розпаду федерації обоє політиків формували власні стратегії розвитку Сінгапуру й Малайзії, що контрастували в політичному, соціальному й економічному плані. В «Історії Сінгапуру» Лі Куана Ю М. Мохатхір описаний як принциповий “ультрамалаєць”, що не сприймає окремішності сусідньої країни. Лідер Малайзії звинувачував уряд Сінгапуру в шахрайських діях та послідовно виступав за підвищення експортних тарифів у торгівлі. Тому після повернення на посаду прем'єр-міністра в 2018 році він продовжив сприймати сусідню країну крізь призму особистої неприязні та недовіри до сінгапурських політичних еліт [121].

Водночас, попри зміни зовнішньополітичної стратегії, що певною мірою вплинули також на економічні відносини у зв'язку із замороженням певних урядових проєктів, міждержавна взаємодія у вимірі *B2B* продовжувала зростати. Завдяки географічній близькості й тісним переплетінням місцевого населення розвивалися міжлюдські контакти, а наявні бізнес-зв'язки мали одну з найбільш розгалужених мереж серед країн Азії [124, с.16-17]. Згідно з аналітичними звітами Центру досліджень АСЕАН при *ISEAs-Yusof Ishak Institute*, станом на сьогодні залежність Республіки Сінгапур від поставок води з Малайзії є гіперболізованою, тому погіршення умов постачання не матиме суттєвого економічного впливу, відповідно не буде вирішальним фактором у розвитку двосторонніх відносин країн. Натомість економіка Малайзії стає все більш залежною від прямих іноземних інвестицій із Сінгапуру, а також від реалізації спільних масштабних проєктів між сусідніми країнами. Посилення прямих взаємозв'язків на різних рівнях робить не вигідною будь-яку ескалацію двосторонніх відносин, тому наразі немає ризиків для появи серйозних конфліктів [121].

Призначення нового прем'єр-міністра Малайзії Мухіддіна Ясіна в лютому 2020 року було позитивно сприйнято всередині Сінгапуру. Попри реалізацію консервативного внутрішньополітичного курсу, політик публічно заявляв про потребу поглиблення взаємодії в рамках регіону та налагодження добросусідських відносин із Республікою Сінгапур [130]. За ініціативи М. Ясіна було переглянуто рішення щодо будівництва високошвидкісної залізниці. Зокрема, Малайзія погодилася виплатити компенсацію за відтермінування проєкту. Незважаючи на те що сума, вкладена урядом Сінгапуру, перевищувала обсяг виплачених малайзійською стороною коштів, таке політичне рішення допомогло нівелювати негативні наслідки від невиконання двосторонніх домовленостей і замороження проєкту будівництва [124, с.17].

В експертних колах вважають, що системний розвиток економічних відносин між Сінгапуром і Малайзією було перервано поширенням пандемії COVID-19. У контексті протидії розповсюдженню вірусу на рівні урядів обох країн було введено обмеження кроскордонного пересування громадян, що стало серйозним викликом для бінаціональних сімей, малайців, що працювали в Сінгапурі, та компаній, що не мали впроваджених механізмів онлайн-роботи. Заходи протидії COVID-19 призвели до масштабних фінансових втрат у сфері транспортних і логістичних послуг, що були основою транскордонного виробництва, а також у туристичній і рекреаційній галузях. Коронавірусні обмеження значно ускладнили роботу спільних підприємств і частково призупинили міждержавні бізнес-контакти. Водночас завдяки злагодженій роботі урядових відомств у червні 2020 року було досягнуто домовленостей про створення взаємних смуг руху для здійснення важливих ділових поїздок [122].

Пандемія COVID-19 відобразилася також на зниженні динаміки двосторонніх контактів на вищому рівні. У березні 2021 року очільники зовнішньополітичних відомств Сінгапуру й Малайзії під час особистої зустрічі в Куала-Лумпурі досягли домовленостей щодо взаємного визнання сертифікатів про вакцинацію, що мало на меті полегшити здійснення транскордонних поїздок між країнами. Міністр

закордонних справ Малайзії Хішамуддін Хуссейн підтвердив готовність до активізації співробітництва з Республікою Сінгапур для подолання наслідків пандемії COVID-19, аргументувавши це високим рівнем партнерської взаємодії і налаштованістю сприяти розвитку добросусідських відносин [130].

Завдяки узгодженню правил перетину кордону за умови вакцинації громадян сторони досягли поступового відновлення динаміки двосторонніх контактів. Скасування вимог щодо тестування на COVID-19 у квітні 2022 року сприяло повному відновленню можливостей транскордонної діяльності [131].

Станом на сьогодні аналітики визначають співпрацю між Сінгапуром і Малайзією як симбіотичну; це пов'язано з тісними міжлюдськими контактами, роботою спільних підприємств і стабільним інвестиційним партнерством [122]. За прогнозами Лі Куана Ю, їхні двосторонні відносини «приречені на регулярні спади й підйоми». Він пояснював це не лише історичними протиріччями, а й збереженням діаметрально протилежних підходів до вирішення проблем у мультирасових суспільствах країн, але водночас наголошував на розумінні обома сторонами комплексу економічних і політичних бонусів, що можна досягти за рахунок поглиблення стратегічного співробітництва між ними [36, с.277].

Наразі в експертній спільноті позитивно оцінюють перспективи двосторонньої взаємодії країн. Стабілізація політичної ситуації в Малайзії, пов'язана із призначенням Анвара Ібрагіма десятим прем'єр-міністром, позитивно сприймається в політичних колах сусідніх держав. Під час першого офіційного візиту малайзійського лідера до Сінгапуру в січні 2023 року було наголошено на готовності обох сторін поглиблювати наявний діалог і розширювати сфери співпраці. З конкретних результатів проведених зустрічей варто виділити підписання серії меморандумів про взаєморозуміння, які дозволяють визначити цифрову і зелену економіку основними галузями для активізації партнерства [132].

У червні 2024 року Малайзія стала одною з перших країн, куди здійснив офіційний візит новопризначений прем'єр-міністр Республіки Сінгапур Лоуренс Вонг. Під час спільної пресконференції з лідером Малайзії він наголосив на потребі

встановлення довірливих міжлюдських відносин як основній цілі візиту. Обоє політиків зійшлися на тому, що, незважаючи на певні розбіжності, у пріоритеті їхньої діяльності має бути досягнення країнами взаємовигідного прогресу, а також посилення динаміки регіональної інтеграції в межах Південно-Східної Азії. У контексті головування Малайзії в АСЕАН протягом 2025 року Лоуренс Вонг наголосив на готовності Сінгапуру підтримувати регіональні ініціативи Анвара Ібрагіма й координувати зусилля з метою посилення геополітичної єдності й економічного розвитку країн-членів асоціації [133].

Стан двосторонніх відносин Республіки Сінгапур з **Індонезією** також зазнав комплексних трансформацій у процесі історичного розвитку. У 60-х роках минулого століття між країнами спостерігалася політична напруженість із високим ступенем потенційної конфронтації. Попри взаємне відкриття дипломатичних представництв у 1967 році, керівна верхівка Індонезії у відносинах із Сінгапуром намагалася позиціонувати себе в ролі «старшого брата». Зокрема, міністр закордонних справ Адам Малик у відкритому листі до індонезійської громади в Сінгапурі пообіцяв «захищати країну від комуністів» після відходу британських сил, що означало готовність ввести війська всупереч позиції уряду Республіки Сінгапур [36, с.284].

Президент Індонезії Сукарто публічно комунікував своє незадоволення курсом політичного й економічного розвитку Сінгапуру. Успішне реформування економіки урядом Лі Куана Ю контрастувало із глибокою соціальною кризою й низьким рівнем життя населення в Індонезії. Розбіжності в політичних поглядах полягали передусім у тому, що серед головних пріоритетів президентства Сукарно було партнерство із СРСР та Китаєм, а також відстоювання націоналістичних ідей та важливості деколонізації. Тому Сінгапур, як і сусідня Малайзія, сприймалися крізь призму непрямого впливу Заходу, що загострювало геополітичні протиріччя й посилювало ризик ескалації [134].

В «Історії Сінгапуру» Лі Куан Ю серед гальмівних факторів, що стояли на заваді нормалізації відносин, називає передусім відмінності в політичних поглядах і підходах до вирішення безпекових питань, а також розбіжності щодо демаркації

морських кордонів, визначення спільних правил судноплавства та врегулювання двосторонньої торгівлі [36, с.284]. На розвиток взаємодії між країнами негативно вплинула страта двох індонезійських військових за здійснення терористичного акту в приміщенні банку в Сінгапурі. Незважаючи на протести з боку уряду Індонезії, вирок не було скасовано [135]. Це стало передумовою закликів до загального бойкоту торгівлі й судноплавства. У Джакарті натовп індонезійців здійснив погром посольства Сінгапуру, що в міжнародній спільноті вважається критичним порушенням норм міжнародного права, а саме – недоторканності дипломатичних представництв за будь-яких умов [36, с.285]. Уряд Лі Куана Ю очікував подальшого загострення відносин з огляду на проведення збройними силами Індонезії військових маневрів у територіальних водах біля о. Ріау, розташованого неподалік Сінгапуру. Командування військово-морських сил Індонезії посилало сигнал про готовність узяти участь у збройному вторгненні на територію сусідньої країни. Паралельно уряд Сукарно з метою політичного тиску на Сінгапур оголосив про введення значних експортних обмежень, що водночас мало негативні наслідки для економіки Індонезії. Тому через деякий час їх було поступово скасовано [36, с. 285].

Між державами активізувалися контакти на рівні розвідувальних органів та керівництва оборонних відомств, що допомогло встановити спільність поглядів обох країн на питання глобальної і регіональної безпеки та сформуванню сприятливого підґрунтя для здійснення першого офіційного візиту Лі Куана Ю до Джакарти в 1973 році. Церемонія покладання квітів до могил морських піхотинців, а також вшанування могил страчених у Сінгапурі індонезійських командос були важливим дипломатичним жестом із боку Лі Куана Ю, що зіграло вагомую роль у завершенні періоду конфронтації й обопільному визнанні історичних помилок [36, с.287]. Візит лідера Сінгапуру допоміг налагодити дружні міжособистісні відносини із президентом Сухарто. Політики мали схожі погляди з ключових питань регіональної безпеки, насамперед ідеться про недопущення поширення комунізму й налагодження інтеграційних процесів з іншими країнами Південно-Східної Азії. Президент Індонезії підтвердив відсутність територіальних претензій до Сінгапуру, що було юридично врегульовано під час його візиту в 1974 році; свідченням цього

став обмін документами про ратифікацію угоди щодо територіальних морських кордонів між Республікою Сінгапур і Республікою Індонезія [36, с.289]. Обидві сторони, попри відмінне бачення свободи пересування морськими протоками, сходилися на потребі розвивати торгово-економічне співробітництво між ними на справедливих умовах [135].

У розвитку добросусідських відносин Сінгапуру й Індонезії вагомою є роль особистісного фактору. Взаємна довіра лідерів обох країн допомогла нівелювати чинник етносупільного нерозуміння й упередження, що існували між сінгапурцями китайського походження та індонезійцями [36, с.293]. Водночас позитивну роль відіграла активізація інвестиційних потоків Сінгапуру в економічні проєкти в Індонезії, зокрема в розвиток індустриальних парків і курортної інфраструктури [134]. На рівні економічних відомств було досягнуто домовленостей щодо принципів інвестування в інфраструктуру індонезійського острова Батам, зокрема дано дозвіл на інвестиції зі стовідсотковою часткою іноземного капіталу за умови експорту виробленої продукції. Створення спільних підприємств та побудова індустриального парку із залученням транснаціональних корпорацій допомогли перетворити малозаселений аграрний острів на високорозвинений і привабливий для іноземних інвесторів економічний хаб [36, с.294]. З-поміж інших важливих двосторонніх зрушень слід відзначити підписання угоди про водопостачання з Індонезії, що стало стратегічним альтернативним каналом до поставок із Малайзії та допомогло зменшити односторонню залежність Сінгапуру; укладення договору про спільне маневрування над повітряним простором Пеканбару та реалізацію ряду інших масштабних проєктів, що призвело до зростання показників торгово-економічного співробітництва між країнами та позитивно відобразилося на розвитку кожної з них [135].

Певне загострення політичної складової двосторонніх відносин спостерігалось у зв'язку з окупацією Індонезією Східного Тимору. Для Республіки Сінгапур такі дії сусідньої держави були неприпустимими, незважаючи на тісний рівень партнерства між ними. Це мало відображення в голосуванні країни в рамках

ГА ООН, коли Сінгапур, на відміну від решти держав-членів АСЕАН, не підтримав дій Індонезії та утримався при голосуванні за відповідну резолюцію [135].

Серйозним випробуванням для союзницьких відносин між країнами стала азійська фінансова криза 1997–98 рр., яка особливо помітно вплинула на стан індонезійської економіки. Уряди країн мали різне бачення протидії кризовим явищам. Попри довіру до Лі Куана Ю, Сухарто відхилив його рекомендації щодо внутрішньої фінансової політики, зокрема з питань, що стосувалися сімейного бізнесу дітей президента Індонезії. У результаті міжнародні кредитні фундації обмежили можливість фінансування Індонезії через невиконання відповідних вимог, і місцева рупія зазнала критичної девальвації [135]. Через загострення економічної кризи і внутрішньополітичні заворушення Сухарто був змушений оголосити про відставку. Однак саме в період його президентства відносини Індонезії та Сінгапуру набули стратегічного значення для економіки кожної з країн [124, с.18]. В «Історії Сінгапуру» Лі Куан Ю наголошує на вагомій ролі політики Сухарто в активізації інтеграційних процесів у межах АСЕАН та створенні умов для економічного зростання країн регіону в 70 – 80-х рр., називаючи цей період «золотою ерою Південно-Східної Азії» [36, с.304].

Сучасний етап двосторонніх відносин країн вирізняється високим ступенем взаємодії, передусім в економічній сфері. Для Республіки Сінгапур Індонезія є важливим торговельним партнером: займає п'яте місце за показниками експорту і шосте – у структурі імпорту. Загальний товарообіг є другим за величиною в регіональному вимірі (після Малайзії). Натомість для Індонезії Сінгапур займає друге місце за показником загального імпорту, що свідчить про тісні партнерські зв'язки, які є взаємовигідними для обох сторін [136].

У публічній комунікації лідерів помітні акценти на стратегічному партнерстві Сінгапуру й Індонезії, що сформувалося на основі добросусідського виміру взаємодії. На зустрічі з нагоди святкування 50-річчя встановлення дипломатичних відносин президент Індонезії Джоко Відодо (2014-2024) наголосив: «Ми сусіди за

Божою волею та за географічними канонами, проте ми є і завжди будемо хорошими друзями за нашим свідомим вибором» [137].

Країни зацікавлені в розширенні сфер взаємодії та координації політики в межах АСЕАН. Зокрема, пріоритетним напрямом традиційно залишається співпраця в галузі цифрової економіки й зеленої енергетики. Позитивним імпульсом було укладення в 2018 році двосторонньої рамкової угоди про інвестиції під час зустрічі Лі Сянь Луна й Джоко Відодо. У 2021 році міністр торгівлі та промисловості Республіки Сінгапур Чан Чун Сінг і міністерка закордонних справ Республіки Індонезія Ретро Марсуді оголосили про завершення необхідних процедур двосторонньої ратифікації, що означало набрання договором чинності. Обидві сторони відзначили стратегічне значення документа з огляду на перспективи помітного збільшення інвестиційних потоків завдяки наявним механізмам їхнього захисту та взаємного гарантування [138]. У процесі реалізації умов договору дійсно спостерігається зростання кількісних показників: станом на квітень 2024 р. обсяг сінгапурських інвестицій в економіку Індонезії перевищив 56 млрд доларів США [139].

Важливою для обох сторін є співпраця в галузі освіти, науки та культури. Послідовно розширюється договірно-правова база, що регламентує нові форми кооперації, зокрема в рамках укладених меморандумів про взаєморозуміння між освітніми й науковими урядовими відомствами [137].

Безпековий вимір також характеризується послідовним посиленням кооперації на рівні міністерств оборони, що дозволяє координувати зусилля із протидії загрози тероризму в регіоні та з ліквідації наслідків стихійних лих, а також на регулярній основі проводити спільні військові тренування [134]. Між Індонезією і Сінгапуром укладено низку важливих документів, що передбачають пряму кооперацію військових підрозділів у випадку загроз для безпеки кожної зі сторін [124, с.19]. Тісне співробітництво країн у безпеково-оборонній сфері відіграє значну роль у підтриманні миру й безпеки у важливій для світової торгівлі Малаккській

протоці та Південно-Китайському морі, де в останні роки загострюються протиріччя між прибережними країнами [140].

Підписання рамкової Угоди про оборонну співпрацю між Індонезією і Сінгапуром у 2022 році розширило механізми координації збройних сил і сприяло активізації військових навчань. Окрім спільних програм, що реалізуються з іншими країнами АСЕАН, Індонезія і Сінгапур щороку організують двосторонні тренування *Chandrapura*. У липні 2024 року відбулися 30-ті спільні навчання, під час яких військові підрозділи з обох країн відпрацьовували операції з ведення вуличних боїв із використанням стрілецької зброї. У 2023 році було проведене масштабне тренування військово-морських сил у Батамі для покращення координації в розмінуванні морських територій і готовності до спільного абордажу ворожих суден у випадку нападу на одну із країн. Подібні навчання важливі також для посилення здатності оперативно реагувати на кризові явища. Зокрема, пошуково-рятувальні судна ВМС Сінгапуру були першими, хто надав допомогу Індонезії в пошуку зниклого підводного човна в 2021 році [141].

Водночас угода про оборонну співпрацю передбачає обмін інформацією і технологіями в безпекових цілях, що дозволяє реалізацію спільних стратегічних проєктів, а також сприяє зростанню обсягів закупівель сінгапурського озброєння для забезпечення збройних сил Республіки Індонезії, передусім кулеметів, гранатометів і гаубиць. У результаті артилерійські загони Індонезії майже повністю залежать від поставок 155-міліметрових гаубиць *FH-2000*, що розробляються сінгапурською компанією *ST Engineering*, яка водночас реалізовує низку інших спільних проєктів з індонезійськими оборонними компаніями, зокрема з *PT Pindad* (кооперація у виробництві великокаліберного кулемета *STK 50* і автоматичного гранатомета *STK 40*). На думку експертів Університету Паджаджаран (Бандунг, Індонезія), перспективною сферою для поглиблення кооперації є розвиток і взаємосумісність радіолокаційних систем, що дозволить спільне спостереження і розвідувальну діяльність у Малаккській протоці й у виключних економічних зонах країн у Південно-Китайському морі [140].

Під час спільної пресконференції лідерів Індонезії й Сінгапуру в Богорі у квітні 2024 року Лі Сянь Лун наголосив на принциповому значенні оборонного співробітництва між країнами і привітав підписання оновленого додатку до укладеної в 2022 році угоди [139]. Зустріч відбулася в рамках щорічного формату *Leaders Retreat*, що передбачає обговорення питань двостороннього характеру на найвищому рівні і свідчить про вагомий роль партнерських взаємин для сталого розвитку обох держав. Цього року переговори проходили в розширеному форматі й передбачали також участь наступних очільників Сінгапуру й Індонезії – відповідно Лоуренса Вонга й Прабово Субіанто. Попри зміну керівництва, різкі трансформації в розвитку двосторонніх відносин є малоймовірними, зважаючи на давній досвід кооперації новообраних лідерів, які до того займали посади віцепрем'єр-міністра Республіки Сінгапур і міністра оборони Республіки Індонезія [142].

У заключній промові Лі Сянь Лун наголосив на успішній історії співробітництва, акцентувавши увагу на галузі диджитал-економіки. На початку 2024 року було укладено меморандум про взаєморозуміння з питань цифрової трансформації та здійснено запуск двосторонньої програми *Tech:X*, що передбачає обмін фахівцями в галузі інформаційних технологій і повинно сприяти посиленню B2B-кооперації. Крім того, обидві сторони зійшлися на потребі розвитку зеленої економіки в Південно-Східній Азії. Узгоджена позиція Сінгапуру й Індонезії в цьому питанні дозволяє активніше просувати ініціативи зі збереження екосистеми в рамках АСЕАН. Було досягнуто прогресу у сприянні транскордонної торгівлі електроенергією, а також підписано окремий Меморандум про взаєморозуміння щодо розширення прав і можливостей громад у мангрових екосистемах і домовлено про подальший розгляд опціонального обміну вуглецевими кредитами на двосторонній основі [139].

Наприкінці жовтня 2024 року Лоуренс Вонг узяв участь у церемонії інавгурації президента Прабово. Під час вітальної промови очільник Сінгапуру наголосив на важливості дружніх і добросусідських відносин між країнами, акцентувавши на тісному економічному співробітництві, зростанні торговельної

взаємодії та активізації інвестиційних потоків. Особливу увагу Лоуренс Вонг присвятив питанням регіональної безпеки, назвавши Індонезію надійним партнером у спільній протидії безпековим викликам та роботі над збереженням конструктивного діалогу і взаємовигідної співпраці в умовах посилення фрагментації міжнародної геополітики [143].

Через два тижні після участі в церемонії інавгурації Прабово Лоуренс Вонг здійснив перший офіційний візит до Індонезії, у рамках якого провів ряд двосторонніх зустрічей із керівництвом країни. Під час спільної пресконференції лідери наголосили на активізації співробітництва у сфері енергетики й агропромисловості. Обидві сторони зацікавлені в розвитку кроскордонних енергозв'язків, спільній розробці зеленого водню на о. Суматра та інвестиціях у сонячні електростанції. Візит не передбачав укладання суттєвих двосторонніх документів, однак був важливим для визначення пріоритетних галузей співробітництва й попередніх домовленостей щодо розширення договірно-правової бази, зокрема підписання меморандуму про взаєморозуміння у сфері агротехнологій і харчової безпеки, а також посилення безпекової кооперації в рамках угоди про оборонну співпрацю [144]. Паралельно відбулися також зустрічі очільників окремих урядових відомств, що дозволило узгодити головні вектори для активізації діалогу між країнами й налагодити міжособистісну комунікацію. Особливо важливою в цьому плані була зустріч міністра оборони Сінгапуру д-ра Нг Енх Хена з новопризначеним міністром оборони Індонезії Сіяфріє Сіямсоеддіном, адже уряди країн мають відмінне бачення з багатьох питань міжнародної безпеки, проте водночас залишаються близькими партнерами в рамках АСЕАН та розвивають двосторонню безпекову кооперацію, включно із проведенням спільних військових тренувань на регулярній основі [145].

Висновки до Розділу 2

Регіональний вимір зовнішньополітичної стратегії Республіки Сінгапур передбачає активізацію співробітництва з країнами Південно-Східної Азії на основі поглиблення інтеграційних процесів. Держава прагне посилити власну політичну

вагу в регіоні та водночас вибудувати добросусідські та партнерські відносини з країнами, що входять до його складу. Темпи економічного розвитку регіону нерозривно пов'язані з еволюцією інтеграційних процесів в рамках АСЕАН. Посилення взаємозв'язків між країнами допомогло стабілізувати безпекову ситуацію, покращити позиції держав на міжнародній арені та спільно координувати головні торговельні потоки.

Інтерес Сінгапуру до розвитку партнерства в рамках АСЕАН пояснюється передусім безпековим (недопущення конфліктів у регіоні), геополітичним (напруженість між США й КНР) та економічним (найвищий внутрішньорегіональний торговельний оборот) факторами. Розвиток інтеграційних процесів позитивно відображається на позиціонуванні країни як азійського хабу в міжнародній торгівлі, що дає додаткові економічні переваги. Претензії на геополітичне лідерство пов'язані з передовими позиціями в галузі цифрової торгівлі та успішною реалізацією фінансово-економічних проєктів у країнах регіону.

Водночас активізація торгово-економічних відносин сприяла поступовій інтенсифікації політичних контактів із сусідніми Малайзією та Індонезією, що в історичній ретроспективі загрожували суверенному розвитку Республіки Сінгапур. Станом на сьогодні рівень двосторонніх відносин з обома країнами дозволяє говорити про високий ступінь економічної взаємозалежності й тісну координацію в зовнішньополітичній сфері, зокрема в рамках АСЕАН.

РОЗДІЛ 3. АКТИВІЗАЦІЯ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕСПУБЛІКИ СІНГАПУР У ГЛОБАЛЬНОМУ ВИМІРІ

3.1. Стратегія балансування між глобальними акторами – США та КНР

В основі зовнішньополітичної стратегії Республіки Сінгапур лежить принцип геополітичного балансування. З огляду на невеликі розміри території, основним завданням уряду при формуванні політичного курсу було недопущення односторонньої залежності від жодного глобального актора задля уникнення ризиків втрати державності в тій чи іншій формі.

Засади зовнішньої політики Сінгапуру формувалися в період холодної війни, коли більшість країн світу належали до одного чи іншого табору залежно від рівня взаємовідносин із Радянським Союзом чи Сполученими Штатами. У 60-х роках минулого століття неможливо було спрогнозувати результати холодної війни. Країни Південно-Східної Азії належали до таборів антагоністів. Якщо взяти за основу спрощену модель світопорядку середини ХХ ст., можна допустити, що керівництво країни на чолі з Лі Куаном Ю обрало сторону Заходу. Перший прем'єр-міністр Сінгапуру пояснює це солідарністю із сусідніми країнами, а також міжнародною підтримкою, яку державі в перші роки незалежності надали Сполучені Штати, країни Західної Європи та Японія [36, с.12].

Водночас варто зауважити, що для мінімізації відкритого конфлікту та досягнення певних економічних переваг уряд країни одразу після проголошення незалежності прагнув встановити добросусідські відносини з Китаєм. Одним зі сприятливих факторів налагодження співпраці були особисті зв'язки Лі Куана Ю з китайським лідером Ден Сяопіном. Під час державних візитів обидва політики відзначали економічні успіхи, які були реалізовані завдяки вдалим реформам в обох країнах.

З іншого боку, Сінгапур традиційно залишався основним союзником Сполучених Штатів в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Генрі Кіссінджер високо оцінював внесок Лі Куана Ю в розвиток партнерських відносин між країнами,

називаючи його «вірним другом Сполучених Штатів», яким той став «насамперед завдяки своєму способу мислення, а не владі, яку мав» [37, с.6].

Вдале географічне положення Республіки Сінгапур сприяло посиленому інтересу Сполучених Штатів до розвитку безпекової співпраці. Адже розташування на території країни американських військово-морських сил дозволило забезпечити матеріально-технічну підтримку діяльності Сьомого флоту США в Тихому океані та Південно-Східній Азії. З 1992 року на території Сінгапуру дислокується 73-є оперативно-тактичне формування та окрема тилова група із забезпечення флоту в західній частині Тихого океану.

Разом із тим тісна безпекова кооперація зі Сполученими Штатами не означала проамериканської орієнтації зовнішньополітичного курсу країни. При його формуванні керівництво Сінгапуру враховувало стрімкий розвиток Китаю та амбіції його очільників на лідерство країни в XXI ст. [37, с.28]. Проаналізувавши публічні коментарі Лі Куана Ю на тему перспектив політичного й економічного розвитку КНР, констатуємо прагнення тогочасного уряду підтримувати добросусідські відносини з Китаєм з низки причин. Передусім для Сінгапуру було важливо мати змогу розвивати торговельні відносини з усіма країнами регіону. Доступ до ринку Китаю дозволяв залучити більше 1,3 мільярда потенційних споживачів, купівельна спроможність яких зростала відповідно до підвищення їхніх доходів та рівня життя в країні [146].

Чинником політичного зближення держав певною мірою можна вважати особисті приязні відносини між Лі Куаном Ю та очільниками КНР. Так, про теперішнього лідера Сі Цзіньпіна ще до приходу його до влади Лі Куан Ю писав у своїй книзі як про людину, що «має надзвичайну емоційну витримку, яка не дозволяє особистим проблемам і переживанням впливати на її судження», «належить до людей типу Нельсона Мандели» [37, с.45]. Попри поширене негативне ставлення частини китайської верхівки до Сінгапуру, Сі Цзіньпін особисто висловлював своє захоплення і повагу до Лі Куана Ю, називаючи його «старійшиною» та відзначаючи прогрес, якого вдалося досягти у відносинах Сінгапуру й Китаю [37, с.13].

Водночас двостороння взаємодія з Китайською Народною Республікою ускладнювалася через політичну близькість із країнами Заходу та особливо через підтримку Тайваню, що дотепер є одним із найбільш вагомих «каменів спотикання» для КНР. У цьому контексті Лі Куан Ю писав, що в Китаї очікували від Сінгапуру більшої поваги з огляду на зростання їхніх виробничих і політичних потужностей. Попри визнання всіх країн рівними незалежно від розміру, представники Китаю, за словами Лі Куана Ю, під час переговорів часто займали позицію захисту та невдоволення, зауважуючи, що певні дії уряду Сінгапуру «зробили нещасливими 1,3 мільярда людей», натякаючи на їхню підтримку Тайваню [37, с.30]. Це у свою чергу пояснює, чому Сінгапур, з одного боку, намагався підтримувати добросусідські відносини з Китаєм, а з іншого – диверсифікувати економічну взаємодію на міжнародній арені. Передусім уряд прагнув зближення позицій країн усередині АСЕАН, щоб у випадку посилення загрози з Китаю мати змогу виступити єдиним фронтом. Водночас Сінгапур продовжував розвивати взаємовигідні відносини зі Сполученими Штатами. Тому впродовж усієї незалежної історії уряд паралельно брав участь як у міжнародних інтеграційних проєктах, ініційованих КНР (*Регіональне всеохопне економічне партнерство*), так і в тих, які підтримували Сполучені Штати (*Транстихоокеанське партнерство*).

Така політика відрізняється від засад нейтралітету, який є більш поширеним у юридичній площині. На відміну від Швейцарії чи Туркменістану, які офіційно декларують свою нейтральність, обмежуючи, зокрема, можливості кооперації з військово-оборонними блоками, стратегія Республіки Сінгапур у відносинах між США й Китаєм базується передусім на так званому «хеджингу», що полягає в максимізації вигод від кооперації з обома державами та уникненні будь-яких форм конфронтації.

Хеджинг як теоретичне поняття наразі рідко використовується в україномовному політологічному дискурсі. У фінансовій сфері частіше вживають форму «хеджування», що насамперед являє собою мінімізацію ризиків. У контексті стратегії побудови відносин Сінгапуру з КНР та Сполученими Штатами американські дослідники часто використовують термін “hedging”, маючи на увазі

принцип досягнення рівноваги для уникнення залежності від однієї сторони. Як і деякі інші країни Південно-Східної Азії, Республіка Сінгапур задля досягнення власних економічних цілей відмовляється приймати одну чи іншу сторону в протистоянні Сполучених Штатів і Китаю. Стратегія хеджингу відома також у контексті формування «зони пристосування», або «середньої зони», що по суті розміщена між ореолами впливу великих держав. Її поділяють на декілька підзон, що можна згрупувати в ті, які головною метою визначають максимізацію прибутковості, а також ті, які прагнуть мінімізувати ризики настання непередбачуваних обставин [47, с.308].

На думку малайзійського політолога Ченга-Чві Куіка, стратегія хеджингу може проявлятися передусім через економічний прагматизм, що означатиме активне залучення в торговельні відносини й водночас суворий нейтралітет у політичних і військових питаннях [48, с.171]. Аналіз двосторонніх відносин Республіки Сінгапур із КНР чи США доводить, що такий підхід не є притаманним її зовнішньополітичній стратегії, адже ті чи інші форми співпраці в галузях оборонної політики відбуваються з обома державами. Тому тут більш характерним є принцип «м'якого балансування», коли певні види партнерства в дипломатичній і політичній сферах встановлюються з усіма умовними гегемонами (у випадку Сінгапуру розуміємо насамперед США й КНР). Крім того, геополітична стратегія країни включає в себе принцип «заперечення домінування», адже до ключових інтересів Сінгапуру, зокрема, належить багатополарність як основа міжнародного середовища в межах азійського регіону, що не корелюється з лідерськими амбіціями Китаю. З цією метою Республіка Сінгапур підтримує безпекові відносини зі Сполученими Штатами та разом із деякими іншими країнами Південно-Східної Азії виступає за обмеження рівня взаємодії з КНР у рамках АСЕАН, паралельно розвиваючи різні сфери для потенційної співпраці.

У результаті Китай залишається найбільшим торговельним партнером для Сінгапуру, тоді як Сполучені Штати продовжують відігравати провідну роль у безпековій стратегії країни та виступати партнером у високотехнологічних галузях. Уряд зацікавлений у збереженні конкурентних і взаємовигідних відносин між обома

глобальними акторами. На цьому наголосив прем'єр-міністр Лоуренс Вонг під час звернення до нації на День незалежності країни в 2024 році. Зазначимо, що подібні промови щороку охоплюють головні пріоритети й стратегічні цілі для розвитку країни. Цьогорічний виступ сприймається в експертних колах як окреслення політичної стратегії Лоуренса Вонга, зважаючи на його недавнє призначення на посаду [147].

Чинний прем'єр-міністр Сінгапуру підкреслив, що зростання конфронтації між США й Китаєм є одним із ключових викликів для безпеки країни [147]. Уряд намагається дотримуватися балансу й уникати проблемних питань, зберігаючи продуктивні відносини з обома глобальними акторами. Сінгапур відомий своєю позицією: «те, що ми з вами, не означає, що ми проти них». Такі тези часто повторювали керівники країни під час брифінгів після зустрічей із лідерами США чи Китаю. Для Сінгапуру як невеликої за розміром держави, а також загалом для регіону Південно-Східної Азії, важливо не перетворитися на арену боротьби між іншими, більш потужними гравцями. Тому одним із пріоритетів у зовнішньополітичній стратегії Сінгапуру та деяких інших країн АСЕАН стала диверсифікація зв'язків із позарегіональними партнерами, зокрема з Індією, Японією, країнами ЄС тощо.

Налагодження співпраці із «середніми державами» є важливим елементом зовнішньополітичної стратегії Республіки Сінгапур, що базується на мультиполярному підході у сприйнятті міжнародної системи. Таким чином розвиток партнерств з Австралією, Японією, Новою Зеландією, Південною Кореєю тощо, а також укладання угод про вільну торгівлю з багатьма позарегіональними акторами та активна участь у роботі багатосторонніх механізмів співпраці дозволили Сінгапуру уникнути ризиків втрати автономності в діалозі зі Сполученими Штатами та Китаєм [148].

Еволюція двосторонніх відносин із Китайською Народною Республікою.

У процесі розвитку зовнішньополітичної стратегії Республіки Сінгапур політична взаємодія з КНР стала одним із її ключових векторів. Зростання економічних і

військових потужностей Китаю зумовило претензії країни на лідерство в азійському регіоні та зміну геополітичного балансу у світі.

Стратегія Сінгапуру в цьому напрямку потребує окремого аналізу, адже базується на балансуванні між розширенням співробітництва з Китаєм та дистанціюванням від нього. Одним із факторів зближення сторін потенційно міг би бути етнічний склад Сінгапуру: 74,3% населення країни мають китайське походження [149]. Проте така демографічна спорідненість та схожі лінгвістичні й релігійні характеристики стали одною з головних загроз для національної безпеки Сінгапуру, з огляду на ризик домінування китайського впливу в країні.

Образ «маленького Китаю» загрожував би також неправильному позиціюванню Сінгапуру в регіоні, що завадило би просуванню його інтересів у рамках АСЕАН та налагодженню відносин із регіональними сусідами. Етнічні китайці, що населяли Сінгапур у 60-х роках, належали до різних хвиль міграції та діалектних груп, тому не відчували приналежності до континентального Китаю. Урядом країни було вжито ряд стратегічних кроків задля формування окремої нації сінгапурців. Розвиток національної ідентичності на початку незалежної історії Сінгапуру зіткнувся із протестними настроями всередині суспільства, однак дозволив сформувати поліетнічну націю на основі поваги до культурних і мовних особливостей кожної етнічної групи. Важливою реформою в цьому контексті було розширення сфер вживання англійської мови задля залучення іноземних інвестицій та наукового і творчого потенціалу західних суспільств. Така політика не лише привабила приватні бізнесові корпорації, що могли безперешкодно оперувати в Сінгапурі, але й сприяла поширенню в країні так званого західного світогляду носіїв англійської мови, що в поєднанні з азійською культурою ліг в основу менталітету сінгапурців як одної з найбільш прогресивних націй у світі. Як наслідок, станом на сьогодні населення країни позиціонує себе не за етнічною ознакою, а передусім національною.

Водночас таке дистанціювання було необхідним для уникнення сприйняття Сінгапуру як «молодшого брата» серед китайського істеблішменту. Томмі Кох, постійний представник країни в ООН (1968-71) і професор Національного

сінгапурського університету, у статті, присвяченій 25-літтю встановлення дипломатичних відносин із КНР, визначив це одною з головних проблем у взаємодії сторін: «Хоча китайці становлять 75% нашого населення, ми не китайська нація, а нація, що складається з кількох етносів» [150, с. 120].

Водночас залежність Республіки Сінгапур від світової торгівлі та зміни в міжнародній геополітиці зумовили потребу налагоджувати партнерську взаємодію з КНР. Для аналізу політичного й економічного зближення сторін необхідно окремо дослідити розвиток міждержавних відносин в історичній ретроспективі.

Тривалий час держави офіційно не визнавали одна одну та не встановлювали жодного рівня відносин. Фактично до 1970 року контакти сторін були обмежені торговельними операціями. На політичному рівні вони зводилися до періодичної критики з боку офіційного Пекіна за «злочинні утиски народу Сінгапуру» та образ на адресу Лі Куана Ю, який вважався в КНР послідовником американського та британського націоналізму [36, с.623]. На початку 70-х зі змінами зовнішньополітичної стратегії в Китаї, що полягала в налагодженні відносин з якомога більшою кількістю державних акторів для протистояння СРСР, відбулася також зміна в парадигмі сприйняття Китаєм уряду Лі Куана Ю. На той час Сінгапур став важливим торговельним і фінансовим партнером; був другим після Гонконгу покупцем китайської валюти. Паралельно розвивалася пінг-понгова дипломатія: попри помітне несприйняття сінгапурської окремішності всередині китайського суспільства, спортивні команди обох країн почали брати участь у міжнародних змаганнях, що проводилися на території Сінгапуру чи Китаю. Зміни в поглядах керівництва КНР на політику щодо заморських китайців дали змогу викоренити так званий «принцип крові», згідно з яким кожна особа, батько якої є китайцем, отримувала громадянство країни. Рішення уряду відмовитися від терміну «заморські китайці» та від втручання у внутрішню політику держав Південно-Східної Азії стосовно китайських шкіл і мовного питання забезпечило базу для нормалізації відносин із країнами-членами АСЕАН.

Паралельно з іншими державами Південно-Східної Азії уряд Сінгапуру поступово активізував контакти з керівництвом КНР, водночас відмовляючись від

встановлення дипломатичних відносин та здійснення офіційних візитів. На той час стратегія відносно КНР базувалася передусім на принциповій позиції щодо недоречності обміну дипломатичними чи торговельними представництвами та окремих домовленостях щодо діяльності СРСР у Сінгапурі. Уряд гарантував недопущення будь-якої антикитайської діяльності з боку Радянського Союзу на території Сінгапуру, однак аргументував рішення дозволити відкрити філію Московського народного банку ліберальним підходом до розвитку економіки країни. Сінгапур мав інтерес до розширення торговельних зв'язків із Китаєм, однак у пріоритеті залишався захист його національної самобутності й незалежності.

У 1976 році Лі Куан Ю вперше офіційно відвідав Китай із двотижневим візитом. На той час між країнами ще не було прямих авіарейсів. Обидві сторони вважали сам факт візиту важливою віхою в розвитку відносин між ними. Робочою мовою на прохання сінгапурської делегації було визначено англійську, що дозволило уникнути хибного позиціонування країни [36, с.628]. Під час візиту Лі Куану Ю все ж надали можливість зустрітися з Мао Цзедунем, що стало проявом високої поваги до сінгапурського лідера, хоч під час робочих зустрічей його співрозмовником був тогочасний лідер комуністичної партії КНР Хуа Гофен. Головною темою для обговорення була підтримка Китаєм комуністичних режимів у Південно-Східній Азії, що сприймалося Сінгапуром як загроза національній безпеці країни, особливо в контексті взаємодії з Малайською комуністичною партією, яка мала на меті так зване «визволення Сінгапуру» [36, с. 634]. У свою чергу Хуа Гофен наполягав на потребі перегляду військової співпраці Сінгапуру з Тайванем. Незважаючи на певні розбіжності в позиціях, сторони декларували готовність розвивати відносини, зосереджуючись на тих питаннях, у підході до яких немає принципових відмінностей. Водночас візит Лі Куана Ю до КНР супроводжувався критикою з боку китайських урядовців, партійними промовама про боротьбу з капіталізмом та усвідомленням значних культурних, лінгвістичних і цивілізаційних розколів між етнічними китайцями в обох країнах.

Прихід до влади Ден Сяопіна та реформи всередині Китаю дозволили змінити підходи керівництва Сінгапуру до взаємодії з КНР. Знаковим став візит Ден Сяопіна

у 1978 році, що започаткував стрімкий розвиток відносин, попри відсутність офіційного визнання. На той час рівень співробітництва не можна назвати партнерським з огляду на низку факторів, що стримували готовність Сінгапуру до ближчих стосунків із Китаєм. Однак схожість позицій країн щодо безпеки в регіоні та значні перспективи в торгово-економічній сфері підготували необхідну базу для партнерства в майбутньому. Зокрема, Ден Сяопін був зацікавленим у налагодженні відносин Китаю з АСЕАН для спільної протидії Радянському Союзу та недопущення повторення в'єтнамського сценарію. Зрештою, СРСР не належав до стратегічно важливих партнерів Сінгапуру, займаючи всього 0,3% від загальних показників міжнародної торгівлі [36, с.646-650].

Попри близькі особисті взаємини Лі Куана Ю з Ден Сяопіном та розвиток економічної співпраці Сінгапуру з КНР, між країнами до 1990 року не було дипломатичних відносин. Це пояснювалося прагненням Республіки Сінгапур уникнути позиціонування як «ще одної китайської держави» та солідарністю з іншими країнами Південно-Східної Азії [150, с.85]. Після того як Індонезія стала останньою, за винятком Сінгапуру, країною, що встановила дипломатичні відносини з КНР, уряд Лі Куана Ю також офіційно визнав Китай та започаткував процес двостороннього відкриття дипломатичних установ.

Політичне зближення сприяло також помітному нарощенню економічних взаємозв'язків. Стрімке зростання економіки КНР на початку 2000-х сприяло значному потоку фінансових операцій та інвестицій, що проходили через Сінгапур як один із найбільш надійних логістичних і фінансових центрів Азії [150, с.94].

Станом на сьогодні торговельна взаємодія країн продовжує відігравати значну роль для обох сторін. КНР стабільно залишається найбільшим торговим партнером Республіки Сінгапур, яка, у свою чергу, є головними воротами для поширення діяльності китайських компаній у межах Південно-Східної Азії як одного з найбільш перспективних і динамічних регіонів світу. Тож підтримка сталих економічних відносин між Сінгапуром і Китаєм належить до зовнішньополітичних пріоритетів обох держав, а також має значення для розвитку геополітичного ландшафту в Азії [151]. Адже стратегічне розташування Сінгапуру та його реноме

фінансового й логістичного центру визначають його ключову роль у регіоні, тоді як зростання впливу Китаю формує динаміку торгівлі та співробітництва в Південно-Східній Азії та за її межами.

Економічна складова відносин пов'язана також із масштабними інфраструктурними проєктами, зокрема із запуском Чунцинської ініціативи зі стратегічних зв'язків між Китаєм і Сінгапуром та спільним управлінням Індустріальним парком Сучжоу, що є унікальним прикладом міжурядової кооперації [151].

У 2021 році Республіка Сінгапур стала першою країною, яка ратифікувала угоду про Регіональне всеосяжне економічне партнерство (*RCEP*), що має стратегічне значення для подальшої інтеграції Китаю з країнами-членами АСЕАН. Важливу роль для зміцнення міжлюдських зв'язків, зокрема в бізнес-сфері, мало підписання в січні 2024 року договору про безвізові поїздки терміном до 30 днів. На двосторонній основі регулярно відбуваються конференції з розвитку економічних партнерств, що мають на меті активізувати нові галузі для поглиблення інвестиційного та торговельного співробітництва. Зокрема, під час Конференції економічного партнерства, організованої в лютому 2024 року Сінгапурською федерацією бізнесу та Китайською радою зі сприяння міжнародній торгівлі, було ухвалено ряд важливих меморандумів про взаєморозуміння, спрямованих на зміцнення ділових відносин у форматі *B2B*, посилення захисту інтелектуальної власності та підтримку бізнес-медіації й арбітражу.

За даними Департаменту статистики Сінгапуру при Міністерстві торгівлі та промисловості, станом на кінець 2023 року КНР залишалася найбільшим торговельним партнером Сінгапуру (167 млрд сінгапурських доларів). Аналіз товарообігу між країнами дозволяє дійти висновку, що експорт Сінгапуру до Китаю перевищує імпорт, тоді як показники імпорту країни до Малайзії та Сполучених Штатів, що займають другу й третю сходинку в рейтингу ключових торговельних партнерів (відповідно 129 і 124 млрд сінгапурських доларів), є вищими за показники експорту [152]. Це у свою чергу свідчить про важливе значення стабільних економічних відносин передусім для китайської сторони та пояснює можливість

Сінгапуру займати принципову позицію щодо суперечливих питань, незважаючи на критику уряду КНР.

За галузевим розподілом найбільший дохід Сінгапуру традиційно приносить експорт електричного й електронного обладнання [152]. Вагома частка припадає також на машини, ядерні реактори й котли; пластмаси; перли, дорогоцінне каміння, метали; оптичне, технічне, медичне обладнання [151].

За результатами дослідження, проведеного Сінгапурською федерацією бізнесу восени 2023 року, КНР посідає друге місце серед країн, де сінгапурські компанії вже відкрили закордонні представництва, і четверте місце серед тих, де вони планують розширювати свою діяльність. Це пояснюється передусім інтересом до високого ринкового потенціалу КНР та швидких темпів розвитку цифрової та зеленої економіки [151].

Станом на 2022 рік у Сінгапурі було відкрито філії понад 500 китайських компаній, що зацікавлені в прозорому та сприятливому бізнес-середовищі, передбачуваних регуляторних умовах, що водночас сприяє подальшій регіональній експансії [153].

Важливо, що Республіка Сінгапур першою серед країн Азії уклала з КНР двосторонню угоду про вільну торгівлю. Документ набрав чинності у 2009 році та скасував тарифи на більш ніж 85% сінгапурського експорту. Це, у свою чергу, надало країні додаткові економічні вигоди порівняно з іншими країнами Південно-Східної Азії, адже угода про вільну торгівлю між АСЕАН і Китаєм почала діяти тільки з 2010 року. З метою поглиблення торговельних та інвестиційних зв'язків у 2023 році країни підписали оновлену версію Угоди про вільну торгівлю з акцентом на лібералізацію послуг та інвестицій і розширений доступ до ринків обох сторін [151].

Попри те що економічна складова продовжує превалювати у відносинах країн, важливою є також співпраця в оборонній сфері. У 2019 році КНР і Республіка Сінгапур уклали рамкову угоду, що оновила попередні домовленості, посиливши рівень оборонної кооперації країн. Відповідно до нового договору, сторони узгодили надання взаємної логістичної підтримки, розширення спільних військових

навчань на регулярній основі та активізацію діалогу між оборонними відомствами Китаю та Сінгапуру. Нові домовленості дозволити також спростити режим перебування військових на території обох країн та активізувати академічні обміни між навчальними закладами й аналітичними центрами. Важливо, що сторони домовилися узгоджувати свої позиції перед участю в багатосторонніх оборонних конференціях, зокрема в Діалозі Шангри-Ла й Пекінському форумі Сяньшань, що свідчить про партнерський рівень відносин.

Під час церемонії підписання договору міністр оборони Сінгапуру доктор Нг Енг Хен відзначив прогрес у розвитку оборонної кооперації протягом останнього десятиліття. На пресконференції політик назвав угоду «логічним продовженням теплої і тісної дружби з КНР» та водночас наголосив на тому, що її підписання не вплине на партнерство Сінгапуру зі Сполученими Штатами, незважаючи на певну ескалацію у відносинах між США і КНР [154].

Китай, у свою чергу, таким чином активізовує оборонний аспект у співпраці в рамках формату “АСЕАН +”. Передусім країна зацікавлена в участі в роботі платформи “ADMM-Plus”, яка передбачає насамперед регулярні зустрічі міністрів оборони держав, що входять до АСЕАН, а також вісьмох країн-партнерів у рамках розширеного діалогу. Тож можемо дійти висновку, що Сінгапур і Китай поступово розширюють сфери взаємодії та виходять за рамки виключно торгово-економічної співпраці, додаючи такий стратегічний аспект, як військово-оборонну галузь.

Знаковим для розвитку двосторонньої співпраці був 2023 рік, що позначився серією взаємних візитів на вищому рівні, у рамках яких було фіналізовано виведення відносин на новий рівень. Так, у квітні під час візиту Лі Сянь Луна до Пекіна було ухвалено Спільну заяву між КНР і Республікою Сінгапур про створення *Всеосяжного високоякісного партнерства, орієнтованого на майбутнє*. Обидві сторони відзначили стрімкий розвиток співпраці та наявність спільних довгострокових і стратегічних цілей. Варто зауважити, що ще в 2015 році під час державного візиту Сі Цзіньпіня до Сінгапуру було прийнято угоду про *Всеосяжне партнерство із перспективою подальшого прогресу*. І хоч вона не становила стратегічного поступу в розвитку взаємовідносин сторін, однак стала передумовою

для залучення нових галузей, що розвиваються, а також для прогресу в досягненні спільно поставлених пріоритетів співпраці. Натомість партнерство, ухвалене в 2023 році, створило «міцну основу для поглиблення співробітництва з метою взаємного зростання» [155].

Передусім обидві сторони зацікавлені в посиленні співпраці в рамках китайської ініціативи «Один пояс – один шлях». Важливим аспектом домовленостей було ухвалення робочої програми для подальших переговорів щодо Угоди про вільну торгівлю (*CSFTA*), які було розпочато в 2018 році відповідно до Протоколу про модернізацію. Це, у свою чергу, дозволить забезпечити бізнес-орієнтовані, ліберальні та прозорі правила для підприємств обох країн, а також покращить взаємний доступ компаній до ринків. Спільна заява також декларувала нові підходи до двостороннього співробітництва; було поставлено акценти на таких характеристиках, як «якість» та «орієнтованість на майбутнє» [155]. Крім того, проголошене партнерство передбачало зміцнення співпраці в інноваційних галузях, а саме – у сфері фінансів, зеленої економіки, цифрової торгівлі, продовольчої безпеки, авіації. Окремий акцент поставлено на міжлюдських партнерствах та розблокуванні нових можливостей, спрямованих на майбутній розвиток. З-поміж практичних інструментів варто виділити домовленість щодо активнішого залучення наявних міжурядових механізмів, зокрема комітетів із галузевих питань двостороннього співробітництва, ділових рад тощо [155].

Аналіз Заяви та характеристик новітнього партнерства дозволяє дійти висновку, що нинішній рівень співробітництва не відрізняється кардинально від того, що був передбачений у рамках попередніх домовленостей. Однак співпраця з Республікою Сінгапур належить до пріоритетів у політиці Китаю щодо країн Південно-Східної Азії, тому було прийнято рішення про формальне підняття рівня взаємовідносин та пошук нових потенційних напрямків для розширення співпраці.

Для Китаю важливою є підтримка Сінгапуру в поглибленні його зв'язків з АСЕАН. Зокрема, у рамках нового партнерства країни домовилися про співпрацю з метою ефективної імплементації Угоди про регіональне всеосяжне економічне партнерство, що повинна охопити всі країни-члени асоціації та п'ять основних

держав-партнерів, включаючи КНР. Також обидві сторони узгодили кроки для підготовки до подальшого розширення зони вільної торгівлі між АСЕАН та Китаєм «зادля взаємовигідного економічного зростання в рамках азійського регіону» [155].

Інтереси обох країн закономірно сходяться в розвитку багатосторонньої торговельної системи. З огляду на високу залежність Сінгапуру й Китаю від світової торгівлі, сторони зацікавлені в регламентуванні відкритої та інклюзивної глобальної економіки, що необхідна для забезпечення стабільної і безперебійної системи логістичних ланцюгів [155].

Водночас країни мають різне бачення геополітичної складової міжнародного середовища. Сполучені Штати сприймаються Китаєм як стратегічний противник та головний конкурент у домінуванні у світовій політиці, тоді як для Сінгапуру ця країна є важливим партнером у безпекових питаннях [148]. Власне, для більшості країн АСЕАН саме США відіграють головну роль у недопущенні розширення впливу КНР у регіоні.

Стриманість у стратегії Сінгапуру відносно Китаю пояснюється значною мірою тим, що це єдина країна з етнічною китайською більшістю в Південно-Східній Азії, що є одним із головних викликів для суверенітету країни, зважаючи на прагнення Китаю чинити політичний вплив на Сінгапур як на «китайську країну» [148]. Між сторонами періодично виникають дипломатичні розбіжності, що супроводжуються критикою з боку китайського керівництва. Так, у 2016 році Сінгапур підтримав арбітражне рішення щодо Південно-Китайського моря на користь Філіппін, що викликало обурливу реакцію з боку представника КНР, який назвав це «серйозною шкодою національним інтересам Китаю» [148]. У результаті в Гонконзі, попри попередні логістичні домовленості, було затримано сінгапурські бронемашини *Terrex*. А в 2017 році прем'єр-міністра Сінгапуру не запросили на організований Сі Цзіньпіном інавгураційний саміт «Один пояс – один шлях». Крім того, КНР продовжувала використовувати фактор тиску на етнічне китайське населення, зокрема через Сінгапурсько-китайську торгову палату і Сінгапурську федерацію бізнесу, ускладнюючи процеси отримання контрактів, ліцензій і дозволів, особливо в секторі нерухомості, де сінгапурці володіють значними

інвестиціями в Китаї. З метою маніпуляції громадською думкою в Сінгапурі було активізовано роботу Китайського культурного центру, що повинен сприяти культурним обмінам, навчанню та тренінгам задля збереження спільної китайської ідентичності за етнонаціональним принципом. Цьому слугують і прямі трансляції Центрального телебачення Китаю (*CCTV*) та Глобальної телевізійної мережі Китаю (*CGTN*), які на телебаченні Сінгапуру поширюють пропекінські та антиамериканські наративи, а також дезінформацію в соціальних мережах. Ще одним фактором впливу можна вважати розгалужену шпигунську мережу. Колишнього директора Центру з питань Азії і глобалізації у Школі державного управління ім. Лі Куана Ю Хуан Цзина було депортовано після звинувачення в тому, що він є «агентом впливу іноземної держави». З метою мінімізації цих негативних тенденцій уряд Сінгапуру прийняв закон про іноземне втручання і контрзаходи [148].

Співробітництво з Тайванем як гальмівний фактор у відносинах із КНР.

Ще до проголошення незалежності Сінгапуру між політичними елітами відбувалися регулярні контакти. Країни зіткнулися зі схожими викликами національній безпеці та мали необхідні ресурси для взаємовигідної підтримки. Між 1965 і 1990 рр. Лі Куан Ю більше 20 разів відвідав Тайвань, що є одним із найвищих показників серед іноземних лідерів [156].

Одним із найбільш важливих факторів зближення сторін можна вважати допомогу Китайської Республіки у формуванні збройних сил Сінгапуру. У 1967 році до Сінгапуру прибула делегація з Тайваню для зустрічі з міністром оборони Го Кен Сві, під час якої було досягнуто домовленостей щодо допомоги у створенні військово-повітряних сил [36, с.607]. У 1969 році було відкрито Торгове представництво Китайської Республіки в Сінгапурі. Однак тоді уряд Лі Куана Ю наголошував на тому, що обмін торговельними місіями не є визнанням державності Тайваню і це питання повинно бути врегульовано на іншому рівні. Водночас тісні контакти між оборонними відомствами призвели до активної залученості тайванських спеціалістів до технічного забезпечення військово-повітряних підрозділів Сінгапуру [36, с.608].

Важливо, що Китайська Республіка була одною з небагатьох країн, яка дозволила Сінгапуру розмістити на своїй території його військові підрозділи. Це мало принципове значення, оскільки відкрило можливості для проведення масштабних військових навчань. У квітні 1975 року було досягнуто домовленостей щодо тренувань Збройних сил Сінгапуру на Тайвані під назвою *Exercise Starlight*, що включало в себе навчання піхоти, артилерії та бронетанкових військ на полігонах, якими користувалися збройні сили Тайваню [36, с.609]. Через якийсь час уряд КНР запропонував Сінгапуру розмістити тренувальний центр на о. Хайнань, однак пропозицію було відкинуто з метою збереження балансу між дотриманням політики «єдиного Китаю» та історичними відносинами з Китайською Республікою [157].

За спогадами Лі Куана Ю, налагодження партнерства з Тайванем вдалося досягти завдяки взаємній довірі між сторонами та близьким особистим контактам із прем'єр-міністром Цзян Цзін-Го, що базувалися насамперед на несприйнятті комунізму: «Китайська комуністична партія була його смертельним ворогом, тоді як Малайська комуністична партія, тісно пов'язана з китайськими комуністами, – моїм» [36, с.608].

Початок довірливим відносинам між обома країнами було покладено в 1973 році, коли Лі Куан Ю разом із дружиною й донькою вперше офіційно відвідали Тайвань [36, с.608]. Відтоді візити на найвищому рівні стали регулярними. Тайванський досвід економічних трансформацій, що призвели до підвищення рівня життя та швидкого прогресу в розвитку китайських громад у Тайвані й Гонконзі, був використаний як приклад відповідних реформ у Сінгапурі, який також сильно залежав від морських перевезень [36, с.610]. Для Тайваню, у свою чергу, важливо було зміцнювати контакти із Сінгапуром, зважаючи на міжнародну ізоляцію. Так, син прем'єр-міністра Цзяна Цзін-Го, Сяову, став торговим представником країни в Сінгапурі.

Водночас уряд Лі Куана Ю підтримував контакти лише з тою політичною елітою Тайваню, яка не мала радикальних настроїв щодо потенційного відділення від КНР [36, с.612].

Після смерті Цзін-Го Тайвань очолив колишній віцепрезидент Лі Денхуей, чий рівень освіченості й інтелекту був високо оцінений Лі Куаном Ю. Очільники країн підтримували й добрі неформальні стосунки, зокрема під час гри в гольф [36, с.613]. Саме Лі Денхуей в 1989 році став першим тайванським лідером, що відвідав Сінгапур. Разом із тим це засвідчило провідну роль Республіки Сінгапур у зовнішньополітичній стратегії Тайваню, оскільки серед держав Південно-Східної Азії саме цю країну було обрано для першого офіційного візиту президента Китайської Республіки. Попри тісні особисті зв'язки з Денхуєм, Лі Куан Ю не розділяв його категоричних поглядів відносно КНР.

Завдяки близьким відносинам Республіки Сінгапур з обома китайськими країнами на її території в 1993 році відбулися перші в історії перемовини керівництва КНР і Тайваню. Оскільки сторони від початку закладали різні цілі, їм не вдалося досягти суттєвих зрушень [36, с.616]. Загострення конфронтації між ними протягом 90-х років ускладнили політику балансування керівництва Сінгапуру. У 1996 році Лі Куан Ю виступив із заявою про дружні відносини як із КНР, так і з Китайською Республікою: «Якщо Китай або Тайвань постраждають, постраждає і Сінгапур. Якщо постраждають обое, тоді збитки для Сінгапуру матимуть подвійний розмір» [36, с.618]. Для реалізації власних зовнішньополітичних цілей було важливим досягнення політичних та економічних вигод від співпраці обох Китаїв та недопущення ескалації між ними. Така позиція Сінгапуру періодично викликала відносно різку критику з боку керівництва КНР, однак у практичному плані це не впливало на стан двосторонніх відносин між країнами.

Навіть після дипломатичного визнання КНР у 1990 році відносини із Тайванем залишаються важливим вектором у зовнішньополітичній стратегії Сінгапуру. Країна де-факто демонструє нейтралітет у конфронтації сторін, уникаючи публічних заяв і коментарів на цю тему. Офіційно Республіка Сінгапур дотримується політики «єдиного Китаю», однак водночас є єдиною іноземною державою, яка розміщує свої військові бази на території Тайваню та проводить щорічні спільні навчання (*Starlight*) [157]. Певний час в експертних колах була

поширена думка, що покращення стосунків між Сінгапуром та офіційним Пекіном призведе до припинення військових тренувань на Тайвані, які періодично стають об'єктом критики з боку керівництва КНР [158]. Спільні навчання дійсно на деякий час були призупинені, однак це було зумовлено передусім пандемією COVID-19. У 2021 році співробітництво у військово-технічній сфері було відновлено. Воно регламентується Угодою про співпрацю в галузі національної безпеки й оборони, що була підписана в 2019 році [159].

Паралельно спостерігаємо розвиток активних торговельних відносин. У листопаді 2013 року сторони підписали угоду про економічне співробітництво, що стала першим подібним документом, укладеним Тайванем із державою-членом АСЕАН. Договір передбачав суттєве зменшення митних зборів на імпорт товарів із Сінгапуру. Країни продовжують комунікувати через торговельні представництва, що де-факто є альтернативними дипломатичними установами для підтримки офіційних контактів та узгодження торгово-економічних інтересів. Станом на 2023 рік Сінгапур є шостим найбільшим торговельним партнером Тайваню, а Китайська Республіка для Сінгапуру є четвертою країною за кількісними показниками торгівлі, річний обсяг якої становить 39,2 млрд доларів США [156].

Після призначення Лоуренса Вонга на посаду прем'єр-міністра Сінгапуру у травні 2024 року Міністерство закордонних справ Тайваню опублікувало офіційне привітання і заяву із вдячністю його попереднику за «багаторічну підтримку дружніх відносин між країнами» [160]. Кількома місяцями раніше (у січні того ж року) зовнішньополітичне відомство Республіки Сінгапур привітало д-ра Вільяма Лая з перемогою на президентських виборах у Китайській Республіці. У заяві МЗС було наголошено на «близькій і тривалій дружбі з Тайванем», а також на прагненні розвивати двосторонні відносини на основі дотримання політики «єдиного Китаю» [161]. Це викликало помірно осудливу реакцію з боку КНР. На черговій пресконференції МЗС Китаю речниця міністерства Мао Нінь, відповідаючи на запитання *Global Times*, зазначила: «Лідери Сінгапуру неодноразово заявляли, що тайванське питання є червоною лінією у відносинах. КНР цінує позицію Сінгапуру і сподівається на суворе дотримання принципу єдиного Китаю» [162]. Тож можемо

дійти висновку, що наразі відносини Сінгапуру з Тайванем, хоч і викликають періодичну критику з боку КНР, однак предметно не впливають на рівень взаємодії з останньою.

Розвиток стратегічного партнерства зі США. Чільне місце в зовнішньополітичній стратегії Республіки Сінгапур належить вектору взаємодії зі Сполученими Штатами. Країни розвивають сталі й надійні відносини, що базуються на спільних економічних інтересах, розвиненій безпековій кооперації та тісних міжособистісних зв'язках. Вони є також близькими партнерами в підтримці економічного й безпекового правопорядку в Азійсько-Тихоокеанському регіоні та на постійній основі співпрацюють із метою подолання глобальних загроз і викликів, включаючи тероризм, транснаціональну злочинність та поширення зброї масового знищення [163].

У перші роки незалежності Сінгапуру уряд на чолі з Лі Куаном Ю не відносив Сполучені Штати до пріоритетних країн для розвитку партнерських зв'язків. Це пояснювалося передусім розбіжностями в політичній філософії та безпринципною, на думку Лі Куана Ю, поведінкою США в Індокитаї. Однак ефективні зусилля Сполучених Штатів у протидії поширенню комунізму в Південно-Східній Азії зумовили поступове політичне зближення з керівництвом Сінгапуру [36, с.488]. Попри те що між ними тривалий час зберігалися «поверхові», за визначенням Лі Куана Ю, відносини, Республіка Сінгапур належала до небагатьох держав, що публічно підтримували участь США у в'єтнамській війні [36, с.496]. Незважаючи на фактичну поразку американців, їх присутність у регіоні дозволила не допустити поширення комунізму на інші країни Південно-Східної Азії, що в 60-70 рр. минулого століття становило одну з головних безпекових загроз для Сінгапуру.

Протягом наступних десятиліть Лі Куан Ю регулярно здійснював візити до Сполучених Штатів. Зокрема, в нього склалися тісні особисті взаємини з президентами Р. Рейганом і Дж. Бушем. Наприкінці 80-х Лі Куан Ю запросили виступити на засіданні Конгресу США, що можна трактувати як вияв особливої поваги до лідера Сінгапуру та значимості розвитку відносин із цією країною [36, с.519].

Специфіка політичних відносин Республіки Сінгапур та Сполучених Штатів Америки полягає насамперед у тісній співпраці у військово-оборонній сфері. Важливе значення мав підписаний у 1990 році Меморандум про взаєморозуміння, який дозволив американським підрозділам, що дислокуються в Південно-Східній Азії, використовувати інфраструктуру Сінгапуру [3, с.24]. Після закриття військово-морської бази Субік-бей на Філіппінах країна стала головним опорним пунктом збройних сил США в регіоні [148].

Під час холодної війни стратегічні інтереси Сінгапуру і США співпадали в багатьох сферах. Їх спільною метою було передусім недопущення поширення комунізму [36, с.527]. Однак унаслідок геополітичних трансформацій на початку 90-х Сполучені Штати прийняли рішення про скорочення своєї присутності у Південно-Східній Азії, відповідно Республіка Сінгапур певною мірою втратила своє принципове значення для забезпечення інтересів США в регіоні. У міждержавних стосунках почали проявлятися ціннісні розломи, зокрема в контексті конфуціанських засад, що лежали в основі сінгапурського суспільства, та неприйнятності в західному світі пріоритету колективного над індивідуальним. На взаємну довіру негативно вплинув інцидент зі звинуваченням американських дипломатів у втручанні у внутрішні справи країни шляхом підбурювання політичної опозиції. Питання прав людини й демократичних цінностей на той час набули у США пріоритетного значення, тоді як у Сінгапурі вважали, що різна траєкторія розвитку суспільств закономірно зумовила поширення відмінних ідеалів і норм, що, у свою чергу, призвело до фундаментальної різниці між суспільствами, заснованими на конфуціанських цінностях і західних ліберальних нормах.

Аналіз двосторонніх контактів між країнами дозволяє дійти висновку щодо помітного зближення країн унаслідок валютної кризи в липні 1997 року [36, с.538]. Стійкість банківської системи Республіки Сінгапур та ефективні регулятивні правила дозволили зупинити масовий відтік капіталу з Південно-Східної Азії. Країна знову стала важливим союзником Сполучених Штатів, для яких було важливо зупинити обвал індонезійської рупії та подальшу фінансову кризу в регіоні.

Натомість для Сінгапуру США поступово набули значення гаранта безпеки та стабільності в регіоні, що дозволяє розвивати умови для економічного зростання.

Важливим етапом розвитку партнерства між країнами було підписання в 2005 році Стратегічної рамкової угоди про тісніше співробітництво у сфері оборони й безпеки. Особливості геополітичного розташування Сінгапуру зумовили посилений інтерес Сполучених Штатів до розбудови партнерства в цій сфері. Зокрема, для американських сил у Південно-Східній Азії вагоме значення мали сінгапурські порти та аеродром. Уряд Сінгапуру виділяв значні кошти на розвиток інфраструктурних об'єктів, у тому числі для того щоб вони могли забезпечувати оснащення та обслуговування кораблів та літаків США. Зокрема, військово-морську базу Чангі було модернізовано для того, щоб забезпечувати прийом усіх класів бойових кораблів США, включаючи атомні авіаносці. У територіальних водах Сінгапуру на постійній основі базується американський бойовий корабель LCS (*Littoral Combat Ship*), що надає Сполученим Штатам можливості для контролю стратегічних морських комунікацій у регіоні Південно-Східної Азії [3, с.24].

Стратегічна рамкова угода регламентувала проведення тренувань військовослужбовців Сінгапуру у США, а також спільні навчання на дво- та багатосторонньому рівнях [164, с.11]. Професійні обміни здійснювалися на американських авіабазах *Luke* та *Mountain Home* в Айдахо, де тренують насамперед пілотів *F-16*, *AH-64D* та *F-15SG* [148]. Сінгапур залишається єдиною країною Тихоокеанського регіону, яка двічі на рік проводить окремі навчання на території США (*Exercise Forging Sabre*) [165]. Також відбувається пряма співпраця на рівні окремих підрозділів збройних сил США та Сінгапуру в цілях спільної протидії глобальним і регіональним викликам міжнародній безпеці, зокрема для захисту судноплавних шляхів в Аденській протоці та підтримки безпекових місій на Близькому Сході. Відповідно присутність кораблів США в територіальних водах Сінгапуру дозволяє країнам узгоджувати зусилля, спрямовані на забезпечення стабільних і безперешкодних морських шляхів для здійснення міжнародної торгівлі у водах Малаккської протоки [163].

У 2015 році чинний рамковий договір було замінено на розширену двосторонню Угоду про оборонну співпрацю [148]. Вона охоплює п'ять основних галузей для ширшого безпекового співробітництва: військову, політичну, стратегічну, технологічну, а також співпрацю у боротьбі з нетрадиційними безпековими викликами, передусім такими як тероризм і піратство. Сторони також домовилися посилити співпрацю в нових сферах, таких як: гуманітарна допомога і ліквідація наслідків катастроф, кібербезпека, біозахист і суспільні комунікації [166]. По суті розширений формат кооперації передбачав більше прямих діалогів між системними органами обох країн та більше юридичних зобов'язань щодо співпраці, зокрема практики проведення регулярних зустрічей на високому та робочому рівнях.

Безпекові домовленості між країнами дозволяють експорт Сполученими Штатами нових зразків сучасного озброєння. Так, у 2020 році Конгрес США схвалив продаж *F-35B* для потреб Збройних Сил Сінгапуру, який став єдиною країною в Південно-Східній Азії, що придбала американські винищувачі такого класу [50].

Співробітництво Республіки Сінгапур та Сполучених Штатів поступово охоплює нові формати та інструменти взаємодії. У 2012 році було запущено окремий Діалог зі стратегічного партнерства з метою активізації співпраці для протидії широкому колу двосторонніх, регіональних і глобальних викликів у рамках нового формату проведення щорічних зустрічей [148]. Діалог стратегічного партнерства покликаний зміцнити двостороннє співробітництво у традиційних галузях та надати платформу для обговорення шляхів розширення співпраці в нових сферах [163].

Одним із механізмів прямої кооперації США і Сінгапуру в цілях розвитку Південно-Східної Азії є запуск спільної навчальної програми для третіх країн (*TCTP*), спрямованої на надання технічної допомоги країнам-членам АСЕАН. *TCTP* зосереджується на питаннях зв'язку, сталого розвитку та регіональної стійкості. З моменту заснування програми країни спільно організували понад 50 семінарів і підготували більше 1300 урядовців країн-членів АСЕАН у сферах торгівлі, екології, охорони здоров'я, містобудування, ліквідації наслідків стихійних лих тощо [163].

З огляду на передові позиції Сінгапуру в розбудові безпечного кіберпростору та прийняту окрему Стратегію про кібербезпеку в 2019 році, Сполучені Штати зацікавлені розвивати партнерство для обміну досвідом та спільних напрацювань у цій галузі. Меморандум про взаєморозуміння між США та Сінгапуром у сфері кібербезпеки, підписаний у 2016 році, формалізував двосторонні зобов'язання щодо розбудови безпечного та сталого кіберпростору шляхом покращеного обміну інформацією, нових двосторонніх ініціатив щодо критично важливої інфраструктури кібербезпеки та продовження співпраці у сфері кіберзлочинності, кіберзахисту та посилення регіональних спроможностей. У 2018 році було досягнуто домовленостей щодо спільної розбудови безпечного кіберпростору в АСЕАН шляхом залучення до Програми технічної допомоги в галузі кібербезпеки (СТАР) партнерів із приватного сектору [163].

Важливим аспектом безпекової кооперації країн є також співпраця у протидії тероризму. Республіка Сінгапур була першою країною Південно-Східної Азії, яка приєдналася до кампанії боротьби з ІДІЛ у 2014 році. На сьогодні країни продовжують координувати зусилля в контртерористичній діяльності, зважаючи на актуальність загрози поширення радикального ісламізму. Крім того, держави тісно співпрацюють у сфері подолання загроз від поширення зброї масового знищення. Налагоджена ефективна пряма комунікація між службами безпеки та правоохоронними органами. Щорічно на рівні експертних кіл обох країн відбувається двосторонній Діалог із протидії розповсюдженню зброї масового знищення [163].

Республіка Сінгапур традиційно є одним із головних союзників США в боротьбі з піратством, зокрема вона зіграла важливу роль у реалізації місії в Аденській затоці в 2018 році. Саме в Сінгапурі дислокується Центр обміну інформацією, заснований у рамках ініційованої Сполученими Штатами Регіональної угоди про співробітництво в боротьбі з піратством і збройним нападом на морські судна в Азії [165].

Військове партнерство між країнами включає також науково-технічний вимір із прямою кооперацією між установами та дослідницькими центрами обох сторін

[165]. Цьому також сприяє відкриття Міністерством оборони США постійних представництв окремих науково-дослідницьких установ у Сінгапурі, зокрема Агентства мінімізації військових загроз, Управління глобальних військово-морських досліджень та Тихоокеанського міжнародного технологічного центру сухопутних військ. Їх співробітники тісно кооперують із сінгапурськими колегами та займаються спільними науковими розробками й дослідженнями [148].

Сінгапур має другу за величиною постійну іноземну військову навчальну присутність на континентальній частині Сполучених Штатів, де одночасно проходять підготовку майже 1000 військовослужбовців його збройних сил [165]. Серед найбільш масштабних спільних військових навчань варто виділити двосторонні військово-морські тренування *Pacific Griffin*, що проводяться двічі на рік із метою вдосконалення навичок ведення військово-морських операцій; щорічні навчання *Tiger Balm* між збройними підрозділами країн (ще з 1980 р.); тренувальні місії *Valiant Mark* між військово-морськими підрозділами; навчання повітряних сил *Commando Sling* тощо [165].

Окрему роль у розвитку двосторонніх відносин традиційно відіграє економічний аспект взаємодії. Сінгапур став першою державою в Азії, з якою Сполучені Штати уклали Угоду про вільну торгівлю. Документ набрав чинності в 2004 році і станом на сьогодні забезпечує понад 220 тисяч робочих місць для американців [167]. У Сінгапурі зареєстровано більше 5200 американських компаній, що є одним із найвищих показників серед бізнесу, що базується в США. Країна традиційно є найбільшим торговельним партнером Сполучених Штатів у регіоні Південно-Східна Азія. США залишаються найбільшим іноземним інвестором у Сінгапурі та найбільшим торговельним партнером у сфері послуг. Інвестиції продовжують зростати в кількісному вимірі, у тому числі завдяки Індо-Тихоокеанській програмі процвітання, запущеній Сполученими Штатами разом з іншими країнами-партнерами [167]. У Сінгапурі на постійній основі проживає понад 30 тисяч американців, що також сприяє налагодженню прямих міжособистісних контактів [163].

Серед гальмівних факторів у двосторонніх відносинах Сінгапуру та США досі помітною є принципова відмінність їхніх політичних систем. Однопартійність управління та посилений контроль над усіма сферами соціального життя в Сінгапурі не відповідає одному з основних постулатів політичної філософії Сполучених Штатів про необхідність просування у всьому світі єдино правильної моделі ліберальної демократії [168]. Будь-які спроби з американського боку висловлювати критику політичних процесів у Сінгапурі та надавати підтримку представникам так званої «демократичної опозиції» в минулому знаходили рішучий опір та засудження з боку уряду.

Проте, зважаючи на стратегічну роль Республіки Сінгапур для безпекової присутності США в регіоні та на важливе значення співпраці з Вашингтоном для зовнішньополітичної стратегії Сінгапуру, країни уникають проблемних аспектів у відносинах та розбудовують партнерські зв'язки в галузях, що становлять спільний інтерес.

Обидві сторони регулярно здійснюють офіційні візити на вищому та найвищому рівні та комунікують у рамках багатосторонніх форматів. З-поміж останніх важливих двосторонніх зустрічей заслуговує на окрему увагу візит Лі Сянь Луна до Вашингтона в 2017 році та переговори з Дональдом Трампом. Тоді в публічній комунікації обоє державних лідерів наголошували на спільності поглядів країн на політичну ситуацію у світі загалом та в АТР зокрема. У свою чергу, Лі Сянь Лун підтвердив традиційну позицію Сінгапуру щодо відносин між США та КНР, а саме – зацікавленість у посиленні співробітництва між обома наддержавами, адже ескалація у відносинах є не вигідною для жодної зі сторін [169].

За адміністрації Джозефа Байдена відносини між країнами в цілому продовжили розвиватися за подібною траєкторією. Значну увагу було приділено державному візиту Лі Сянь Луна до США в березні 2022 року. Під час зустрічі з Дж. Байденем було наголошено на відданості Сінгапуру сталому й надійному міжнародному правопорядку, що базується на дотриманні норм міжнародного права. Важливо, що у спільній заяві лідерів за результатами проведення переговорів було засуджено дії Росії як «неспровоковану атаку на Україну», що загрожує миру

й безпеці у всьому світі та має негативний вплив, у тому числі, на Індо-Тихоокеанський регіон [170]. Американська сторона відзначила унікальний статус Сінгапуру як основного партнера зі співробітництва в галузі безпеки та наголосила на важливих економічних взаємозв'язках з огляду на те, що в Сінгапурі оперують більше 5400 американських компаній. Країни зійшлися на потребі розширення двостороннього співробітництва, стимулюючи взаємне економічне зростання за рахунок інноваційних підходів, підвищення стандартів інфраструктури в регіоні, подолання кліматичної кризи, сприяння безпеці здоров'я, підвищення стійкості ланцюгів поставок, подолання спільних загроз у кіберпросторі тощо [170].

Нейтральну позицію щодо будь-яких можливих конфронтацій між КНР та США в Сінгапурі пояснюють тим, що обидві країни є його стратегічними партнерами та однаково важливими для забезпечення стабільного розвитку Південно-Східної Азії [169]. Такий підхід було збережено після вступу на посаду нового прем'єр-міністра Сінгапуру Лоуренса Вонга. Так, у його публічній комунікації також присутні тези щодо рівнозначного партнерства зі США та Китаєм [171]. В одному з перших інтерв'ю для *The Economist* після призначення прем'єр-міністром Лоуренс Вонг наголосив на тому, що його країна «не є ні прокитайською, ні проамериканською, виключно просінгапурською» [38]. Однополярна модель світопорядку, у якому домінували Сполучені Штати, трансформується в мультиполярну міжнародну систему, що супроводжується ескалацією в багатьох регіонах світу [38].

Як бачимо, протягом усієї історії незалежності Сінгапуру вдається балансувати між співробітництвом із КНР, підтримкою Тайваню та партнерськими відносинами зі США. Така політика дозволила уряду розвивати взаємовигідну кооперацію з усіма провідними акторами та водночас диверсифікувати свої міжнародно-торговельні зв'язки.

3.2. Реалізація безпекових та економічних інтересів Сінгапуру в інших регіонах світу

Зовнішньополітична стратегія Республіки Сінгапур включає в себе реалізацію безпекових та економічних інтересів країни в глобальному вимірі. Попри визначене коло регіональних союзників та великих держав, двосторонні відносини з якими належать до основних пріоритетів, країна розвиває взаємовигідні партнерства з позарегіональними гравцями на дво- та багатосторонніх рівнях.

Географічні межі цього підрозділу включають регіони Перської затоки, Африки, Латинської Америки та Арктики, що надає можливість простежити еволюцію взаємовідносин від етапу їхнього зародження до встановлення тісного співробітництва, попри географічну віддаленість, відсутність історично сформованих зв'язків та обмежені дипломатичні ресурси Сінгапуру.

Насамперед, зважаючи на стрімкий розвиток нафтопереробної галузі, Республіка Сінгапур зацікавлена в налагодженні тісного співробітництва з країнами **Перської затоки** як головними експортерами вуглеводнів у світі, що формують окремий субрегіональний блок під назвою Рада співробітництва арабських держав Перської затоки (далі – РСАДПЗ). Організація об'єднує шість країн регіону: Королівство Саудівська Аравія (далі – КСА), Оман, Об'єднані Арабські Емірати (далі – ОАЕ), Бахрейн, Кувейт і Катар, які, попри наявність окремого військово-оборонного крила РСАДПЗ, співпрацюють переважно в економічному плані. Як і Сінгапур, ці країни є одними з найбагатших у світі за показником ВВП на душу населення [172].

Аналіз взаємозв'язків Республіки Сінгапур із державами Перської Затоки до 2004 року свідчить про низьку інтенсивність контактів. Це пояснювалося передусім іншими пріоритетами зовнішньополітичної стратегії країни в 90-х роках минулого століття та високим рівнем конфліктності на Близькому Сході [173]. Розвиток нафтопереробної галузі в Сінгапурі зумовив потребу пошуку нових джерел сировини. З цією метою протягом 2004-2005 рр. прем'єр-міністр Го Чок Тонг

здійснив серію важливих візитів до країн регіону, що призвели до активізації економічної дипломатії на близькосхідному напрямку [174].

У результаті було досягнуто домовленостей про запуск нового багатостороннього формату взаємодії, що мав на меті побудову окремої платформи для комунікації на регулярній основі та розбудови нових форм кооперації із країнами Близького Сходу. У 2005 році в Сінгапурі було офіційно запущено Азійсько-Близькосхідний діалог [175]. А в 2007 році в рамках Сінгапурської бізнес-асоціації було сформовано Близькосхідну бізнес-групу, спрямовану на посилення співпраці з торговельними палатами та приватними компаніями країн Перської затоки [174].

Для політичного та економічного зближення Сінгапуру з регіоном важливу роль мали напівофіційні візити керівництва країни в 2008 році на чолі з Го Чок Тонгом та Лі Куаном Ю, які на той час уже не були прем'єр-міністрами, однак продовжували відігравати значну роль у політичному житті. Метою цих візитів, окрім розбудови відносин із країнами Перської затоки, була також інтенсифікація діалогу між Близьким Сходом і Південно-Східною Азією, що, у свою чергу, мало важливе значення в рамках регіональної стратегії Республіки Сінгапур із посилення свого впливу в АСЕАН. Було досягнуто домовленостей щодо спільних інвестиційних проєктів у третіх країнах, зокрема колаборації Сінгапуру з арабськими державами для побудови екоміст у КНР [174].

Успішним кейсом економічного зближення з регіоном є укладення Угоди про вільну торгівлю *The Gulf Cooperation Council (GCC)-Singapore Free Trade Agreement (GSFTA)* у 2008 році в Катарі [176]. Договір набрав чинності в 2013-му та передбачив безмитний доступ до ринків країн-підписантів та зниження або в окремих випадках повне скасування митних тарифів на широкий спектр товарів і послуг [177]. Відповідно до GSFTA, було визнано сінгапурські стандарти сертифікації халяль, що значно спростило експорт продукції до країн регіону. Сінгапур зі свого боку надав країнам Перської затоки розширені бізнес-можливості для кооперації у сфері послуг, зокрема в галузі туризму, фінансів, транспорту, будівництва та інжинірингу, охорони здоров'я, освіти, комунікації, аутсорсингу

тощо. Також угода передбачає нові інструменти для розширення бізнесової діяльності для країн Близького Сходу не лише в Сінгапурі, але й у всіх державах-членах АСЕАН, які, з огляду на швидкі темпи економічного зростання, становлять значний інтерес для співпраці [176]. Результати досягнутих домовленостей у рамках Угоди про вільну торгівлю свідчать про її позитивний вплив на динаміку економічної взаємодії. Зокрема, помітно збільшилися показники товарообігу між країнами РСАДПЗ та Республікою Сінгапур. Станом на кінець 2022 року загальна сума експортних та імпорتنих операцій перевищувала 43 мільярди доларів США [176].

На перспективи торгово-економічних відносин позитивно впливає імідж Республіки Сінгапур як надійного партнера з огляду на стабільну економіку та як держави зі збалансованою зовнішньополітичною стратегією, яка, незважаючи на обмежені розміри території, змогла зберегти самостійність у прийнятті рішень на міжнародній арені [173]. Для невеликих країн РСАДПЗ Сінгапур є свого роду моделлю для побудови власних геополітичних стратегій, тоді як КСА зацікавлена в запозиченні досвіду країни в інноваційних галузях, зокрема у проєктах містобудування. Успішним двостороннім кейсом є кооперація державних та приватних секторів Сінгапуру та Саудівської Аравії для спільної реалізації проєкту побудови *King Abdullah Economic City* [174]. З іншого боку, Сінгапур також зацікавлений у передовому досвіді країн регіону, передусім у створенні штучних островів, що має стратегічне значення для держави. Го Чок Тонг особисто просував партнерські проєкти в цій сфері, вважаючи, зокрема, архіпелаг *Palm Islands* у Дубаї (ОАЕ) «видатним прикладом людської винахідливості» [174].

Для діяльності компаній Перської затоки важливим є сприятливий бізнес-клімат у Сінгапурі. Ефективне регуляторне середовище з розвиненою міською інфраструктурою та можливістю безбар'єрного отримання інноваційних послуг формують вигідні умови для відкриття на території Сінгапуру регіональних філій [176]. Водночас для країн близькосхідного регіону розбудова партнерських зв'язків із Республікою Сінгапур є можливістю отримати доступ до ринків Південно-Східної Азії. Зважаючи на статус головного фінансового центру в АСЕАН, Сінгапур

розглядається передусім як перспективний хаб для економічної активності, що дозволяє розширювати бізнес-діяльність на інші країни регіону [176]. На відміну від них, для Сінгапуру характерне стабільне соціально-політичне середовище, вільна ринкова економіка та спрощений податковий режим. Таким чином, відкриття саме тут регіональних офісів дозволяє компаніям із країн Перської затоки керувати операціями на більш спекулятивних ринках Азії. Станом на сьогодні у країні засновано філії понад 37 тисяч міжнародних і 7 тисяч транснаціональних компаній, які здійснюють операційну діяльність у рамках усього регіону [176].

Між Сінгапуром і країнами Перської затоки стабільно спостерігається інтенсифікація співробітництва та розширення сфер взаємодії. Однак, незважаючи на широкий спектр галузей, у яких сторони мають взаємний інтерес (державне управління, туризм, освіта, охорона здоров'я, містобудування тощо), головною сферою для співпраці залишається торгівля корисними копалинами. Оскільки на території Сінгапуру відсутні вуглеводневі ресурси, уряд потребує надійних постачальників сировини нафти для забезпечення нафтопереробної і нафтохімічної промисловості. Країна є п'ятим за величиною нафтопереробним центром у світі та належить до найбільших експортерів нафтохімічної продукції (сумарна потужність переробки сировини нафти перевищує 1,3 мільйона барелів на день) [178]. Тому стабільні взаємовідносини з країнами Перської затоки належать до головних безпекових пріоритетів зовнішньополітичної стратегії Сінгапуру.

Станом на 2023-й рік держави Близького Сходу, зокрема ОАЕ, Катар, КСА та Кувейт, забезпечують більше третини нафтових потреб країни, необхідних для виробництва палива. Значна частина імпортованої нафти шляхом реекспорту потрапляє до інших країн Південно-Східної Азії, що дозволяє Сінгапуру бути основним центром торгівлі вуглеводнями в регіоні [179].

Однак аналіз динаміки експортно-імпортних операцій із країнами Близького Сходу дозволяє простежити поступове зменшення ролі регіону в забезпеченні нафтових потреб Сінгапуру. Якщо в кількісному вимірі показники імпорту продовжують зростати (від 45 в 2000-му році до 108 мільйонів тонн у 2022-му), то у

відсотковому плані на країни РСАДПЗ припадає тільки 27,5% усіх поставок, що на 24,5% менше, ніж було на початку 2000-х [180].

У переліку країн, що експортують вуглеводні до Сінгапуру, найвищі позиції серед країн Перської затоки займають ОАЕ: 4,3 млрд дол. є третім за величиною показником порівняно з іншими постачальниками. Трохи менше Сінгапур імпортує з Катару (2,7 млрд дол.). Помітний спад закупівель із Саудівської Аравії, яка в 2000-у році була найбільшим експортером нафти в абсолютному вимірі (2,5 млрд дол.) [180]. Таке зниження кількісних показників не є ознакою погіршення двосторонніх відносин між країнами. На зменшення поставок із Близького Сходу вплинуло передусім відкриття Сінгапуром нових каналів надходження нафти за зниженими цінами, зокрема у країнах Західної Африки, передусім у Нігерії [179]. Спад торговельної активності з КСА, у свою чергу, пов'язаний із отриманням Саудівською Аравією привілейованого режиму продажу нафти до КНР, яка за абсолютними показниками є найбільшим імпортером вуглеводнів у світі [179].

Водночас країни Перської затоки залишаються важливим гарантом енергетичної безпеки Сінгапуру, де основним джерелом палива для виробництва електроенергії є газ. Ключовими партнерами в цьому плані є Катар та Оман, що пояснюється значними запасами сировини, зокрема зрідженого природного газу, та розробкою нових джерел на території країн, що повинно знизити витрати на видобування. Прогнозується зростання обсягів поставок до Сінгапуру з огляду на завершення дії купівельних контрактів з Індонезією та Малайзією. У 2022 р. катарська енергетична компанія *Qatar Petroleum* почала виконання умов 10-річного договору, підписаного із сінгапурською компанією *Pavilion Energy* про щорічне постачання 1,8 млн тонн скрапленого природного газу. Відповідно частка країн Перської затоки до 2026 року може зрости ще на 15% і забезпечувати більше половини потреб Сінгапуру в газі [179].

Загальний огляд структури економічних відносин між Республікою Сінгапур і країнами РСАДПЗ дозволяє виокремити тенденцію відходу від торгівлі енергетичними ресурсами, що превалювала до 2010–15 рр. Інтенсифікація торговельних зв'язків відбувалася передусім завдяки залученню інноваційних

галузей, що полягало також в обміні передовими технологіями [173]. Систематизації контактів на двосторонньому рівні вдалося досягти завдяки роботі спільних комітетів високого рівня, які щороку збираються за участі представників зовнішньополітичних відомств Сінгапуру та Оману (з 2004), Катару (з 2006) та ОАЕ (з 2014). Очікується запуск роботи подібних комітетів із КСА та Кувейтом [179].

Важливим аспектом взаємодії країн є двосторонні прямі іноземні інвестиції. Сінгапурські компанії інвестують здебільшого у сферу суднобудування (*Keppel N-KOM* у Катарі), енергетики (*Wilayat Mirbat* в Омані), авіаліній (*Oman Air*) та готельного бізнесу (апарт-готелі *CapitaLand* в КСА та ОАЕ) [179]. Інвестиції країн РСАДПЗ спрямовані на нерухомість (придбання Катарським інвестиційним управлінням *Asia Square Tower*), виробництво нафтових терміналів (дубайська *ENOC*), пластмас (саудівська *SABIC*) тощо [179]. За останнє десятиліття помітно збільшилися інвестиції з Катару та ОАЕ, зокрема у сфері туризму, страхування, банківських послуг і роздрібною торгівлі. У Сінгапурі відкрили свої філії *First Abu Dhabi Bank* і *Qatar Reinsurance Company* [179]. Одна з найбільших корпорацій Дубаю *Gulf Marketing Group* придбала провідну сінгапурську компанію у сфері роздрібною торгівлі спортивними товарами *Royal Sporting House* [181]. Прикладом успішного налагодження прямої кооперації з країнами РСАДПЗ є сінгапурська компанія *Crimson Logic*, що розвиває проекти з автоматизації систем митного адміністрування та впровадження платформ для електронного урядування спільно з партнерськими компаніями у близькосхідному регіоні. Корпорація *ST Marine* на регулярній основі постачає судна для військово-морських сил Оману та в кооперації з еміратською компанією *Abu Dhabi Ship Building* здійснює проекти будівництва патрульних кораблів для військово-морських сил ОАЕ. Перспективним кейсом є також розвиток спільних проектів із побудови смартсіті, зокрема в рамках партнерства з *Abu Dhabi Investment Office* [179].

За технічну координацію співробітництва з країнами РСАДПЗ відповідає Сінгапурська програма співпраці (*SCP*), а також *Enterprise Singapore* (*ESG*), яке діє в рамках Міністерства промисловості та торгівлі як окреме урядове агентство. До його функціональних повноважень належить підтримка діяльності сінгапурських

компаній за кордоном і пошук нових іноземних партнерів та ринків збуту виробленої продукції. Водночас *ESG* сприяє формуванню позитивного образу Сінгапуру як глобального хабу міжнародної торгівлі, надаючи необхідну підтримку транснаціональним компаніям, які мають намір відкрити регіональний офіс у Республіці Сінгапур. У свою чергу *Enterprise Singapore* також відкриває закордонні відділення в інших країнах, у тому числі в регіоні Близького Сходу. Вони допомагають у налагодженні прямих двосторонніх контактів із компаніями в державах Перської затоки, спрощуючи комунікацію між сторонами, що в результаті призводить до розширення партнерств у форматі *B2B* [173].

В останні роки простежується тенденція до закриття деяких місцевих офісів, зокрема, припинено функціонування представництв *Enterprise Singapore* в Абу-Дабі (ОАЕ) та Досі (Катар). Станом на сьогодні, у країнах Перської затоки оперують лише дві філії *ESG* – в Ер-Ріяді (КСА) та Дубаї (ОАЕ) [182]. Рішення про припинення діяльності офісів, вірогідно, було пов'язане із замороженням значної частини бізнес-зв'язків, спричиненим пандемією COVID-19 [183].

Окремим аспектом співробітництва між Республікою Сінгапур і країнами Перської затоки є налагодження прямої взаємодії в освітній сфері. Навчальні центри й установи Сінгапуру мають розвинену мережу партнерств серед країн регіону, що відкриває можливості для академічних обмінів, спільних наукових досліджень та навчальних поїздок на взаємній основі. Зокрема, Національний університет Сінгапуру в рамках програми *Study Trips for Engagement and Enrichment* організовує регулярні поїздки студентів до країн Перської затоки. З метою проведення комплексних досліджень регіону в 2007 році на базі цього навчального закладу було відкрито Інститут Близького Сходу [183].

Республіка Сінгапур також долучається до програм підвищення професійної кваліфікації, організованих для спеціалістів із країн Перської затоки. Наприклад, у 2010 році Коледж державної служби Сінгапуру започаткував окрему Програму стратегічного лідерства (*SLP*) для керівного складу державного сектору Кувейту. На урядовому рівні Сінгапур долучався до організації курсів підвищення кваліфікації в галузі комунікаційних технологій, державного управління та авіації при

Університеті Султана Кабуса в Маскаті (Оман), а також надав окремий Пакет розширеної технічної допомоги в рамках зобов'язань зі сприяння розбудові технічного потенціалу в Палестині, подвоївши його фінансування в 2016 році (до 10 млн сінгапурських доларів). Крім того, уряд країни щорічно фінансує стипендії на навчання державних службовців Бахрейну та Катару [183].

При дослідженні стратегії розширення взаємозв'язків Республіки Сінгапур із країнами РСАДПЗ необхідно врахувати також активну взаємодію на багатосторонньому рівні. У 2004 році уряд Сінгапуру ініціював створення окремої платформи для поглиблення діалогу між Азією та Близьким Сходом, що свідчить про особливу роль країни як важливого посередника в налагодженні партнерських зв'язків між регіонами. Церемонія відкриття Азійсько-Близькосхідного діалогу (*Asia-Middle East Dialogue, AMED*) також відбулася в Сінгапурі. У 2005 році глави зовнішньополітичних відомств країн-учасниць узгодили цілі та принципи організації. Головною метою було проголошено активізацію співробітництва, поглиблення взаєморозуміння та налагодження прямих контактів між сторонами [184].

Наявність платформи для регулярних зустрічей надає країнам-учасникам інструменти для безперервної комунікації з ряду стратегічних питань у сфері економічної взаємодії, освіти, науки, культури, роботи з медіа, а також можливості спрощеної координації окремих ініціатив. Зокрема, Азійсько-Близькосхідний діалог дозволяє узгоджувати позиції держав обох регіонів та розвивати спільні проєкти, наприклад працювати над створенням регіональних навчальних центрів [184].

Республіка Сінгапур продовжує відігравати провідну роль у роботі багатосторонніх груп у рамках діалогу *AMED*, що відповідає цілям зовнішньополітичної стратегії країни, насамперед у контексті розбудови лідерського потенціалу в межах регіону Південно-Східної Азії. Водночас активна діяльність у роботі Азійсько-Близькосхідного діалогу дає змогу країнам-учасникам, у тому числі Сінгапуру, у спрощеному режимі розвивати співробітництво на двосторонній основі. У рамках зустрічей високого рівня у форматі діалогу *AMED* Республіка Сінгапур послідовно розширює договірно-правову базу, зокрема було

підписано Меморандум про взаєморозуміння для формалізації співпраці державних секторів із Катаром, Меморандум про взаєморозуміння з питань розвитку людських ресурсів із Йорданією тощо [175].

Протягом останнього десятиліття для зовнішньополітичної стратегії Республіки Сінгапур характерна активізація нових регіональних напрямів. Позичування країни як глобального хабу міжнародної торгівлі потребує пошуку нових ринків для налагодження взаємовигідного співробітництва. Зокрема, помітне зміщення фокусу на країни третього світу зі швидкими темпами економічного зростання, насамперед на африканському континенті, який вирізняється значними сировинними ресурсами, високими темпами урбанізації та зростанням рівня споживання і відповідно приростом середнього класу [185, с.30].

Станом на сьогодні Республіка Сінгапур входить до десяти найбільших інвесторів в **африканському регіоні** та є першою серед країн-членів АСЕАН [186]. Сукупний товарообіг із державами Африки стабільно зростає на 15% щороку, а прямі іноземні інвестиції Сінгапуру в регіон на кінець 2022 року перевищували 24 мільярди доларів США [187]. Простежується також зростання кількості сінгапурських компаній, що здійснюють торгово-інвестиційну діяльність у країнах Африки: станом на кінець 2023 року більше ста компаній оперували в сорока державах регіону, що на 40% перевищує показники 2019 року [188]. Активізація співпраці на рівні *B2B* пояснюється передусім стрімким розвитком цифрової економіки на африканському континенті [186].

Технічне забезпечення взаємодії з регіоном здійснюється агентством *Enterprise Singapore (ESG)*. Як і в регіоні Перської затоки, *ESG* займається налагодженням прямих зв'язків сінгапурських компаній з іноземними установами та зміцненням іміджу країни як глобального хабу міжнародної торгівлі. За сприяння агентства африканські компанії відкривають свої азійські філії в Сінгапурі, що відповідає цілям зовнішньополітичної стратегії країни в контексті поширення м'якої сили, а також додаткових дивідендів до бюджету держави [189]. Відкриття на території країн Африки закордонних офісів *ESG* допомагає налагодженню

двосторонніх економічних відносин із Республікою Сінгапур. Станом на 2024 рік на території Африки функціонує три представницькі центри *ESG*: у Йоганнесбурзі (ПАР), Аккрі (Гана) та Найробі (Кенія). Їхнім завданням є розширення партнерських зв'язків та сфер взаємодії між Сінгапуром та африканськими країнами, адже функціонування офісів на їхній території дозволяє підняти рівень довіри до потенційних партнерів та пришвидшити налагодження прямих контактів, що результує в підписання двосторонніх угод [189].

При аналізі африканської стратегії Республіки Сінгапур варто приділити окрему увагу організації регіональних бізнес-форумів. Вони відбуваються що два роки, починаючи з 2010-го, та є важливою платформою для комунікації та налагодження партнерських зв'язків між Африкою та Азією [190]. Проведення заходів такого рівня свідчить про лідерські амбіції Сінгапуру та прагнення розвивати реноме глобального хабу міжнародної торгівлі, що сполучає два регіони з високими темпами економічного зростання [189].

У цьому контексті варто згадати останній африкано-сінгапурський захід, що відбувся в серпні 2023 року під гаслом «Щоб піти далеко, треба йти разом». Міністр транспорту та промисловості Сінгапуру Гань Кім Йон наголосив на перспективах економічного зближення з країнами Африки та на можливостях сінгапурських компаній надавати послуги високого рівня, закриваючи значну частку потреб африканського регіону, що продовжують зростати. У рамках форуму було підписано ряд важливих документів, зокрема меморандумів про взаєморозуміння між компаніями в цілях розвитку й реалізації спільних проєктів у галузях логістики, диджиталізації та технологій [191].

Стрімке зростання кількісних та якісних показників економічної взаємодії сторін пояснюється низкою взаємовигідних факторів. Галузі економіки з найбільшими перспективами для інвестицій у рамках африканського регіону є водночас тими сферами, у яких Республіка Сінгапур займає лідерські позиції у світі. Це передусім нафтопереробна галузь, енергетика, суднобудування та ремонт кораблів, розвиток портової інфраструктури, фінансовий сектор, цифрова торгівля та інформаційно-комунікаційні технології [191].

Стратегічною перевагою Сінгапуру є його принципова відмінність від Китаю чи країн Європи, які досі негативно сприймаються населенням регіону через історичні колонізаційні процеси. Невеликі розміри території та активна підтримка урядом Сінгапуру деколонізації в 60-70-х роках минулого століття сприяють іміджу надійного партнера, що не становить політичних і безпекових загроз для країн Африки. Тому в регіоні позитивно сприймають залучення сінгапурських компаній до тендерів для реалізації проєктів стратегічного значення, зокрема з питань розвитку критичної інфраструктури та глибоководних портів [192].

Висока інвестиційна привабливість Сінгапуру для держав Африки пояснюється також соціальною спрямованістю спільних проєктів [193]. Країна дотримується концепції «відповідального інвестування», тому її фінансові потоки пріоритетно спрямовуються на реалізацію проєктів, що відповідають цілям сталого розвитку. Інвестиційні структури *ESG* кооперують із міжнародними установами з фінансування розвитку, що дозволяє Сінгапуру робити важливий внесок у розвиток інфраструктурних проєктів у регіоні, що сприяє покращенню рівня життя населення [194]. Зокрема, про екологічну відповідальність Сінгапуру свідчить відсутність інвестиційних проєктів у видобувній галузі. Це різко контрастує з підходом інших високорозвинених держав, які нарощують інвестиції в сировинну галузь економіки, зважаючи на великі запаси нафти, газу, вугілля, а також рідкісних мінералів, що містяться на території континенту. Інвестиційні проєкти сінгапурських компаній реалізуються відповідно до екологічних вимог, зокрема програми електрифікації на основі залучення енергії з відновлюваних джерел та будівництва енергоекономних житлових комплексів, що матиме позитивний вплив на збереження екоструктури міст [194].

Відповідальний підхід до партнерства, сприятлива нормативно-правова база та підтримка з боку уряду зумовили посилений інтерес африканських компаній до використання Сінгапуру як платформи для виходу на ринки Азії [190]. Це, у свою чергу, відповідає принципам, що лежать в основі зовнішньополітичної стратегії країни, а саме її позиціонування як азійського хабу міжнародної торгівлі. З метою спільної реалізації регіональних проєктів у Сінгапурі засновано окрему організацію

Infrastructure Asia [189]. Використовуючи її як платформу для налагодження партнерств між країнами Африки й Азії, уряд Сінгапуру продовжує виступати посередником для африканських компаній, які хочуть оперувати в рамках Південно-Східної Азії. Сприяння в налагодженні співробітництва країн регіону з державами Африки допомагає в реалізації стратегії з посилення регіонального впливу Сінгапуру в рамках АСЕАН [192].

Успішним прикладом взаємовигідної співпраці є налагодження прямого партнерства в галузі фінансових послуг. Зокрема, за посередництва *ESG* компанії Сінгапуру активно оперують у Кенії, надаючи сприяння в розвитку електронних платежів у Східній Африці. Сінгапурська фінтех-компанія *Red Dot Payment* підписала Меморандум про взаєморозуміння з кенійським мобільним оператором *Finserve Africa Ltd.* Співпраця ведеться також на рівні банківських установ: Грошово-кредитне управління Республіки Сінгапур укладає угоди про співпрацю у сфері фінансових технологій із центральними банками країн Африки. За допомогою прямої кооперації сторін було започатковано проведення *Afro-Asia FinTech Festivals*, що проходять у рамках всесвітнього фестивалю фінансових технологій, який щороку організовується центральним банком Сінгапуру, що, за версією *Central Banking*, є найкращим фінансовим регулятором з-поміж державних центральних банків у світі [195]. Під час проведення фінтех-фестивалів учасники мають змогу дискутувати з питань розвитку сталих технологічних інновацій, зокрема в контексті спільних зусиль із протидії змінам клімату, та налагодити прямі контакти для розбудови інклюзивної цифрової економіки [185, с.31].

Додаткового імпульсу для зростання геополітичних та геоекономічних інтересів Республіки Сінгапур в Африці надало набуття чинності Угоди про африканську континентальну зону вільної торгівлі (AfCFTA) на початку січня 2021 року. Завдяки цьому договору сінгапурські компанії отримали нові інструменти для диверсифікації торгівлі в Африці та розширені можливості для інвестиційної діяльності. AfCFTA дозволяє уникнути багаторазової сплати тарифів при здійсненні операцій у різних країнах континенту [196]. Сінгапур планує скористатися перевагами регіональної інтеграції. Зокрема, відкриваються нові перспективи для

розвитку транспортної інфраструктури в Африці, що є потенційно привабливою сферою для іноземних інвесторів. Сінгапурська холдингова компанія *Tolaram*, користуючись перевагами вільної зони Лагосу, розвиває проєкт *Lekki Port Project*, що повинен задовольнити частину зростаючого попиту на комерційні операції в субрегіоні Західної Африки [196].

З огляду на швидкі темпи цифровізації в африканському регіоні, важливою сферою для налагодження тісного співробітництва із Сінгапуром є цифрова торгівля. Сінгапурські компанії розвивають проєкти, що допомагають країнам Африки забезпечити безперебійний мобільний зв'язок та доступ до Інтернету. Технологічна компанія *Guud* у кооперації з місцевими компаніями в Африці розробляє платформу *Single Custom Territory*, покликану налагодити безперешкодний потік інформації в логістичних цілях для транскордонної торгівлі в рамках Східноафриканського співтовариства [196]. Диджитал-банкінг у сфері агропромисловості *InfoCorp* співпрацює з кенійськими стартапами з метою створення платформи для ідентифікації та відстеження великої рогатої худоби на молочних фермах, а також для отримання кредитів у цілях розвитку сільськогосподарських угідь [196]. Фінансова корпорація *Thunes* оперує в 35-и країнах Африки, у тому числі в тісній співпраці з місцевими мобільними операторами, наприклад кенійською *Safaricom*, полегшуючи транскордонні перекази коштів та надаючи таким чином додаткові можливості для місцевого бізнесу в доступі до іноземних ринків через глобальну мережу *PayPal* [187].

Окрему увагу сінгапурські компанії приділяють сфері онлайн-освіти в Африці. Зокрема, *АСКТЕС Technologies* розробили франкомовний додаток для навчання водіїв у Камеруні; *Terra.AI* у кооперації із сенегальським бізнес-інкубатором розвиває проєкти, що інтегрують інструменти штучного інтелекту в освітні ініціативи для країн Західної Африки тощо [196].

Республіка Сінгапур активно долучається до розбудови міжрегіонального партнерства між Африкою та Азією. Зокрема, Грошово-кредитне управління Сінгапуру курує роботу над розвитком спільної цифрової інфраструктури у взаємодії з центральними банками Камбоджі, Брунею, Гани та Кенії. У співпраці з

ганійськими партнерами Монетарний регулятор Сінгапуру фінансує роботу спільного центру *Business sans Borders*, який розробляє стратегії виходу малих і середніх підприємств обох країн на нові ринки в Азії та Африці. Попри деякий спад економічної активності, пов'язаний із пандемією COVID-19, закордонні представницькі центри ESG, що продовжують функціонувати в Йоганнесбурзі, Аккрі та Найробі, послідовно сприяють реалізації нових проєктів із залученням приватних компаній Сінгапуру та країн Африки [196].

Наступним вектором зовнішньополітичної стратегії Республіки Сінгапур, що набуває пріоритетного значення для країни, є розвиток співробітництва з регіоном **Латинської Америки**. Як у випадку Близького Сходу та Африки, для держав Південної Америки Сінгапур також виступає в ролі регіонального хабу для місцевих транснаціональних компаній, що мають інтерес до налагодження зв'язків із країнами Південно-Східної Азії [197, с.54].

Уряд Го Чок Тонга (прем'єр-міністр Сінгапуру, 1990-2004) приділяв значну увагу розбудові відносин із Латинською Америкою. Саме з його ініціативи було започатковано проведення Форуму співпраці Східної Азії та Латинської Америки (FEALAC), що мав на меті подолати «розрив між регіонами» [198]. Сінгапур продовжує брати активну участь у роботі форуму та виступає ініціатором ряду стратегічних проєктів для поглиблення міжрегіонального партнерства.

Зокрема, з початку 2000-х на рівні зовнішньополітичних відомств організовується *Latin Asia Biz Forum* з метою встановлення прямих бізнес-зв'язків, спільної розробки стратегій розвитку міжрегіональної взаємодії та налагодження партнерств між урядовими відомствами та бізнес-колами країн обох регіонів [199]. Важливою платформою для кроскультурної комунікації є також ініційована Сінгапуром програма *FEALAC Journalists Visit Programme* (JVP), у рамках якої МЗС країни щороку організовує програму заходів для журналістів із Латинської Америки з метою поглиблення взаєморозуміння між регіонами та налагодженням тісних P2P-зв'язків [200].

В останні роки велася активна дипломатична робота з поглиблення співробітництва між Республікою Сінгапур та країнами Латинської Америки. Уряд продовжував ініціювати проєкти з розвитку в рамках *Singapore Cooperation Programme* для країн Латинської Америки та Карибського басейну. Паралельно розширювалася договірно-правова база міжрегіональної співпраці, що сприяло поглибленню відносин між сторонами, зокрема було укладено ряд двосторонніх угод про вільну торгівлю з Коста-Рікою, Панамою та Перу. Водночас Сінгапур тісно кооперує з Мексикою, Чилі та Перу в рамках Всеосяжної та прогресивної угоди про Транстихоокеанське партнерство (СРТПП), яка набрала чинності в 2018 році. Підписані документи регламентують торгово-економічні преференції для країн-учасниць та дозволяють розширити економічну взаємодію сторін на інші сфери, зокрема в галузі освіти, науки й технологій, туризму тощо [201].

На економічних взаємовідносинах Сінгапуру з країнами Латинської Америки позитивно відобразилося підписання двох субрегіональних угод про вільну торгівлю: з Тихоокеанським альянсом (PASFTA) та МЕРКОСУР (MCSFTA). Станом на кінець 2022 року рівень торговельної взаємодії зріс до 32,8 млрд сінгапурських доларів, що на 56% перевищує показники 2019 року. Водночас інвестиції із Сінгапуру до країн Південної Америки зросли до понад 173 млрд сінгапурських доларів, що в 10 разів більше за їх вартість у 2015 році. Наразі в країнах Латинської Америки та Карибського басейну оперують більше двохсот сінгапурських компаній, що послідовно розширюють свою присутність у регіоні [202].

У січні 2022 року під час щорічного саміту Тихоокеанського альянсу, що проходив у Колумбії, було фіналізовано процес набуття Сінгапуром статусу асоційованої держави-члена організації та підписано угоду про вільну торгівлю (PASFTA) [203]. Країни, що входять до альянсу, а саме: Мексика, Чилі, Перу та Колумбія – є головними торговельними партнерами Сінгапуру в регіоні. На сьогодні Республіка Сінгапур є єдиною державою у світі, що має статус асоційованого члена організації, що свідчить про наявність взаємовигідних перспектив для ближчої кооперації [204].

Укладення угоди про вільну торгівлю покликане активізувати торговельні відносини, посилити співробітництво у сфері цифрової економіки, енергетики й інфраструктури, а також поглибити В2В-діалог [205]. Привітавши підписання договору, Лі Сянь Лун відзначив історичні зв'язки між регіонами Південно-Східної Азії та Латинської Америки й запевнив у готовності Сінгапуру сприяти продовженню тісного партнерства та подоланню викликів, пов'язаних із глобалізаційною кризою та протекціонізмом у світовій економіці [203].

Країни Тихоокеанського альянсу мають високий інвестиційний потенціал у сфері розвитку ІТ-технологій та модернізації агропромислового комплексу [198]. Сінгапур також планує розвивати спільні інфраструктурні проєкти, просуваючи власні передові розробки у втіленні концепції смартсіті. Завдяки підписанню угоди про вільну торгівлю місцеві компанії зможуть використовувати Сінгапур як посередника у сприянні розвитку бізнес-зв'язків із країнами Південно-Східної Азії. Позиціонування Республіки Сінгапур як міжрегіонального хабу для полегшення встановлення партнерств відповідає цілям зовнішньополітичної стратегії країни та приносить взаємну економічну вигоду [206]. Такі компанії, як *Ecopetrol*, *Codelco* та *Setex*, уже відкрили місцеві офіси в Сінгапурі та користуються пільговим режимом для розширення економічної діяльності в інших країнах АСЕАН [203].

Водночас більше ста сінгапурських компаній оперують у країнах-членах Тихоокеанського альянсу [203]. Особливо зацікавленими в поглибленні партнерських зв'язків є агропромислові корпорації: *Tai Hua Food Industries*, *SunMoon Food Company*, *Olam International Limited* тощо. Угода про вільну торгівлю дозволяє їм збільшити обсяги імпорту агропродукції на вигідних умовах; зокрема, помітно вирости обсяги закупівель вишень, авокадо та винограду, які згодом реекспортують на китайські ринки [197, с.57-58].

Простежується також активізація інфраструктурних проєктів: сінгапурські компанії беруть активну участь у тендерах, що мають сприяти економічному й соціальному розвитку регіону через інфраструктурні зрушення. Прикладом є проєкт консалтингової компанії з питань містобудування *Surbana Jurong*, яка курує процес будівництва міжокеанічного коридору, що повинен сполучити Мексиканську затоку

з Тихим океаном. Проєкт має принципове значення для уряду Мексики, адже в перспективі сприятиме економічному та соціальному розвитку півдня країни та допоможе залучити прямі іноземні інвестиції [206].

У грудні 2023 року на 63-му саміті глав держав та урядів МЕРКОСУР та асоційованих країн, що проходив у Ріо-де-Жанейро (Бразилія), було підписано угоду про вільну торгівлю Сінгапуру зі ще одним субрегіональним блоком у межах Латинської Америки. Республіка Сінгапур стала першою країною Південно-Східної Азії, яка уклала подібний договір з організацією МЕРКОСУР, що надає додаткові можливості виступити в ролі посередника для держав-членів АСЕАН, зацікавлених у налагодженні співпраці з країнами, які входять до МЕРКОСУР [207]. Станом на сьогодні це Аргентина, Бразилія, Парагвай, Уругвай, а також Болівія, що офіційно ввійшла до організації в червні 2024 року. Разом вони складають більше 50% ВВП у межах Латинської Америки та формують одне з найуспішніших інтеграційних об'єднань. За економічними потужностями МЕРКОСУР є другим митним союзом у світі.

Угода про вільну торгівлю наразі проходить етап ратифікації та станом на сьогодні ще не набрала чинності. Однак, за оцінками експертів, вона повинна спростити торговельні потоки між сторонами завдяки зниженню тарифних ставок і встановленню прозорих та передбачуваних інвестиційних умов. Очікується, що набуття чинності договору дозволить розширити сфери взаємодії та поглибити зв'язки в галузі торгівлі, диджиталізації, сталого розвитку, безпеки продовольчих ланцюгів постачання та кооперації між малими і середніми підприємствами [207].

Наразі більше ста сінгапурських компаній працюють на ринках МЕРКОСУР у сфері енергетики, агропромисловості, готельного бізнесу та містобудування. Активно залучені у розвиток співпраці з регіоном такі корпорації, як *Changi Airports International*, *Wilmar International Limited* та *SEA Group* [208]. Після набуття чинності угоди про вільну торгівлю передбачається розширення бізнес-присутності Сінгапуру у країнах-членах МЕРКОСУР. Відповідно до умов договору, держави, що входять до блоку, поступово знижуватимуть імпорتنі тарифи на 95% товарів протягом наступних 15 років. Для 25% імпорту із Сінгапуру одразу передбачено

скасування митного збору. Окрім полегшеного доступу до ринків, MCSFTA сприятиме кращому регулюванню митних процедур, розвитку антимонопольного законодавства та посиленню кооперації в електронній комерції та кібербезпеці [208].

Попри географічну віддаленість Республіки Сінгапур від регіону **Арктика** уряд країни приділяє особливу увагу розвитку цього вектора в зовнішній політиці. В останні роки помітне прискорення танення льодовиків, що, з одного боку, становить небезпеку підняття рівня води, а з іншого – відкриває нові перспективи для добування вуглеводнів у регіоні та використання північних морських шляхів для логістичних цілей. Хоч Сінгапур через своє географічне положення (7000 км від полярного кола) не може використовувати транспортні коридори в Арктиці, однак цей регіон становить для нього значний інтерес [209]. Попри те що офіційної стратегії поки не представлено, Сінгапур є постійним учасником міжнародних діалогів та зустрічей на високому рівні з питань розвитку регіону. Так, із 2013 року є спостерігачем в Арктичній Раді та бере активну участь у діяльності організації. У 2012 році було запроваджено посаду Спеціального посланника у справах Арктики в МЗС Сінгапуру. За оцінками експертів, це стало відправною точкою для розвитку арктичного вектора в зовнішньополітичній стратегії країни та призвело до кращої координації дипломатичних зусиль і наукових досліджень [210, с.177].

На думку сінгапурського дослідника Р. Бітцінгера, Республіка Сінгапур дотримується двостороннього підходу в політиці щодо Арктики. Беручи активну участь у роботі Арктичної Ради для вирішення проблемних питань регіону, водночас Сінгапур має на меті дослідити потенційний негативний вплив кліматичних змін в Арктиці з метою мінімізації відповідних ризиків для себе [51].

На основі публічної комунікації лідерів країни можна визначити кілька головних факторів, що пояснюють інтерес держави до розвитку арктичної стратегії. На відміну від багатьох інших країн, Сінгапур зацікавлений не стільки в мінеральних ресурсах регіону, скільки в експорті власних інноваційних технологій для добування корисних копалин, зокрема нафти й газу, в умовах суворого клімату.

Сінгапур розробив спеціальні технології, придатні для родовищ із обмеженими запасами та роботи при рекордно низьких температурах. Наразі в країні виробляють більше 70% обладнання для буріння нафтових свердловин у світі [51].

З огляду на посилення логістичного значення Арктики та збільшення можливостей використання північних транспортних шляхів, Сінгапур активно виступає за розширення співробітництва країн у цьому напрямку. Будучи важливим транспортним хабом, країна має один із найбільш завантажених портів у своєму регіоні та активно просуває питання свободи навігації й посилення співпраці країн із питань безпеки в морі. Масштабне виробництво суден та послуги з їх ремонту є важливою складовою економіки Сінгапуру. Тож країна має інтерес до розширення збуту кораблів і морських платформ, у купівлі яких зацікавлені держави арктичного регіону. Сінгапурська компанія *Keppel* закриває значну частину попиту на льодоколи для країн, що оперують у водах Арктики. Водночас енергетична залежність Сінгапуру від зовнішніх поставок також сприяє взаємовигідному співробітництву з країнами регіону, які задовольняють частину потреб сінгапурської нафтопереробної промисловості.

Крім того, інтерес Сінгапуру до вивчення регіону значною мірою пояснюється глобальними кліматичними змінами. Для острівної країни зростання середніх температур є одною з основних загроз безпеки. Крім ризиків ерозії та, як наслідок, втрати певних прибережних територій, критичними є також погодні зміни, які можуть призвести до ускладнення умов життя на острові, зокрема до критично високих температур, частих ураганів, збільшення популяції певних видів комах та проблем із доступом до питної води [51].

З метою дослідження температурних змін у Сінгапурі створено Інститут вивчення клімату та існування людей в умовах низьких температур, який розглядає танення льодовиків у контексті їхнього впливу на клімат. Держава виділяє значні кошти для фінансування науково-дослідних проєктів, адже підвищення рівня моря, за прогнозами, матиме критичні наслідки для функціонування країни. З метою аналізу кількісних та якісних показників процесів танення льодовиків, а також для контролю над підняттям рівня моря у Світовому океані, Сінгапур прагне як

розвивати контакти з дослідницькими установами в Арктиці, так і самостійно реалізовувати власні наукові програми [51].

У квітні 2023 року група дослідників з Наньянського технологічного університету Сінгапуру взяла участь у міжнародній дослідницькій місії в Баренцевому морі, що залишається одним із найменш вивчених у світі. Метою експедиції було дослідження природних викидів метану на морському дні, що призвело, у свою чергу, до відкриття грязьового вулкану. Улітку 2023 року вчені з Національного університету Сінгапуру в польових умовах досліджували процеси танення льодовиків Шпіцбергену акустичним методом. Його застосування має на меті дозволити постійний моніторинг швидкості танення льоду, що в перспективі допоможе передбачити темпи втрати льодового покриву та відповідно підняття рівня моря. Також учені з Національного університету Сінгапуру вперше в історії досліджень Арктики відправили в місію спеціально розробленого робота, оснащеного датчиками для запису підводних звуків та відстеження змін температури й солоності води [211].

Окрім дослідницької діяльності, Сінгапур також активно підтримує права корінних народів, надаючи підтримку в захисті їхнього ореолу населеності та відстоюючи необхідність враховувати їхні інтереси при веденні міжнародної наукової та бізнесової діяльності у водах Арктики [212].

Ґрунтовний огляд інтересів Сінгапуру в регіоні містить промова Спеціального посланника Сінгапуру з питань Арктики Сема Тана на Арктичному форумі в Японії. Під час виступу він підбив підсумки десятилітніх зусиль Сінгапуру, спрямованих на розвиток і дослідження регіону, наголосивши, що 30% території країни розташовано нижче рівня моря, тому «підняття рівня води є загрозою для фізичного виживання Сінгапуру» [213]. Задля збереження нормального функціонування країни в майбутньому уряд виділив близько 75 мільйонів доларів США на розробку комплексної системи захисту берегової лінії. Сем Тан також відзначив перспективи сінгапурських компаній, що можуть надавати послуги для розвитку морської інфраструктури в регіоні та робити чільний внесок у сталий розвиток Арктики.

Країна є відкритою до співробітництва з іншими державами та зацікавлена у взаємовигідному й екологічному розвитку регіону.

3.3. Розвиток двосторонніх відносин Республіки Сінгапур з окремими політичними акторами: Великою Британією, Ізраїлем, Росією та Україною

Для завершення комплексного огляду видозмін у зовнішньополітичній стратегії Республіки Сінгапур необхідно додати аналіз двосторонніх відносин з окремими політичними акторами, історія взаємодії з якими зазнала особливих модифікацій. Передусім мова йде про **Велику Британію** з огляду на спільне історичне минуле країн і багатоаспектну взаємодію на різних рівнях.

До 1963 року Сінгапур був частиною колоніальних володінь Сполученого Королівства. Попри деколонізаційні процеси, зв'язки з колишньою метрополією зберігали важливе значення для гарантування безпеки і сталого соціально-політичного розвитку. Виведення британських ВМС із військової бази Сембаванг у середині 70-х означало завершення періоду іноземного захисту в Сінгапурі й потребу самостійно відповідати за безпеку країни в разі збройної агресії з боку сусідніх держав. На думку багатьох аналітиків, це загрожувало негативними наслідками для безпекової ситуації в Сінгапурі й розривом зв'язків зі Сполученим Королівством [214, с.55]. Натомість двостороння взаємодія зберегла важливе значення для обох країн, зазнавши відповідних трансформацій: на перший план вийшла торгово-інвестиційна співпраця. Зокрема, у 90-х Велика Британія знову ввійшла до чотирьох найбільших іноземних інвесторів в економіку Сінгапуру (разом зі США, Японією та Нідерландами). Передусім інтерес становило виробництво продукції з високою доданою вартістю (літакобудування, фармацевтика, електроніка). Значна кількість британських банків відкривали локальні філії в Сінгапурі, зважаючи на прискорені темпи розвитку фінансової сфери. Водночас сінгапурські компанії також інвестували в економіку Великої Британії, насамперед у галузь туризму й готельно-ресторанний бізнес [36, с.404].

Разом із тим, тривалий період перебування у складі Британської імперії зумовив схожість судової, пенсійної, податкової та освітньої моделей, що також відобразилося на формуванні засад політичної культури й методів суспільного управління Республіки Сінгапур [214, с.55].

Аналіз мемуарів Лі Куана Ю дозволяє скласти характеристику двосторонніх відносин із Великою Британією на основі його спогадів про особисту взаємодію з представниками еліти тогочасного британського суспільства. З більшістю політичних лідерів прем'єр-міністр Сінгапуру підтримував дружні відносини, що допомагало вирішувати дрібні конфліктні ситуації між країнами й не допускати ескалації [214, с.55]. Зокрема, завдяки особистим контактам було прийнято рішення про відтермінування виведення британського контингенту; видано дозвіл на проведення військових тренувань збройних сил Сінгапуру в джунглях Брунею; знято торговельні перешкоди на експорт до країн ЄЕС кишенькових калькуляторів і чорно-білих телевізорів сінгапурського виробництва тощо [36, с.406-409].

Велика Британія та Сінгапур понині продовжують взаємодіяти в рамках формату «П'ять оборонних домовленостей», що передбачає кооперацію оборонних структур і спільні тренування військових разом зі збройними силами Малайзії, Австралії та Нової Зеландії [214, с.56]. Водночас безпекова складова двостороннього співробітництва поступово втрачала пріоритетне значення. Це стало найбільш помітно в контексті трансформації зовнішньополітичної стратегії Сінгапуру з англоцентричної в так звану американоцентричну [36, с.414].

Станом на сьогодні у фокусі двосторонньої взаємодії залишається економічний вимір. Каталізатором посилення зв'язків між країнами й розширення сфер кооперації стало підписання Угоди про стратегічне партнерство у вересні 2023 року, що передбачало новий рівень співробітництва в п'яти ключових галузях: економіка; безпека, оборона й розвідка; клімат, енергетика і сталий розвиток; наука й технології; громадянське суспільство [215]. Одною з головних цілей, задекларованих у новому документі, було визначено максимізацію вигод на основі чинних попередніх домовленостей, насамперед Угоди про вільну торгівлю (2021) та Угоди про цифрову економіку (2022), а також у контексті доєднання Великої

Британії до Всеосяжної та прогресивної угоди про Транстихоокеанське партнерство (2023) [214, с.57].

Активізація економічних домовленостей є взаємовигідним процесом для обох країн. Велика Британія залишається третім економічним партнером Республіки Сінгапур за абсолютними показниками в торгівлі товарами та другим – у торгівлі послугами. Водночас для Сполученого Королівства Сінгапур виступає в ролі так званих воріт до АСЕАН, що дозволяє розвивати торговельні й фінансові контакти з іншими країнами Південно-Східної Азії. Тому, попри тісні історичні зв'язки з усім регіоном, першу угоду про вільну торгівлю було укладено із Сінгапуром [214, с.56].

Договір передбачав преференційні тарифи та зменшення нетарифних бар'єрів у пріоритетних сферах, передусім електроніці й фармацевтиці. Згідно з умовами Угоди про вільну торгівлю, Велика Британія зобов'язалася надати Сінгапуру ширший доступ до урядових проєктів на рівні міст і муніципалітетів, а також до ринку продуктів харчування [216]. Скасування 84% митних зборів мало позитивно відобразитися на розвитку автомобілебудування, хімічної, текстильної й нафтопереробної галузі Сінгапуру [214, с.56].

З огляду на зростання ролі диджитал-сегменту в обох країнах важливе значення мало підписання Угоди про цифрову економіку, що є першим подібним двостороннім документом для Великої Британії. Угода регламентує взаємний обмін інформацією в інноваційних сферах; зокрема, мова йде про штучний інтелект, цифрові ідентифікатори, фінансові й регуляторні технології. Завдяки цьому зменшаться витрати та час обробки транзакцій, що також сприятиме безперервній цифровій торгівлі через уніфіковані міжопераційні системи [217].

Тісна співпраця з Республікою Сінгапур допомагає прискорити інтеграційні процеси Сполученого Королівства з іншими країнами Південно-Східної Азії в рамках Транстихоокеанського партнерства [214, с.57].

Кооперація на різних рівнях сприяє підтримці сталих міждержавних зв'язків і, за прогнозами експертів, у наступні кілька років повинна підвищити інтенсивність за рахунок підписання Угоди про стратегічне партнерство [218]. До ключових елементів нових домовленостей належать зобов'язання про двостороннє

інвестування; розвиток оборонно-безпекової складової, зокрема співпраця з метою протидії кіберзлочинності і нелегальним фінансовим операціям; просування партнерств у галузі науки, досліджень, інновацій і захисту зеленої економіки. Особливий акцент поставлено на взаємодії на рівні громадянського суспільства та на спільному контролі над імплементацією угоди з боку зовнішньополітичних відомств Сінгапуру і Великої Британії [214, с.57].

Пріоритетною складовою партнерства залишається сфера фінансів, зважаючи на провідні позиції Лондона й Сінгапуру у світових рейтингах [219]. Задля поглиблення співпраці, кращої координації зусиль та узгодженого впливу на глобальну політику й управління цією галуззю було започатковано формат двостороннього фінансового діалогу, що є інституціоналізованим механізмом кооперації і передбачає регулярні зустрічі сторін на високому рівні [220]. Країни спільно працюють над розробкою глобальних нормативних стандартів для криптовалютних і цифрових активів, а також стратегій фінансування переходу економік до чистої нульової емісії. Для Великої Британії значний інтерес становить досвід Валютного управління Сінгапуру в цифровізації обігу валют і використанні електронних гаманців [214, с.58].

У процесі дослідження впливу міжнародних конфліктів на еволюцію зовнішньополітичної стратегії Республіки Сінгапур окрему увагу варто приділити аналізу розвитку двосторонніх відносин із **Державою Ізраїль**. Огляд історичної ретроспективи взаємодії країн та рівня їхнього співробітництва станом на сьогодні дозволяє оцінити траєкторію зовнішньої політики Сінгапуру в умовах ускладнених геополітичних обставин. Саме загострення безпекової ситуації в Секторі Гази зумовило необхідність коригування зовнішньополітичної стратегії Республіки Сінгапур, зокрема в контексті реагування на міжнародні конфлікти, а також у питанні розвитку її близькосхідного вектора та двосторонніх відносин з Ізраїлем.

До основних принципів, що регулюють позиціонування та діяльність країни на міжнародній арені, належить передусім невтручання в будь-які міжнародні конфлікти та рівновіддаленість від усіх сторін незалежно від рівня розвитку

двосторонніх відносин із ними. Така стратегія тривалий час дозволяла уряду Сінгапуру підтримувати сталі й надійні відносини як з Ізраїлем, так і з арабськими країнами Близького Сходу. Республіка Сінгапур традиційно займала нейтральну позицію в арабо-ізраїльському конфлікті та уникала офіційних коментарів із цього приводу. Це пояснюється, з одного боку, давніми партнерськими зв'язками з Державою Ізраїль, а з іншого – значною часткою мусульман у демографічній складовій країни [221, с.33].

На стратегію Сінгапуру відносно Ізраїлю продовжує впливати історичний фактор. Після проголошення незалежності першочерговим завданням уряду Республіки Сінгапур було забезпечення обороноздатності країни у випадку збройної агресії з боку сусідніх країн. З цією метою прем'єр-міністр Лі Куан Ю разом із міністром оборони Го Кен Сві зверталися із проханням допомогти з розбудовою збройних сил до багатьох країн, зокрема, були передані особисті листи-звернення до президента Єгипту Гамалю Абделя Насера та прем'єр-міністра Індії Лала Бахадура Шастрі [36, с.27]. Однак єдиною країною, яка на той час погодилася надати допомогу у формуванні Збройних сил Сінгапуру, був Ізраїль. Наприкінці 60-х років минулого століття до країни прибули ізраїльські військові інструктори, що зіграли одну з головних ролей у розробці військової доктрини та засад функціонування Збройних сил Республіки Сінгапур. Ізраїль також надав допомогу в технічному забезпеченні армії; зокрема, його керівництво погодило продаж партії французьких танків із великою знижкою [36, с.26-38]. Це зіграло важливу роль у розвитку двосторонніх відносин та зближенні позицій обох країн на міжнародній арені, однак уряд Сінгапуру зіткнувся з ризиком суспільного невдоволення, адже активна співпраця з ізраїльтянами викликала несхвалення з боку військових малайського походження, які на той час становили більшість у складі збройних сил країни [221, с.34].

У перші роки незалежності значна частина населення Сінгапуру негативно ставилася до військової служби. Це пояснювалося впливом ідей конфуціанства: «Гарна сталь не йде на цвяхи, розумна людина не йде до війська» [36, с.30]. Саме досвід Ізраїлю в мобілізації населення у стислі терміни допоміг досягти ефективної

координації Збройних сил та виробити механізми швидкого реагування на надзвичайні ситуації. Ізраїльські методи регулювання діяльності флоту були застосовані при формуванні окремого підрозділу ракетних катерів. Крім того, інструктори передавали досвід координації різних підрозділів армії та навчали специфіки роботи із системами озброєння, які експортував Ізраїль [36, с.38].

Уряд Сінгапуру, зважаючи на активну допомогу в посиленні обороноздатності країни, відповідав підтримкою Держави Ізраїль на міжнародній арені. Зокрема, Республіка Сінгапур, незважаючи на тиск етнічних малайців та всупереч стратегії афроазійської солідарності, яку активно просував міністр закордонних справ С. Раджаратнам, не підтримала антиізраїльських резолюцій в ГА ООН [36, с.39].

З метою посилення співробітництва уряд Сінгапуру в 1968 році погодив відкриття торгового представництва Держави Ізраїль, на базі якого впродовж року було започатковано діяльність дипломатичної установи, незважаючи на спротив із боку сусідніх Малайзії, Індонезії та Брунею, які до сьогодні не визнають незалежності цієї країни [221, с.34].

Однак тиск малайської спільноти та потреба узгодження позицій у рамках АСЕАН, де превалюють пропалестинські настрої, не дозволяють Сінгапуру займати на міжнародній арені виключно проізраїльську позицію. В арабо-ізраїльському протистоянні уряд намагається зберігати нейтралітет, уникаючи активної підтримки чи публічної критики учасників конфлікту. Проте загострення ситуації в Секторі Гази в жовтні 2023 року обмежило можливості Сінгапуру розвивати відносини з обома сторонами [208]. У публічній комунікації керівництво країни продовжує наголошувати на підтримці рішення «дві країни для двох народів» (*two-state solution*): «Сінгапур займає принципову позицію відповідно до міжнародного права та в контексті підтримки глобального миру і безпеки» [222].

7 жовтня 2023 року зовнішньополітичне відомство Республіки Сінгапур офіційно засудило збройну атаку на Ізраїль. Водночас у заяві МЗС не було звинувачень на адресу руху ХАМАС [223]. Через місяць міністерство оприлюднило ще одну заяву, у якій було засуджено зростання рівня смертності в Палестині та

висловлено занепокоєння погіршенням гуманітарної ситуації в анклаві. Уряд прийняв рішення направити літак Повітряних сил Сінгапуру з гуманітарною допомогою для жителів Сектору Гази [224]. Також країна проголосувала за резолюцію щодо потреб захисту цивільного населення та необхідності дотримання гуманітарних зобов'язань, яку уряд Нетаньяху вважає ворожою до Ізраїлю [222].

Водночас, попри публічні заклики до припинення бойових дій, Республіка Сінгапур продовжує розвивати активне співробітництво з Державою Ізраїль у торгово-економічній сфері. За останнє десятиліття спостерігається помітне зростання торговельного обороту: у 2023 році показники перевищили три мільярди доларів США. Сінгапур імпортує діаманти, газові турбіни та різного роду обладнання, натомість продає Ізраїлю нафтопродукти та мікросхеми [225].

Попри активну фазу військової операції Ізраїлю проти палестинського руху ХАМАС, у грудні 2023 року Сінгапур підвищив рівень свого дипломатичного представництва в країні. На базі почесного консульства було започатковано діяльність посольства як повноцінної установи з послом-резидентом Іоном Маком, що передбачувано викликало хвилю обурення в суспільних колах. Таке рішення було піддано різкій критиці як таке, що провокує поляризацію населення Сінгапуру, а це, у свою чергу, є одною з екзистенційних загроз для мультикультурної держави [225].

Таким чином доходимо висновку, що уряд Сінгапуру підтримує Ізраїль у праві на захист від збройної агресії та терористичних атак, водночас наголошує на потребі дотримання всіма сторонами конфлікту норм гуманітарного права та засуджує дії, що ведуть до жертв серед цивільного населення. Тому в офіційній комунікації представники Сінгапуру закликають до якнайшвидшого встановлення миру на основі врахування інтересів обох сторін, що в перспективі уможливить існування двох країн на засадах взаємоповаги, миру й безпеки [221, с.35].

Для того щоб події в Секторі Гази не вплинули на погіршення безпекової ситуації всередині Сінгапуру, уряд прийняв рішення заборонити протести на користь будь-якої зі сторін конфлікту, аргументуючи це потребами збереження релігійно-соціальної гармонії у країні [222]. У листопаді 2023 року міністерство

внутрішніх справ Сінгапуру опублікувало заяву щодо заборони демонстрації національних прапорів Ізраїлю та Палестини з посиланням на прийняту в 1949 році директиву про використання іноземної символіки виключно зі спеціальним дозволом. Недотримання такого застереження призведе до кримінальної відповідальності: передбачено ув'язнення до шести місяців та/або штраф у 500 сінгапурських доларів [226].

Такі дії уряду спрямовані на уникнення реноме союзника Ізраїлю, що повинно мінімізувати наявні розбіжності з позицією сусідніх Індонезії та Малайзії, де проводять масові акції на підтримку Палестини та вважають Ізраїль агресором. Для Сінгапуру важливо підтримувати давні партнерські відносини з Ізраїлем. Але водночас одним із ключових пріоритетів зовнішньополітичної стратегії країни є узгодження позицій на міжнародній арені в рамках АСЕАН та уникнення категоричних розбіжностей між країнами регіону. Наприкінці жовтня 2023 року Лі Сянь Лун провів офіційну зустріч із прем'єр-міністром Малайзії Анваром Ібрагімом, під час якої обоє лідерів обговорили позиції країн щодо палестино-ізраїльського конфлікту та наголосили на тому, що наявні розбіжності не відобразяться на двосторонніх відносинах Малайзії і Сінгапуру [222].

Аналізуючи різні аспекти розвитку зовнішньополітичної стратегії Республіки Сінгапур, звернемо увагу також на ті вектори, які зазнають особливих змін унаслідок структурних переформатувань системи міжнародних відносин. У цьому контексті варто проаналізувати **еволюцію розвитку двосторонньої взаємодії Сінгапуру з Росією**, охопивши історичну ретроспективу й основні сфери співпраці. Дослідження впливу російської агресії проти України на рівень двосторонніх відносин держав є важливим для аналізу безпекового виміру зовнішньополітичної стратегії Сінгапуру.

За показниками торгово-економічних операцій і за частотою політичних контактів Російська Федерація не належить до переліку основних партнерів Сінгапуру. Водночас багатовекторність, що лежить в основі його зовнішньої політики, спонукає уряд розвивати взаємовигідні відносини з усіма ключовими

акторами на геополітичній карті світу, у тому числі з Росією, зважаючи на розміри її території та наявність ядерної зброї, що сприймається Сінгапуром як вагомий фактор впливу на міжнародній арені.

Для розуміння сучасного стану відносин між цими країнами варто першочергово проаналізувати сприйняття Росії першим прем'єр-міністром країни Лі Куаном Ю. Прикметно, що, пишучи про становлення та розвиток державності в книзі «Історія Сінгапуру», він приділяє мало уваги російському вектору зовнішньополітичної стратегії. Взаємодія розпочалася в 1968 році, коли Республіка Сінгапур встановила дипломатичні відносини з Радянським Союзом. Попри внутрішній інтерес до СРСР як найбільшої за розміром території та однієї з наймогутніших країн у світі, сінгапурський лідер відзначає, що двосторонні контакти зводилися до мінімуму у зв'язку з відсутністю необхідної зацікавленості з обох сторін. Відвідавши Москву в 1962 році, Лі Куан Ю назвав її «суворою, безбарвною і скорботною» [36, с. 475]. Під час першого офіційного візиту в 1970 році лідер Сінгапуру звернув особливу увагу на прагнення керівництва Радянського Союзу демонструвати свій вплив і могутність, навівши епізод із почесною вартою та прослуховуванням його готельного номера [36, с. 479].

На подальші відносини негативно вплинули позиція СРСР щодо АСЕАН, інцидент із отриманням секретної інформації незаконним методом від одного із сінгапурських дипломатів у Москві, підтримка комуністичного В'єтнаму під час окупації Камбоджі та особливо радянська інтервенція до Афганістану. У 1980 році Сінгапур приєднався до бойкоту Олімпійських ігор у Москві, заморозив програми культурного обміну та ветоував будь-які візити економічних делегацій. Уряд прийняв рішення скасувати дозвіл на переліт над територією Сінгапуру радянських літаків, що прямували до Індонезії, а також на ремонт і заправку їхніх військових кораблів [36, с. 480]. Відносини вдалося певною мірою стабілізувати аж у 1990 році за політики перебудови М. Горбачова, чиї моральної якості високо відзначав Лі Куан Ю, водночас вважаючи, що той допустив багато помилок. Розпад СРСР, за словами сінгапурського лідера, ніяк не позначився на Сінгапурі, оскільки між країнами не було суттєвих економічних відносин [36, с. 483].

Проаналізувавши стосунки Сінгапуру із сучасною Росією, можемо охарактеризувати їх як недостатньо пріоритетні для обох сторін. Описуючи ситуацію в Росії, Лі Куан Ю зазначав, що країна «не змогла розвинути економіку, яка б генерувала доходи незалежно від експорту енергоносіїв і природних ресурсів» [37, с.125]. Водночас сінгапурський лідер відзначав широкі можливості країни з огляду на її науковий, космічний, ядерний потенціал. Серед причин нездатності Росії підтримувати статус наддержави Лі Куан Ю наводив демографічні проблеми, зокрема від'ємне сальдо приросту населення, поширення алкоголізму та песимізм у світогляді росіян, а також нездатність налагодити ефективну систему державного управління та занедбаний стан збройних сил. Це, у свою чергу, призвело до фактичної втрати контролю над віддаленими регіонами.

Вищезгадані чинники зумовили відносно низький інтерес уряду Сінгапуру до розвитку відносин із Російською Федерацією. Після анексії Криму в 2014 році політичні контакти між країнами було мінімізовано. Однак в економічній площині сторони продовжували розвивати взаємодію, розбудовуючи партнерство в окремих галузях, що становили взаємний інтерес.

У 2019 році було формалізовано структуру торговельних зв'язків між Сінгапуром та Євразійським економічним союзом за допомогою укладення Угоди про вільну торгівлю [227]. Це, у свою чергу, надало додаткові інструменти для врегулювання торговельних відносин із Росією, що є неформальним лідером в організації, до складу якої входять також Білорусь, Вірменія, Казахстан і Киргизстан. Перший етап реалізації угоди передбачав безперешкодний обмін товарами. Поступово країни планують знімати обмеження для торгівлі послугами та в інвестиційній сфері [228].

За даними Міністерства промисловості та торгівлі Сінгапуру, підписання такого договору може позитивно вплинути на діяльність місцевих компаній, які мають інтерес до встановлення партнерських зв'язків із підприємствами в Росії в галузях туризму, освіти, розвитку смартсїті та інновацій [227]. На думку посла Республіки Сінгапур у Москві П. Садасівана, саме інноваційні технології повинні стати драйвером у налагодженні двосторонньої співпраці країн з огляду на великий

досвід Сінгапуру в розвитку цифрової економіки, який можуть запозичити російські корпорації [228].

Аналізуючи відносини між країнами в політичній площині, варто передусім відзначити відсутність контактів на вищому рівні. З боку Росії за всю історію двосторонніх відносин був лише один візит президента до Сінгапуру. У 2018 році до 50-ліття з дня встановлення дипломатичних відносин В. Путін відвідав країну з метою участі у третьому саміті «АСЕАН – Росія». У своєму виступі російський президент назвав Сінгапур «важливим і перспективним партнером в Азійсько-Тихоокеанському регіоні» [229]. Однак у цілому візит не мав значного впливу на активізацію двосторонніх відносин. Сінгапурська преса не надала йому особливого значення, зосередивши увагу на анонсі відкриття російського культурного центру [230]. Президент Республіки Сінгапур Х. Якоб відзначила, що за останні 10 років двосторонній товарообіг зріс з 1,9 до 7,4 млрд. доларів і що в Сінгапурі успішно функціонує майже 700 російських компаній у різних секторах [229]. Під час візиту сторони також розширили договірно-правову базу, зокрема прийнявши Спільну заяву щодо двосторонньої Угоди про інвестиції й торгівлю послугами та підписавши Угоду про співпрацю в розвитку систем управління міським транспортом. Також було укладено меморандуми про взаєморозуміння в галузі вищої освіти та щодо співпраці із соціальних і трудових питань [229].

Якщо проаналізувати структуру торговельних операцій, на перший план передбачувано виходить нафтогазова сфера, що становить значний інтерес для обох країн. Зокрема, сінгапурські технології виробництва добувних платформ, які можна використовувати на шельфі, вважаються одними з найбільш сучасних у світі. Росія зацікавлена в купівлі цих установок та налагодженні спільного виробництва [228].

Показники торгівлі дійсно зростали з початку 2000-х. Окрім нафтогазової промисловості, помітне збільшення кількісних показників колаборації в інфраструктурі та агропромисловій сфері. Зростає також кількість сінгапурських компаній, які оперують у Росії. Передусім варто виділити продовольчу корпорацію *Olam International Limited*, яка успішно діє на російському ринку сільського господарства з 2002 року. Ще одним вдалим кейсом є компанія *Food Empire Holdings*

Limited як один зі світових лідерів у сфері виробництва напівфабрикатів, фастфуду та кондитерських виробів. Її торгова марка *MacCoffee* займає провідні позиції на ринку напоїв швидкого приготування, а саме розчинної кави та продуктів із неї, в Росії та інших країнах пострадянського простору. Успішною є також кооперація в авіаційній сфері. Зокрема, з 2016 року сінгапурський аеропорт Чангі володіє ключовими інвестиціями російського аеропорту у Владивостоці [227].

Аналіз арктичної стратегії Республіки Сінгапур дозволяє допустити наявність інтересу до співпраці з Росією в цьому напрямку. Колаборація з країною, що безпосередньо межує з Арктикою, може допомогти Сінгапуру просувати власні інтереси в регіоні. Так, у 2021 році за посередництва Міністерства закордонних справ Росії та посольства Сінгапуру в Росії Московська школа управління «Сколково» разом із *Rajaratham School of International Studies* провели російсько-сінгапурський Арктичний діалог. Метою заходу було встановлення відкритого діалогу між провідними стейкхолдерами проєкту Північного морського шляху. Сторони обговорили питання економічного розвитку регіону та сталого судноплавства в контексті конкурентоздатності в умовах кліматичних викликів. Обидві країни зацікавлені в розвитку інноваційних технологій для будівництва нових типів суден, застосування новітніх телекомунікаційних та аерокосмічних технологій для сталого арктичного судноплавства. Було також визначено перспективи в налагодженні партнерств між науково-дослідними установами для пошуку інноваційних рішень забезпечення сталого розвитку регіону [231].

Окремої уваги заслуговує позиціонування Сінгапуру відносно російської агресії проти України. Передусім варто проаналізувати **еволюцію двосторонніх відносин Республіки Сінгапур з Україною**. Як зазначено в пункті 1.3, в основі зовнішньополітичної стратегії Сінгапуру лежить багатовекторність, тому уряд країни намагається розвивати взаємовигідні відносини з багатьма політичними акторами.

Історія двосторонніх контактів між Україною та Республікою Сінгапур після встановлення дипломатичних відносин у 1992 році свідчить про низьку

зацікавленість сторін у розвитку співробітництва. Попри наявність потенційних галузей для налагодження співпраці, контакти між країнами мали переважно формальний та обмежений характер. Відкриття дипломатичного представництва України в Сінгапурі під час першого державного візиту тодішнього міністра закордонних справ Анатолія Зленка в 2003 році надало важливого імпульсу активізації співробітництва. Протягом 2000-х було опрацьовано й укладено ряд важливих двосторонніх документів, що сформували основу договірно-правової бази, яка регламентувала головні сфери співпраці сторін. Більшість угод стосувалася саме експортно-імпортних операцій та капіталовкладень, що дозволяє визначити економічну галузь співпраці як пріоритетну [57].

Станом на сьогодні троє президентів України відвідували Сінгапур (В. Янукович у 2010 році, П. Порошенко у 2014, В. Зеленський у 2024). На рівні міністрів закордонних справ були візити Павла Клімкіна та Вадима Пристайка (відповідно у 2017 і 2020 рр.), здійснені насамперед із метою розвитку економічної складової відносин. Уже після початку повномасштабного вторгнення Росії в червні 2023 року міністр оборони України Олексій Резніков відвідав Сінгапур для участі в щорічному оборонному форумі «Діалог Шангри-Ла». Це було важливим політичним кроком для зближення України з країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону, однак не передбачало взаємодії на двосторонньому рівні з представниками Сінгапуру [232].

Важливо також згадати про два візити до України представників вищого політичного керівництва Республіки Сінгапур: у 2010 році першого прем'єр-міністра Сінгапуру Лі Куана Ю, який на той час перебував уже на посаді міністра-ментора, та у 2015 році міністра закордонних справ Касівісванатама Шанмугама. Невисока частота візитів на вищому рівні не обов'язково має бути свідченням низького інтересу керівництва Сінгапуру до розбудови відносин з Україною. Тут варто зазначити, що для уряду країни часті закордонні візити не є характерними. Здебільшого лідери Сінгапуру відвідують сусідні держави, розташовані в Південно-Східній Азії, або ж ті, з якими вже сформовано тісне партнерство.

Поворотним моментом в історії двосторонніх зв'язків стала повномасштабна агресія Росії проти України. Для Сінгапуру питання збройного вторгнення однієї країни на територію сусідньої, значно меншої за розміром, мало принципове значення. Попри географічну віддаленість, російська агресія проти України, за словами міністра закордонних справ Сінгапуру Вівіана Балакришнана, стала для його країни екзистенційним викликом [233]. З одного боку, це суперечить зовнішньополітичній стратегії країни, в основі якої лежить прагматичний підхід до національних інтересів, що передбачає баланс між різними центрами сили та нейтральну позицію в міжнародних конфліктах. Водночас Республіка Сінгапур має досвід існування в умовах потенційної загрози з боку значно більших за розміром території сусідніх країн, що було характерним протягом перших десятиліть незалежності. І якщо відносини з Індонезією та Малайзією вдалося налагодити, то «політика старшого брата», яка періодично проявляється з боку Китаю, залишається одним із головних геополітичних викликів для Сінгапуру. Майже три чверті населення країни мають китайське коріння, однак завдяки вдалій політиці уряду вдалося сформувати єдину націю сінгапурців незалежно від етнічного походження її громадян. Тому в Сінгапурі вважають образ «маленького Китаю» категорично недопустимим і таким, що не відповідає дійсності з огляду на окремішність політичного розвитку країни та її суверенітет, що визнається міжнародною спільнотою [234, с.46].

Грунтовний аналіз позиції Сінгапуру в ряді інших міжнародних конфліктів дозволяє зробити висновок про прагнення уряду займати нейтральну позицію та не висловлювати підтримку на користь тієї чи іншої сторони, незалежно від рівня відносин із цією країною. Водночас Сінгапур засуджує будь-які прояви порушення суверенних кордонів і територіальної цілісності, про що свідчить голосування країни в рамках ГА ООН. Так, незважаючи на тісні відносини зі Сполученими Штатами, у 1983 році Сінгапур проголосував за резолюцію, що засуджувала збройне вторгнення до Гренади. Наприкінці 70-х країна також підтримала резолюції із закликом виведення іноземних військ під час вторгнення В'єтнаму до Камбоджі та інтервенції СРСР до Афганістану [40]. Тож у питаннях, що стосуються суверенності

та непорушності кордонів, Сінгапур займає принципову позицію, не піддаючись зовнішньому тиску та не підтримуючи більш впливових політичних акторів.

У випадку російсько-української війни теж бачимо певний відхід керівництва Республіки Сінгапур від прагматизму в реалізації зовнішньополітичної стратегії. Відносини з Росією, попри певне зниження активності у двосторонніх контактах після анексії Криму, залишалися важливим вектором політики Сінгапуру. Однак повномасштабне вторгнення в лютому 2022 року призвело до різкої критики з боку уряду Лі Сянь Луна. Сінгапур зайняв тверду позицію в цьому питанні, особливо в порівнянні з іншими країнами регіону. Про це свідчать передусім офіційні коментарі та промови очільників Сінгапуру, які виступили із засудженням агресії Росії. Вони наголошують, що збройне вторгнення на територію іншої держави порушує основний принцип міжнародного права: загрожує її суверенності, територіальній цілісності та політичній незалежності [39]. Комюніке зовнішньополітичного відомства Сінгапуру від 28 лютого 2022 року роз'яснює чітко позиціонування країни: «Якщо ми не відстоюватимемо принципи, що лежать в основі незалежності та суверенітету невеликих країн, наше власне право на існування та розвиток як нації одного дня може бути подібним чином поставлене під сумнів» [40]. Лі Сянь Лун, який на той час був прем'єр-міністром країни, пояснив, що така позиція є запорукою виживання Сінгапуру як суверенної держави [235].

Важливо, що політика Республіки Сінгапур стосовно російської агресії не обмежується лише її засудженням у виступах очільників країни, але й передбачає активну підтримку України на міжнародній арені. Передусім ідеться про голосування в рамках міжнародних організацій, надання гуманітарної допомоги Україні та введення санкцій проти Російської Федерації.

У ході дослідження було проведено аналіз голосування Республіки Сінгапур при розгляді проукраїнських резолюцій у ГА ООН (див. *Додаток Б*). За статистичними підрахунками, країна підтримує більшість голосувань, що висвітлюють позицію України. Водночас Сінгапур не тільки голосує на користь проукраїнських резолюцій, але також є співавтором частини з них. Це доводить його активну позицію, спрямовану на підтримку України й досягнення справедливого

миру. Постійний представник Сінгапуру в ООН Бурган Гафур під час розгляду однієї з резолюцій, що засуджує російську агресію проти України, наголосив на її принциповому значенні для невеликих за розміром держав, адже це демонструє чіткий сигнал об'єднання заради миру й захисту принципів Статуту ООН, а також основ міжнародного права, яке є запорукою мирного співіснування країн незалежно від розміру їхньої території [40].

Важливим аспектом двосторонньої взаємодії Сінгапуру й України є надання гуманітарної допомоги. Порівняно з іншими країнами азійського регіону, Сінгапур виділяється масштабами гуманітарних вантажів, які регулярно надсилаються для потреб України, а також публічним фандрайзингом, який ініціює місцеве відділення Червоного Хреста [234, с.47]. Організація займається купівлею та доставкою нейромоніторингових систем лікування та дороговартісного ультразвукового обладнання. За посередництва посольства України в Сінгапурі відбувається передача пожежної техніки, міношукачів і рятувального оснащення. Регулярно надходять також карети швидкої допомоги та медичні засоби [236].

Окремого аналізу потребує введення урядом Сінгапуру санкцій проти Росії. З одного боку, це можна оцінити як вагомий прояв солідарності з Україною, адже з огляду на високу залежність країни від міжнародної торгівлі та відсутність подібних прецедентів у регіоні, таке рішення могло негативно відобразитися на економічних показниках Сінгапуру, а також на його позиціях у рамках Асоціації країн Південно-Східної Азії, члени якої не приєдналися до санкційного режиму та намагаються демонструвати нейтральну позицію. Уряд Республіки Сінгапур постановив обмежити фінансові операції російських банків, заборонити будь-який фандрайзинг, який може принести прибуток компаніям країни-агресорки, а також запровадити контроль над експортом Сінгапуру до Росії, наклавши вето на продажі комп'ютерної і військової техніки та товарів подвійного призначення [237].

Водночас в експертних колах по-різному оцінюють вплив санкційних обмежень, запроваджених урядом Сінгапуру. Країну відносять до переліку центрів обходу Росією західних санкцій [238]. За повідомленнями нафтотрейдерів, що оперують у водах Сінгапуру, кількість постачальників палива, які працюють із

матеріалами російського походження, зросла з лютого 2022 року. За даними *Vortexa*, у грудні 2022-го сінгапурські термінали прийняли вдвічі більше російської нафти, ніж у тому ж місяці 2021 року [238].

Однак важливо розуміти, що така ситуація склалася не через спрямовану політику уряду, а через певні об'єктивні обставини, що полягають передусім в ускладненому процесі визначення походження сирової нафти. Адже перед тим як потрапити на ринок, вона проходить через довгі ланцюги постачання, які передбачають багаторазовий продаж палива, а також можливість змішувати її в міжнародних водах, що наразі не регулюється нормами міжнародного права. До того ж санкційний режим, уведений Сінгапуром у лютому 2022 року, мав інші першочергові цілі, насамперед будучи спрямованим на експортний контроль задля запобігання отриманню Росією зброї [238]. Також потрібно розуміти, що будь-яке обмеження бізнес-операцій з боку уряду суперечить його ліберальній політиці, яка стала запорукою економічного успіху Сінгапуру. Тому перед керівництвом країни стоїть складне завдання – посилити контроль над діяльністю трейдерів, що оперують у територіальних водах країни, але водночас зберегти реноме надійного і прозорого партнера та важливого суб'єкта у світовій торгівлі сировиною.

Для кращого розуміння майбутнього розвитку двосторонніх відносин між Україною та Сінгапуром слід проаналізувати соціологічні опитування. За результатами дослідження, проведеного “The Blackbox Research”, абсолютна більшість населення країни підтримує Україну (близько 95%). Також було здійснено аналіз публічної думки стосовно впроваджених урядом санкцій проти Росії, який виявив, що більше двох третіх жителів Сінгапуру погоджуються з таким рішенням, незважаючи на його потенційний негативний вплив на економічну ситуацію. При цьому 35% населення «не визначилися», що свідчить про низькі показники тих, які виступають проти накладення санкцій [239].

Результати урядового дослідження від *SG101* прогнозують негативний вплив агресії РФ проти України на економічну ситуацію в Сінгапурі. З огляду на високу залежність країни від міжнародної торгівлі, уряд готується до порушення світових логістичних ланцюгів, технічних збоїв у проведенні фінансових транзакцій і, як

наслідок, до зростання цін. До інших проблем відносять масове поширення дезінформації та маніпуляцію громадською думкою, а також виклики для глобальної кібербезпеки [40].

Водночас ґрунтовний аналіз зовнішньополітичної стратегії Республіки Сінгапур дає підстави визначити структурні зміни глобального світопорядку як найбільшу загрозу для безпеки країни. До повномасштабного вторгнення РФ в Україну міжнародний порядок у цілому відповідав інтересам Сінгапуру, зовнішня політика якого має в основі мультиполярний підхід.

Однак агресія Росії не лише порушила основні принципи міжнародного права, зокрема територіальну цілісність і суверенітет держави, а й поставила під сумнів принципи регулювання глобальної міжнародної системи, які мають вирішальне значення для Сінгапуру, зважаючи на невеликі розміри території та її геополітичне середовище. Керівництво країни різко засуджує прояви неповаги до суверенних кордонів та будь-які збройні спроби змін на політичній карті світу. Під час саміту АСЕАН у 2023 році в інтерв'ю *Bloomberg* міністр закордонних справ Сінгапуру В. Балакришнан наголосив на глобальному впливі війни Росії проти України на світову геополітику. На його думку, вторгнення РФ матиме більш помітні наслідки для формування світопорядку, ніж це було при падінні Берлінської стіни. Балакришнан спрогнозував також появу нових викликів для міжнародної безпеки й торгівлі, адже війна такого масштабу уповільнює прогрес міжнародної спільноти в досягненні багатосторонніх домовленостей про співпрацю, нівелює взаємозалежність країн та провокує нові конфлікти [39].

Для мінімізації таких ризиків, керівництво Сінгапуру планує особливу увагу приділити активізації співробітництва в рамках АСЕАН та посиленню безпекової компоненти в розбудові інституцій у регіоні. Ще в перші місяці війни прем'єр-міністр країни визначив це пріоритетом у політиці Сінгапуру та висловив сподівання на активне залучення інших держав-учасниць асоціації, адже посилення безпекової кооперації повинно стати базою для запобігання появі збройних конфліктів у регіоні. Крім того, країни Південно-Східної Азії, на думку очільника Сінгапуру, повинні використовувати АСЕАН як надійну платформу для

обговорення і вирішення комплексних питань регіонального порядку, уникаючи ескалації на дво- та багатосторонньому рівні [235].

Важливим для розвитку двосторонніх відносин України й Республіки Сінгапур став візит Володимира Зеленського на початку червня 2024 року з метою участі в Азійському саміті з питань безпеки «Діалог Шангри-Ла». Окрім переговорів у багатосторонньому форматі, Володимир Зеленський провів робочі зустрічі на найвищому рівні, зокрема з президентом Сінгапуру Тарманом Шанмугаратнамом та прем'єр-міністром країни Лоуренсом Вонгом [240].

Уперше президенти України й Сінгапуру зустрілися в січні 2024 року в рамках Світового економічного форуму в Давосі. Тоді лідери обговорили питання перспектив двостороннього співробітництва, зокрема в галузях кібербезпеки та сільського господарства, особливу увагу також приділили безпеці судноплавства та гарантуванню продовольчої стабільності у світі [241]. Цього разу зустріч уже була більш предметною та стосувалася конкретних питань потенційної взаємодії сторін. На основі аналізу офіційних повідомлень уряду Сінгапуру доходимо висновку, що для країни візит Президента Зеленського відіграв важливу роль [240]. Сінгапур зацікавлений у посиленні свого реноме як держави, яка відстоює необхідність дотримання засад міжнародного права та принципів Статуту ООН. Питання регулювання конфліктів у світі продовжує бути принциповим для Сінгапуру. Тому, попри певне прагнення зберегти баланс у стратегії відносин із Росією, лідери країни у своїх заявах відкрито засуджують збройну агресію проти України та закликають до якнайшвидшого врегулювання конфлікту на основі поваги до непорушності кордонів та територіальної цілісності країн.

Знаковою була також розмова В. Зеленського з Лоуренсом Вонгом. Важливо, що Президент України став одним із перших світових лідерів, з ким зустрівся новопризначений прем'єр-міністр Сінгапуру. Це заклало необхідний фундамент для подальшої комунікації та зближення позицій обох країн на міжнародній арені. Під час першої зустрічі було обговорено ряд ключових питань міжнародної безпеки у світовому й регіональному вимірах. Обидві сторони відстоюють необхідність

«поваги до суверенітету, політичної незалежності та територіальної цілісності кожної країни» [240].

Окрім спільних поглядів на міжнародно-політичні питання, Зеленський і Вонг зійшлися також на взаємній зацікавленості в поглибленні торгово-економічних зв'язків на двосторонньому рівні [240]. Про практичну налаштованість розвивати нові напрямки співпраці свідчить також окрема зустріч Президента України з провідними інвестиційними компаніями Сінгапуру. З одного боку, Україна зацікавлена у збереженні наявних бізнес-зв'язків, однак особливий інтерес тепер становить сфера технологій та інновацій [242].

Для розбудови економічних партнерств важливим є також розвиток договірно-правової бази, що регламентує відносини між країнами. Під час зустрічі Президента Зеленського і прем'єр-міністра Вонга було підписано Угоду про повітряне сполучення між Україною та Сінгапуром, яка повинна розширити можливості співпраці для авіакомпаній обох країн. За оцінками авторитетного азійського видання в галузі авіації "Asian Aviation", укладення такого договору є знаковим для розвитку двосторонніх авіаційних відносин, які до того регламентувалися угодою від 2011 року, що не передбачала тісної взаємодії [243]. Тепер авіакомпанії обох країн матимуть змогу здійснювати необмежену кількість пасажирських та вантажних перевезень незалежно від місткості чи типу повітряного судна. Угода також забезпечує більш сприятливі регуляторні та бізнес-рамки для авіакомпаній, які здійснюють повітряне сполучення між двома країнами. Коментуючи важливість такого підписання, міністр транспорту і другий міністр фінансів Сінгапуру Чі Хонг Тат додав, що це «демонструє відданість Сінгапуру зміцненню авіаційного партнерства з країнами-однодумцями» [243].

Принципово важливою для розвитку двосторонніх відносин країн стала участь Сінгапуру в інавгураційному Саміті миру, що відбувся 15-16 червня 2024 року у Швейцарії. Попри передане особисто запрошення прем'єр-міністрові Лоуренсу Вонгу, було прийнято рішення делегувати на саміт Сім Анн – старшого державного міністра МЗС Сінгапуру. Про це повідомив прем'єр-міністр країни на своїх офіційних сторінках у соціальних мережах *X* та *Facebook* після телефонної

розмови з президентом Швейцарії напередодні саміту. Причини такого рішення можуть полягати в прагненні зайняти більш обережну позицію у зв'язку з небажанням Китаю долучатися до саміту, а також із консолідацією поглядів у рамках АСЕАН. Тільки чотири з десяти держав-членів асоціації прийняли рішення відправити своїх делегатів на Саміт миру. Водночас представництво Сінгапуру на нижчому рівні може пояснюватися нетривалим перебуванням Лоуренса Вонга на посаді прем'єр-міністра та пов'язаною з цим відсутністю можливостей здійснювати візити подібного рівня. Станом на вересень 2024 він відвідував в основному тільки територіально близькі країни, що, у свою чергу, дає підстави вважати його участь у наступних самітах більш імовірною.

Водночас присутність представника Сінгапуру у Швейцарії вкотре засвідчила порівняно сильну позицію країни та її прагнення відстоювати цінності міжнародного права та безпеки на міжнародній арені, що контрастує з бажанням більшості країн регіону не приймати жодної зі сторін та залишатися нейтральними. У своєму виступі міністерка Сім Анн, яку прем'єр-міністр країни делегував у якості свого особистого посланника, підтвердила непохитну позицію Сінгапуру щодо дотримання принципів міжнародного права і Статуту ООН. Для країни питання підтримки територіальної цілісності, політичної незалежності та суверенітету всіх країн має принципове значення. Міністерка також наголосила, що дотримання цих принципів є запорукою безпеки для всіх країн світу, зокрема для Сінгапуру. Важливо, що у виступі Сім Анн було чітко вказано, хто є агресором у російсько-українській війні. На відміну від багатьох інших країн, Сінгапур рішуче засудив російське вторгнення в Україну, вкотре наголосивши, що вони «не обирають сторони, а захищають принципи» [244].

Головну увагу міністерка приділила пункту Формули миру про ядерну безпеку. Як країна, що входить до Ради керуючих МАГАТЕ, Сінгапур неодноразово наголошував на потребі вирішення потенційних ризиків, пов'язаних з окупацією Запорізької АЕС. Сім Анн вкотре наголосила на необхідності гарантувати захист та безпечне функціонування електростанції відповідно до п'яти принципів, сформульованих генеральним директором МАГАТЕ [245]. Порівняно з деякими

іншими виступами представників Глобального Півдня, які ґрунтувалися на ідеях мирних переговорів, промова представниці Сінгапуру містила чіткий заклик до Росії припинити бойові дії та розпочати переговори з Україною з метою віднайти мирне та тривале вирішення конфлікту відповідно до норм міжнародного права та Статуту ООН, що передбачає, зокрема, виведення російських військ з України й відновлення її територіальної цілісності та непорушності кордонів.

Висновки до Розділу 3

Глобальний вимір зовнішньополітичної стратегії Сінгапуру базується на активізації діяльності країни на міжнародній арені відповідно до засад мультиполярності. Геополітичне балансування між ключовими центрами сили допомагає зберегти автономність, однак несе потенційні ризики у випадку загострення відносин між ними. Стратегія хеджингу дозволяє максимізувати вигоди від співпраці зі Сполученими Штатами й Китаєм.

КНР залишається важливим торгово-економічним партнером, однак у політико-безпековому плані уряд Сінгапуру історично тяжіє до США. Етнонаціональна спорідненість із Китаєм ускладнила розвиток рівноправних взаємин через спроби останнього позиціонувати себе в ролі старшого брата. Водночас залежність обох країн від світової торгівлі посилює їхній інтерес до двостороннього співробітництва й поглиблення інтеграційних процесів КНР у рамках АСЕАН.

Еволюція зовнішньополітичної стратегії Сінгапуру включала також пошук нових партнерств і просування національних інтересів в усіх без винятку регіонах світу, що базувалося передусім на взаємовигідних торгово-інвестиційних проєктах у сфері цифрової економіки, фінансових технологій і кібербезпеки. Позитивний вплив має сприятливе бізнес-середовище, збалансований імідж держави на міжнародній арені та можливість отримати доступ до ринків країн АСЕАН завдяки прямим бізнес-зв'язкам із Сінгапуром.

Особливо помітною є трансформація двосторонніх взаємин із Великою Британією, Ізраїлем, Росією та Україною. Ескалація конфлікту в Секторі Гази і

збройна агресія РФ проти України стали серйозними безпековими викликами для Сінгапуру як держави, що особливо залежить від стабільності міжнародної системи. Якщо у близькосхідному конфлікті уряд зберігає збалансовану позицію й утримується від засудження жодної зі сторін, то після повномасштабного вторгнення РФ в Україну виступив із різкою критикою агресора й закликом до термінового виведення російських військ і відновлення територіальної цілісності й непорушності кордонів 1991 року. На відміну від інших країн Південно-Східної Азії, Сінгапур послідовно підтримує Україну в рамках міжнародних організацій, обмежує фінансові операції з російською стороною, дотримується санкційного режиму в торгівлі, а також бере участь у миротворчих ініціативах Президента України Володимира Зеленського.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі проведено аналіз еволюції зовнішньополітичної діяльності Республіки Сінгапур від проголошення незалежності країни в 1965 році до сьогодні. На основі поставлених завдань наукового дослідження було досягнуто таких результатів:

1. Становлення принципів і засад зовнішньополітичної діяльності Сінгапуру відбувалося в умовах стратегічної невизначеності, пов'язаної зі складними геополітичними умовами після проголошення незалежності в 1965 році. До першочергових цілей належала нормалізація двосторонніх відносин із сусідніми країнами, підтримка балансу сил між великими державами, розвиток безпеково-оборонних партнерств після відходу британських військ та інтеграція до світової економіки завдяки використанню транспортно-логістичного потенціалу й залученню іноземних інвестицій.

Зважаючи на обмежені географічні параметри, сталий економічний і соціальний розвиток Сінгапуру залежить від стабільності міжнародної системи. Тому при формуванні принципів і підходів зовнішньополітичної стратегії було враховано потребу невід'ємного дотримання норм міжнародного права та захисту глобального світопорядку. Країна послідовно відстоює принцип рівності всіх держав незалежно від їхнього розміру та підтримує глобальні зусилля зі зміцнення міжнародної безпеки за допомогою договірних механізмів.

Водночас одним із головних принципів зовнішньополітичної діяльності Сінгапуру залишається дотримання балансу сил, що дозволяє уникнути односторонньої залежності від інших держав. У випадку міжнародних конфліктів Сінгапур традиційно займає нейтральну позицію.

Дотримуючись концепції південно-східноазійського регіоналізму, країна послідовно виступає ініціатором поглиблення безпекової та економічної інтеграції в рамках АСЕАН.

Одним із головних векторів зовнішньополітичної стратегії Республіки Сінгапур є безпеково-оборонний вимір. У процесі трансформації міжнародної

системи й появи нових викликів еволюціонували також загрози національній безпеці. Після нівелювання ризиків ескалації відносин із сусідніми державами та врегулювання внутрішніх етнолінгвістичних і релігійно-культурних розбіжностей актуальною залишається концепція «тотальної оборони», яка передбачає комплексний багаторівневий підхід до управління ризиками в усіх сферах суспільного життя.

У рамках Стратегії національної безпеки (2004) головною загрозою визначено транснаціональний тероризм. Особливу увагу приділено превентивним інструментам із недопущення терактів, що поєднує проактивні дипломатичні зусилля для формування консолідованого фронту боротьби з цим явищем, системну розвідувальну діяльність та посилений контроль над прикордонними зонами.

Попри коригування пріоритетів і векторів розвитку відповідно до нових викликів і перспектив, головною метою зовнішньої політики залишається забезпечення сталих умов для розвитку країни та гарантування безпеки її громадян. Водночас в останні роки помітне збільшення геополітичних амбіцій Сінгапуру та мультиплікація векторів зовнішньополітичної діяльності, зокрема розвиток відносин із країнами Африки, Близького Сходу та Латинської Америки у дво- і багатосторонніх форматах.

Огляд головних трансформацій зовнішньополітичної стратегії країни у процесі історичного розвитку дає підстави вважати, що саме мультиполярність є найбільш бажаною формою структуризації міжнародної системи, яка дозволяє Сінгапуру послідовно збільшувати політичний та економічний вплив на регіональному та глобальному рівні.

2. У процесі історичних трансформацій зовнішньополітичної стратегії Республіки Сінгапур регіональний вимір набуває пріоритетного значення. Це пов'язане насамперед із глобальною геополітичною невизначеністю, зокрема з ескалацією відносин між США і КНР та потребою диверсифікації міжнародних партнерств.

Стрімкі темпи економічного зростання регіону позитивно відображаються на позиціях Сінгапуру у світовій торгівлі. Країні притаманні найвищі показники внутрішньорегіонального торговельного обороту, що дозволяє претендувати на статус ключового транзитного хабу в Південно-Східній Азії та виступати в ролі посередника для позарегіональних партнерів.

Тому уряд країни демонструє інтерес до поглиблення взаємозв'язків у рамках АСЕАН. Сінгапур ініціює масштабні проєкти для координації зусиль із протидії сучасним викликам, зокрема загрозам тероризму, кіберзлочинності та кліматичним змінам. Передові позиції Сінгапуру в галузі цифрової торгівлі дозволяють використовувати фінансово-економічні проєкти для збільшення власного політичного впливу.

Головування країни в організації у 2018 році було присвячено побудові резильєнтної і розгалуженої регіональної системи. У фокусі діяльності Сінгапуру було посилення економічної інтеграції в рамках АСЕАН для підвищення результативності спільної протидії безпековим і соціальним викликам. Рік головування вважається одним із найбільш ефективних у контексті досягнення регіональних трансформацій, насамперед у сприянні безбар'єрній економічній діяльності та еволюції цифрових галузей. До головних здобутків країни належать передусім запуск мережі розумних міст, регламентація безпекових аспектів шляхом укладання окремих кодексів поведінки держав-членів та фіналізація домовленостей щодо електронної комерції.

3. Окреме місце в регіональному вимірі зовнішньополітичної стратегії Республіки Сінгапур займає розвиток двосторонньої взаємодії з Малайзією та Індонезією як територіально найближчими державами та стратегічними партнерами Сінгапуру. Високий ступінь конфронтаційності у відносинах із сусідніми країнами після проголошення незалежності Сінгапуру становив загрозу для його стабільного економічного й соціокультурного розвитку. Трансформація підходів керівництва до формування політики відносно обох держав і встановлення особистих контактів між

лідерами допомогли уникнути ескалації й поступово сформувати підґрунтя для взаємовигідної співпраці.

До факторів, що негативно вплинули на розвиток взаємодії з **Малайзією**, передусім належить невдала спроба об'єднання країн у складі федерації, наявність відмінних економічних моделей та загострення етнічних протиріч. Поглиблення торгово-економічних відносин сприяло поступовій інтенсифікації політичних контактів. Позитивний вплив мало врегулювання територіальних суперечок, зменшення залежності Сінгапуру від поставок питної води й активізація інвестицій в інфраструктурні проекти. Водночас, попри взаємозалежність процесів історичного розвитку і багаторівневість двосторонньої інтеграції, динаміка відносин характеризується широкою політичною амплітудою й певним чином залежить від внутрішньополітичних змін в уряді Малайзії. Станом на сьогодні рівень взаємозв'язків стабільно залишається одним із найвищих у регіоні й дозволяє координувати позиції країн у рамках АСЕАН.

Для розвитку взаємодії з **Республікою Індонезія** також характерна еволюція від геополітичної напруженості до встановлення тісного партнерства. Нормалізація відносин стала можливою завдяки наявності спільних геополітичних цілей, пов'язаних із протидією поширенню комунізму в регіоні й активізацією інтеграційних процесів у рамках АСЕАН. Пріоритетною традиційно залишається оборонна співпраця, спрямована насамперед на підтримання миру й безпеки в регіоні. Попри зміну очільників країн у 2024 році, рівень кооперації залишається стабільно високим.

4. В основі зовнішньополітичної діяльності Сінгапуру лежить принцип геополітичного балансування, що дозволяє уникнути односторонньої залежності у відносинах із глобальними політичними акторами. Практичне втілення цього концепту передбачає системний підхід до реалізації національних інтересів на міжнародній арені, диверсифікацію економічних партнерств і нейтралітет у випадку загострення відносин між іноземними партнерами. Таким чином, за умови будь-

яких змін геополітичної конфігурації Сінгапур продовжує співпрацювати з усіма акторами на вигідних для себе умовах.

Разом із тим, ескалація двосторонньої взаємодії США і КНР залишається одним із безпекових викликів для Сінгапуру. Тому в основі стратегії розвитку відносин з обома країнами лежить принцип «хеджингу», що передбачає максимізацію вигод від кооперації та уникнення будь-яких форм конфронтації.

Наразі відносини з КНР залишаються важливими з огляду на найвищі показники торговельного обороту, однак США зберігають першість у безпеково-оборонному вимірі партнерства та з питань кооперації у високотехнологічних галузях.

Стратегія відносин із **Китаєм** базується на балансуванні між розширенням співробітництва та дистанціюванням. Республіка Сінгапур першою серед країн Азії уклала з КНР двосторонню угоду про вільну торгівлю та підвищила рівень взаємодії до Всеосяжного високоякісного партнерства, орієнтованого на майбутнє. Водночас уряд прагне не допускати політичного зближення через складну історію розвитку відносин, безпекові ризики, пов'язані з високою етнолінгвістичною спорідненістю, та потребу збереження окремої національної ідентичності.

Гальмівним фактором у відносинах із КНР вважається активне співробітництво Сінгапуру з **Тайванем**. Однак детальний аналіз двосторонніх контактів дозволяє дійти висновку, що наразі співпраця з Китайською Республікою, попри періодичну критику з боку КНР, суттєво не впливає на рівень взаємодії з останньою.

Відносини зі **США** традиційно ґрунтуються на тісній співпраці у військово-оборонній сфері, взаємних економічних інтересах і кооперації в підтримці безпекового правопорядку в АТР, що включає спільне подолання глобальних загроз, включаючи тероризм і транснаціональну злочинність. Безпекові домовленості передбачають високий ступінь кооперації та послідовне розширення форматів взаємодії. Передусім сюди належить тренування військових, експорт сучасних зразків озброєння, спільна протидія піратству, науково-технічний вимір кооперації та використання інфраструктури Сінгапуру ВМС США.

5. Розширення варіативності векторів зовнішньополітичної діяльності Республіки Сінгапур свідчить про зростання геополітичних амбіцій держави. З метою реалізації безпекових та економічних інтересів уряд підтримує поглиблення співпраці з позарегіональними акторами.

Для багатьох держав Сінгапур виступає в ролі регіонального економічного хабу, що дозволяє розширювати бізнес-діяльність на інші країни Південно-Східної Азії. Важливу роль у технічному забезпеченні такої співпраці відіграє урядове агентство *Enterprise Singapore*, створене для підтримки сінгапурських компаній за кордоном, пошуку іноземних партнерів і ринків збуту продукції, а також для формування позитивного образу країни як глобального хабу міжнародної торгівлі за рахунок сприяння транснаціональним компаніям, які мають намір відкрити регіональний офіс у Республіці Сінгапур.

Окремим аспектом посилення впливу Сінгапуру у світі є розвиток багатосторонніх форматів взаємодії, зокрема Азійсько-Близькосхідний діалог, африкано-сінгапурські бізнес-семінари, Форум співпраці Латинської Америки і Східної Азії тощо.

Перська затока цікава насамперед у контексті активізації економічної дипломатії. Розвиток нафтопереробної галузі в Сінгапурі зумовлює постійну потребу надійних поставок сировини. Однак аналіз динаміки експортно-імпортних операцій дозволяє простежити поступове зменшення ролі регіону в забезпеченні нафтових потреб Сінгапуру й водночас збільшення частки інноваційних галузей, що включає також обмін передовими технологіями. Помітно зростає обсяг двосторонніх прямих іноземних інвестицій, насамперед у галузі суднобудування, енергетики, авіаліній та готельного бізнесу.

Паралельно відбувається посилення фінансово-економічних зв'язків з **Африкою**. Серед членів АСЕАН Республіка Сінгапур є найбільшим інвестором і торговельним партнером для країн регіону. Насамперед сторони зацікавлені в активізації співпраці в галузі цифрової економіки, зважаючи на передові позиції Сінгапуру в цій сфері. Висока інвестиційна привабливість країни в межах

африканського регіону пояснюється іміджем надійного партнера, що не становить політичних чи безпекових загроз, соціальною спрямованістю спільних проєктів і дотриманням екологічних стандартів.

На економічні взаємини з **Латинською Америкою** позитивно впливає розвинена договірно-правова база, що включає ряд двосторонніх торговельних угод, кооперацію в рамках Всеосяжної та прогресивної угоди про Транстихоокеанське партнерство, а також недавнє підписання двох субрегіональних угод про вільну торгівлю: з Тихоокеанським альянсом (PASFTA) та МЕРКОСУР (MCSFTA). Сінгапур зацікавлений насамперед в інвестиційному потенціалі регіону у сфері ІТ-технологій та модернізації агропромислового комплексу, а також у розвитку спільних інфраструктурних проєктів.

Попри географічну віддаленість, Республіка Сінгапур розвиває **арктичний** вектор зовнішньої політики. Передусім це пов'язано із зацікавленістю в експорті технологій добування нафти у важкодоступних місцях, великогабаритних суден та морських платформ. Водночас для Сінгапуру як острівної держави важливим є екологічний аспект, а саме інтерес до вивчення кліматичних змін і контролю над таненням льодовиків.

6. Огляд трансформації двосторонніх відносин Республіки Сінгапур зі Сполученим Королівством Великої Британії та Північної Ірландії, Державою Ізраїль, Російською Федерацією та Україною дозволив простежити основні зміни в зовнішньополітичних підходах уряду на прикладі конкретних кейсів.

Динаміка двосторонньої взаємодії з **Великою Британією** свідчить про перехід від постколоніальної асиметрії до рівня стратегічного партнерства, формалізованого відповідною угодою, укладеною у 2023 році. Спільне історичне минуле зумовило схожість судової, пенсійної, податкової та освітньої моделей, що вплинуло також на формування засад політичної культури й методів суспільного управління в Сінгапурі. У фокусі взаємодії між країнами наразі економічний вимір, зокрема сфера фінансів і двосторонні інвестиції.

Трансформація підходів до розвитку відносин з Ізраїлем, РФ та Україною розкриває вплив міжнародних конфліктів на рівень двосторонніх взаємин Сінгапуру з цими країнами. Так, загострення безпекової ситуації в Секторі Гази відобразилося на розвитку відносин із **Державою Ізраїль**. З одного боку, вагомим фактором є історичні партнерські взаємини з Ізраїлем, а з іншого – тиск малайської спільноти та потреба узгодження позицій у рамках АСЕАН, де превалюють пропалестинські настрої. Тому уряд дотримується принципу балансування між співробітництвом з Ізраїлем та дистанціюванням від його конфлікту з Палестиною, наголошуючи на потребі мирного врегулювання ситуації, що дозволяє підтримувати партнерські зв'язки з Ізраїлем та водночас уникати соціальної напруженості всередині країни та в межах регіону.

Унаслідок структурних переформатувань міжнародної системи відчутних трансформацій зазнали відносини з **Росією**. Рівень торгово-економічних операцій і частота політичних контактів свідчать про відсутність інтересу до поглиблення співпраці з боку обох сторін. Водночас підписання Угоди про вільну торгівлю з ЄЕС, членом якого є РФ, позитивно вплинуло на двосторонні економічні відносини, відкривши нові можливості в нафтогазовій та агропромисловій сфері.

Повномасштабне вторгнення Росії в **Україну** стало серйозним безпековим викликом для Сінгапуру і засвідчило відхід від принципу прагматизму й нейтралітету у світовій політиці. Посилаючись на необхідність дотримання міжнародно-правових норм і поваги до суверенітету кожної держави, уряд піддав різкій критиці дії агресора й закликав до невідкладного виведення російських військ і відновлення територіальної цілісності України. На відміну від інших країн АСЕАН, Сінгапур займає послідовну позицію в рамках ООН і МАГАТЕ, надає Україні гуманітарну допомогу, обмежує фінансові операції з російськими банками, а також, попри ліберальні підходи в економічній політиці, дотримується санкційного режиму в торгівлі з Росією. Участь Сінгапуру в миротворчих ініціативах Президента України дає підстави говорити про готовність країни підтримувати досягнення справедливого миру на основі реалізації Формули миру,

зокрема в контексті залучення до роботи над пунктами про ядерну, продовольчу й екологічну безпеку.

7. В умовах збройної агресії РФ та становлення нового світопорядку досвід Сінгапуру може бути ефективним для побудови диференційованої та багатовимірної зовнішньополітичної стратегії України з метою недопущення односторонньої залежності від інших політичних акторів.

Аналіз концептуальних засад зовнішньої політики Республіки Сінгапур доводить, що реалізація національних інтересів і дотримання балансу сил у взаємодії з глобальними акторами повинні відбуватися паралельно з використанням інструментів економічної дипломатії, можливостей вільної торгівлі та багаторівневих інтеграційних форматів, а також цілеспрямованим конструюванням образу держави на міжнародній арені.

Одним з елементів підвищення політичного впливу України у світі може стати лідерство у глобальних зусиллях зі зміцнення міжнародної безпеки, зокрема через активне залучення до миротворчих, спостережних і поліцейських місій. Як і Сінгапур, Україна може відіграти важливу роль у протидії транснаціональному тероризму, зокрема в боротьбі з піратством та кіберзагрозами. Важливим аспектом є також долучення до розробки міжнародно-правових документів і кодексів поведінки, у тому числі просування спільних законодавчих ініціатив із метою уніфікації норм.

Окрім європейської та євроатлантичної інтеграції, зовнішньополітична стратегія України повинна включати розвиток окремого субрегіонального вектора. Інтеграція в рамках АСЕАН допомагає країнам ПСА стримувати експансію КНР, що свідчить про ефективність регіональних форматів у контексті спільної протидії зовнішнім безпековим загрозам. Для України також важлива консолідація зусиль із партнерами з метою зменшення впливу РФ, тому до пріоритетів зовнішньої політики має належати як реанімація чинних субрегіональних інституцій, так і створення нових спеціалізованих альянсів (ОЧЕС, ГУАМ, Люблінський трикутник,

Балто-Чорноморські ініціативи, Тримор'я тощо). У постконфліктний період Україна потенційно зможе стати лідером у формуванні регіональної архітектури безпеки.

Критично важливим є виведення двосторонніх відносин із Польщею, Словаччиною та Угорщиною на добросусідський рівень. Досвід Сінгапуру доводить, що посилення економічної інтеграції нівелює безпекові загрози. До ефективних інструментів налагодження взаємодії можна віднести:

- розвиток інфраструктурних транскордонних проєктів, створення спільних підприємств;
- законодавче розширення форматів співпраці на рівнях B2B та P2P;
- обопільне визнання історичних помилок (досвід врегулювання політичної напруженості з Індонезією може бути ефективним у вирішенні історичних розбіжностей із Польщею);
- ініціювання взаємовигідних проєктів інтеграції в цифрових галузях, запозичення досвіду української “Дії”;
- реалізація двосторонніх оборонних проєктів, спільні військові навчання, надання допомоги у випадку надзвичайних ситуацій;
- співпраця в розвідувальній сфері (обмін інформацією, розвиток і взаємосумісність радіолокаційних систем), узгодженість стандартів виробництва зброї;
- ініціювання щорічних розширених форматів двосторонніх зустрічей на рівні очільників країн та ключових міністрів за прикладом *Leaders Retreat*, ініційованих урядом Сінгапуру для розвитку співпраці з Малайзією та Індонезією (унікальність такого формату передбачає обговорення широкого кола питань у неформальній обстановці, що водночас сприяє зміцненню довіри та досягненню конкретних результатів для міжвідомчої координації).

Аналіз двосторонніх відносин Сінгапуру з Китаєм та США доводить ефективність стратегії хеджингу, яку в модифікованому форматі також можна інтегрувати в оновлену зовнішньополітичну стратегію України. Це дозволить максимізувати вигоди від кооперації з різними політичними акторами й уникнути конфронтації у відносинах.

Разом із тим, наявні перспективи посилення безпекової кооперації зі США за прикладом Сінгапуру, який є важливим партнером з огляду на розміщення американських підрозділів, співпрацю у протидії піратству та спільні науково-дослідні розробки.

Найбільш актуальним, на нашу думку, є запозичення досвіду Республіки Сінгапур у налагодженні співробітництва з територіально віддаленими регіонами, з якими рівень взаємодії початково є низьким. Зокрема, у контексті диверсифікації експортних ринків важлива активізація кооперації з країнами Глобального Півдня. Серед конкретних інструментів взаємодії слід виділити:

- посилення економічної дипломатії в рамках позиціонування в ролі логістичного хабу (з огляду на розташування на перехресті торговельних шляхів);
- реалізація взаємовигідних проєктів у диджитал-галузях, зокрема з цифровізації державних послуг (за аналогом “Дії”) та онлайн-банкінгу;
- використання платформ багатосторонньої дипломатії як можливість компенсувати обмежені ресурси і недостатню дипломатичну представленість у віддалених регіонах;
- ініціювання міжрегіональних форматів кооперації та укладання угод про вільну торгівлю з регіональними блоками (із РСАДПЗ, МЕРКОСУР, Тихоокеанським альянсом тощо);
- відкриття торговельних домів як субрегіональних хабів для налагодження прямих бізнес-зв’язків (на прикладі *Enterprise Singapore*);
- просування іміджу надійного партнера, що не становить політичних чи безпекових ризиків на відміну від Китаю чи колишніх метрополій;
- залучення українських компаній до тендерів для реалізації проєктів стратегічного значення, зокрема з питань розвитку критичної інфраструктури та глибоководних портів;
- соціальна спрямованість спільних проєктів з метою досягнення цілей сталого розвитку, зокрема цифровізація сільської місцевості, поширення онлайн-додатків для освітніх послуг тощо.

Отже, доходимо висновку, що ефективність стратегії Сінгапуру дає змогу запозичити концептуальні підходи та практичні інструменти для реалізації національних інтересів у контексті трансформації зовнішньополітичного курсу України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Leifer M. Singapore's Foreign Policy: Coping with vulnerability. London : Routledge, 2000. 177 p.
2. Chong A. Singapore's foreign policy beliefs as 'Abridged Realism': Pragmatic and liberal prefixes in the foreign policy thought of Rajaratnam, Lee, Koh, and Mahbubani. *International Relations of the Asia-Pacific*. 2006. Vol. 6, iss. 2. P. 269–306.
3. Acharya A. Singapore's Foreign Policy: The Search For Regional Order. Singapore : World Scientific Publishing Co Pte Ltd, 2007. 216 p.
4. Morgenthau H. Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace. 5th ed. New York : Alfred A. Knopf, 1978. 590 p.
5. Matthews R., Bintang Timur F. Singapore's 'Total Defence' Strategy. *Defence and Peace Economics*. 2023. 35 (5). P. 638–658.
<https://doi.org/10.1080/10242694.2023.2187924>.
6. Waltz K. Theory of International Politics. Reading (MA) : Addison-Wesley, 1979. 251 p.
7. Mearsheimer J. J. The Tragedy of Great Power Politics. New York : W. W. Norton & Company, 2001. 555 p.
8. Lim L. The Foreign Policy of Singapore. *The Political Economy of Foreign Policy in Southeast Asia* / D. Wurfel, B. Burton. London : Palgrave Macmillan, 1990. P. 124–145.
9. Keohane R. After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy. *Princeton University Press*, 1984. 293 p.
10. Ikenberry J. Liberal Leviathan. *Princeton University Press*, 2012. 392 p.
11. Wendt A. Social Theory of International Politics. Cambridge : Cambridge University Press, 1999. 429 p.
12. Цирфа Ю. А. Зовнішньополітична ідентичність у теорії міжнародних відносин : дис. ... канд. політ. наук : 23.00.04 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2013. 225 с.

13. Haass R.N. *The World: A Brief Introduction*. New York : Penguin Press, 2020. 400 p.
14. Хаас Р. Розхитаний світ. Зовнішня політика Америки і криза старого ладу / пер. М. М. Климчук. Київ : Основи, 2019. 376 с.
15. Finnemore M. *National Interests in International Society*. Ithaca, NY : Cornell University Press, 1996. 144 p.
16. Махбубані К. Чи виживе Сингапур? Як місто-держава готується до нових викликів / пер. А. Марховська. Наш Формат, 2021. 272 с. ISBN 978-617-7863-47-1.
17. Meaning of foreign policy in English. *Cambridge Dictionary*. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/foreign-policy> (date of access: 05.09.2023).
18. Foreign policy. *Dictionary.com*. URL: <https://www.dictionary.com/browse/foreign-policy> (date of access: 05.09.2023).
19. Foreign policy. *Encyclopedia Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/topic/foreign-policy> (date of access: 05.09.2023).
20. Meyriat J. L'étude de la politique extérieure. *Revue française de science politique*. 1961. №11. P. 143–154.
21. Ждамарова А.В. Зовнішня політика сучасної держави: Основні підходи до визначення поняття. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні відносини*. 2020. №6. С. 72–78.
22. Седляр Ю. О. Еволюція аналізу зовнішньої політики як наукового напрямку. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2010. № 93 (II). С. 43–50.
23. Hudson V. *Foreign Policy Analysis: Classic and Contemporary Theory*. Lanham : The Rowman and Littlefield Publishing Group, 2007. P. 234.
24. Сунь-Дзи. Мистецтво війни. Львів : Видавництво Старого Лева, 2015. 112 с.
25. Clausewitz C. *Vom Kriege*. CORMORAN IM SUEDWEST VLG, 2000.
26. Moltke H. Über Strategie. *Mittler*, 1891. (Kriegsgeschichtliche Einzelschriften; т. 13)

27. Rumelt R. *Good Strategy Bad Strategy: The difference and why it matters*. London : Profile Books, 2017. 322 p.
28. Капітоненко М.Г., Перепелиця Г.М., Галака С.П. *Зовнішньополітичні доктрини і стратегії : навчальний посібник / ред. Г.М. Перепелиця*. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2021. 420 с.
29. Definition of 'multipolarity'. *Collins English Dictionary*. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/multipolarity> (date of access: 12.10.2023)
30. González L. *World Stage: Transition Towards Multipolarism*. *Instituto Español de Estudios Estratégicos: IEEE*. 2012. URL: https://www.ieee.es/Galerias/fichero/docs_opinion/2012/DIEEEO36-2012_Mundomultipolar_LAstorga_ENGLISH.pdf (date of access: 13.10.2023)
31. Kaplan M., Sharkansky I. *The Systems Approach To International Politics. Macropolitics: Essays on the Philosophy & Science of Politics*. New York : Routledge. 1969. P. 256.
32. Jo Inge Bekkevold. No, the world is not multipolar. *Foreign Policy*. 2022. URL: <https://foreignpolicy.com/2023/09/22/multipolar-world-bipolar-power-geopolitics-business-strategy-china-united-states-india/> (date of access: 21.11.2024)
33. Schalk J. *Towards a multipolar world order*. *FreedomLab*. 2020. URL: <https://freedomlab.org/towards-a-multipolar-world-order/> (date of access: 18.10.2023).
34. Dee M. *The Emergence of a Multipolar World. The European Union in a Multipolar World: World Trade, Global Governance and the Case of the WTO*. London: Palgrave Macmillan, 2015.
35. Bunde T., Eisentraut S., Schütte L. *Multipolarization. Munich Security Report 2025 / ed. N. Knapp*. Königsdruck, 2025. 150 p.
36. Лі Куан Ю. *Із третього світу в перший. Історія Сингапуру. 1965-2000 рр.* / пер. Євген Сагайдак. Київ : КМ-БУКС, 2016. 760 с.

- 37.Г. Елісон, Р. Д. Блеквілл, Е. Вайн. Лі Куан Ю. Роздуми великого лідера про майбутнє Китаю, США та світу / пер. О. Лобастової. Київ : КМ-БУКС, 2017. 224 с.
- 38.An interview with Lawrence Wong, Singapore’s next PM. *The Economist*. 08.05.2024. URL: <https://www.economist.com/asia/2024/05/08/an-interview-with-lawrence-wong-singapores-next-pm> (access date: 09.05.2024).
- 39.Transcript of Minister for Foreign Affairs Dr Vivian Balakrishnan’s Interview with Bloomberg for its 7th Asean Business Summit at the Bloomberg Studio, Tuesday, 15 March 2022. *Official site of the Ministry of Foreign Affairs of Singapore*. 16.03.2022. URL: <https://www.mfa.gov.sg/Newsroom/Press-Statements-Transcripts-and-Photos/2022/03/20220316-Bloomberg-interview> (access date: 05.02.2023).
- 40.Singapore’s Stance towards Russia’s Invasion of Ukraine. *SG101*. 01.03.2022. URL:https://www.sg101.gov.sg/files/packages/2022/russia's%20invasion%20of%20ukraine/folio%201%20-%20insights%20-22_singapore's%20principled%20stand%20on%20russia's%20invasion%20of%20ukraine.pdf (access date: 05.02.2023).
- 41.Creating a Shared Identity as Singaporeans. *SG101. Social National Identity*. URL: <https://www.sg101.gov.sg/social-national-identity/sharedidentity/> (access date: 22.11.2024).
- 42.Grzywacz A. Singapore’s approaches toward ASEAN integration. *ASEAN in a Changing World* / Agata W. Ziętek. Bern : Peter Lang International Academic Publishers, 2021. P. 77–101.
- 43.Régnier P. Chapitre IV. L’environnement régional dans la politique extérieure de Singapour. *Singapour et son environnement régional*. Genève : Graduate Institute Publications, 1987. P. 111–128.
- 44.Régnier P. Singapore, City-State in South-East Asia. *University of Hawai’i Press*, 1991. 301 p. ISBN 0824814061.

45. Koh T. Why Asean is good for Singapore. *The-Straits-Times*. 09.01.2018. URL: https://cil.nus.edu.sg/wp-content/uploads/2018/01/Why-Asean-is-good-for-Singapore_The-Straits-Times.pdf (access date: 16.11.2024).
46. Koh Peggy K. G., Yeo L. L. H. Tommy Koh: Serving Singapore and the world / eds.: G. Koh et al. World Scientific Publishing Company Pte Limited, 2017. 420 p. ISBN 98132223959789813222397. URL: https://books.google.de/books/about/Tommy_Koh.html?id=gHYNuAEACAAJ&source=hp_book_description&redir_esc=y (access date: 28.08.2022).
47. Other Countries Are Small Countries, and That's Just a Fact: Singapore's Efforts to Navigate US–China Strategic Rivalry. *China-US Competition Impact on Small and Middle Powers' Strategic Choices* / S. A. Grano, D. W. F. Huang. Springer Nature, 2023. P. 307–338. ISBN 3031153898. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-15389-1_12 (access date: 27.12.2023).
48. Kuik C.-C. The Essence of Hedging: Malaysia and Singapore's Response to a Rising China. *Contemporary Southeast Asia*. ISEAS - Yusof Ishak Institute, 2008. P. 159–185. URL: https://www.researchgate.net/publication/265754648_The_Essence_of_Hedging_Malaysia_and_Singapore's_Response_to_a_Rising_China (access date: 30.03.2025).
49. Goh E. Great Powers and Hierarchical Order in Southeast Asia: Analyzing Regional Security Strategies. *International Security*. The MIT Press, 2007. P. 113–157. URL: <https://www.jstor.org/stable/30130520> (access date: 30.03.2025).
50. Panda A. Singapore: A Small Asian Heavyweight. *Council on Foreign Relations*. 16.04.2020. URL: <https://www.cfr.org/backgrounder/singapore-small-asian-heavyweight> (access date: 13.08.2022).
51. Bitzinger R. Singapore: A Tangentialbut Constructive Player in the Arctic. *Handbook on Geopolitics and Security in the Arctic, The High North Between Cooperation and Confrontation* / J. Weber. Springer Cham, 2020. P. 378. ISBN 978-3-030-45005-2.

52. Шергін С. Теоретичні засади та специфіка східноазійського регіоналізму. *Український науковий журнал "Освіта регіону"*. С. 73. URL: https://social-science.uu.edu.ua/article/1321?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 30.03.2025).
53. Авер'янов С. В. Безпекова діяльність АСЕАН у Південно-Східній Азії : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.04 політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2021. 22 с. URL: https://scc.knu.ua/upload/iblock/4f4/aref_%D0%90%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%8F%D0%BD%D0%BE%D0%B2%20%D0%A1.%D0%92..pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 30.03.2025).
54. Крупеня І.М. Політика країн АСЕАН щодо України в контексті повномасштабного вторгнення Російської Федерації. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право..* 2022. Т. 4. С. 49. URL: [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2022.4\(56\).269606](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2022.4(56).269606).
55. Коптев О. Тінь «великого брата», або проблематика безпекової політики АСЕАН на тлі зростання китайсько-американського протистояння. *Аналітичний центр ADASTRA*. 17.06.2024. URL: <https://adastra.org.ua/blog/tin-velikogo-brata-abo-problematika-bezpekovoyi-politiki-asean-na-tli-zrostannya-kitajsko-amerikanskogo-protistoyannya> (дата звернення: 01.07.2024).
56. Терлецький О., Пахіль В., Жинкіна Н. Потенціал розвитку відносин України з АСЕАН. *Аналітичний центр ADASTRA*. 17.08.2022. URL: <https://adastra.org.ua/blog/potencial-rozvitku-vidnosin-ukrayini-z-asean> (дата звернення: 01.07.2024).
57. Герасимчук С. Україна-Сінгапур: Вікно до Південно-Східної Азії. *Українська призма*. 28.10.2023. URL: <https://prismua.org/singapore/> (дата звернення: 07.06.2024).
58. Dr. Prashanth Parameswaran. Singapore's foreign policy under new leadership. *Geopolitical Intelligence Services. POLITICS*. 09.05.2024. URL:

- <https://www.gisreportsonline.com/r/singapore-foreign-policy/> (access date: 03.06.2024).
59. Jajaram A. Small states need to join hands to uphold multilateral system in era of conflict : PM Wong. *Straits Times*. 2024. URL: <https://www.straitstimes.com/world/united-states/small-states-need-to-join-hands-to-uphold-multilateral-system-in-an-era-of-conflict-pm-wong> (access date: 21.09.2024).
60. International Peacekeeping. *Ministry of Foreign Affairs Singapore*. URL: <https://www.mfa.gov.sg/SINGAPORES-FOREIGN-POLICY/International-Issues/International-Peacekeeping> (access date: 20.03.2023).
61. Disarmament. *Ministry of Foreign Affairs Singapore*. URL: <https://www.mfa.gov.sg/SINGAPORES-FOREIGN-POLICY/International-Issues/Disarmament> (access date: 20.03.2023).
62. Keynote address by Singapore Prime Minister Goh Chok Tong at the WEF East Asia Economic Summit 2002 on Tuesday, 8 October 2002, Kuala Lumpur, Malaysia. *Ministry of Foreign Affairs Singapore. Mission Updates*. 08.10.2002. URL: https://www.mfa.gov.sg/Overseas-Mission/Wellington/Mission-Updates/2002/10/press_200210_2 (access date: 15.07.2022).
63. APEC. *Ministry of Foreign Affairs Singapore*. APEC. URL: <https://www.mfa.gov.sg/SINGAPORES-FOREIGN-POLICY/International-Organisations/APEC> (access date: 20.03.2023).
64. Singapore To Host 21st Shangri-La Dialogue. *Ministry of Defence Singapore*. 30.05.2024. URL: https://www.mindef.gov.sg/news-and-events/latest-releases/30may24_nr2 (access date: 04.06.2024).
65. CNA Explains: The story behind the Shangri-La Dialogue in Singapore. *CNA*. 30.05.2024. URL: <https://www.channelnewsasia.com/world/cna-explains-shangri-la-dialogue-singapore-asia-defence-security-united-states-china-4368126> (access date: 04.06.2024).
66. Foo Yong Kun, Gan Xin Chen, Nashra Binte Ghazali. The Diplomacy Of The Little Red Dot: Singapore's Foreign Policy In ASEAN. *MAJU*. 11.09.2024. URL:

- <https://www.maju.sg/post/the-diplomacy-of-the-little-red-dot-singapore-s-foreign-policy-in-asean> (access date: 10.10.2024).
67. Full speech: Five core principles of Singapore's foreign policy. *The Straits Times. Singapore foreign policy*. 17.07.2017. URL: <https://www.straitstimes.com/singapore/five-core-principles-of-singapores-foreign-policy> (access date: 21.03.2023).
68. Singapore spent \$63 billion on defence during 2020-24. *Asia Pacific Defence Reporter*. 05.01.2025. URL: <https://asiapacificdefencereporter.com/singapore-spent-63-billion-on-defence-during-2020-24/> (access date: 10.01.2025).
69. Defense Budget by Country (2025). *Global Firepower*. URL: <https://www.globalfirepower.com/defense-spending-budget.php> (access date: 10.01.2025).
70. Wezeman S. Arms Flows To South East Asia. Stockholm : *Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI)*, 2019. 65 p.
71. Total Defence. *Ministry of Defence Singapore. Defence Topics*. URL: <https://www.mindef.gov.sg/defence-matters/defence-topic/total-defence> (access date: 20.03.2025).
72. Тотальна оборона: польський підхід до проблеми. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 01.04.2020. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/totalna-oborona-polskiy-pidkhid-do-problemi> (дата звернення: 22.11.2024).
73. Тезбір Р., Черкас Б. Еволюція стратегії національної безпеки Республіки Сінгапур. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*. 2020. Вип. 52 (2). С.29-34.
74. The Fight Against Terror: Singapore's National Security Strategy : *National Security Coordination Centre (Singapore) dated 01.01.2004*. URL: <https://www.files.ethz.ch/isn/156810/Singapore-2004.pdf> (access date: 20.08.2023).

75. Jemaah Islamiyah Disbands Itself: How, Why, and What Comes Next?. *The Soufan Center*. 26.09.2024. URL: <https://thesoufancenter.org/intelbrief-2024-september-26/> (access date: 28.09.2024).
76. Singapore's Cybersecurity Strategy 2016 : *Cyber Security Agency of Singapore dated*. URL: <https://isomer-user-content.by.gov.sg/36/5d93ef97-4e61-4a73-8c04-e42b743b275e/SingaporeCybersecurityStrategy.pdf> (access date: 20.08.2023).
77. The Singapore Cybersecurity Strategy 2021 : *Cyber Security Agency of Singapore* *sið* *01.01.2021*. URL: https://ccdcoe.org/uploads/2018/10/Singapore_Cybersecurity_Strategy_2021.pdf (access date: 20.08.2023).
78. Methodology Standard country or area codes for statistical use (M49). *United Nations Statistics Division*. URL: <https://unstats.un.org/unsd/methodology/m49/> (access date: 02.07.2023).
79. Vinayak H, Tonby O. Understanding ASEAN: Seven things you need to know. *McKinsey & Company*. URL: <https://www.mckinsey.com/industries/public-sector/our-insights/understanding-asean-seven-things-you-need-to-know> (access date: 03.07.2023).
80. ASEAN Leaders' Statement on the Application of Timor-Leste for ASEAN Membership : *Official site of ASEAN dated 01.01.2022*. URL: <https://asean.org/wp-content/uploads/2022/11/05-ASEAN-Leaders-Statement-on-the-Application-of-Timor-Leste-for-ASEAN-Membership.pdf> (access date: 03.07.2023).
81. South-Eastern Asia Population (LIVE). *Worldometer - real time world statistics*. URL: https://www.worldometers.info/world-population/south-eastern-asia-population/#google_vignette (access date: 11.12.2024).
82. Thiam Hee Ng. Southeast Asian Economies in 2010: The Challenge of Sustaining Growth after the Recovery. *SEAS – Yusof Ishak Institute*. 2011. Southeast Asian Affairs. P. 3–15. URL: <https://www.jstor.org/stable/41418633> (access date: 10.11.2024).
83. Tran Q., Minh G. HCMC airport new terminal takes shape, set for early completion. *VnExpress*. 21.09.2024. URL: <https://e.vnexpress.net/photo/traffic/hcmc-airport->

- [new-terminal-takes-shape-set-for-early-completion-4795445.html](#) (access date: 10.11.2024).
84. The next level: how Southeast Asia is moving up the value chain. *Global Commercial Banking | HSBC. Global Commercial Banking | HSBC*. 27.08.2024. URL: <https://www.business.hsbc.com/en-gb/insights/growing-my-business/the-next-level-how-southeast-asia-is-moving-up-the-value-chain> (access date: 12.07.2023).
85. E-Conomy SEA 2018. *Google-Temasek*, 2018. 33 p. URL: https://www.thinkwithgoogle.com/_gs/documents/6730/Report_e-Conomy_SEA_2018_by_Google_Temasek_v.pdf (access date: 12.01.2024).
86. E-Conomy SEA 2023. *Temasek*. URL: <https://www.temasek.com.sg/content/dam/temasek-corporate/news-and-views/resources/reports/google-temasek-bain-e-conomy-sea-2023-report.pdf> (access date: 12.01.2024).
87. Goel V., Patodia S. Unveiling the Powerhouses: Will we see more SUPERAPPs like Grab, Gojek and Lazada in 2024?. *Twimbit*. URL: <https://twimbit.com/about/blogs/unveiling-the-powerhouses-will-we-see-more-superapps-like-grab-gojek-and-lazada-in-2024> (access date: 18.03.2023).
88. Southeast Asia – region of the future: dangerous tensions in the South China Sea and opportunities in the economic powerhouse of the world. *Official site of German Federal Foreign Office. Foreign & European Policy*. 10.01.2024. URL: <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/2639692-2639692?isLocal=false&isPreview=false> (access date: 11.01.2024).
89. ASEAN Economic community Blueprint 2025 / *The ASEAN Secretariat Jakarta*. 48 p. ISBN 978-602-0980-59-1. URL: <https://asean.org/wp-content/uploads/2021/08/AEC-Blueprint-2025.pdf> (access date: 19.07.2023).
90. ASEAN economic ministers ink first e-commerce agreement. *ASEAN Learning Center. Department of Local Administration*. 12.11.2018. URL: <https://asean.dla.go.th/public/news.do?cmd=news&category=1&nid=19781&lang=en&random=1595068130183> (access date: 23.07.2023).

91. Explanation of the Theme for the Lao PDR's ASEAN Chairmanship in 2024. *Official site - ASEAN Lao PDR 2024*. URL: <https://www.laoschairmanship2024.gov.la/theme/> (access date: 22.10.2024).
92. ASEAN summits conclude with highlights on more connected, resilient region. *Xinhuanet*. 12.10.2024. URL: <https://english.news.cn/20241012/08006c1743244a31a6c6c9a75c7b86fd/c.html> (access date: 22.10.2024).
93. Johnston V. J. Zur Krisendiplomatie gezwungen. *Tagesschau.de*. ASEAN-Gipfel in Laos. 10.09.2024. URL: <https://www.tagesschau.de/ausland/asien/asean-gipfel-laos-auftakt-100.html> (access date: 22.10.2024).
94. Hutt D. ASEAN summit: EU seeks to build bridges in Southeast Asia. *Deutsche Welle. Politics | Asia*. 10.10.2024. URL: <https://www.dw.com/en/asean-summit-eu-seeks-to-build-bridges-in-southeast-asia/a-70454646> (access date: 22.10.2024).
95. Saksornchai J., Ng E. Southeast Asian leaders meet in Laos to discuss Myanmar war and disputed sea. *The Associated Press. World News*. 09.10.2024. URL: <https://apnews.com/article/asean-summit-laos-myanmar-south-china-sea-254fe0f7f8b484df5bdb05c0557fccd6> (access date: 22.10.2024).
96. Joint Communique of the 57 ASEAN Foreign Ministers' Meeting. *Official site of ASEAN. Statements*. 25.07.2024. URL: <https://asean.org/wp-content/uploads/2024/07/Final-Joint-Communique-of-the-57th-AMM.pdf> (access date: 22.10.2024).
97. Forging forward: ASEAN, EU Launch Blue Book 2024-2025. *Official site of ASEAN Secretariat*. 08.05.2024. URL: <https://asean.org/forging-forward-asean-and-eu-launch-blue-book-2024-2025/> (access date: 22.10.2024).
98. Roche E. India Emerges as ASEAN's Hedging Bet Against China at Laos Summit. *The Diplomat*. 14.10.2024. URL: <https://thediplomat.com/2024/10/india-emerges-as-aseans-hedging-bet-against-china-at-laos-summit/> (access date: 15.10.2024).
99. Harding B. Southeast Asian Nations Convene amid Myanmar Crisis, South China Sea Tensions // Brian Harding, Jason Tower, Andrew Wells-Dang. *The United States Institute of Peace*. 2024.

- URL:<https://www.usip.org/publications/2024/10/southeast-asian-nations-convene-amid-myanmar-crisis-south-china-sea-tensions> (access date: 15.10.2024).
100. Storey I. Has Malaysian Prime Minister Anwar Ibrahim Sold Out Over Ukraine?. *Yusof Ishak Institute*. 12.09.2024. URL: <https://fulcrum.sg/has-malaysian-prime-minister-anwar-ibrahim-sold-out-over-ukraine/> (access date: 15.10.2024).
101. Tang See Kit. ASEAN economic ministers ink first e-commerce agreement. *Channel News Asia*. 2018. URL: <https://www.channelnewsasia.com/news/business/asean-economic-ministers-ink-first-e-commerce-agreement-10920610> (access date: 31.07.2023).
102. GDP per capita, current prices. *International Monetary Fund*. 01.01.2025. URL:https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPDPC@WEO/OEMDC/ADV_EC/WEOWORLD (access date: 10.01.2025).
103. Tay S., Wau J. Singapore as a hub: Renewing Asean's relevance. *Straits Times*. URL: <https://www.straitstimes.com/opinion/singapore-as-a-hub-renewing-aseans-relevance> (access date: 19.07.2023).
104. Temasek at a Glance. *Official site of Temasek Holding*. URL: <https://www.temasek.com.sg/en/about-us/temasek-at-a-glance> (access date: 02.04.2024).
105. Temasek Holdings. *Crunchbase*. URL: <https://www.crunchbase.com/organization/temasek> (access date: 22.11.2024).
106. Ching H. The reluctant CEO: Ho Ching on why she accepted the top job at Temasek. *The Business Times*. 23.09.2024. URL: <https://www.businesstimes.com.sg/opinion-features/reluctant-ceo-ho-ching-why-she-accepted-top-job-temasek> (access date: 24.09.2024).
107. Hui P. C., Ting C. Y. Temasek CEO Ho Ching to retire on Oct 1, handing over to Dilhan Pillay. *The Straits Times*. 10.02.2021. URL: <https://www.straitstimes.com/business/companies-markets/temasek-ceo-ho-ching-to-retire-on-oct-1-handing-over-to-dilhan-pillay> (access date: 24.09.2024).

108. Тезбір Р. В. Основні чинники впливу Сінгапуру на поглиблення інтеграційних процесів у рамках АСЕАН. *Міжнародні відносини Серія: Політичні науки*. 2020. № 22. С.16-28.
109. Yeap T. S. ASEAN and E-Commerce: Lessons from the Singapore Chairmanship. *Konrad-Adenauer-Stiftung*. URL: https://www.kas.de/documents/288143/6741384/panorama_trade_ThamSiewYeap_ASEANandE-Commerce_LessonsfromtheSingaporeChairmanship.pdf/9ec0dcb9-2f44-33f9-f7bc-fe4172c82001?t=1564644961760 (access date: 13.08.2022).
110. Singapore's Chairmanship 2018. *Official site of MFA Singapore*. 19.11.2018. URL: <https://www.mfa.gov.sg/Overseas-Mission/Ministry-of-Foreign-Affairs---Permanent-Mission-of-the-Republic-of-Singapore/Recent-Highlights/2018/11/Singapore-s-Chairmanship-2018> (access date: 14.08.2022).
111. Highlights from Singapore's 2018 ASEAN Chairmanship. *Official site of ASEAN*. URL: https://asean.org/?static_post=highlights-singapores-2018-asean-chairmanship (access date: 14.08.2022).
112. 1976 Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia. *National University of Singapore*. URL: <https://cil.nus.edu.sg/databasecil/1976-treaty-of-amity-and-cooperation-in-southeast-asia-3/> (access date: 12.11.2024).
113. Дмитро Кулеба на саміті АСЕАН підписав документ про приєднання України до Договору про дружбу та співробітництво в Південно-Східній Азії. *Офіційний сайт МЗС України. Україна та міжнародні організації*. 10.11.2024. URL: <https://mfa.gov.ua/news/dmitro-kuleba-na-samiti-asean-pidpisav-dokument-pro-priyednannya-ukrayini-do-dogovoru-pro-druzhbu-ta-spivrobotnictvo-v-pivdenno-shidnij-aziyi> (дата звернення: 12.11.2024).
114. Regional Comprehensive Economic Partnership. *Official Website of RCEP Agreement*. URL: <https://rcepsec.org/> (access date: 15.11.2024).
115. Kurtenbach E. ASEAN, China, other partners sign world's biggest trade pact. *ABC News*. 2020. URL: <https://abcnews.go.com/International/wireStory/asean-china-partners-set-worlds-biggest-trade-pact-74214375> (access date: 12.08.2022).

116. Yong C. Asean foreign ministers to meet in Singapore. *The Straits Times*. 04.02.2018. URL: <https://www.straitstimes.com/singapore/asean-foreign-ministers-to-meet-in-singapore> (access date: 16.08.2022).
117. Kuok L. Singapore sounds an optimistic note but eyes tough year ahead as ASEAN chair. *Channel News Asia*. 2018. URL: <https://www.channelnewsasia.com/news/singapore/commentary-singapore-asean-chairmanship-tough-year-optimistic-9989666> (access date: 15.08.2022).
118. Ng J. Singapore's uphill battle to maintain ASEAN unity. *East Asia Forum*. 30.10.2018. URL: <https://eastasiaforum.org/2018/11/30/singapores-uphill-battle-to-maintain-asean-unity/> (access date: 16.08.2022).
119. PM Lee Hsien Loong at the Opening Ceremony of the 33rd ASEAN Summit and Related Summits. *Official site of Prime Minister's Office Singapore*. 13.11.2018. URL: <https://www.pmo.gov.sg/Newsroom/pm-lee-hsien-loong-opening-ceremony-33rd-asean-summit-and-related-summits> (access date: 17.08.2022).
120. Ariffin A. ASEAN chair: Singapore has achieved far more than anticipated, says Dr Balakrishnan. *Channel News Asia*. 11.11.2018. URL: <https://www.channelnewsasia.com/news/singapore/asean-chair-singapore-has-achieved-far-more-than-anticipated-10917578> (access date: 18.08.2022).
121. Takahashi T. Mahathir still living in the shadow of Lee Kuan Yew. *Nikkei Asia*. 16.02.2019. URL: <https://asia.nikkei.com/Spotlight/Comment/Mahathir-still-living-in-the-shadow-of-Lee-Kuan-Yew> (access date: 10.05.2024).
122. Bhattacharya P., Hutchinson F. E. Singapore – Malaysia Economic Ties: Recovering from COVID-19. *Iseas – Yusof Ishak Institute*. 28.07.2023. URL: <https://fulcrum.sg/singapore-malaysia-economic-ties-recovering-from-covid-19/> (access date: 10.05.2024).
123. Population and Population Structure. *Singapore Department of Statistics*. URL: <https://www.tablebuilder.singstat.gov.sg/publicfacing/sortByVariableName.action> (access date: 11.12.2024).

124. Тезбір Р. Еволюція двосторонніх відносин Республіки Сінгапур із регіональними сусідами. *Міжнародні відносини. Серія: Політичні науки*. 2019. №21. С.14-22.
125. Walsh S. P. The Roar of the Lion City: Ethnicity, Gender, and Culture in the Singapore Armed Force. *United States-based journal: Armed Forces & Society*. 2007. (33).
126. Yusof A., Haizan R. Y. A. CNA Explains: Why has Malaysia launched a royal inquiry into the Pedra Branca dispute?. *CNA. Asia*. 30.01.2024. URL: <https://www.channelnewsasia.com/asia/pedra-branca-malaysia-royal-inquiry-cna-explains-sultan-johor-singapore-4082576> (access date: 11.05.2024).
127. Zulfakar M. A new start for Malaysia and Singapore: The Star Columnist. *The Straits Times. THE ASIAN VOICE*. 16.12.2016. URL: <https://www.straitstimes.com/asia/se-asia/a-new-start-for-malaysia-and-singapore-the-star-columnist> (access date: 11.05.2024).
128. Yong C. Malaysia, Singapore ink agreement to defer high-speed rail project for 2 years; KL to pay S\$15m for suspending work. *The Straits Times*. 05.09.2018. URL: <https://www.straitstimes.com/singapore/malaysia-singapore-ink-agreement-to-defer-high-speed-rail-project-for-two-years> (access date: 12.05.2024).
129. Relations between Singapore and Malaysia continue to thrive. *Economist Intelligence Unit*. URL: <http://country.eiu.com/article.aspx?articleid=644088648&Country=Singapore&topic=Economy&oid=90990393&flid=369398021> (access date: 13.05.2024).
130. Anand R. S'pore, Malaysia to work towards mutual recognition of Covid-19 vaccine certs, progressively restore cross-border travel. *The Straits Times*. 23.03.2021. URL: <https://www.straitstimes.com/asia/se-asia/singapore-malaysia-agree-to-work-towards-mutual-recognition-of-vaccine-certificates> (access date: 13.05.2024).
131. Rahman S. No April Fool's Joke: The Singapore-Malaysia Border Finally Reopens. *Iseas – Yusof Ishak Institute*. 30.04.2022. URL: <https://fulcrum.sg/no>

- [april-fools-joke-the-singapore-malaysia-border-finally-reopens/](#) (access date: 15.05.2024).
132. Ming O. K. Anwar Ibrahim's Unity Government May Write a New Chapter for Malaysia-Singapore Relations. *Iseas – Yusof Ishak Institute*. 30.04.2023. URL: <https://fulcrum.sg/anwar-ibrahims-unity-government-may-write-a-new-chapter-for-malaysia-singapore-relations/> (access date: 15.05.2024).
133. PM Lawrence Wong at the Q&A Segment of the Joint Press Conference with Malaysian PM Dato' Seri Anwar Ibrahim (Jun 2024). *Official Site of PM*. 12.06.2024. URL: <https://www.pmo.gov.sg/Newsroom/PM-Lawrence-Wong-at-the-QnA-segment-of-the-JPC-with-Malaysian-PM-Anwar-Ibrahim-June-2024> (access date: 15.06.2024).
134. Chong A. Taking the long view of Singapore–Indonesia relations. *East Asia Forum*. 17.09.2016. URL: <https://eastasiaforum.org/2016/09/17/taking-the-long-view-of-singapore-indonesia-relations/> (access date: 22.05.2024).
135. Desker B. Lee Kuan Yew and Suharto: Friends till the end. *The Straits Times*. 08.04.2015. URL: <https://www.straitstimes.com/opinion/lee-kuan-yew-and-suharto-friends-till-the-end> (access date: 22.05.2024).
136. Singapore Exports By Country. *Trading Economics*. URL: <https://tradingeconomics.com/singapore/exports-by-country> (access date: 28.12.2024).
137. Chan F. Singapore and Indonesia are neighbours by geography, partners by choice: PM Lee and President Jokowi. *The Straits Times*. 07.09.2017. URL: <https://www.straitstimes.com/singapore/singapore-indonesia-hold-leaders-retreat-sign-mous-to-mark-50-years-of-diplomatic> (access date: 22.05.2024).
138. Singapore and Indonesia sign Bilateral Investment Treaty to promote stronger economic ties. *The official website of the Ministry of Trade and Industry of Singapore..* 11.10.2018. URL: <https://www.mti.gov.sg/-/media/MTI/Newsroom/Press-Releases/2018/10/Singapore-and-Indonesia-sign-Bilateral-Investment-Treaty-to-promote-stronger-economic-ties-11Oct2018/press->

- [release-on-signing-of-indonesia-singapore-bit-on-11-oct-2018.pdf](#) (access date: 24.05.2024).
139. PM Lee Hsien Loong at the Joint Press Conference with Indonesian President Joko Widodo (Apr 2024). *Official Site of PM Singapore*. 29.04.2024. URL: <https://www.pmo.gov.sg/Newsroom/PM-Lee-Hsien-Loong-at-Joint-Press-Conference-with-Joko-Widodo-April-2024> (access date: 24.05.2024).
140. Costa G. D. Indonesia, Singapore forge closer defense industry ties. *Indo-Pacific Defense FORUM*. 04.04.2024. URL: <https://ipdefenseforum.com/2024/03/indonesia-singapore-forge-closer-defense-industry-ties/> (access date: 24.05.2024).
141. Wei I. S. C. Smart Exercises: Singapore's Bilateral Military Drills With Its Neighbors. *The Diplomat*. 31.07.2024. URL: <https://thediplomat.com/2024/07/smart-exercises-singapores-bilateral-military-drills-with-its-neighbors/> (access date: 01.08.2024).
142. Baharudin H. How a budding bromance between Wong and Prabowo can be built. *Straits Times*. 28.04.2024. URL: <https://www.straitstimes.com/asia/se-asia/how-a-bromance-between-new-singapore-and-indonesia-leaders-can-be-built> (access date: 22.05.2024).
143. PM Wong congratulates Indonesia President Prabowo on his inauguration and strong mandate. *CNA*. 20.10.2024. URL: <https://www.channelnewsasia.com/singapore/singapore-prime-minister-lawrence-wong-congratulates-indonesia-president-prabowo-subianto-4690441> (access date: 22.10.2024).
144. PM Lawrence Wong at the Joint Press Conference with Indonesian President Prabowo Subianto (Nov 2024). *Official site of PM Singapore*. 05.11.2024. URL: <https://www.pmo.gov.sg/Newsroom/PM-Lawrence-Wong-at-the-Joint-Press-Conference-with-President-Prabowo-Nov-2024> (access date: 12.11.2024).
145. Singapore and Indonesia Reaffirm Close and Long-Standing Defence Relations. *Official Site of Ministry of Defence*. 06.11.2024.

- URL:https://www.mindef.gov.sg/news-and-events/latest-releases/06nov24_nr
(access date: 12.11.2024).
146. Yew L. K. China's Growing Might And the Consequences. *Forbes*. 09.03.2011. URL: <https://www.forbes.com/forbes/2011/0328/billionaires-11-current-events-lee-kuan-yew-china-consequences.html> (access date: 01.08.2022).
147. Wright C. Singapore PM warns of regional fallout from US-China tensions. *Financial Times*. 18.08.2024. URL: <https://www.ft.com/content/f5c1592e-c2d6-4638-a12a-18f0355928aa> (access date: 20.08.2024).
148. Terence L. A Small State Heavyweight? How Singapore Handles U.S.-China Rivalry. *The United States Institute of Peace*. 2024. URL:<https://www.usip.org/publications/2024/04/small-state-heavyweight-how-singapore-handles-us-china-rivalry> (access date: 20.08.2024).
149. Explore All Countries Singapore East and Southeast Asia. *The World Factbook. People and Society / Singapore*. 2025. URL: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/singapore/#people-and-society> (access date: 13.01.2025).
150. Koh Peggy K. G., Yeo L. L. H. Tommy Koh: Serving Singapore and the world / eds.: G. Koh et al. World Scientific Publishing Company Pte Limited, 2017. 420 p. ISBN 98132223959789813222397. URL:https://books.google.de/books/about/Tommy_Koh.html?id=gHYNuAEACA_AJ&source=kp_book_description&redir_esc=y (access date: 28.08.2022).
151. Interesse G. Singapore-China Bilateral Relations: Trade and Investment Outlook. *ASEAN Briefing*. 12.06.2024. URL: <https://www.aseanbriefing.com/news/singapore-china-bilateral-relations-trade-and-investment-outlook/> (access date: 22.06.2024).
152. Singapore's International Trade. *Department of Statistics Singapore*. URL:<https://www.singstat.gov.sg/modules/infographics/singapore-international-trade> (access date: 13.01.2025).
153. National Business Survey 2023/24. *Singapore Business Federation*. 01.01.2024. URL: <https://www.sbf.org.sg/docs/default-source/advocacy-policy/sbf->

- [research-reports/nbs-2023-2024---final-report-\(final-version\).pdf?sfvrsn=8c6eb618_1](#) (access date: 20.06.2024).
154. Singapore, China sign defence agreement to scale up army, navy exercises, establish regular dialogue. *Todayonline*. 20.10.2019. URL: <https://www.todayonline.com/singapore/singapore-china-sign-defence-agreement-scale-army-navy-exercises-establish-regular> (access date: 21.06.2024).
155. Joint Announcement between the People's Republic of China and the Republic of Singapore on the establishment of an All-Round High-Quality Future-Oriented Partnership. *Official Site of Prime Minister's Office Singapore*. 01.05.2023. URL: <https://www.pmo.gov.sg/Newsroom/Joint-Announcement-China-and-Singapore-all-round-high-quality-future-oriented-partnership-Apr-2023> (access date: 21.06.2024).
156. Taiwan congratulates new Singaporean leader Lawrence Wong. *Focus Taiwan (CNA English News)*. 16.05.2024. URL: <https://focustaiwan.tw/politics/202405160010> (access date: 21.06.2024).
157. Chow J. Training arrangement with Taiwan dates back to 1975. *The Straits Time*. 30.11.2016. URL: <https://www.straitstimes.com/singapore/training-arrangement-with-taiwan-dates-back-to-1975> (access date: 03.08.2022).
158. Chan M. Could improved ties between Singapore and Beijing bring an end to city state's military links with Taiwan? *South China Morning Post. Singapore / China/Diplomacy*. 21.09.2017. URL: <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/2112278/could-improved-ties-between-singapore-and-beijing-bring> (access date: 05.08.2022).
159. Taiwan, Singapore resume military cooperation after long hiatus: Report. *Business Standard*. 18.12.2021. URL: https://www.business-standard.com/article/international/taiwan-singapore-resume-military-cooperation-after-long-hiatus-report-121121800093_1.html (access date: 06.08.2022).
160. Department of East Asian and Pacific Affairs. MOFA congratulates Singapore Prime Minister Wong on his inauguration. *Official Site of Ministry of Foreign Affairs Republic of China (Taiwan)*. 16.04.2024. URL:

- https://en.mofa.gov.tw/News_Content.aspx?n=1328&s=117353 (access date: 20.04.2024).
161. MFA Spokesperson's Comments on the Elections in Taiwan on 13 January 2024. *Official site of MFA Singapore*. 14.01.2024. URL: <https://www.mfa.gov.sg/Newsroom/Press-Statements-Transcripts-and-Photos/2024/01/20240114taiwanelections> (access date: 20.04.2024).
162. Foreign Ministry Spokesperson Mao Ning's Regular Press Conference on January 15, 2024. *Official site of the Embassy of the People's Republic of China in the United States of America*. 15.01.2024. URL: http://us.china-embassy.gov.cn/eng/lcbt/wjbfyrbt/202401/t20240115_11224311.htm (access date: 20.04.2024).
163. U.S. Embassy Singapore – Diplomatic Relations. *Official Site of the Embassy*. 01.01.2024. URL: <https://sg.usembassy.gov/wp-content/uploads/sites/20/2024/05/Diplomatic-Relations-COMPLETED-2.pdf> (access date: 23.04.2024).
164. Adelman D. The US-Singapore Strategic Partnership: Bilateral Relations Move Up a Weight Class. *Columbia International Affairs Online*. 2012. URL: https://ciaotest.cc.columbia.edu/journals/ambrev/ambrev985/f_0024865_20335.pdf (access date: 12.08.2022).
165. U.S. Security Cooperation With Singapore. *Official Site of the U.S. Department of State. U.S. Security Cooperation With Singapore*. 01.01.2025. URL: <https://www.state.gov/u-s-security-cooperation-with-singapore/> (access date: 10.01.2025).
166. Parameswaran P. US, Singapore Ink New Defense Pact. *The Diplomat*. 08.12.2015. URL: <https://thediplomat.com/2015/12/us-singapore-ink-new-defense-pact/> (access date: 13.08.2022).
167. U.S.-Singapore Relations. *The official website of the U.S. Embassy in Singapore*. 15.11.2024. URL: <https://sg.usembassy.gov/u-s-singapore-relations/> (access date: 28.12.2024).

168. Singapore democracy is to serve Singaporeans, not to satisfy US criteria: former Singapore FM. *Global Times*. 07.12.2021. URL: <https://www.globaltimes.cn/page/202112/1240896.shtml?id=11> (access date: 13.08.2022).
169. Hussain Z. Singapore-US relationship is based on strategic congruence of views, deep cooperation: PM Lee Hsien Loong. *The Straits Times*. 20.10.2017. URL: <https://www.straitstimes.com/singapore/pm-lee-singapore-us-relationship-is-based-on-strategic-congruence-of-views-deep> (access date: 14.08.2022).
170. U.S.-Singapore Joint Leaders' Statement. *Official Site of the U.S. Embassy in Singapore*. 30.03.2022. URL: <https://sg.usembassy.gov/u-s-singapore-joint-leaders-statement/> (access date: 14.08.2022).
171. Liang L. Y. We are pro-Singapore: DPM Lawrence Wong on standing between the US and China. *Straits Times*. 09.04.2024. URL: <https://www.straitstimes.com/singapore/we-are-pro-singapore-dpm-lawrence-wong-on-standing-between-the-us-and-china> (access date: 23.04.2024).
172. Amadeo K. Gulf Cooperation Council – GCC Countries. *The Balance*. 01.02.2021. URL: <https://www.thebalancemoney.com/gulf-cooperation-council-3306357> (access date: 03.09.2024).
173. Тезбір Р. Еволюція відносин Республіки Сінгапур із країнами-членами Ради співробітництва арабських держав Перської затоки. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*. 2022. Вип. 55.
174. Kassim Y. R. Singapore and the Middle East: Launching the Second Wave. *RSIS Commentaries*. 14.02.2008. URL: <https://rsis.edu.sg/rsis-publication/rsis/1033-singapore-and-the-middle-east/#.Y0MIES9SV-U> (access date: 03.09.2024).
175. AMED. Multilateral Engagement with the Middle East. *Official site of the Ministry of Foreign Affairs Singapore*. URL: <https://www.mfa.gov.sg/SINGAPORES-FOREIGN-POLICY/International-Organisations/AMED> (access date: 05.09.2024).

176. Medina A. F. The GCC-Singapore Free Trade Agreement: Opportunities for Gulf Businesses in ASEAN. *ASEAN Briefing*. 02.09.2022. URL: <https://www.aseanbriefing.com/news/the-gcc-singapore-free-trade-agreement/> (access date: 05.09.2024).
177. Gulf Cooperation Council – Singapore Free Trade Agreement (GSFTA). *Official site of Enterprise Singapore*. URL: <https://www.enterprisesg.gov.sg/grow-your-business/go-global/international-agreements/free-trade-agreements/find-an-fta/gsfta> (access date: 05.09.2024).
178. Singapore / Analysis. *Official site of The U.S. Energy Information Administration (EIA)*. 01.08.2021. URL: <https://www.eia.gov/international/analysis/country/SGP> (access date: 28.12.2024).
179. Sim L.-C. Singapore and the Gulf: Economic engagement beyond hydrocarbons. *Middle East Institute*. 07.07.2021. URL: <https://www.mei.edu/publications/singapore-and-gulf-economic-engagement-beyond-hydrocarbons> (access date: 13.09.2024).
180. Resource Trade / GCC / Singapore / Fossil Fuels. *Chatham House, The Royal Institute of International Affairs*. URL: <https://resourcetrade.earth/?year=2020&exporter=gcc&importer=702&category=4&units=value&autozoom=1> (access date: 28.12.2024).
181. Nair M. Dubai's sporting goods retailer buys out Singapore's Royal Sporting House. *Gulf News*. 16.12.2020. URL: <https://gulfnews.com/business/retail/dubais-sporting-goods-retailer-buys-out-singapores-royal-sporting-house-1.1608098256152> (access date: 15.09.2024).
182. Leow A. Singapore companies pivot amid shifting sands in the Middle East. *The Business Times*. 03.04.2022. URL: <https://www.businesstimes.com.sg/international/global/singapore-companies-pivot-amid-shifting-sands-middle-east> (access date: 16.09.2024).
183. Middle East. *Official website of the Ministry of Foreign Affairs of Singapore*. URL: <https://www.mfa.gov.sg/SINGAPORES-FOREIGN-POLICY/Countries-and-Regions/Middle-East> (access date: 19.09.2024).

184. Asia-Middle East Dialogue (AMED). *Official site of the Ministry of Foreign Affairs of Brunei Darussalam*. URL: [https://www.mfa.gov.bn/Pages/asia-middle-east-dialogue-\(amed\).aspx](https://www.mfa.gov.bn/Pages/asia-middle-east-dialogue-(amed).aspx) (access date: 28.09.2024).
185. Тезбір Р. Зовнішньополітична стратегія Республіки Сінгапур на африканському напрямі. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*. 2021. Вип. 54 (2). С.30-34.
186. Adesola B. Africa-Singapore cooperation: a win-win for businesses, people. *The Business Times*. 03.09.2019. URL: <https://www.businesstimes.com.sg/opinion-features/columns/africa-singapore-cooperation-win-win-businesses-people> (access date: 01.10.2024).
187. Koh F. Opportunities abound for Singapore firms in Africa as countries urbanise and go digital, but challenges remain. *CNA*. 12.09.2023. URL: <https://www.channelnewsasia.com/world/opportunities-abound-singapore-firms-africa-countries-urbanise-and-go-digital-challenges-remain-sustainability-3763881> (access date: 01.10.2024).
188. Taking the leap from Singapore to Africa. *Official site of Enterprise Singapore*. 2023. URL: <https://www.enterprisesg.gov.sg/resources/media-centre/news/2023/september/taking-the-leap-from-singapore-to-africa> (access date: 03.10.2024).
189. Promoting business exchange and thought leadership between Africa and Asia. *Official Site of Enterprise Singapore*. 2021. URL: <https://www.enterprisesg.gov.sg/events/key-events/market/africa-singapore-business-forum/home> (access date: 03.10.2024).
190. Africa's Emerging Economy Brings New Opportunities for Singapore. *Enterprise Singapore. Africa*. 18.09.2018. URL: <https://www.enterprisesg.gov.sg/resources/blog/asbf2018-africa-emerging-economy-brings-new-opportunities-for-singapore> (access date: 06.10.2024).
191. Going far, growing together at the Africa Singapore Business Forum 2023. *Official site of Enterprise Singapore*. 04.10.2023. URL:

- <https://www.enterprisesg.gov.sg/resources/blog/going-far-growing-together-asbf-2023> (access date: 06.10.2024).
192. Benard A. Time for Singapore to make Africa a priority. *The Straits Times*. 2014. URL: <https://www.straitstimes.com/opinion/time-for-singapore-to-make-africa-a-priority> (access date: 08.10.2024).
193. Bacquaert S. Why is ESG different in Africa? *ESG Clarity*. 13.09.2021. URL: <https://future.portfolio-adviser.com/why-is-esg-different-in-africa/> (access date: 08.10.2024).
194. ESG Investing in Sub-Saharan Africa Is Tied to Sustainable Development. *Fitch Ratings*. 20.04.2021. URL: <https://www.fitchratings.com/research/infrastructure-project-finance/esg-investing-in-sub-saharan-africa-is-tied-to-sustainable-development-20-04-2021> (access date: 12.10.2024).
195. Press Release Afro-Asia Fintech Festival focuses on web 3.0. the next phase of sustainable innovation for an inclusive digital economy. *Official site of Afro-Asia Fintech Festival*. 2021. URL: <https://afroasiafintech.net/img/pr.pdf> (access date: 12.10.2024).
196. Jayakrishnan G. Why Africa should matter to Singapore companies. *The Business Times*. 05.08.2021. URL: <https://www.businesstimes.com.sg/international/global/why-africa-should-matter-to-singapore-companies> (access date: 15.10.2024).
197. Тезбір Р. Відносини Республіки Сінгапур із країнами Тихоокеанського альянсу в контексті активізації зовнішньополітичної діяльності держави. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених “Актуальні проблеми міжнародних відносин 2021”*. 28 жовтня 2021 року, м. Київ. С.54-59.
198. Keynote Address by Prof S Jayakumar, Deputy Prime Minister and Minister for Law at The FEALAC Young Parliamentarians Forum at The Meritus Mandarin on Tuesday 23 August 2005 at 11.00am. *Official website of the Ministry of Foreign Affairs of Singapore*. 23.09.2005. URL: <https://www.mfa.gov.sg/Newsroom/Press->

- [Statements-Transcripts-and-Photos/2005/08/Keynote-Address-by-Prof-S-Jayakumar-Deputy-Prime-Minister-and-Minister-for-Law-at-The-FEALAC](#) (access date: 25.10.2025).
199. FEALAC. *Ministry of Foreign Affairs Singapore*. URL: <https://www.mfa.gov.sg/SINGAPORES-FOREIGN-POLICY/International-Organisations/FEALAC> (access date: 29.12.2024).
200. Member Countries of FEALAC. *Official Website of FEALAC. About FEALAC Member Countries*. URL: https://www.fealac.org/new/about/country_view.do?idx=12 (access date: 25.10.2024).
201. Latin America. *Official website of the Ministry of Foreign Affairs of Singapore*. URL: <https://www.mfa.gov.sg/SINGAPORES-FOREIGN-POLICY/Countries-and-Regions/Americas/Latin-America> (access date: 29.12.2024).
202. Factsheet on LATAM. *Singapore Business Federation*. 01.01.2024. URL: https://www.sbf.org.sg/docs/default-source/press-releases/latam-conference-2024_annex-a---factsheet-on-latam.pdf?sfvrsn=3237b67f_1/ (access date: 29.12.2024).
203. Remarks by PM Lee Hsien Loong at the 16th Pacific Alliance Summit. *Official site of Prime Minister's Office Singapore*. 26.01.2022. URL: <https://www.pmo.gov.sg/Newsroom/Remarks-by-PM-Lee-Hsien-Loong-at-the-16th-Pacific-Alliance-Summit> (access date: 27.10.2024).
204. Pacific Alliance And Singapore Conclude Negotiations For The Free Trade Agreement (PASFTA). *Alianza del Pacífico*. 21.07.2021. URL: <https://alianzapacifico.net/en/pacific-alliance-and-singapore-conclude-negotiations-for-the-free-trade-agreement-pasfta/> (access date: 30.10.2024).
205. Speech by Second Minister for Foreign Affairs Dr Maliki Osman During the Committee of Supply Debate. *Official website of the Ministry of Foreign Affairs of Singapore*. 01.03.2021. URL: <https://www.mfa.gov.sg/Newsroom/Press->

[Statements-Transcripts-and-Photos/2021/03/20210301-Speech-2Min-COS-Debate](#)

(access date: 30.10.2024).

206. Yi S. B. Talks ongoing for Pacific Alliance-Singapore FTA; potential partnerships for food and tech. *The Straits Times*. 06.07.2019. URL: <https://www.straitstimes.com/business/economy/talks-ongoing-for-pacific-alliance-singapore-fta-potential-partnerships-for-food> (access date: 01.11.2024).
207. Mercosur-Singapore Free Trade Agreement (MCSFTA). *Official site of Enterprise Singapore*. 01.01.2024. URL: <https://www.enterprisesg.gov.sg/grow-your-business/go-global/international-agreements/free-trade-agreements/find-an-fta/mercosur-singapore-free-trade-agreement> (access date: 02.11.2024).
208. Medina A. F. Singapore Signs FTA With MERCOSUR Bloc. *ASEAN Briefing*. 14.12.2023. URL: <https://www.aseanbriefing.com/news/singapore-signs-fta-with-mercosur-bloc/> (access date: 02.11.2024).
209. Nadarajah H. How Singapore legitimises its presence in the Arctic Council. *TODAY*. 24.07.2024. URL: <https://www.todayonline.com/commentary/how-has-singapore-been-legitimising-its-presence-arctic-council> (access date: 03.12.2024).
210. Roach J. A. CIL Guide to Arctic Issues for Arctic Council Observers. *Centre for international law National University of Singapore*. 01.11.2018. URL: <https://cil.nus.edu.sg/wp-content/uploads/2017/07/CIL-Guide-to-Arctic-Issues-for-Arctic-Council-Observers-November-2018.pdf> (access date: 03.12.2024).
211. Begum S. Amid a changing Arctic, Singapore scientists head north to study ice loss and extreme seas. *The Straits Times*. 21.02.2024. URL: <https://www.straitstimes.com/singapore/amid-a-changing-arctic-singapore-scientists-head-north-to-study-ice-loss-and-extreme-seas> (access date: 07.12.2024).
212. What is the connection between Singapore and the Arctic region?. *Polar Research and Policy Initiative*. 24.04.2016. URL: <https://polarconnection.org/connection-singapore-arctic-region/> (access date: 07.12.2024).
213. Singapore's Participation at the Arctic Circle Japan Forum, 2 to 7 March 2023. *Official website of the Ministry of Foreign Affairs of Singapore*. 08.03.2023.

- URL: <https://www.mfa.gov.sg/Newsroom/Press-Statements-Transcripts-and-Photos/2023/03/20230308-ACJF> (access date: 08.12.2024).
214. Тезбір Р. В. Еволюція двосторонніх відносин Республіки Сінгапур і Сполученого Королівства. *Вісник КНУ: Міжнародні відносини*. Київ, 2024. Т. 58, вип. 1. С. 54–60. URL: <https://doi.org/10.17721/1728-2292.2024/1-58/54-60>.
215. Joint Declaration on the Singapore-United Kingdom Strategic Partnership. *Official website of the Ministry of Foreign Affairs of Singapore*. URL: <https://www.mfa.gov.sg/Newsroom/Press-Statements-Transcripts-and-Photos/2023/09/20230909-UK-SG-Strategic-Partnership> (access date: 03.07.2024).
216. United Kingdom – Singapore Free Trade Agreement (UKSFTA). *Official site of Enterprise Singapore*. 01.01.2021. URL: <https://www.enterprisesg.gov.sg/grow-your-business/go-global/international-agreements/free-trade-agreements/find-an-fta/uksfta> (access date: 03.07.2024).
217. UK-Singapore Digital Economy Agreement (UKSDEA). *Official site of the Ministry of Trade and Industry of Singapore*. 25.02.2022. URL: <https://www.mti.gov.sg/Trade/Digital-Economy-Agreements/UKSDEA> (access date: 04.07.2024).
218. Kit T. S. Singapore, UK elevate ties to ‘strategic partnership’, with deeper cooperation in areas like economy. *CNA*. 09.09.2023. URL: <https://www.channelnewsasia.com/singapore/singapore-uk-elevate-ties-strategic-partnership-pm-lee-hsien-loong-rishi-sunak-3758241> (access date: 05.07.2024).
219. The Global Financial Centres Index 33. *Z/Yen Group Limited*. 01.03.2023. URL: https://www.longfinance.net/media/documents/GFCI_33_Report_2023.03.23_v1.1.pdf (access date: 06.07.2024).
220. UK and Singapore hold inaugural financial dialogue. *Official site of the British Government*. 28.01.2015. URL: <https://www.gov.uk/government/news/uk-and-singapore-hold-inaugural-financial-dialogue> (access date: 06.07.2024).
221. Тезбір Р. Позиція Республіки Сінгапур у конфлікті Палестини й Ізраїлю. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів*,

- аспірантів і молодих вчених “Шевченківська весна 2024”. 12 листопада 2024 року, м. Київ. С.33-37.
222. Ming T. E. Why Singapore is ‘friend of all, enemy of none’ in Israel-Gaza war. *Al Jazeera*. 21.11.2023. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2023/11/21/why-singapore-is-friend-of-all-enemy-of-none-in-israel-gaza-war> (access date: 10.10.2024).
223. MFA Spokesperson’s Comments on the Situation in Israel, 7 October 2023. *Official website of the Ministry of Foreign Affairs of Singapore*. 07.10.2023. URL: https://www.mfa.gov.sg/Newsroom/Press-Statements-Transcripts-and-Photos/2023/10/MFA-Spokesperson-Comment_Situation-in-Israel_231007 (access date: 12.10.2024).
224. Singapore Government Deploys RSAF Aircraft to Deliver Urgent Aid for Gaza. *Official website of the Ministry of Foreign Affairs of Singapore*. 30.11.2023. URL: <https://www.mfa.gov.sg/Newsroom/Press-Statements-Transcripts-and-Photos/2023/11/20231130-SG-Delivers-Aid-to-Gaza> (access date: 12.10.2024).
225. Subramanian S. Is Singapore Unfriending Israel? *The Diplomat*. 02.04.2024. URL: <https://thediplomat.com/2024/04/is-singapore-unfriending-israel/> (access date: 13.10.2024).
226. Tham D. Singapore warns against display of emblems related to Israel-Hamas war; check before supporting fundraisers. *CNA*. 06.11.2023. URL: <https://www.channelnewsasia.com/singapore/israel-hamas-war-foreign-emblems-display-fundraising-donation-3900746#:~:text=SINGAPORE%3A%20Singapore%27s%20government%20on%20Monday,vigilant%20about%20supporting%20fundraising%20activities> (access date: 13.10.2024).
227. Press-Release on the EAEU-Singapore Free Trade Agreement. *Ministry of Trade and Industry Singapore*. 01.01.2019. URL: <https://www.google.com/url?q=https://www.mti.gov.sg/-/media/MTI/Newsroom/Press-Releases/2019/09/Press-release-on-EAEUSFTA->

- [signing.pdf&sa=D&source=docs&ust=1742756826566910&usg=AOvVaw26Ubtlnes_THS2sMGVafP0](#) (access date: 23.11.2022).
228. Russia and Singapore Discuss Strengthening Commercial and Economic Relations. *Official Website of St. Petersburg International Economic Forum*. URL: <https://forumspb.com/en/news/news/russia-and-singapore-discuss-strengthening-commercial-and-economic-relations/> (access date: 23.11.2022).
229. Chia L. Despite differences, Singapore and Russia have ‘long-standing friendship’: President Halimah. *Channel News Asia*. 2018. URL: <https://www.channelnewsasia.com/news/singapore/despite-differences-singapore-and-russia-have-long-standing-10927034> (access date: 23.11.2022).
230. Ahmad R. President Vladimir Putin, in first-ever state visit to Singapore, breaks ground for new Russian Cultural Centre. *The Straits Times*. 14.11.2018. URL: <https://www.straitstimes.com/singapore/president-vladimir-putin-in-first-ever-visit-to-singapore-breaks-ground-for-new-russian> (access date: 24.11.2022).
231. Russia-Singapore Arctic Dialogue. The Arctic as a Global Transport Corridor: Sustainable Arctic Shipping. *S. Rajaratnam School of International Studies*. 17.12.2021. URL: <https://rsis.edu.sg/event/russia-singapore-arctic-dialogue/> (access date: 25.11.2022).
232. Олексій Резніков у Сінгапурі: значення «Діалогу Шангри-Ла» для України. *Армія Inform*. 05.06.2023. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/06/05/oleksij-reznikov-u-singapuri-znachennya-dialogu-shangri-la-dlya-ukrayiny/> (дата звернення: 07.06.2024).
233. Balakrishnan V. Why Russia’s invasion of Ukraine is an existential issue for Singapore. *The Straits Times*. 01.03.2022. URL: <https://www.straitstimes.com/opinion/why-russias-invasion-of-ukraine-is-an-existential-issue-for-singapore> (access date: 02.04.2023).
234. Тезбір Р. Російська агресія проти України як екзистенційний виклик для зовнішньої політики Республіки Сінгапур. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених “Шевченківська весна 2023”*. 21 квітня 2023 року, м. Київ. С.45-49.

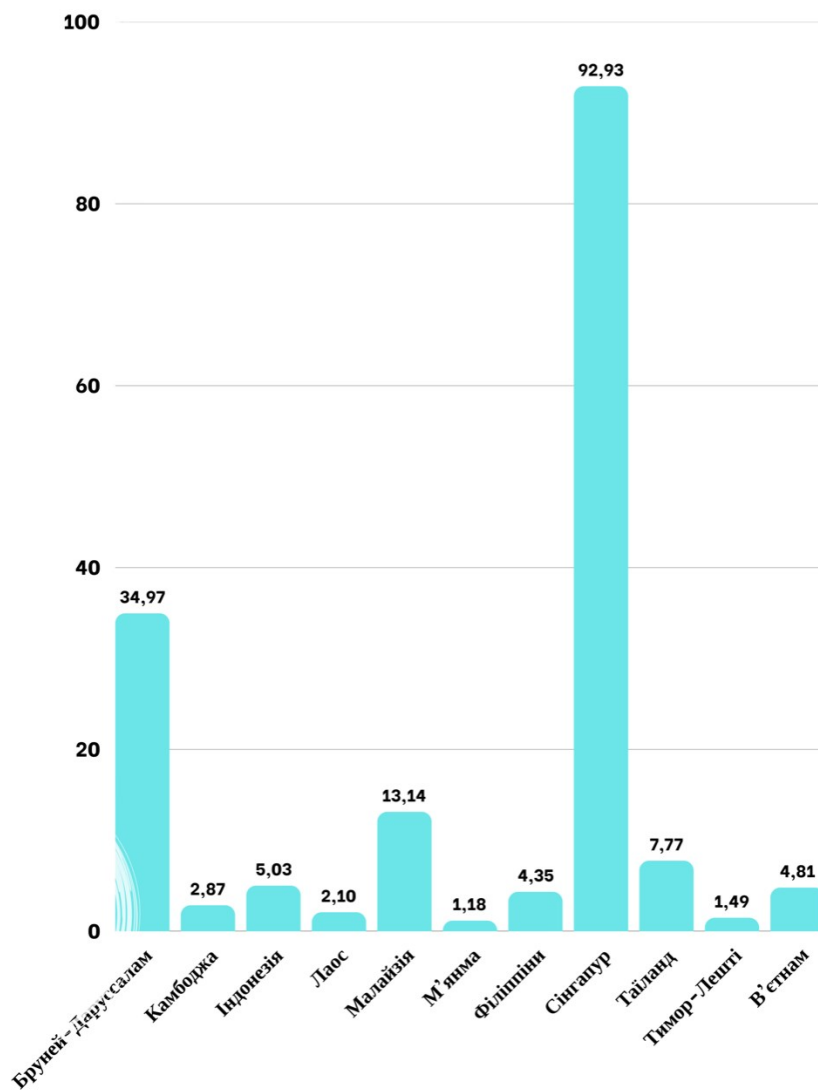
235. Kit T. S. Singapore has chosen principles, not sides, in taking a strong stand against Russia's invasion of Ukraine: PM Lee. *Channel New Asia*. 02.04.2022. URL: <https://www.channelnewsasia.com/singapore/pm-lee-hsien-loong-ukraine-russia-singapore-chosen-principles-not-sides-strong-stand-2602976> (access date: 06.04.2023).
236. Ukraine Humanitarian Crisis: Singapore Red Cross Sends 3rd Tranche of Aid. *Official site of Singapore Red Cross Society*. 01.01.2022. URL: <https://redcross.sg/media-centre/press-releases/1172-ukraine-humanitarian-crisis-singapore-red-cross-sends-3rd-tranche-of-aid-2-person-team-arrives-in-europe.html#:~:text=Singapore%2C%205%20April%202022%20%2D%20In,rare%20diseases%2C%20hygiene%20and%20essentials> (access date: 07.04.2023).
237. Baharudin H. What Singapore has done so far amid the conflict between Russia and Ukraine. *The Straits Times*. 05.03.2022. URL: <https://www.straitstimes.com/singapore/what-singapore-has-done-so-far-amid-the-conflict-between-russia-and-ukraine> (access date: 09.04.2023).
238. Lin M. Singapore's Role in the Effective Enforcement of Russian Fuel Sanctions. *The Diplomat*. 04.06.2023. URL: <https://thediplomat.com/2023/06/singapores-role-in-the-effective-enforcement-of-russian-fuel-sanctions/> (access date: 09.06.2023).
239. Ong J. Singaporeans support Ukraine and back government sanctions on Russia: Poll. *The Straits Times*. 18.03.2022. URL: <https://www.straitstimes.com/singapore/politics/singaporeans-support-ukraine-and-back-government-sanctions-on-russia-poll> (access date: 08.04.2023).
240. Working Visit by President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy, 2 June 2024. *Official site of MFA Singapore*. 02.06.2024. URL: https://www.mfa.gov.sg/Newsroom/Press-Statements-Transcripts-and-Photos/2024/06/Zelenskyy-Visit-SLD_240602 (access date: 05.06.2024).
241. Президент України зустрівся з Президентом Республіки Сінгапур на полях ВЕФ 2024. *Офіційний сайт Посольства України в Сінгапурі*. 17.01.2024.

URL: <https://singapore.mfa.gov.ua/news/president-ukraine-met-president-republic-singapore-sidelines-wef-2024> (дата звернення: 05.06.2024).

242. Глава держави зустрівся з керівниками провідних інвестиційних компаній Сінгапуру. *Офіційне Інтернет-представництво Президента України*. 02.06.2024. URL: <https://www.president.gov.ua/news/glava-derzhavi-zustrivsyia-z-kerivnikami-providnih-investicij-91313> (дата звернення: 05.06.2024).
243. Singapore and Ukraine sign air services agreement. *Asian Aviation - 2024*. 05.06.2024. URL: <https://asianaviation.com/singapore-and-ukraine-sign-air-services-agreement/> (access date: 06.06.2024).
244. Special Envoy of the Prime Minister and Senior Minister of State, Ministry of Foreign Affairs and Ministry of National Development, Sim Ann at the Summit on Peace in Ukraine in Switzerland, 15 to 16 June 2024. *Official site of MFA Singapore*. 16.06.2024. URL: <https://www.mfa.gov.sg/Newsroom/Press-Statements-Transcripts-and-Photos/2024/06/20240616-smspeacesummit> (access date: 18.06.2024).
245. Singapore attends Ukraine peace summit, calls on Russia to cease hostilities. *CNA*. 17.06.2024. URL: <https://www.channelnewsasia.com/singapore/ukraine-peace-summit-singapore-calls-russia-cess-hostilities-negotiate-4414396> (access date: 18.06.2024).

ДОДАТОК А

**Порівняльна таблиця держав Південно-Східної Азії
за ВВП на душу населення
(у тис. дол. США)**

Джерело: МВФ, станом на 01.01.2025 р.

ДОДАТОК Б

**Таблиця голосувань Республіки Сінгапур за ініціативи України
в рамках ГА ООН
(2022-2025 рр.)**

Результат	Назва резолюції ГА ООН	Дата резолюції
Y	Резолюція 11-ї НСС ГА ООН «Агресія проти України» 11/1	02.03.2022
Y	Резолюція 11-ї НСС ГА ООН «Гуманітарні наслідки агресії проти України» 11/2	24.03.2022
A	Резолюція 11-ї НСС ГА ООН «Призупинення прав членства РФ в Раді ООН з прав людини» 11/3	07.04.2022
Y	Резолюція 11-ї НСС ГА ООН «Територіальна цілісність України: захист принципів Статуту ООН» 11/4	12.10.2022
Y	Резолюція 11-ї НСС ГА ООН «Сприяння відшкодуванню за агресію проти України» 11/5	14.11.2022
A	Резолюція «Ситуація з правами людини в АРК» A/77/229	15.12.2022
Y	Резолюція 11-ї НСС ГА ООН «Принципи Статуту ООН, що лежать в основі всеохоплюючого, справедливого та сталого миру в Україні» 11/6	23.02.2023
A	Резолюція «Ситуація з правами людини на ТОТ включно з АРК» A/78/221	19.12.2023
Y	Резолюція ГА ООН «Безпека та захищеність ядерних об'єктів України, включаючи Запорізьку АЕС» A/78/316	11.07.2024
A	Резолюція «Ситуація з правами людини на ТОТ включно з АРК» A/RES/79/184	17.12.2024
Y	«Просування всеохоплюючого, справедливого та сталого миру в Україні» A/RES/ES-11/7	24.02.2025

A (abstained) – «утрималася»

Y (yes) – «за»